

دیوان سلطان حسین میرزا باقر

با انضمام رساله او

به مقابله و تصحیح

محمّد یعقوب واحدی جوزجانی

از نشرات موسسه طبع کتب

حوت ۱۳۴۶

کابل

4
COLLECTION OF LITERARY WORKS OF
SULTAN HUSAIN MIRZA BAYQARA

EDITED BY

M. YAQUB WAHIDY JUZJANI

PUBLISHED BY

BOOK PUBLICATION DEPT.

MARCH, 1968

KABUL

دیوان سلطان حسین بایقرا

مطبعة

ادبیات
فارسی

۳۲

۴

۲۹

تصحیحات و استدراك

در صفحات ۱، ۵، ۷ و ۸ بعضی شماره های
حاشیه بیجا آمده است.

صفحه	سطر	نادرست	درست
سه	۵	گلهذاری	گلهذاری دور
نه	۱۷	تحریر ادا	تحریر ادا
۵	۱۵	جانیم باریب	جانیم باریب (۶)
۵	۱۶	دوران ارا (۶)	دوران ارا
۷	۴ حاشیه	(۱) ج :	(۴) ج :
۳۴	۱۳	حامی	جامی
۱۴۴	۱۶	یارو	بارو
۱۵۰	۱۴	یپخود	بیپخود
۲۳۲	۹	چولپان	چولپان

دیوان سلطان حسین میرزا باقرا بإضمام رساله او

ق. روستا

بمقابله و تصحیح

محمّد یعقوب واحدی جوزجانی

عضو انجمن تاریخ

از نشرات موسسه طبع کتب

نمیره (۴۲)

حوت ۱۳۴۶

کابل

این کتاب در سه هزار نسخه بمطبعه دولتی کابل چاپ شد

تصویر سلطان حسین میرزا بایقرا ، عمل استاد
بهزاد هروی

چند کلمه از ناشر

سلطان حسین بایقرا از افتخارات ادبی و فرهنگی افغانستان در قرن نهم هجری بشمار میرود که در محیط ادب پرور هرات مجمع الکو اکبی را بوجود آورده شهرت آن خطه مرد خیز را به ذروه آن رسانید .

درین مجمع الکو اکب ، ستارگان درخشان عبارت بودند از وزیر دانشمند و امیر علیشیر نوائی ، مولینا جامی و نقاش چیره دست شرق استاد بهزاد و امثالهم .

اشعار سلطان حسین بایقرا بزبان ترکی چغتایی سروده شده و یقیناً در افغانستان و جمهوریت های آسیای میانه اتحاد شوروی خوانندگان زیادی دارد .

مؤسسه طبع کتب خیل می مسرور است که این اثر نفیس را بهمت بناغلی محمد یعقوب واحدی جوزجانی به چاپ رسانید و آرزو مند است در راه احیای آثار برگزیده بزرگان دیگر کشور ، درآینده گامهای بلندی بردارد .

عبدالحق واله
رئیس مؤسسه طبع کتب

آغاز

هرات یکی از بلاد باستانی کشور ماست، که همواره پرورشگاه دانش و هنر و مردان نامی و گرانمایه ما بوده است .

در عصر تیموریان، هنگامیکه این شهر مرکز سلطنت وسیع خراسان بود، و شاهان دانش پرور و هنر دوستی مانند شاهرخ و سلطان حسین بایقرا از اینجا بر تمام آسیای میانه بین دریای سند و دجله حکم میراندند، در سایه پرورش و اصطناع این شاهان و رجال دربار ایشان دانش و ادب و هنر دوره ریحان و شباب خود را میگذرانید . و مخصوصاً هنر خطاطی و میناتور و تذهیب و تجلید و موسیقی و ابنیه و کاشی سازی رونق و فروغی داشت . این دوره ادب دری را نیز پرورشی داد، و شعر را و گویندگانی مانند جامی ظهور کردند . ولی در حرکت ادبی این زمان، آنچه در خور یادآوری است، سرودن اشعار بزبان ترکی شرقی یا اوزبکی است، که امیر علمی شیرنوازی وزیر دانشمند دربار هرات چندین کتاب را بدین زبان ساخته و سروده است .

دوره طولانی سلطنت سلطان حسین میرزا بایقرا از ۸۷۳ تا ۹۱۹ هـ مدت سی و نه سال پرثمرترین عصرهای تاریخ ما از نظر هنر و صنعت است، زیرا درین دوره است که هرات شاعر و عالمی مانند جامی و هنرمند فنانی مانند

بهرزاد و شهزاده خطاطی مانند بایسنقر و مؤرخانی امثال
میرخواند و عبدالرزاق داشت . و حتی خود سلطان هرات
هم شعر میسرود ، و از اهل ذوق و دانش بود .

سلطان حسین بایقرا ، از مفاخر سیاست و ادب ماست
و او را مانند نوایی و جامی دوست داریم ، و هر افغان
هنگامیکه بهر اقامه میرود ، تربت این بزرگان دانشمند را
زیارت میکند ، و بروان ایشان درود و تحیت میفرستد .
بزرگان و رجال هرات در تاریخ فکر و ادب و هنر ما مقام
جاویدی دارند ، و مواریث فکری و ادبی ایشان - بهرزبانی
که باشد - دارائی ملی ماست .

چند سال قبل همکار دانشمند ما یناغلی محمد یعقوب
واحدی جوزجانی عضو انجمن تاریخ موفق شد ، که
مجموعه کاملی را از دیوان اشعار سلطان حسین بایقرا
در استانبول از روی نسخ متعدد خطی فراهم آورد
و این دیوان عزیز را برای طبع آماده گرداند .

چندی قبل انجمن تاریخ با دکتاب چاپولو - مؤسسه
در باره طبع این کتاب نفیس - که مجموعه سخن یکی از
شاهان بزرگ ماست - در تماس آمد ، و اینک به همت آن
مؤسسه محترم و اهتمام یناغلی واحدی طبع شد .

من متأسفم که زبان این کتاب عزیز را نمیدانم ، و از
درك افکار و اشعار یکی از شاهان معظم این سرزمین
مقصرم . ولی آنرا به آن هموطنان گرامی خود تقدیم
کردیم ، که باین زبان آشنا اند و میتوانند آنرا
بخوانند و بفهمند .

همت و توجه د کتاب چاپولو مؤسسه را در طبع و نشر
این کتاب، و مساعی و تلاش ادبی همکار محترم واحدی
جوزجانی را در احیاء و ترتیب آن در خور شکران
و قدردانی میدانم .

پوهاند عبدالجی حبیبی
رئیس انجمن تاریخ

فهرست مندرجات کتاب

صفحه

موضوع :

الف - مقدمه مصحح :

ديوان سلطان حسين ميرزا بايقرا	يك
اشعار سلطان در نظر نوائی	دو تا چهل و شش
» » » « فخری هروی	چهل و هفت
» » » « ظهیر الدین با بر	چهل و هفت تا پنجاه
» » » « سام میرزا صفوی	پنجاه
» » » « فؤاد کوپریلی	پنجاه و یک
نسخ خطی و چاپی دیوان سلطان	پنجاه و یک تا پنجاه و نه
روش تصحیح دیوان	شصت تا شصت و دو
جدول اشعار و نسخ خطی	شصت و سه تا هفتاد و یک
ترجمه دري چند شعر سلطان	هفتاد و دو تا هفتاد و چهار

(ه)

ب - متن دیوان :

۱ تا ۴۰۲	غزلیات ترکی
۴۰۳ تا ۴۰۶	مخمسات »
۴۰۷ تا ۴۰۸	رباعیات »
۴۰۸	غزلهای ناتمام ترکی
۴۰۸ و ۴۰۹	مطالع و ابیات »
۴۱۰	اشعار دری سلطان

ج - رساله سلطان حسین میرزا :

۴۱۲ و ۴۱۳	مقدمه
۴۱۳ تا ۴۲۶	متن رساله
۴۱۶ تا ۴۲۰	کارنامه های سلطان
۴۲۰ تا ۴۲۲	مناقب مولانا جامی
۴۲۲ تا ۴۲۶	شخصیت ادبی نوائی
	د : ضمائم :

۴۲۷ تا ۴۲۹	تکمله (یک شعر دری سلطان)
۴۳۰ تا ۴۳۶	لغتنامه
۴۳۷ تا ۴۴۰	منابع و مراجع

دیوان سلطان حسین میرزا بایقرا

سه سال پیش، هنگامیکه به تحقیق نسخ خطی کتابخانه های ترکیه مشغول بودم و فهرستهای مخطوطات را بررسی میکردم، از جمله کتابهایی که دقتم را جلب کرد، یکی هم دیوان ترکی چغتایی سلطان حسین میرزا بایقرا - پادشاه علم دوست و ادب پرور افغانستان در قرن نهم هجری - بود. در ظرفی دو - سه هفته اول که فهرستهای کتب مطالعه شد، هشت - نه نسخه خطی این دیوان که از نظر وثوق و مستند بودن نظیر ندارند، بدست آمد. چون از طبع و نشر آن اطلاع نداشتم، خواستم آنرا بمقابله همین نسخه های استانبول تصحیح و برای طبع و نشر آماده کنم. این کار را برای سه - چهار هفته ادامه دادم و در هفته چهارم اطلاع یافتیم که این دیوان در باکو و استانبول انتشار یافته است. وقتی که نسخه های چاپ باکو و استانبول را بصورت دقیق از نظر گذشتاندم، از صرف وقت و کارم پشیمان نبودم. چرا که طبع و نشر هر دو نسخه، نه تنها، مانع نشر سومی نبود، بلکه بطور الزم ایجاب میکرد که بصورت انتقادی طبع گردد. چاپ نخستین با آنکه حروفی بود، ناقص و مغلو ط و چاپ دوم بحالتی بسیار خراب، از روی يك نسخه متوسط استانبول فاکسیمیله گردیده، کمبود آن از دیوانهای خطی دیگر، بصورت مغلو ط بر آن اضافه شده بود.

ولادت: ۸۸۴۲ / جون ۱۴۳۸ در نزدیکی بل توالکی مرات.
جلوس سلطنت: جمعه دهم رمضان ۸۷۳ / ۲۵ مارچ ۱۴۶۹، وفات:
۱۱ ذی الحجه ۸۹۱ / ۴ می ۱۵۰۶، مدفون در مرات.

معهدنا خواستیم مقابله اوراق خودم را با این دو نسخه چاپی نیز ادامه دهیم . تا اینکه در اثر مقابله نه نسخه خطی موجود در کتابخانه های استانبول و دو نسخه چاپی باکو و استانبول، دیوان کامل سلطان حسین - میرزا را بصورت درست تهیه و برای طبع و نشر آماده کردم . این دیوان که در نتیجه مقابله و تحقیق نسخ خطی و چاپی فوق الذکر بدست آمده مشتمل بر ۲۰۴ غزل، دو مخمس، چهار رباعی و دو غزل نا تمام و چند مطلع است و میتوان یقین حاصل کرد که نسخه های دیگر آن نیز همین اشعار را احتوا خواهند کرد .

اشعار سلطان حسین میرزا در نظر دانشمندان :

امیر علی شیر نوایی - نویسنده ، شاعر و وزیر بزرگ معاصر سلطان حسین - مجلس هشتم کتاب مجالس الانفایس خود را در باب شخصیت ادبی سلطان اختصاص میدهد و میگوید: « اشعار خوب و ابیات مرغوب آن حضرت بغایت فراوان است ، و دیوانی هم از آنها مرتب شده است » . نوایی در این مجلس کتابش ، مطلع یکصد و شصت و چهار غزل سلطان حسین را با ذکر مزایای ادبی آنها آورده است . چون نسخه های چاپی مجالس الانفایس در کشور ما حکم نسخه خطی را دارد ، از اینرو لازم می آید که مجلس هشتم آن کتاب را از روی چاپ تاشکند که بتصحیح و مقابله خانم سویمه غنیوا بسال ۱۹۶۱م انتشار یافته ، در این صفحات درج کنیم :

سیکیزینچی مجلس

سلطان صاحب قران نینگ لطیف طبعی نثایچی نینگ
زیبالاری حسن و جمالی ذکریدا و شریف ذهنی خصایصی
نینگ رعنالاری غنچ و دلالی شرحیدا کیم هر نایسی، زمان
صفحه سی بستانیده رنگین لیغ و روان لیغدین گلهذاری
سرو قد، و هر بیر یسی دوران عرصه سی گلستانیدا روان لیغ
و رنگین لیغدین سرو آزادی دور گل خد .

سلطنت بحری نینگ دریکتاسی و خلافت سپهری نینگ
خورشید جهان آراسی سخاوت هواسی نینگ ابر کهر باری
و شجاعت پیشه سی نینگ هز بر شکاری، عدالت چمنی
نینگ سرو سر بلندی و مروت معدنی نینگ گوهر ارجمندی
کوشش رزمگاهی نینگ رستم دستانی و بخشش بزمگاهی
نینگ حاتم زمانی، فصاحت علمی نینگ نکته بیرله سحر
سازی و بلاغت جهانی نینگ دقت بیله معجزه پردازی
سلطان السلاطین ابوالغازی سلطان حسین بهادر خان

کیم ملکی دوامی تا قیامت بولسون

ذاتیغه بو ملک اوز را اقامت بولسون

عدل ایچره طریقی استقامت بولسون

عالم اهللی اوچون سلامت بولسون

بو خسرو گردون جاه نی کیم نسبی با بیدا خامه سور سام

یوز مینگ خان و خاقان نی بوجزوی مختصر دا ییغیشتور سه

بولور مو؟ و بو دارای انجم سپاه نی کیم حسبی شرحیدا

قلم اور سام یوز تومان خاقان و قان نینگ حمیده

اخلاقچه سوز بو مختصر دا هم ییغیشتور سه بولور مو؟

نسبی با بیدار فصاحت شعار بخشی لار نسب نامه بیتیب
 دورلار کیم هر صفحه سی مانی کارگاهین خجل ایتار،
 وحسبی شرحیدا بلاغت دئار منشی لار تاریخی ترتیب بیریب
 دورلار کیم هر ورقی چین نگارستانین منفعل ایملار
 هر کیشی اول نسب نامه غه باقسه بیلگای کیم خاقان و
 رای انگا بیر ترک و بیر هندو بنده دور، و هر کیم اول
 تاریخی مطالعه قیلسه انگلاغای کیم جمشید و اسکندر
 ایننگ هم بیلگای لاریدین هم قیلغای لاریدین شرمنده دور.
 پس چون بو مختصر دا هیج نیمه اول جنس سوزلاریدین
 سیغورسه بولماس و الار شرحیدا نکته سورسا بولماس،
 و یوقاریغی سوز اسلوبی تضای اول قیلور کیم اول
 حضرت ایننگ لطایف طبعی دین بیر نیچه مطلع بیلله بو
 اوراقه زیب و زینت قیلیمغای و نتایج ذهنی دین بیر
 نیچه بیت بیلله بو اجزاغه قدر و قیمت بیریمغای، و هر
 عاشقانه مطلع بیلله درد اهللی جانیمغه شعله فنا یا قیلیمغای
 و هر دردمنده بیت بیلله عشق اهللی کونگلیگای برقی بلا
 چاقیلیمغای. پس ایمدی شروع مقصودقه و رجوع مطلوبقه
 قیلای کیم سوز اطنایی اول شریف طبع غه موجب کلال
 و فسانه طولی اول لطیف ذهن غه باعث ملال بولماسون.
 اول حضرت ایننگ خوب اشعاری و مرغوب ابیاتی بغایت
 کوب تور و دیوان هم مرتب بولوب تور. دیوان ابتداسی
 دین بنیاد قیلیمدی و هر غزل دین بیر مطلع یازیلدی.

الف حرفی :

اول حق سبحانه و تعالی حمد یدا کیم ناطقه تیللی
لال دور و تیل نطقی شکسته مقال دور ، اول مضموندا
بو مطلع بغایت بلند واقع بولوبتور کیم:
ای حبیبین-نگ دین کیلیب حمدینگه لا احصی ثنا
اول چو عاجز بولسه حمدینگ کیم قیلا آغای یانا
یانا تینگری گامحبوب بنده لاریغه مطلوب و مرغوب
نبوت خاتمی و رسول هاشمی صلی الله علیه وسلم نعتی
دا بو مطلع کیم :

ای قیلیم روشن اولوس تا پماقغه انوار هدی
مصحف رخسار اوزا والشمس بیرله والضحی
منظور نینگ خویی نینگ بوالعجب لیغی دا کیم
مهریدا عاشق جان بیرسه باور قیلما س لیغی نینگ
بی سبب لیغی دا :

ئی عجبای خوی ایرورای شوخ سیمین برسنگا
کیم نیچه مهرینگدا جان بیرسام ایماس باورسنگا
محبوب نینگ مفرط التفاتیدین بیحال بولوب بیخودانه
اول التفات نی اظهار قیلور معنی دا بو مطلع غریب دا
تا پیب تور کیم :

ایورولوب گل باشیغه بلبل وصال اولغای انگا
گل انینگ باشیغه ایورولسه نی حال اولغای انگا
گل وقتی دا بیر او خار غمیدین مبتلا ایر کانی نینگ اظهار
ولاله دیک باغرید ایوز داغ بلا ایر کانی نینگ نموداری :
بولدی گل وقتی ومن خار غمی دین مبتلا
هجر او تیدین لاله دیک باغریمدا یوز داغ بلا

کونگل نی ناله سین بوزوغ جان جسم دین ویرانه داغی
جغد فریادیغه نسبت قیلیم تور، اول معنی شرحیدا
بو مطلع یخشی توشو بتور :

وه که کونگلم ناله سی هر دم بوزولغان جان ارا
گویا بیر جغد ایرور فریاد ایتار ویران ارا
سرشکی دریاسیدین گرداب غه توشکانین وتار جسمی اول
گرداب دین پیچ و تاب غه قالغانین ، بو مطلع دا اظهار
قیلور کیم :

تا توشو بتورمین سرشکیم بحریدین گرداب ارا
زلمی دیک سرگشته جسمیم قالدی پیچ و تاب ارا

بی حرفی :

فرقت او تیدین جسمی بیتاب ایکانین و غمگین کونگلی پیچ
و تابیدین کوزیدا خوناب ایکانین، بو مطلع دا غریب نوع
ادا قیلور . بو مطلع موقوف دور اوزگا اییاقه ، ام
دستور بیله مطلع بیتیلدی :

فرقتینغه دا یوقایدی جسمیم دا جان کونگلمو مداتاب
کوز دا خوناب ایردی و غمگین کونگل دا اضطراب

بیدل لیغی دین تیلیمه کونگلمین تیلای بارغانین ، بو غزلد
آخر غچه مسلسل ایتیلیم دور و زیبا دیلیلیم دور :
تیلیمه راب ایتکان کونگل نی ایستادیم هر یان باریب
تاغ و دریا و بیابان لارنی بیر بیر اختاریب
منظور بوزی آلیدا کوزگو رشکیدین پیچ و تاب
کونگلی دا اول قویاش تابیدین ذره دیک اضطرابی :

شش

ذره ینگلیغ عیب ایماس کونگلو مگا توشسه اضطراب
 مهر رخساریغه هر دم چون ایرور کوزگو حجاب
 فراق ظلمیدین جانیغه اوت و کونگلی دا تا بین اوتقه
 توشکان قیل پیچ و تا بیغه تشبیه قیلیب دور، و غریب تشبیه
 واقع بولوبتور:

ای فراقینگ ظلمیدین جانیمدا اوت کونگلو مدا تاب
 اوتقه توشکان قیل کیچی جسمیم ارا هم پیچ و تاب
 مسافر یاری هجریدین کونگلی نینگ خراب لیغین و
 اول آشوب دین جانی بیطاعت و بیتاب لیغین خوب راق وجه
 بیرله عجب یخشی ادا قیلیب دور کیم:
 بیر مسافر آی خیالی قیلدی کونگلو منی خراب
 قالمادی جانیمدا آنسیز وه که نی طاقت نی تاب

نی حرفی

منظور لبیدین آب حیات نی خجل و عیسی آنی قاشیدا
 دم اورماغدین منفعل دیگانی، آب حیات دیک روان آسا
 وعیسی دمی دیک روح افزا توشوبتور:

ای دو داغینگ شربت شرمنده سی آب حیات
 نطقونگ آلیده ایرور عیسی غه دم اورماق اویات
 کونگلین آلمان ییگیت تونی رنگین گلگونلوغین و
 دلکش حسنی زیبا و موزونلوغین غریب ترکیب بیله ادا
 قیلیب دور کیم:

کونگلو م آلدی بیر قدی رعنا تونی گلگون ییگیت
 حسنی دلکش اوزی زیبا چابک و موزون ییگیت
 همول اسلوب و ردیفدا بو مطلع داغی خوب واقع
 بولوبتور کیم:

آلدى بو مجزون كونگل نى بير قدح پيما ييگيت
 قدى رعنا اوزى زيبا حسنى بى هـ مـ تا يـ يـ گـ يت
 هجر برقيدين شېستا نيمشه اوت توشكاني نينگك افشاسى و
 اوچقونى دين بيت الاحزاني كويگاني نينگك اداسى ، عجب
 او تلو ق مطلع توشو بتور كيم :
 وه كه هجران برقيدين توشتى شـ بـ ستا نيمشه اوت
 اوچقونى بيرله تو تاشتى بيت الاحزاني نيمشه اوت
 نى حرفى :

بو حرفده ترك شعر اسى نينگك ملك الكلام لارى شعر
 ايتمايدورلار ، بلكه ايتا ايلمايدورلار تا انگاني ييتگاي
 كه بو مقابلده كيشى آنى كيتورگاي يا نسـ بت بيرگاي
 بو مطلع تعريفيده مونچه بس دور .
 يار كوييدىن اوتار دا كور كوزور بو زار مكث
 سوز ديسه داغى جواييدا قيلور بسيار مكث
 جيم حرفى

رحم سيز يارى قانين تو كوب ترحم قيلماغانى و
 مهر سيز دلدارى حالين كوروب تبسم قيلماغانى ايتور :
 تو كوب قانيم ترحم قيلما دینگك هيچ
 كوروب حاليم تبسم قيلما دینگك هيچ
 بو ردیفهم گوياكه شريف طبع و لطيف ذهن نينگك
 اختراعى دور كيم ايشيتيلىمايدور ، بضايت شيرين و دلپذير
 و رنگين واقع بولوبتور :
 خسته جانيم ضحفى غه لعل شكر بارينگك علاج
 زار كونگلوم درديشه جان بخش گفتارينگك علاج

حی حرفی :

بو حرفقه داغی ترکی الفاظ گوهرین نظم سلکی گما
تار تقوچی شعر ا تعرض قیلمایدورلار. همانا که اشکالی
جهتی دین دور . یار دین نی کیلمسه آنی مباح بیلیب
جان بیروردا دیب تور :
یار دین نی کیلمسه عاشق بیرسه جان بولغای مباح
دفتر عشق ایچرا گویا بیله بولمیش اصطلاح
خی حرفی :

بو حرف دا ترکی گوی شعر ا کییم دیوان ترتیب قیلمیب
دورلار اوزلارین معذور تو توب او توب دورلار ، و بشایت
خوب مطلع دور کییم :
ای یوزونگ دیک کور و مایین بیر مهر دورانیدا چرخ
بلکه کوپ تار تیب خجالت مهر رخشانیدا چرخ
دال حرفی :

ممشوق وصلی امیدیدین مدتی مستمند بولوب ، اول
دولت میسر بولشان دین سونگر اصحت مرض غه مبدل بولشان
تحریدا بو ایکی بیت نینگ داغی معنی سی بیر بیر یگما
موافق و مسلسل واقع بولو بتور ، اسرو غریب ترتیب و
عجیب ترکیب توشو بتور :

مدتی عشقینگ خیالی بیرله ایردیم مستمند
باده وصلینگ بیله بیردم بولای دیب بهره مند
چون بو دولت بولخودیک بولدی میسر وای کییم
صحتیم اول لحظه طالع ضحفی دین تابتی گزند .

ذال حرفی :

بو حرفدا داغی متقدم ترکی گوی شهر دین خواه
مولانا لطفی و خواه مولانا سکاکی کیم ماوراۋا لهر دأ
ملك الکلام ایر دیلار ، نظرغه کیلما یدور . همانا یوقتور .
قیلدی روح افزا لپینگک کولماک بیلله جانیمنی اخذ
پیشلاتیب کافر کوزونگک هم نقد ایمانیمنی اخذ

ری حرفی :

اول مضموندا کیم با وجود اولکه بهار وصلی میسر
دور کونگل فراق خزانن نینگک خارلاریدین آزرده دور
بو مطلع سوزناک واقع بولو بتور :

تازه بولدی باغ و کونگلموم دا فراق آزاری دور
جلوه قیلدی گل نیتای بشریمدا هجران خاری دور
محبوب جمالی دین کوز روشن بولوب ، خسته کونگل گما
وصالی مسکن بولشان شکرانه غه بو مطلع دیک آز واقع
بولو بتور :

شکر لله کیم جمالی ننگدین کوزوم روشن دورور
خسته کونگلمومگا وصالی ننگک کلبه سی مسکن دورور
جانان نینگک ضعف حالتیدا سوستایشانی نینگک خسته
جانی نینگک ضعف قیلشانی غه تشبیه قیلیب دور ، و کوپ
مناسب دور :

ضعف دین هر دم چو اول آرام جانیم سوستایور
جانیم اولوب خسته جسم ناتوانیم سوستایور
کونگلمی فراق و درد اوقیدین یاره ایرکانی و باغری

هجر تیشی زخمیدین یوز پاره بولشانینی بسی خوب
بونوع ادا قیلور کیم :

آه کیم کونگلموم فراق و درد اوقیدین یاره دور
وه که بخریم تیغ هجران زخمیدین یوز پاره دور
عشق آشوبیدین اوی کنجیدا اشکی گلنار ایرکانین
ظاهر قیلور و گلستان سیریدا گل ایننگ کوزلاریغا
خار کورونگانین پیدا ایتار:

بولسام اوی کنجیدا اشکیم قطره سی گلنار ایرور
عزم گلزار ایلاسام گل کوزلاریمغا خار ایرور

فرقتدین کونگل قطره قطره قان ایرکانین بورونشی
مصراعدا ایتیپ سونگشی مصراعدا اوتکان مکرر لفظ
مقابلله سیدا الله الله لفظی هم مکرر و اسرو مؤثر ادا
تاپیب دور :

فرقتینگدین خسته کونگلموم قطره قطره قان ایرور

الله الله بونی هجر بی حد و پایان ایرور

جنت سبزه سی یار ایننگ خطی نموداریچه ایرماس

لیشین ایتیپ دور و مسیحا نطقی دلدار ایننگ لعل شکر
باریچه بولا آلماس لیشین دیب تور :

قایسی جنت سبزه سی خطی نموداریچه بار

یا مسیحا نطقی اول لعل شکر باریچه بار

بیر غنچه خندان دین ایرو کونگلی دا قالشان

خارخارین کور کوزوب دور و تینماغور جانغه آن سیز

دنیی دین رحلت مقامین توزو بتور :

یازده

غنچه خندان باریب کونگلموم دا قالدی خار خار
 تینماغور جانیمشه آن سیز دنیی دا باری نی بار
 گلروی نینگ غنچه دیک آغزی و رخساری اوزره
 کورگانین ، ذره خورشید یوزیدا پیدا بولشان غه خوب
 تشبیه قیلیب دور:
 ایله کیم خورشید تابی ذره نی پیدا قیلور
 غنچه آغزینگ سرینی هم گل یوزونگ گویا قیلور
 کوزی یاری نینگ یوزیگا توشکاج کونگلی بیقرار
 بولشانی و یار هم آنی اوز لطف و مهریدین امیدوار
 قیلشانی شرحیدا بسی خوب و پسندیده توشو بتور:
 تا کوزوم توشتی یوزونگا کونگلموم اولدی بیقرار
 سین هم ایتینگ لطف و مهرینگدین مینی امیدوار
 گل رخساری یانیدا ساریخ لاله سانچقان و یانیدا
 زلفنی کا کل دیک کیمین سالشان نموداریدا:
 گل یوزی اطرافیدا اول لاله اصفر مو دور
 یانیدا زلفی مو دور یا کا کل عنبر مودور
 زلفی سجابی نینگ سایه بانی ، آی دیک یوزیگا
 یاییشانی و صرصر دیک آه تحریکیدین اول بولوت گه
 یاییشانی و گاه آچیشانی ، حسن بهاریدا بشایت طرفه
 کورو نوری نینگ شرحی:
 سایه بانی زلف کیم آی دیک یوزیگا یاییلور
 صرصر آهیم دین اول گه آچیلور گه یاییلور
 وصل دین بهره یتمای تیخ هجران کونگلی نی هلاک

قیلمشانی و هجر زهری بیر گانیگا اوخشار و وصل دین
ترباک تا پیلماغانی:

تیغ هجران سوردی ییتمای وصل دین کونگومگا بهر
نوش بیرماسدین بورون بیردی منگا بیر قطره زهر
ایلنی ناز کولگوسی بیله تیر کوزماکدین حکایت و
اوزی نینگ رشته حیاتین ظلم ایلکی بیله اوزماکدین
شکایت:

ایلگا باقیب هر زمان یوز ناز ایله کولماک نیدور
اوز گالارنی تیر کوزوب ، وه مینی اولتورماک نیدور
مهوشی بیخبر ایر کاندین انینگه خاطر زار
حیرانیدین شرح حال و غمکشی غافل ایر کاندین انینگه
راز پنهانیدین گله آمیز مقال ، بسی خوب واقع
بولوبتور کیم:

مهوشی یوق سورغالی بو زار حیران دین خبر
غمکشی یوق تا بقالی بو راز پنهان دین خبر
حبیبی کیم فشانیدین انگا اثر بولماغای ، انینگه
اندوهی و رفیقی کیم یامان حالیدین انگا خبر بولماغای
انینگه فشان و اندوهی:

نی حبیبی کیم فشانیمدین انگا بولشای اثر
نی رفیقی کیم یامان حالیم دین اول تا بقای خبر
اولوق آهی نینگ شررلارین محبوب یوزیگا کیم
ساجیلور ، زر حقه حریر نینگ زر رشته لاریغه تشبیه قیلور:
چون یوزیگا اولوق آهییم نینگ شراری ساجیلور
گویا زر حقه دور کیم یوزیگا یاپیلور

زی حرفی:

اوز نیازی و بد خوی یاری نازی شرحیدا بو نازنین
مطلع نی بلا نیازمندانه واقع بولو بتور کیم :
وه نی حالت دور که مین هر نیچه کور کوزسام نیاز
ای مه بدمهر سین دین ظاهر اولماس غیر ناز
اشک قبانی و کونگل چاککی اظهاریدا بو مطلع یگانه
و بخت عاشقانه واقع بولو بتور :

قان کوروب اشکیم نی کونگلموم یاره سیننی سور مانگیز
چاک اولوب کو کسوم جگر پر کاله سیننی سور مانگیز
بو مطلع معنی سی نینگک غرابتی عشق شعله سیدین
روشن راغدور و اوت زبانه سیدین معین راق :
عشق نی منج ایتسه لار شوقیم اوتی ایلار ستیز
شعله یا انگلیخ کیم نفس تأثیری ایلار آنی تیز

نرگس کوز لوك و غنچه آغیز لیغ گلعداری کوز
و آغزین نرگس بیله غنچه غه ترجیح قیلشانی ، غریب نوع
واقع بولو بتور:

نرگس آلماس ییر دین اول فتان کوز و ننگک آلیدا کوز
آغزینگک آلیدا تو تولمیش غنچه نینگک آغزیدا سوز
عاشقانه کنایت بیله حسن اهلیمشه ایلمنی شیدا قیلور
معنی دا نصیحت قیلیم دور و عالم غه رسوا قیلور معنی دا
موعظت ایتیم دور و بسی غریب توشو بتور:
بعد ازین ای حسن اهلیم ایلمنی شیدا قیلما نگیز
بیوفالیم ایلان عالم غه رسوا قیلما نگیز

چهارده

سین حرفی دا:

وصل دین محروم لوق با بیدا منظورنی کورماک میسر
بولماسه انگا نظر توشکان بیرنی کورماک آرزو قیلیب
دور، بو نادر معنی دور:

بیر نفس اول آیینی کورماک چون ایماستور دسترس
آنی کورگان بیرنی وه باریب کورایین بیر نفس
منظور نینگ لیبی تبسمی نی و اوزینی قانا لشان داغینی
غنچه خندان و لاله نعمان غه تشبیه قیلیب دور و معنی سی
شعر صنایعی دین تجاهل الحارف اسلو بیدا خوش واقع
بولو بتور:

ایلا دی لعلی تبسم غنچه خندان ایماس
داغینی کونگ لوم قاناتنی لاله نعمان ایماس
اوز نیازی و نازینی نینگ استغناسی اظهار ییدا و
اوزی جان بیرما کیدا انینگ بی پروا لیشی نینگ آثاریدا
مونداق مطلع آرزو واقع بولو بتور کیم:
مین دا هر دم یوز نیاز و اندا استغنا و بس
هر زمان یوز جان بیرانی اول شوخ بی پروا و بس

شین حرفی دا:

یار نینگ اوز گالارگا التفاتیدین گله مند لیشی و
کونگ لینی مخاطب قیلیب کونگ لمی آرامیدین شکایت
پیوند لیشی:

ای کونگل اول دلر بانینگ اوز گالاری یار ایمیش
وه سنگا دشمن بولوب اول اوز گالارگا یار ایمیش

پانزده

صا د حرفی:

بو حرفدا داغی ترکی گوی فصاحت شمار لار ورق
یوزیگما قلم سورما یدورلار و هیج نوع نظم اراغ-
کیلمتورمای دورلار:

ای کونگل بولسانگ وفاسیز دله بالاردین خلاص
شکر قیل بولشان کیشی یا نگلیغ بلالاردین خلاص
ضاد حرفی:

ترکی گوی بلاغت آثارلار بو حرف نینگ هم ترکی
توتوب تورلار و هیج نوع نظم غه جمله ظهور بیرم-
اوتوب تورلار:

عشق دین تا قیلمیشام پیدا مینی شیدا مرض
قیلمشودیک دورضف لیق جسمیم نی ناپیدا مرض
طا حرفی:

ترک کلامی نینگ ملک الکلام لاری، بو حرف دا داغی
تکلم توزما یدورلار و کلمه نظم حیثیتی دین ورقدا
کور کوزما یدورلار کیم:

ای جمالینگ گلشنیده سبزه سیراب خط
عارضینگ کافوری اوزرا زیب مشک ناب خط
ظا حرفی:

بو حرف هم اول جمله دین دور کیم ترک تیلی نینگ
شیرین اشعار و شکر گفتار لاری دشوار لیخی جهتی دین
مطلق تعرض قیلمای دورلار:

کونگلم ایتی عشق اسرارین قیلیب تکرار حفظ
کیمسه قیلخان دیک کلام پاک وحی آثار حفظ

شانزده

عين حرفی:

بو قافیه و ردیف حضرت سلطان صاحب قرآن نینگە
اختراعی دور کیم هیچ نظم ایتیلمايدور و هیچ دیواندا
یتیلمايدور:

آه کیم هجران او تیدین کویدی جانیم اوزغا نوع
اورتادی آفاق نی اوتلوق فشانیم اوزغا نوع
غین حرفی:

عشق داغیدین شکر اظهاری قیلمایب دور و هجر
داغیدین شکایت آثاری کور کوزو بتور، بسی مؤثر
توشو بتور کیم:

داغ عشقینگ بیرمیش ایردی خسته کونگلو مگما فراغ
وه که قویدی شعله هجران ینه داغ اوزرا داغ
فی حرفی:

عشق و محبت هوا سی نینگ همای بلند پروازی
خواجه حافظ شیرازی قدس سره کلامی طوریدا توشو بتور
و سلاست و ترکیبدا انگما یاوشو بتور:
غم سپه قصد یمشه چیکتی ساقیا توت جام صاف
کیم بولور جام می ایچکماندین دلیر اهل مصاف
قاف حرفی:

فراق تیره لیگی نینگ ماجراسی و اوز کویماک لیگی
نینگ درد بی دواسی:

قیلدی بختیم نی قرا زلفیدیک اول ماه از فراق
نیچه کوید ورغای مینی دل خسته نی آه از فراق

هفده

يار اشتياقي صعبوتی دا و درد فراق عقوبتی دا بو
 مطلع بيجد دلتواز و بغایت جانگداز واقع بولو بتور:
 بار ايميش يار اشتياقي اسرو قاتيق اشتياق
 وصل تا بمان وه تو کما نماس دري ايمش درد فراق
 تيلبه کونگلي نينگك عشق دا شيدا ليشين و اوزگا پري
 لارغه بي پروا ليشين بير رفيق ني مختاطب قيليب عرض
 قيلور:

تيلبه کونگوم تا ايرور عشق ايچرا شيدا اي رفيق
 ايلاماس اوزگا پري لار ساري پروا اي رفيق
 منظور نينگك لعل لبي اوستيدا سبزه خط هيأتين کوروب
 عجب رنگ لاردا بو مطلع واقع بولو بتور و في الواقع
 رنگين توشو بتور:

لعلی اوزرا سبزه خطی نمودار يشه باق
 شوخ رنگ آميز نينگك شنگرف و رنگار يشه باق
 کونگلي اوتي نينگك آرامی يوقلو غيشه حسرت آهي
 تار تيب دور، همانا که اول اوت شعله سی بو ييل دين
 آرتيب دور کيم:

آه کيم عشقيم اوتيني بير زمان آرامی يوق
 ايستامان آرام اول اوتقه جز خيال خامی يوق
 کاف حرفی:

مطلوب نينگك ماه عارضين سعادت مطلعي و خاک
 درگاهين اهل بينش تو تيا سيشه نسبت بير يليب دور، بو
 مطلع سليس و صاف و پاک توشو بتور کيم:

ای سعادت مطلعی اول عارض ماهیننگ سینیننگ
اهل بینش توتیاسی خاک در گاهیننگ سینیننگ
ماه تابانین مخاطب قیلیب اندین ابرو توشکانه
چشم گریانی نیننگ قان یاشین اظهار قیلیب دور، بسی
مهلک توشو بتور :

سیندین ابرو توشکالی ای ماه تابانیم مینیننگ
دم بدم قان یاشی ییقلار چشم گریانیم مینیننگ
بو فقیر نیننگ بیر غزلیشه، بو غزل جواب واقع
بولوب تور کیم اوزوم انصاف یوزیدین محترف من کیم
اندین یوز مرتبه آرتوق راق توشو بتور کیم :

توشکالی هجریننگدا ای سرو گل اندامیم مینیننگ
نی کوزومدا او یقو بارنی جاندا آرامیم مینیننگ
شام هجرانین کوروب مهر آتین تو تماغان مضمونیدا
و وعده صبح وصال ایلاب یار و تماغان افسونی دا :
شام هجرانیم کوروب، سین مهر آتین تو تمادیننگ
وعده صبح وصال ایلاب، ولی یار و تمادیننگ
عشق دین جهان ایچرا افشانیدین کلام و کوی و کوچه دا
بو داستانی دین پیام :

وه که عشقیننگ دین جهان ایچرا افشانیم دور مینیننگ
بارچه کوی و کوچه دا هم داستانی دور مینیننگ
محبوب نیننگ زلف آچقانی دین و اوز آشفته
احوال لیخی و قاشی چیننی دین کونگلی بیحال لیخی
با پیدا :

زلف آچیب من تیلجه نی آشفته احوال ایلادیننگ
قاش اوزه چین کور کوزوب کونگلو منی بیحال ایلادیننگ

غم توند بادیدین جسمی بناسی ویران بلمکه ییر بیر له
یکسان بولور معنی دا بو مطلمع بشایت خوب ادا
تا پیب دور کیم :

غم ییلمی جسمیم بناسین بولدی ویران قیلمخودیک
قایسی ویران کیم قرا ییر بیر له یکسان قیلمخودیک
منظور نینگ سواد خطی ارا لعل خنداننی مقابله سیدا
اوز غمی ارا کوزی در غلطانین سالیب دور، دلپذیر
توشو بتور کیم :

اول سواد خط ایچیندا لعل خندانین کوروننگ
بحر غم ایچرا کوزوم نینگ در غلطانین کوروننگ
بیت الاحزاننی نینگ تیره لیگین دود هجرانیدین دیگانه
خوب و ویراننی نینگ ییمرو لگانه اشک طوفانی دین
دیگانه دل آشوب واقع بولوبتور کیم :

دود هجرانیدن قرار دی بیت الاحزانیم مینینگ
سیل اشکیم بیر له هم ییمرو لدی ویرانیم مینینگ
صر صر آهین بیت الاحزانیشه آفت دیگانه، خوش آینده
دیب تور و ویرانیدین گرد بلا باشیشه یا غارینی دلبایند
ادا قیلمیب دور کیم :

قالهاج آهیم صر صریشه بیت الاحزانیم مینینگ
یا غدورور گرد بلا باشیمشه ویرانیم مینینگ
لام حرفی :

سفر عزمی ادا مسافریدین ایریلور چاغدا خیر باد
مضمونلوق الفاظنی ردیف قیلمیب ایتهقان شعر نینگ
مطلعی فرقت نما کیلمیب دور و اندوه آسا ایتیلیم دور :

آه ایله عزم ایتیم ای راز یمشه مجرم یخشی قال
درد ایله ایریلدیم ای دردیمشه مرهم یخشی قال
بیوفاسی کوییدا کونگلیگما مسکن قیلماغانی ترغیب
قیلماغی خوب و ییشلاب حالینی ادا قیلور دا شیون
قیلماغنی تعلیم بیرماکی مرغوب :

ای کونگل اول بیوفا کوییدا مسکن ایلاگیل
زار ییشلاب شرح ایتیب حالینگنی، شیون ایلاگیل
منظوریدین بیر نظرغه خرسند بولوب، هجر تارین
وصل سر رشته سی غه پیوند قیلورین خوبراق وجه بیرله
استدعا قیلور :

نیتی بیر باقماق بیله کونگلو منی خورسند ایلاگیل
هجر تارین بیر زمان وصلینگنه پیوند ایلاگیل
عشق دین باشیغه کیلنگان صحتوبت شرحید ا تکلم
کورکوزماک و فرهاد و مجنون اول صحتوبت نی خیال
قیلا آلماس لیشیدا ترنم توزماکی مجنون وار و فرهاد
آثار کیلیب دور :

عشق دین کیلدی مینینگک باشیمشه آنچه صحتوبت حال
کیم آنی فرهاد ایله مجنون قیلا آلماس خیال
بو غریب خیال دور کیم سلطان صاحب قران نینگک خاطر
لاریشه کیلیب دور و نظم اهللی غه ظاهرقیلمیب ایردیلا کیم
ایتسونلار، بارچه ایتی لار، اما هیچ قایسی اول حضرت
چه ایتا آلمادیلار، اول بو مطلع دور :

هجرینگ اوتی جسم زاریم قیلدی کول ای یار بیل
گر بنا قیلسانگ مزاریم طرحین اول کول بیرله قیل

بیست و یک

حوروشی نینگ گلشن کوییدین روضه رضوان منفعیل و
یوز و خطیدین لاله و ریحان خجل ایرکانین، لطیف آیین
بیلله ظاهر قیلیب دور :

گلشن کویونگدین ای جان روضه رضوان خجل
یوز و خطیننگ رشکیدین هم لاله و ریحان خجل
وصل آرزوسیدین کونگلی قوشیخه قنات تمناسی
قیلیب وصل هواسیدا پرواز بویورغانی عاشقانه و
مشتاقانه توشو بتور :

کیر پیکیم دین ای کونگل هر دم قنات لار ساز قیل
هجر دشتیدین وصالی کوینگا پرواز قیل
بو فقیر نینگ مشهور مطلعی غه کیم:
انگلادینگک یا یوق موکیم ایلار سفر یار ای کونگل
وه که بولدوق هجری ایلکیدین یا نازار ای کونگل
جواب واقع بولو بتور، اما یوز مرتبه آندین روان راق
و ینحشی راق واقع بولو بتور:
چون جنون زنجیریغه بولدوم گرفتار ای کونگل
بولشاسین من تیلیمه حالیدین خبردار ای کونگل
میم حرفی:

عشق اوتیدین اوز درد و حسرتین و فرقت دریدین یار
غفلتین بو مطلع دا اسرو سوزناک ادا قیلیب دور:
حد دین آشتی عشقینگ اوتی بیرله درد و حسرتیم
وای کیم سین غافل و کویدوردی داغ فرقتیم
ممشوق امیددا درد و حسرتینی اظهار قیلیب، بی طاقت
لیشی غه رحم ایتماسی دا بو مطلع دا اوق جواب، اول

بیست و دو

طبع در بار دین و خامه گوهر نگار دین رقم تا پیب دور
 کیم و صفیدا عقل حیران و فهم سرگردان:
 نیچه بولغای و صلینگه امیدیشه درد و حسرتیم
 رحم قیل کیم یوقتورور هجرینگدا ایمدی طاقتیم
 مثل طوریدا بو مطلع دیک پرورده و آراسته و مرتب
 و پیر آسته آز واقع بولوبتور کیم اول حضرت نینگ لطیف
 طبیعیدین و شریف ذهنی دین باش اوروب دور:
 مین هلاک اولدوم غمینگدین، سین قویاش سین ای صنم
 عیب ایماس گر میندین اولسه کم لیک و سیندین کرم
 هم بو مطلع غه جواب اگرچه مثل طوریدا ایماس،
 اما غرا بت جانی نی مرعی توتولوب، بس نازک و پاکیزه
 دیلیب دور:

وه که عشقیم شعله سی هر دم چیکار انداق علم
 کیم ملائک کوزی دودیدین بولور هر لحظه نم
 بو مطلع قافیه سی دا ایکی شعر ایتی لار، اوچونچی
 مطلع هم قوت یوزیدین ایتیلیب دور، الار دین آرتوق
 بولماسا کم هم ایماس:
 سین غمیم بیلمای، خیالینگ بیرله بار دور حیرتیم
 بیلمانینگنی انگلا سام بیلمام نی بولغای حالتیم
 یار قدی هجریدین سرو میلین منقود دیب دور و یوزی
 شوقیدین گل آرزو سین نا بود بیلیب دور - الحق اسرو
 روشن و راست توشوبتور کیم:
 قد و یوزونگ هجریدین وه کیم منگما بولمیش مدام
 سرو میلی برطرف گل آرزوسی خود حرام

اوز جسمیڅه توتاشقان شعله نی یارغه عرض قیلمورغه بو
مطلع نی هم آتشین و رنگین خیال قیلمیب دور:
آتشین خلعت دیمه جسمیم اوزه ای دلبریم
کیم ایرور عشقینګ اوتی بیرله توتاشقان پیکریم
پری رویی ترک محبت قیلشانین بیلدورور، بو چمتدین
جاودان کونګلیګا فرقت اوتی توتاشقان نی یار عرضیڅه
ییتکورور:

قیلشان ایرمیش اول پری ترک محبت بیلما دیم
توشکان ایرمیش جاودان کونګلومګا فرقت بیلما دیم
بوقافیله دا باوجود کیم ایکی رنگین مطلع اوتوب دور
نظم طوریدا غایت قدرتدین سوز اداسیدا نهایت دقتدین
بیر مطلع داغی دیلمیب تور کیم خوب لوقدا اول مطلع
لارچه بار:

نیچه کویګای هجر ایله فرسوده جانیم دمبدم
کونګلوم ایچرا غم اوزا غم دور الم اوزرا الم
سوز و ګدازین هم دیګالی مهوش تابماغاندین المی و
رازین ایتقالی مشفق کور ماګاندین غمی مرق واقع
بولو بتور:

قانی بیر مهوش آنشه سوز و ګدازیمنی دیسام
قانی بیر مشفق که بیردم آنشه رازیمنی دیسام
هم بومطلع طوریدا اوق قافیله غه تشییر بیریلیم هم اول
ردیف دا بو مطلعنی داغی اسرو دل آرا و اندوه افزا
توشو بتور:

تابما دیم بیر مشفق کیم حال زاریمنی دیسام
یا خود اول ګلدین ایچیمدا خار خار یمنی دیسام

بیست و چهار

پریوش هجریندا آزارلاریدین آنی خبردار قیلماق
آرزو ایلاب تور وانینگک جلوه سی مقابله سیداکوزین
گوهر بار قیلماغنی هوس قیلمیب دور وایکیسی نادر واقع
بولو بتور:

زار اولارمین اول پری یوق کیم خبردار ایلاسام
جلوه قیلمشاج آلیدا کوزنی گهر بار ایلاسام
نون حرفی:

مولانا یقینی غه جواب ایتیلیمب دور و یقین دور کیم
مولانا تیریک بولسه ایردی، جانی بیر له انصاف بیرور ایردی
کیم اندین یخشی راق واقع بولو بتور:

ای وصالینگک خسته کونگلو م مرهمی آرام جان
اولمادیم هجران ایلمیدین مین قاتیغ جانلیغ یامان
و بو بحر وقافیه دینه بیر شعر دور کیم ایکالاسی

بیر بیریدین خوبراق توشو بتور کیم:
ای سینینگک قاش و کوزونگک بیر فتنه آخر زمان
لبلارینگک دور خسته کونگلو مگا حیات جاودان

یوز دوریدا قران تعریفیدا بو مطلع اوتکان ایکی
مطلع قافیه سیداک واقع بولو بتور، تجنیس رعایت
قیلمیب دور کیم بو نوع شیرین و رنگین و خوش ترکیب
آز واقع بولمیش بولغای:

اول قویاش کیم آی یوزی نینگک دوریدا کیمیش قران
برچه مهوش لار اراسیدا ایرور صاحب قران
بو مطلع فقیر نینگک بیر مطلعی مقابله سیداک توشوب
تور کیم اگر بورونراق ایتیمیش بولسه ایردی، فقیر
هرگز اوز مطلعیم نی ایتماغای ایردیم، ایتیمیش بولسام
هم بیتیمای ایردیم:

تیغ ایله کوکسومنی قیلدینگ زخم ای سیمین بدن
 قانی تورمایدور دیب اول زخم افزره کویدور دونگ توک
 عشق صعبوتی دین حالی نینگ بیر بیر شدتین ایتیپ
 هیچ کیشیگا بو حال لار بولماسون دیب استدعا
 کور کوزماکدا بو مطلبی عجب خوب توشو بتور:
 عشق ارا هیچکیم مینینگ دیک زار و شیدا بولماسون
 بولسه هم وه مین کیچی مهجور و رسوا بولماسون
 معشوق اشتیاقیدین خیال قیلیمیش بولشای کیم آنی
 کور گاج فشان جاندین بورون چیققای و جانی خود
 رشکدین فشان دین بورون چیققای غریب ادا تا پیب دور:
 سینی کور گاج دیر ایدیم چیققای فشان جاندین بورون
 چیقماسون دیب رشکدین جان چیققی افشان دین بورون
 بو مطلع هم کیم قافیه تخییر تا پیب همول ردیف د
 واقع بولو بتور ، غایت زیبالیغ دا و نهایت رعنا لیغ د
 واقع بولو بتور کیم :

وصل ارا اولتور مینی هجران جفا سیدین بورون
 نیتی گر قیلسانگ خلاص انینگ بولاسیدین بورون
 یار وصلی دا هجران بلاسی بیمیدین اولوم آرزو
 قیلماق که هجران داغی بيله ناسکه کویماکی و وصل ار
 اور تا گان داغی درمان سیز دیب دور ، یعنی محض
 درمان :

وصل ارا اولتور مینی تا داغ هجران کورماین
 کویدور اذاق داغ ایله کیم هیچ درمان کورماین
 اوز قاتلی غه زار و حیران لیشین و انینگ بادد

بیست و شش

عشقیدین کوز قوز لغیدیک مست و پریشان لیشین خوش دیب دور
و دلکش ادا قیلیب دور:

وہ کہ بیر قاتل غہ انداق زار و حیران مین بو کون
کیم کوز و زلفی کیچی مست و پریشان مین بو کون
محزون کونگل نینگ یارسیز دیوانہ بولماغی نینگ
عذری و اول هجر دین و املق و مجنون دیک رسوالیق قہ
افسانہ بولماغی نینگ معذرتی:

یار سیز محزون کونگل دیوانہ بولمای نیلاسون
و املق و مجنون کیچی افسانہ بولمای نیلاسون

اور تانگان کونگلی دودیدین عالم قرار غا نینی و اور تانگان
بی مہری قہر لطف آیین و لطف عتاب آلودین اوز اوزی
بیلاہ تکلم قیلیب دور و ترنم کور کوزوب تور:

کویدی بو محزون کونگول عالم قرار دی دودیدین
قہر لطف آیین بیلاہ لطف عتاب آلودیدین
اوز قاتلی ویرانہ قبرینی زیارت قیلماغی کیلگانی
ادعا قیلور و اول ویرانہ نی عمارت قیلماغی استدعا
ایتار باب دا:

گر کیلیب ویرانہ قبریمنی زیارت قیلماغاسین
رحم ایتیب ای قاتلم آنی عمارت قیلماغاسین
گلچہرہ سی کیلسہ سوسن دیک دیماکتین لال لیشی و کیلماسا
هجریدین باد صبادیک بیحال لیشی:
کیلہ اول گلچہرہ، سوسن دیک دیماکتین لال مین
کیلماسا باد صبادیک هجریدین بیحال مین
صبر سیز کونگلی نینگ عشق و جنونین و ناتوان حالی

بیست و هفت

نینگ درد و شوقی بیر بیریدین فزونین دیوانه وار دیگانی
و مجنون کردار ادا قیلشانی:

صبر سیز کونکوم گما باقسام آرتادور عشق و جنون
نا توان جانیمنی کورسام درد ایله شوقی فزون
منظور نینگ خط و زلفی دا بو اوچ مطلع دور کیم
بیر بیر یگا جواب واقع بولوبتور قافیه و ردیفی اولحضرت
نینگ بو فن دا مجتهد طبعی نینگ اختراعی دور اولشی
مطلع بو دور کیم:

سبزه خطینگ ایچیدا ایلا کیم جان دور نهان
حقه لعلینگ ارا هم در غلطان دور نهان
ایکینچی مطلع بو دور کیم:

زلفی ایچرا بیل خط ایچرا لعل خندان دور نهان
ایلا کیم جان دور نهان هم رشته جاندور نهان
او چونچی مطلع بو دور کیم:

زلفی ایچرا گل گل ایچرا لعل خندان دور نهان
توندا مهر و مهر ارا بیر چشمه جان دور نهان

عشق شدتی عجزیدین کوزنی اعمی لیق قه خطاب
قیلشانی بسی دردمندان تو شو بتور کیم:

کوزلاریم کورایت قضا بیر شکل موزون کورمایین
اوزنی بیر لیلی وشی عشقیدا مجنون کورمایین
بو مطلع داغی اوز حالی شرحیدا کیم انواع بلیت بیر
عشق جهتی دین بیر بیر نینگ اوستیدا بولمیش بولشای.
بو مطلع یخشی واقع بولوبتور کیم:

یوق دمی کیم تیلیمه لاردیک اول پریشه زار ایمان
صبر و هوشوم دین جدا درد و بلاغه یار ایمان

منظور نینگ پرچمی آشفته لیشی شرحیدا و اوز
کونگلی نینگ اندا برهم لیشی ادا سیدا بو مطلع کونگل
لارنی آشفته و برهم قیلشودیک توشو بتور:

اول قویاش کیم چرخ ارا آشفته پرچم دور بو کون
خسته کونگوم زلفی تابی ایچرا درهم دور بو کون
فی الجواب لخیره:

اول قویاش نینگ مهری نیچون بنده غه کم دور بو کون
کوز یا شیم تینمای آقاردین ییریوزی نم دور بو کون
پریوش یاری عشقیدین حالی نینگ پریشان لیشی کیم تیل
شرحیدین لال بولشای نهایت خوبلیق دا بیان تا پیب دور:
بیر پریوش عشقیدا انداغ پریشان حال مین

کیم انینگ شرحین قیلورد ا سرو گنگه و لال مین
گردون بیدادیدین ایلمنی باده قوتقارور مضمون دا
ساقی فی مخاطب قیلیب می تو تماق استدعاسی دا بو
بیت مفتوح دور:

ساقیا تو ثقیل تو لا گردون کیچی ساغر نی کیم
جانیمه دیرمین دمی بیداد گردون کورماین

و حرفی:

صبا دین سرو روانی نینگ کیلگان خبرین سورار و
ان دین جان ایسی کیلگان مناسبت بیله روح و روانی نینگ
حدیثین سورار:

ای صبا بیرگیل خبر سرو روانیم کیلیدی مو
 جان ایسی سیندین کیلور آرام جانیم کیلیدی مو
 بو شعر نینگه قافیہ سیدین سونگر اعطف و اوین کلمه نینگه
 اصلی حرفی اور نیشه تو تولوب غریب اختراع قیلیب دور:
 ای جفا تیغی کیلیب مجروح کو کسومنی یارو
 قول یلانگه ایلاب سالیب هریان ایچیمنی اختارو
 ه حرفی:

کونگلی رنج بیله کویوب جانا نیشه دیماغانین ، بلبل
 کویسه گل خندانیشه غم بولماس لیشین تشبیه قیلیب
 عشق چمنی دا بلبل دیاک گلبانگه اورغانی :
 رنج ایله کویدی کونگل دیماس انی جانا نیشه
 قاید ا بلبل کویسه غم بولور گل خندانیشه
 سرو پری رخ یادیغه کیلسه حور و جنت یادی دین
 چیقارنی یاد قیلیب بو ترانه بیله غمگین کونگلین شاد
 قیلور کیم:

هر قچان کیم کیلسه اول سرو پری رخ یادیمه
 کیلماس اولدم جنت و حور خاطر ناشادیمه
 کونگلی گما خطاب قیلور کیم انینگه دردین مه طنازیشه
 ییکتور گای و جانی نینگه هلاک لیکین سرو نازیسه عرض
 ایتکای :

ای کونگل دردیمنی عرض ایت اول مه طنازیمه
 خسته جانیمنی هلاکین آیت سرو نازیمه
 بو مطلع دین یار نینگه کنایت آمیز عذر خواه لیشی
 نینگه منعی دور کیم شیرین لبین شکر ریز قیلیب اول

افسون تېلمې بېله عاشق او تېنې تيز قېلمماغاي:
 عذر اوچون شيرين حد يثيننگنى شکر ريز ايلامه
 بو فسون بير له او تومنى دمېدم تيز ايلامه
 سرو آزادی نينگك باغ ارا جلوه قېلمشاني اوچون عشق
 اهلی نی آه و فريادی کويدوروری نينگك اداسی
 سوز ناک توشو بتور:

جلوه قېلمدی باغ ارا اول سرو آزادیم ينه
 کويدورور عشق اهلی نی بو آه و فريادیم ينه
 ملک الکلام مولانا لطفی نينگك مشهور مطلعی جوا بیدا
 ديب تور:

ای قدینگك طوبی جنت خد گلگون اوستينه
 کورمادی دوران انينگك ديك آی ، گردون اوستينه
 بو مطلع واقع بولو بتور کیم:
 خطی نينگك تاري توشو بتور لعل ميگون اوستينه
 ايلاکیم جان رشته سی بير قطره خون اوستينه

بصیرت اهلی قاشیدا ظاهر دور کیم تفاوت نی چاغلیق
 دور ، نی اوچون کیم مولانا یوزنی جنت قه نسبت قیلمیب دور
 و بو مناسب تشبیه دور . با وجود بو ایکی مصراع - بیر
 بیر یگما مربوط ایماس ، و جوابی با وجود غرابت معنی
 ایکالاسی بیر بیر یگما موافق و الفاظی بیر بیر ی نینگك
 مقابله سیدا لایق واقع بولو بتور . و قافیہ غه تشبیر بیر یب
 هم اوشبو ردیف بېله ينه اوچ غزل دیلمیب تور . با وجود
 اول کیم مولانا جوابی مطلع دا خط تحریری دور ، اوچ
 مطلع نينگك ایسکی سی دا خط تحریری دور و بیریدا خال

سی ویک

تحریری دور۔ موندین نظم طور یدایت قوت معلوم
 بولور۔ اول اوچ مطلع دین بیری بو دور کیم:
 اول زمرہ خط کہ چیقہمیش لعل خندان اوستینہ
 سبزه دور کیم توشو بتور آب حیوان اوستینہ
 ایکینچی مطلع بو دور کیم:
 سبزه خطینگ سواد لعل خندان اوستینہ
 خضر گویا سایہ سالمش آب حیوان اوستینہ
 اوچونچی مطلع کیم خال تحریری واقع بولو بتور کیم:
 نقطہ خالینگ عجب یوق لعل خندان اوستینہ
 کیم بولور بیر قطره دایم آب حیوان اوستینہ
 عشق اویقونسی کوز دین اوچورغان جہت دین
 کیچہ نینگ صعب حالی شرحید، بو مطلع نینگ
 خوبلوغی کونش دین روشن راق دور:

بیر قویاش ہجریدا چیکتیم اوتلوق افغان بو کیچہ
 کویماکیم دودیدین اولدی چرخ گریان بو کیچہ
 فی الجواب لثیرہ:

آنچه چیکتیم بیر قویاش ہجریدا افغان بو کیچہ
 کیم فغانیمدین اویوماس جن و انسان بو کیچہ
 مہر عارض یاری، چہرہ آچیب جان اورتاری نینگ
 تضرعی و آشکارا لطف کور کوزوب کونگلینی پنہان
 اورتاری نینگ ظلمی:

عارضینگ مہرین آچیب جسمیم ارا جان اورتامہ
 آشکارا لطف ایتیب کونگلو منی پنہان اورتامہ

سی و دو

فی الجواب لثغیرہ :

اوت سالیب ایل جانیشہ، سین میننی پنہان اور تامہ
اور تا جانیم نی و جانیم ایلنی چندان اور تامہ
عشق آشوب و بیدادی حکایتی دا و هجر ظلم
و تعدی سی شکایتی دا بو مطلع اسرو دردمنده و بغایت
نیازمنده توشو بتور :

نیچه اول آی هجریدا کونگلموم بوزولغای غم بیله
نیچه جسمیم اوی بیمرولغای غم و ماتم بیله
بو قافیه و ردیف هم اول حضرت نینگك خاصه طبعیدور
و هیچ ییر دا ایشیتیلمایدور و بغایت شیرین و رنگین
توشو بتور. هجر شامی صوبتی دا اوزین انجم و افلاک
بیله مشغول توتار کیفیتی دا بو غزل باشتین ایاق خوب
و پر آشوب واقع بولو بتور کیم :

هجر شامی آی چیققیب، مین ییشلار ایردیم درد ایله
سیرلار قیلدیم سیننی ایستاب مه شگردد ایله

بو اوقات دا حکم بولوب ایردی کیم ترکی گوی شعرا
تبع قیلشایلار، بعضی که ایتی لار لتییدی، بعضی
ایتا آلماس لیشی غه محترف بولدیلار. اول جمله دینیری
فتیر ایردیم که انصاف بیردیم، و مطلعی بو دور کیم :

اوتنه سالیب سرو نی اول قدر عنا بولماسه
ییلگا بیرگیل گلنی اول رخسار زیبا بولماسه

یار نی اغیار بیله کور آلماس لیشی دین، کوز قانی
دیب عین رشکدین، بو مطلع خوب ادا تا پیب دور :

سی و سه

قانی کوز کیم سینی کور گای مین دمی اغیار ایله
یا تامل قیلشامین اغیار ایله گفتار ایله
عشق ظلمیدین تار یققاندا کوز گاهم یسار و اغیار
ساری باقار دین منع قیلور معنی دا بو مطلع هم عاشقانه
هم درد مندا نه توشو بتور کیم :
ای کوز اوز گاه یوز ساری اوزو ننگنی حیران ایستامه
بیر و فاسیز عشقیدین کونگلو ننگنی هم قان ایستامه
اول حضرت نینگت خاصه اختراع تیدین بو تورت شعر
دور کیم اوز گاهچه لفظین ردیف قیلیب قافییه لاری هر
قایسی نینگت اوز گاهچه واقع بولو بتور. هر قایسی نینگت
لطافتی بیر بیر یسار آرتوغ راغ توشو بتور و الار دین
بیری بو دور کیم :

غم ییلمی عشقیم بناسین قیلدی ویران اوز گاهچه
هوش و صبریم ملکینی بیر بیر له یکسان اوز گاهچه
ایکینچی مطلع بو دور کیم :
آه کیم بولدوم ینه عشق ایچرا شیدا اوز گاهچه
عقل و هوشوم دین جدا خلق ایچرا رسوا اوز گاهچه
اوچونچی مطلع بو نوع واقع بولو بتور کیم :
بولغالی لعلی اوزه خطی نمودار اوز گاهچه
توتتی آهیم بر قیدین کوک یوزی زنگار اوز گاهچه
ینه بیر مطلع بو نوع واقع بولو بتور کیم :
وه که هجران طرحی اول آی سالدی بنیاد اوز گاهچه
نا توان کونگلو مگما بنیاد ایتی بیداد اوز گاهچه
کونگلی گاه صبر دین اوز گاه چاره عشقیدا بیلیم صبر

سی و چار

قیلاآلماغان دین بیچاره لیخ اظهار قیلمیب دور و بدیع
ادا تا پیب دور و غریب مؤدا بولو بتور :
چاره عشقی نیدور جز صبر مجزون کونگلو مه
چون قیلاآلماس قیلمینگ بیر چاره مجنون کونگلو مه
گردون شکایتی داکیم عافیتین رسوالیخ بیله بدل
قیلمیش بولشای. بو مطلع نشاط فرسا و اندوه افزا واقع
بولو بتور کیم :

ای کونگل گردون بلیت تاشینی یاغدوردی لا
هر طرف صبریم اوین دیواریشی سیندوردی لا
بور دیفدا ینه بیر مطلع کیم غزل طوریدا مرثیه آمیز
خواجه حافظ شیرازی قدس سره غه واقع بولشان یوسون
بیله اول حضرت قه داغی واقع بولوب تور و بشایت نادر دور :
وای یوز مینگ وای کیم سرو روانیم باردی لا
صبر و هو شوم ملکی دین آرام جانیم باردی لا .
یا حرفی :

مطلوبین ایستاب تا پالماس لیشیدین و هیچ همدم آنی
بو مصیبت دازار لیشین سورماس لیشیدین اوز اوزی بیله
گله مند لیخ اظهار قیلمیب دور :
قایدا ایستای ایستاسام قایدین تا پای سین یار نی
کیم منگا همدم بولوب سورغای دمی مین زار نی
کونگل هر نیچه یار درد و غمیدین آزار تا پار ، اما
ایننگ ماه رخسارین کور گاج مهری فزون راق و محبتی
سر رشته سی اوزون راق بولور مضموندا بو مطلع بی نظیر
توشو بتور :

نیچه کیم تار تار کونگل درد و غم و آزارینی
 مهریم آرتار هر نیچه کورسام مه رخسارینی
 پری وشی نینگه قرا لبا سیدین حیرت قیلشانی کی-
 قویاش قرانقو توندا کورونماک غریب دور، و وصل
 کوب سیدی هجر تیره شامیدا طلوع قیلماق عجیب :
 حیرتیم بار تا قرا قیلیمیش لباسین اول پری
 کیم قرانقو توندا کورمیش آفتاب خاوری
 کوزین سرو سیمین پری کیلور مژده سیدین ییشلاما
 دین منع ایتیبدور، جانین خورشید انوری وصلی بشارت
 دین کویماک دین منع قیلیم دور:
 ییشلامه ای کوز که اول سرو سمن بر کیلگوسی
 کویماگیل ای جان که اول خورشید انور کیلگوسی
 جانیدا حرف غمی یازار تحریر ییشه کونگلی عجز و ناتوان
 لیشیدین اولماس لیشی غه تدبیر و چاره تا پم-اس دیو
 بیچاره لیغ ظاهر قیلور :
 جانسه ایتور من یازای حرف غمینگه تحریرینی
 کونگوم اولماس وه که بیلماسمین بوایش تدبیرینی
 اوز سبز خطی نینگ سبزه خطی هجریدا اولسه قبرة
 سبزه سی خطی هجران نشتری بوتماک ادعا قیلیم دور
 و غریب معنی واقع بولوبتور :
 سبزه خطینگه سواد بیرونه اولسام ای پری
 سبزه قیریم نی تانگه گر بوتسه هجران نشتری
 بومطلع نینگ برونشی مصرعیدا خط و لب تحریرید
 و ایکینچی مصرعیدا یوز وزلف... وحیرت اظهاری واقی
 دور تورنالاسی نادر نوشوبتور :

سی و شش

مشکبو خطين مودی یا لعل در بارین مودی
 یوزایمانین مودی یا زلفی ز نارین مودی
 بومطالع هم منظورینی حسن یوزیدین شیرین ولیلی غه
 و اوزین عشق با پیدا فرهاد و مجنون غه ترجیح قیلیب دور
 بو نوع آرایشیتیلیب دور :

حسن ایله سین کامل و شیرین ولیلی شهرتی
 عشق ارا مین زار اولوب فرهاد و مجنون تهمتی
 عشق اوتی حرقتی بحرینفیدا کیم اول اورتامان
 نیمه قالمامیش بولغای بومطالع سوزناک توشو بتور کیم:
 عشقینگ اوتی جسم و جان ناتوانیم اورتادی
 طرفه اوت ایردی که پیدا و نهانیم اورتادی

هجر تونیدا وصل آرزو سیدین بوالعجب خیالین بیان
 قیلور و فراق شامیدا وصال شوقیدین صعب حالین ادا
 قیلور :

کیچه هجرینگدین وصالینگ غه خیالیم بار ایدی
 هیچ کیمگا آیتا آلمان کیم نی حالیم بار ایدی
 بوقافیه و ردیفدا بو فقیر نینگ هم شعری بار و مشهور
 دور . اول حضرت نینگ بوشعری کیم انینگ جوابی
 توشو بتور ، هیچ نسبتی یوقدور کیم :
 قیلماغای ایردیم یوزین کورماک تمنا کاشکی
 سالماغای ایردیم کونگول ملکی گما غوغا کاشکی
 محزون کونگلینی الداب دله باسی نینگ کیلور خبرینی
 دیب تور و آرخاداب عشرت فزای وصلی خبرین ایتیب دور
 عجب نوع شیرین واقع بولو بتور کیم :

غم يېما محزون کونگول کیم دلر بایینگ کیمگوسی
 بزم عیشینگ توز کوچی عشرت فزایینگ کیمگوسی
 عشق طریقیدا اوز کمالین ظاهر قیلور کیم عشق اهللی
 یگانهلاری اندین سوز و گداز تمنا قیلیب دورلار، بلکه
 باشتین ایاغلاریشه چه اول اوتقه یاقیب دورلار:
 عشقیم اوتیدین کیلیب مجنون بیر اوچقون ایستادی
 آل دیدیم سونشاج ایلیک، باشتین ایاغین اورتادی
 غایت بیدل لیشی دین غم دشتیدا ایتکمان ناتوان
 کونگلین یاد قیلور و ترک جانی ایلاغان بی خان و مان
 کونگلی یادی بیلا اوز اندوهین زیاد قیلور:
 وه که غم دشتیدا ایتکمان ناتوان کونگوم قانی
 ترک جانیم ایلاغان بی خانمان کونگوم قانی
 هجران بلاسیدین جانیمشه ییتیب اجل غه التجا قیلور
 و ایل ماجراسیدین تاریقیب اولومنی آرزولار، بواسلوب
 سوز بس غریب دور:
 ای اجل آسوده قیل هجران بلاسیدین مینلی
 بیر یولی قوتقار اولوس نینگ ماجراسیدین مینلی
 بهار فصلی بولوب عیش گلی آچیلشانی و غم خزانلی
 ییلمی دین صبری خرمنی ساورولشانی با پیدا دیلمی-یب
 دور کیم:
 نوبهار اولدی آچیلماس وه که عیشیم گلشنی
 غم خزانلی ییلمی دین ساورولدی صبریم خرمنی
 بو شهر قافیه سیدایشه بیر شعر اوتتی که بوانگاجواب
 دور و، ایکا لاسی بیر بیر دین خوب راق توشو بتور:

بیر پری وش شوقی وه کیم جسم و جانیم اور تادی
ایرلییب بیر اوچقون اندین خان ومانیم اور تادی
ظالم یارینی ظلم قیلماقته بی اختیارلیشی ایتیلیب دور
واوزی نینگک مظلوم شعارلیشی نی خوبراق وجه بیمله ادا
قیلیب دور :

یار ظلم ایلار اوچون بی اختیار اولمیش نیتای
وه انگما جور وستم قیلماق شعار اولمیش نیتای
یار فراقیدین یاش و قان توکماک کوزی نینگک فنی
بولغاننی ، بقو جهت دین اول بحر و کمان اینجق و لعل
مخزنی بولغاننی غریب صورتدا نظم قیلور :
ای فراقینگک دین کوزوم نینگک یاش و قان توکماک فنی
کیم ایرور هم لعل نینگک کانی هم اینجق مخزنی
یار کویبی دا توشکان سوزان کونگولین که یاری پامال
قیلمیش بولغای ، بیر گا توشکان اوت قه تشبیه قیلغانی کیم
ایاغ بیمله بیر گا سورتوب اوچورورلار . خاصه معنی دور :
توشکالی سوزان کونگول کویونگک ارا فی الحال آنی
بیر گا توشکان اوت ایدی کیم ایلا دینگک پامال آنی
هجران ساغریدین دمبدم اوزدین بارورنی ابا قیلیب
وصل جامی میسر بولسه لبالب سیپقارورنی مدعا قیلیب
دور کیم :

نیچه هجران ساغریدین دمبدم اوزدین بارای
وصل جامین گر توتار بولسانگک لبالب سیپقارای
با وجود اوز عشقی اوتی و یار حسنی اوتی رقت قلب

سی و نه

و ترحم جھتی دین کیم عشق اہلی لازمہ سیدور . یا نا بیر
 مظلوم زار عشقی نینگک اوتی بیلہ ہم کویماک و مطلع دین
 شعر نینگک آخر یخہ چہ بو معنی نی ہر بیت دا اظہار
 قیلمیب دور کیم نظم اہلی دین ہیچ کیمگا دست بیر مایدور :
 بس ایماس ایردی منگا ہم اوز اوتوم ہم یار اوتی
 کیم انگا افزون داغی بولمیش یا نا بیر زار اوتی
 جان آغز یخہ بیتکاندا جانان لبین تمنای قیلماق کہ جاد
 تا پشور غای و جانانخہ یا شورون نقد پنہان تابشور غای .
 بس لطیف واقع بولو بتور :

ییتی جان آغز یمنغہ ، بیتکور لب نی کیم جان تابشورای
 باری اولماس دین بورون بو نقد پنہان تابشورای
 مجنون نی عشق طریقیدا اوزینگا او خشاتماق و
 دیوانہ لیغ رسمین انگا اورگاتماک کمال عاشق لایق قہ
 و دیوانہ لیق قہ دال دور و عشق و جنون اہلیخہ بو نوع
 بس بوالصحب حال دور :

عشق ارا مجنون نی دیرمین کیم اوزومگا او خشاتای
 ہوشینی زایل قیلمیب دیوانہ لیغ نی اورگاتای

پری وشی نینگک طفولیت جھتیدین یار لیغ بیلماسین و
 انینگک شوقیدین شیدا کونگلی ہشیار لیغ بیلماسین ظاہر
 قیلمیب، درد اہلی قاشیدا اوز درد دلین آیتیب دور :
 اول پریوش طفل وہ کیم یار لیغ بیلماس نیتای
 شوقیدین شیدا کونگل ہشیار لیغ بیلماس نیتای
 اول عالم اہلی سلطانی ہمتی قاشیدا بس کہ
 سلطانلیغی محقر کور و نور و فقر نی فی الحقیقہ سلطنت قہ

چہل

ترجیح قیلور. بو بیت دا کیم حقیقت مېخنی سی مجاز
صور تیدا ادا تا پیم دور. امید اولکیم اول حضرت نینگ
طریقیدا هم نیچه مجازی بولسه حقیقت قه مبدل بولغای
و مجاز اهلای غه احسن و حقیقت اهلای غه مستحسن واقع
بولو بتور :

کیم گدا ایننگ بولسه عالم دین کیچیب ای دلر با
فقر اهلای ایچرا اول سلطان عالم دور بو کون
خلوت : عالم اهلایغه انداق که مجلس بولور، مجلس
اهلای کثر تیدین طبع غه کلال و ذهن غه ملال یوز لانگاندین
سونگرا هر طایفه اوز خورد حالایغه کورا مخصوص لاری
بیله خلوت اختیار قیلور لار. چون مجالس انفایس نینگ
ییتی مجلسی نی طبع اهلای غوغاسی و نظم خیلای علااسی
بیله او تکار یلدی، سیکیزینچی مجلس سلطان صاحبقران
مجلسیدور که انی انداق که حقیقدور بیان فیلماق ممکن
ایر ماس و اول دعوی غه عقل کیم منصف حکم دور رخصت
بیر ماس، نیچوک کیم بولسه شکسته و بسته و بعضی پریشان
و بعضی پیوسته ادا تا پیتی. ایمدی خلوت دا داغی بیر
ایکی نقل اول حضرت نینگ غیر نظم لطایفیدین هم بیتیلسه
و بیر ایکی سوز شرح ایتیلسه بیراق بولم-اغای.
اولجمله دین مولانا لطفی علیه الرحمه که اوز زمانی دا
خراسان ملکی دا ترکی و فارسیدا ملک الکلام ایردی.
بیر کون بهار ایامیدا کیم بولوت عاشق کوزی دیک اشکبار
و اول اشک قطراتیدین هر بیر معشوق وعده سیدیک
بیر موهوم تار آشکار قیلور ایردی. بوفقر غه یولوقتی

چهل و یک

و دیدی کیم بو یاغین تارلاری محسوس بولادور. میر خسرو
 علیه الرحمه هندوچه اشعاریدا بیر عجیب غریب معنی
 ایتیپ دور، و اول بو دور کیم محبوب بهار ایامیدا بیر
 یان بارادور میش بولغای و یاغین جهتی دین بیر بالچیغ
 بولمیش بولغای و ایننگ ایاغی بالچیغ دین تایلیم
 ییقیلور چاغدا غایت نازک لوکیدین ایاغین رشته سین
 مددی بیلره تو توب قوپمیش بولغای. بو فقیر بو معنی نی
 ایشیتکاج خوش حال بولوب میر خسرو ایننگ بو دقیق
 خیالی غه آفرین لار او قودوم و طبع اهلیدین یاغین
 تقریبی بیلره هر کیم قاشیدا بو سوز نقل قیلیمدی، منگا
 یوزلانگان خوش وقت لیخ اینگا هم یوزلانیم
 میر خسرو ایننگ تعریفی دا بی اختیار بولدی.
 بیر کون هم مذکور بولغان تقریب بیلره سلطان
 صاحبقران عالی مجلس لاریدا بنده بو سوزنی عرض
 قیلیم کیم بیر کون مولانا لطفی میر خسرو دین بو نوع
 غریب معنی نقل قیلدی دیب، خیالیمدا بو کیم اول حضرت
 ایننگ هم لطیف طبع لاریشه خوش کیلیب تعریفدا مبالشه
 قیلغوسی لاردور. بنده کوب شتف بیلره ایتقان اوچون
 فی الجملة تبسم قیلیب انبساط اظهاری قیلدیلار، اما کوب
 التفات واقع بولمادی. سونگشی کون انداق معلوم
 بولدی کیم اول حضرت ایننگ مبارک طبع لاریشه میر
 خسرو ایننگ بو خیالیدا اعتراضی یوزلانگان ایرمیش
 بولغای، ینه حیرت دست بیردی کیم میر خسرو ایننگ بو
 خیالیشه جمیع طبع اهللی تعریف و تحسین دین اوز گاهیچ نیمه

چهل و دو

ظاهر قیلمادی لار، آیا اول حضرت نی اعتراض قیلمی
ایرکین لار؟ عالی مجلس دایر اوپوب عرض قیلمدیم کیم
اول اعتراضی گوهر بار الفاظ دین ایشیتماک مراد دور.
دیدیلار کیم اول اعتراض بو دور کیم اول یاغین قطره سی
یوقاری دین قوی ایشیب کیلادور، مقرر دور کیم رشته
سی غه داغی همول حال دور. رشته کیم میلی قوی بولشای
ایننگ مددی بیله ییقیلادور غان اوزین اسراماق محال دور.
اول حضرت بو اعتراض نی نقل قیلمشاج فقیر بیلدیم کیم
مین و هر کیشی هم کیم بو معنی نی ایشیتیب تحسین قیلمی
دور بیز، بارچه غلط قیلمشان ایرمیش بیز، قولاق توتوب
اوز نقص طبیعتیم غه معترف بولدوم. اندین سوننگ اول حضرت
دیدیلار که بو بیت انداق واقع بولوبتور که اعتراض
محملی یوقتور کیم :

ضعف دین کلممد ا قوپماق ایستاسام ایلار مدد
عنکبوتی رشته آسقان بولسه هر دیوار غه

امید اولکیم مونداق صاف طبع کوزگوسی گما هرگز
دوران حوادی دین غباری اولتور ماغای ومونداق روشن
ذهن شمعین هرگز زمان نوایی صرصری اوچور ماغای.
اول جمله دین بو دور که مولانا قبولی دیگمان کیچیک
یا شلیخ ییگیت قندز و حصار طرفیدین کیلمی ایردی.
طبعی ترکی و فارسی نظم غه مالیم ایردی، عالی مجلس قه
مشرف بولوب پادشاهانه تحسین و احسان غه هم سرافراز
بولوب ایردی. بیر کون بیر ترکی غزل که مطلبی بو
دور کیم :

چهل و سه

نعل کيسيتيم دردی افزون بولدی و کم بولمادی
 داغ قويدوم سوزی کم بولشای دیبان هم بولمادی
 ایتیب کیلیب ایردی کیم یوقاری عرض قیلشای. فقیرغه
 بیردی کیم تیگر اسیدا ایورولشای مین و خاطرغه کیلگانی
 انکا ایتقای مین. چون اوقودوم خم بولمادی. قافییه سینیی
 یخشی ایتمایدور ایردی. دیدیم کیم یخشی قافییه سی
 بودور. موندین یخشیراق باغلاسانک بولور ایردی. اول
 دیدی کیم مین خیلمی تشویش تارتیم، یخشی باغلا
 آلمادیم، البته بو قافییه نی سیز باغلانک، چون مبالشه
 قیلدی، فقیر اول قافییه نی باغلادیم، بو نوع کیم:
 سرو مایل بولدی کیم اوپکای ایاغینک توفراغین
 یوقسه هر ساعت صبا تحریکی دین خم بولمادی

انقصه قبولی بو شعر نی بیتیب نواب دین بیرینینگ
 واسطه سی بیله عالی مجلس قه یتکوروب تور، اولحضرت
 اوقوغان دین سونگرا دیب تورلار که ایکینچی بیتی انینگ
 نظمی نینگ رنگی ایماس، خیالغه انداق کیلدور کیم
 فلان مونی انینگ بو شعریدا ایتیمیش بولشای، فقیر نی
 تیلاب بو با بدا تکلم قیلدیلا که بو بیت نی آید اول مو
 آیتیب ایرکین یا بیر او مو انینگ اوچون دیب ایرکین.
 فقیر تعجب قیلدیم، اما لطفی یوق ایردی که اول غریب
 ییگیت کیم بو شعر نی او تکاریب ایردی، دیگای مین کیم
 بو بیت نی مین ایتیب مین. چون اقرار قیلما دیم مبالشه
 بیله سورولدی، اولحضرت قه چون روشن بولوب ایردی
 انکار قیلا آلمادیم کیم مبارک خاطرغه کیم مورد فیوض

چهل و چهار

غیبهی دور، چون ظاهر دور نی نوع تـ انشای مین . بشایت
 منبسط بولوب حکم بولدی کیم قبولی نی تاپیب کیلتور
 سونلار کیم بو باب دا ایننگ بیله مطایبه قیلالی .
 فی الحال انی تاپیب عالی مجلسدا حاضر قیلمدی لار ،
 حضرت جلوس حکمی بویوروب التفات ظاهر قیلمیب شعرینی
 تحسین قیلمدی لار ، فقیر متردد کیم تعریف بنیاد بولدی
 انکما عجب شرمنده لیغ بولغوسیدور و فقیر غه اندین
 آرتوغراق . اول بابدا هیچ سوز دیلمادی لار . مدتی اولتوردی
 و سوز اوزگا طرف لار توشتی تا اول که مجلس نهایت قه
 یتتی و ایل تارقادی لار ، آز کیشی محرم لار دین قالدی
 نواب دین بیرری عرض قیلمدی کیم قبولی نی کیلتوردیلار
 و اول بیت بابیدا ایننگ بیله مطایبه قیلمادی لار ، همانا
 که اونو تولدی . حضرت بویوردیلار کیم اونو تولمادی ،
 اما اول سوز ذکریدا انکما اویات بولور ایردی ،
 تیلامادوک که غریب ییگیت مجلس دا ایل اراسیدا
 اویات لیغ بولغای . اول سببدین ایننگ شعر ی و
 اول بیت بابیدا سوز دیلمادی . بو فقیر بیر اویوب
 عرض قیلمدیم کیم بو رحم یالغوز انکا واقع بولمادی کیم
 منکا داغی بولدی . سبحان الله آفرین اول صانع غه کیم
 بیر صاحب دولت قه مونچه حسن خلق و کمال فضل و بلند
 ادراک و طبع و ذهن پاک کرامت قیلمیدور که بو
 افسانه لار نی یاساب بیر اوکا باغلا سالار ایشیتکان کیشی
 اینانا آلماغای ، بلکه جعلی دور دیب ایتقوچی ایننگ
 تکلمی غه قولاق سالماغای . بو سلطان صاحبقران ایننگ
 ارم آیین صحبت لاریدا و فردوس تزئین خلوت لاریدا

چهل و پنج

بو نوع غریب لطایف و عجیب ظرایف هر لحظه متعاقب
 و متواتر و هر لمحّه متزاید و متکاثّر ظاهر بولور .
 سپهر شبستانى نینگ شمع زرین لگنى بدر منیر بولشا
 و افلاک شهرستانى نینگ مشعل انجمنى مهر عالم گیر
 اولشای، بو عدالت اوجى نینگ تولون آیشه کم لیل
 یوزلانماسون و بوسلظنت برجى نینگ خورشید عال
 آرایى کمال درجه سیدین ایلانماسون . اول همایو
 طبع نینگ بو نوع دقت سازلیغ و نکته پردازلیغ لاریغ
 سپهر دبیری ییل لار بیتیه تمام ایتماس ، و خرد خورد
 دان خوش تقریری قرن لار ایتسه اتمامیشه بیتماس . اول
 اولکیم اختصار بیله تمام قیلیمشای و دعا بیله اختتام بیریمشای

یارب بو زمانه شه لاری نینگ شاهی

کیم کونگلی ایرور سر نهان آگاهی

بیر گیل انکا اوج ماه دین تا ماهی
 بلکهیم نی که بار ایسه انینگ دلخواهی

کوک عرصه سی بز مگاهی اولسون یارب

کون شمسه سی چتر جاهی اولسون یارب

کوکب عددی سپاهی اولسون یارب

هر ایشیدا حق پناهی اولسون یارب *

* مجالسن الفایس امیر علی شیر نوابی ، بسال ۸۹۶ هـ تألیف شده بود .
 در کتا بخانه های و یا نا ، باریس ، لنین گراد و تا شکند نسخه های اذاین
 کتاب هست که از نسخ دیگر فرق و اضافاتی دارد . اکادیمی علوم
 اوزبیکستان شوروی معتقد است که نوابی در سالهای اخیر عمرش ، تجدید
 نظر نموده و اضافاتی بر آن وارد کرده است .

چهل و شش

سلطان محمد فخری هروی ابن امیری که از تذکره نویسان نیمه اول قرن دهم هجری است و کتاب مجالس النفایس نوائی را سال ۹۲۸ هـ ترجمه کرده ، در ذیل شرح احوال سلطان حسین میرزا بعد از ترجمه قسمتی از مطالب نوائی ، يك غزل فارسی سلطان را نیز قید میکند . من آن غزل را بمقتابله « لطایف نامه » ی فخری که ترجمه مجالس النفایس امیرعلی شیر است و تذکره « روضة السلاطین » فخری که در حدود سالهای ۹۵۸-۹۶۱ هجری تألیف شده و تذکره « تحفه سامی » در متن دیوان جا داده ام . (۱)

ظهیرالدین محمد بابر (متوفی ۹۴۷ هـ) که خود در ادب زبان چغتایی موقعیت برآورده یی دارد ، در باب شخصیت ادبی سلطان حسین مینویسد: « طبع نظم داشت ، دیوان هم مرتب کرده بود ، ترکی میگفت ، تخلصش « حسینی » بود بعضی ابیاتش بد نیست ، ولی دیوان میرزا همه بیک وزن است . » (۲)

چون جزئیات زندگی سلطان ، در بابر نامه بصورت مفصل ذکر شده ، ازینرو شایسته است که مطالب مهم وسودمند آنرا در این صفحات درج کنیم :

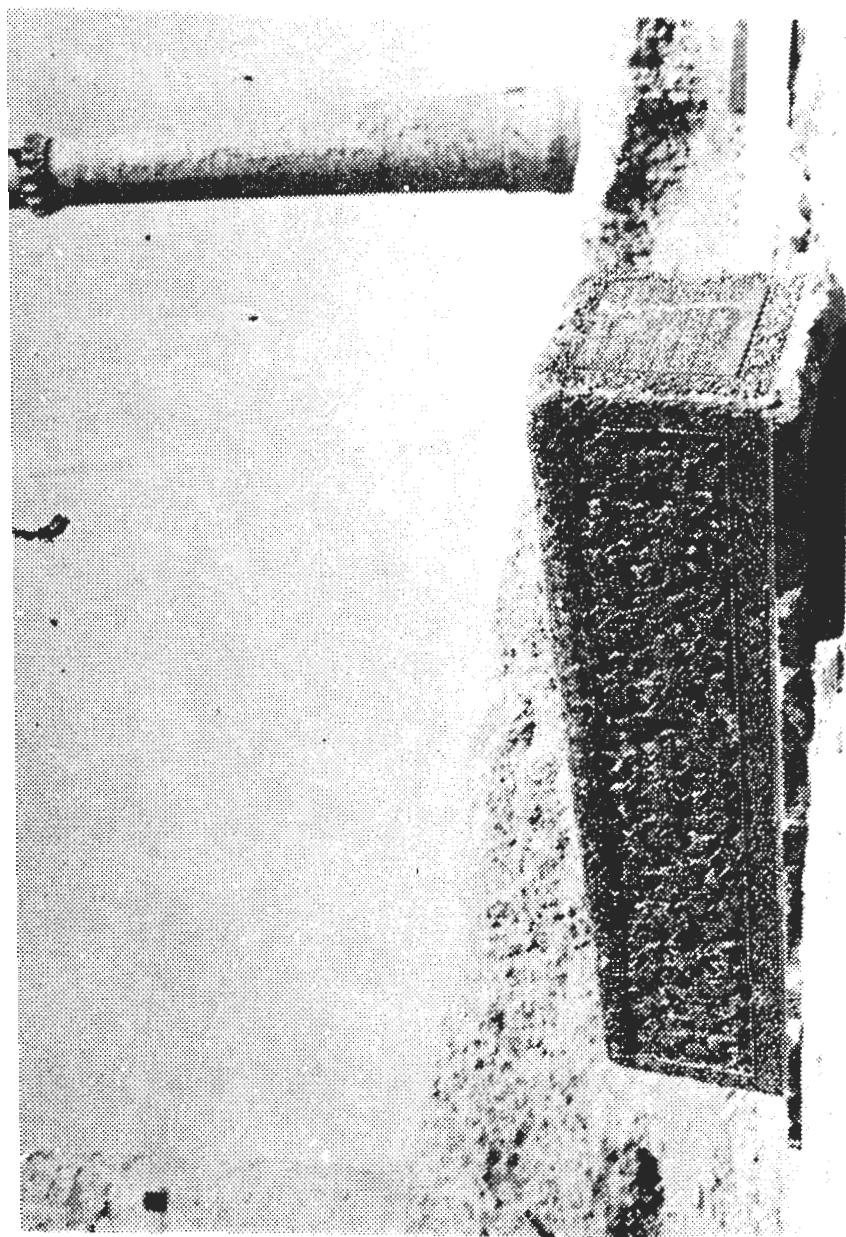
-
- (۱) مجالس النفایس ، ترجمه های فارسی ، بسمی و اهتمام استاد علی اصغر حکمت تهران ۱۳۲۳ ش ، صفحه ۱۳۰ و ۱۳۱ و روضة السلاطین فخری هروی ، به تصحیح دکتر ع خیامپور ، تبریز ۱۳۴۵ ، صفحه ۳۹ و تحفه سامی ، چاپ وحید دستگردی ، طهران ۱۳۱۴ ش ، صفحه ۱۱ و ۱۲ .
 (۲) بابر نامه ، ترجمه عبدالرحیم خان خاندان ، بمبئی ۱۳۰۸ ق ، صفحه ۱۰۴ .

ولادتی و نسبى : ولادتی سیه-کیز یوز قرق ای-ک-ی د
هری دا ، شاه-رخ م-یرزا زما-ن-ید-ایدی ،
سلطان حسین میرزا بن منصور بن بایقرا بن عمر شیخ بن
امیر تیمور . منصور میرزا بیله بایقرا میرزا پادشاه لبق
قیلخان ایماس . اناسی فیروزه بیگیم ایدی تیمور بیگ نبیره
سى . سلطان حسین میرزا میرانشاه میرزا نینگ هم نبیره سی
بولور ایدی سلطان حسین میرزا کریم الطرفین ایدی ، اصیل
پادشاه ایدی بیر توقخان ایکی اوغول ایکی قیز ایدیلار :
بایقرا میرزا ، سلطان حسین میرزا ، اکا بیگیم و یته
احمد خان آلکان قیز بدکه بیگیم . بایقرا میرزا سلطان
حسین میرزا دین اولوق ایدی و نوکری ایدی ، ولی
دیوان باشیدا حاضر بولماس ایدی ، غیر دیوان دا بیر
توشک دا اولتوروزلار ایدی . اینیسی (غه) بلخ ولایتی نی
بیریب ایدی . . .

شکل و شمایل : قییق کوزلوك ، شیر اندام بوی-ملوک
کیشی ایدی ، بیلدی دین قوی ایچکا ایدی ، باوجود کیم
اولوق یاش یاشاب آق سقال لبق بولوب ایدی ، خوش رنگ
قیزیل یاشیل ابریشمین کپیار ایدی ، قرا قوزی بورك
کپیار ایدی یا قلمپاق ، احیاناً عیدلاردا کپچیک سه پیچ
دستارنی یاب یاسی یمان چیرمان چیر ماب قرقره
اوتاغه سی سانچیب نماز غه بارور ایدی .

اخلاق و اطواری : اول تخت آلتاندا خیالی بار ایکان
دور کیم دوازده امام نی خطبه دا او قوتشای . علی شیر بیک
و بعضی لار منج قیلیب تورلار ، سونگره لار خود جمیع
ایش کوچی سنت و جماعت مذهبی بیله موافق ایدی .

چهل و هشت

سنگ قبر سلطان حسین میرزا بایقرا در مصلاهی هرات

مفاصل زحمتی جهتیدین نماز قیلا الماس ایدی. روزه
هم توتماس ایدی. حراف و خوش خلق کیشی ایدی ،
خلقی بیر نیمه گذرا راق واقع بولوب ایدی. سوزی هم
خلقی دیک ایدی ، بعضی معاملات ته شرعی بسیار رعایت
قیلور ایدی. بیر قاتلا بیر اوغلی بیر کیشینی اولتورگان
اوچون قانلیق لاریغه تابشوروب دارالقضاغه ییباردی.
اول تخت آلتان محل دا آلتی ییتی ییل تسایب ایدی،
آندین سونگره ایچکوگا توشتی. قرق ییل غه یاووق کیم
خراسان دا پادشاه ایدی هیچ کون یوق ایدی کیم نماز
پیشین دین سونگک ایچماگای ، ولی هرگز صبحی قیلماس
ایدی اوغلان لاری و جمیع سپاهی غه و شهری غه بو حال
ایدی ، افراط بیله عیش و فسق قیلور لار ایدی. شجاع و
مردانه کیشی ایدی ، بارلار اوزی قیلیمچ تیکوروب تور ،
بلکه هر معرکه دا بارلار قیلیمچ تیکور و بتور ، تیمور بیگ
نسلی دین هیچ کیم معلوم ایماس کیم سلطان حسین میرزا
چه قیلیمچ چا بمیش بولغای. طبع نظمی بار ایدی ، دیوان
هم ترتیب قیلیمچ ایدی ، ترکی ایتور ایدی ، تخلصی
« حسین » ایدی ، بعضی بیت لاری یمان ایماستور ، ولی
میرزانینگ دیوانی تمام بیر وزن دا دور و با وجود کیم
هم یاش و هم سلطنت بیله اولوق پادشاه ایدی کیچیک لار
دیک قوچقار ساخلاب کیوتر ساخلاب ، کیوتر اوینار
ایدی ، تاووق هم اوروش قه سالور ایدی .
ولایاتی خراسان ولایتی ایدی ، شرقی : بلخ ، غربی :

بسته ثنائی چندغزل همه به بحر دمل مثنی مجذوف یا مقصور است .

چهل و نه

بسطام و دامغان ، شمالی : خوارزم ، جنوبی : قندهار و سیستان . چون هری دیک شهر ایلمکی گا توشتی ، تون و کون عیش و عشرت تین اوزگا ایشی یوق ایدی ، بلکه توابع و لواحقی دا عیش و عشرت قیلماس کیشی یوق ایدو جهانگیر لیق و لشکر کش لیق رنج و تعبیین تار تـمـادی : لاجرم بارغان سایی نوکر و ولایتی کم بـولـدی و آرتمادی .

(با بر نامه ، بیوریچ، لیدن ۱۹۰۵ ، و طبع ایلمینسکی، قزان ۱۸۵۷)
سام میرزای صفوی در « تحفه سامی » (سال تألیف ۹۵۷ هـ) دو بیت ترکی و چند بیت فارسی سلطان حسین را ضبط میکند ، ولی اشتباهاً کتاب مجالس العشاق را از آن حسین میرزا دانسته . بتحقیقه نگارنده این سطور : در مورد کتاب فوق الذکر قول بابر که میگوید آن کتاب از کمال الدین حسین گازر گاهی است ، معتبر و صحیح خواهد بود . *

* کمال الدین حسین گازر گاهی : ... بیر تصنیفی بساد مجالس العشاق آتلیق ، سلطان حسین میرزا نینگ آتیغه باغسلار بیتیب تور بسیار سست و اکثر یالغان و بیمزه بی ادبانه حرف لار بیتیب تور ، انداق کیم بعضی دین توهم کفر دور ، نیچوک کیم خیل انبیانی و اولیانی مجازی عاشق لیق قه منسوب قیلمیب هر قایسیغا معشوق و محبوبی پیدا قیلمیب تور . ینه بو عجب گولانه امری دور کیه دیباچه دا سلطان حسین میرزا اوزوم نینگ تحریر و تصنیفیم دور دیب بیتیب تور . (با بر نامه ، چاپ ایلمینسکی ، صفحه ۲۲۱)

استاد مرحوم پروفیسور محمد فؤاد کوپرلی کی کہ در باب زبان و ادب چغتایی معلومات وسیعی داشت و بسال ۱۹۴۵م در دایرة المعارف اسلام بزبان ترکی، مقالتی مفصل دارد، مینویسد: علت آنکه سلطان حسین میرزا اکثر اشعارش را به بحر رمل مثنی منقصور یا محذوف نوشته آسانی و دلکش بودن آن است. نوائی و جامی هم اکثر غزلیهایشان را بهمین بحر منظوم کرده اند. مرحوم فؤاد کوپرلی نقایص چارهای دیوان سلطان حسین را بخوبی درک کرده و معتقد است که از همه این نسخ خطی، دیوان کامل ساختن، یکی از ضرورتهای علمی محسوب می گردد.

نسخ خطی و چاپی دیوان :

الف: نسخ خطی که به تصحیح و مقابله و تدوین این دیوان بکار رفته است :

- ۱- نسخه بسیار زیبا و معتبر که بخط سلطان محمد خندان - خطاط معروف دوره تیموری هرات - استنساخ شده، بشماره T 1942 موزه آثار تورک و اسلام قیاد است. این نسخه که مشتمل بر (۷۴) غزل، یک مخمس و سه رباعی میباشد، سابقاً به کتابخانه رئیس الکتاب - یکی از رجال دوره عثمانی - متعلق بوده است. اگرچه تاریخ کتابت ندارد. ولی یقیناً قبل از ۹۰۰ هجری نوشته شده است.

☆ اسلام انسیکلوپیدی، ماده زبان و ادبیات چغتایی، جلد ۳،

صفحه ۳۰۳

پنجاه و یک

این نسخه را در حواشی تصحیح متن، به علامت «آ» نشان داده ام.

۲- نفیس ترین و زیباترین نسخه‌یی که نگارنده این سطور دیده، همانا نسخه شماره E.H. 1636 موزۀ توپقاپو سرائی است که بر روی کاغذ رنگه زر افشان نوشته شده، حاشیه صفحات با رنگ آبی و حل طلا کار شده، دو مینیا تور دارد. این نسخه که بخط نستعلیق زیبای سلطان علی المشهدی - خطاط معروف قرن نهم هجری- کتابت شده مشتمل بر (۱۴۳) ورق است که (۱۵۶) غزل سلطان در آن جا دارد. در خاتمه آن سطور ذیل خوانده میشود:

«خدم بکتابت هذه الابيات المباركة الميموكة اقل عباد السلطاني سلطان علي المشهدى غفر ذنوبه في عشر الاخر من شعبان المعظم سنة سبع و تسعين و ثمانمائة الهجرية بدار السلطنة هراة».

این نسخه در حواشی به علامت «ب» نشان داده شده است.

۳- نسخه شماره T.Y. 1977 کتابخانه دانشگاه استانبول که بسال ۹۰۰ هجری بخط زیبای سلطان علی المشهدی بدار السلطنة هرات بر زمینه سبز کتابت شده، ورقهای ۱ب و ۲آ آن لوحه نفیس و زیبایی بسبك نقاشی هرات دارد. ابعاد آن ۲۷ × ۱۸ سانتی متر است ۱۴۵ غزل در چهل ورق نوشته شده است.

این نسخه به کتابخانه‌های تیموری هند متعلق بوده که مهرهای متعدد از این دوره بر سر ورق و ورق آخر

پنجاه و دو

کتاب دیده میشود. از آنجمله است مهر «ابوالمظفر
محیی الدین غازی عالم گیر بادشاه» و «محمد علی شاه
جهانی ۱۰۶۱» این نسخه در حواشی بعلامت «ج» نشان
داده شده است.

۴- نسخه‌ای است که سابقاً بشماره ۳۹۱۳ کتابخانه
ایاصوفیه قید بوده، در حال حاضر بشماره T.1926 موزه
آثار تورک و اسلام نگهداری میشود. این نسخه که
ابعاد آن ۲۴×۱۶ سانتیمتر است، بر روی کاغذ رنگه،
بخط نستعلیق بسیار زیبا نوشته شده و پس از قطع، بر روی
کاغذ زر افشان نصب گردیده است. پروفیسور حکمت
ارتایلان میگوید که همین نسخه توسط عبدالله قاطع پسر
میرعلی واضع بر روی کاغذ رنگه نوشته شده و بعداً قطع
گردیده است. قرار نوشته پروفیسور مذکور بعضی از
اوراق افتاده آن که در بین کتب معلّم جودت، موجود
بوده، و آقای ابراهیم حقّی قونوی، آنرا به کتابخانه
«بایزید انقلاب موزه‌سی» اهدا کرده است. يك ورق آن
هم که بوسیله Armenak Sakisian بدست خلیل ادهم افتاده
و اوراقی را هم آقای رفیق محمّار در بین کتب کسینون
خودش درك داده است.

نگارنده این سطور، پانزده ورق همین نسخه را در
کتابخانه موزه توقفاپو سرایی یافته از آن در مقابله و
تصحیح این دیوان استفاده کرده است. این اوراق درجمله
کتب جدید (y.64) کتابخانه آن موزه موجود میباشد و

پنججاه و سه

کناره‌های اوراق آن از طرف شخص بد سلیمه یی بریده شده است .

Fehmi Edhem Karatay فهرست نویس کتابخانه توپکاپو سرائی این مجموعه را از امین رکن الدین حسین بن عالم بن ابی الحسن متوفی ۶۶۶ هـ دانسته، که بسیار خنده آور است. من که دو بخش این نسخه، یعنی شماره T-1926 موزه تورک و اسلام و شماره y-64 را در تدوین دیوان بکار برده ام، بخش نخستین به علامت «د» و بخش دوم به علامت «ی» نشان داده شده است .

(رک : فهرست نسخ خطی ترکی آن کتابخانه ، جلد ۲ صفحه ۲۸۷)
۵- نسخه دیگر که حاوی (۵۰) ورق میباشد در کتاب خانه ملت واقع فاتح شهر استانبول شماره ۱۰۶ قسم منظوم علی امیری نگهداری میشود. این نسخه بخط نستعلیق خوش نوشته شده، جدول صفحات آن مذهب و عنوانهای غزلها به حل طلا و رنگ آبی کار شده و ابعاد آن ۱۸×۱۴ سانتیمتر است. ۱۴۳ غزل دارد. این نسخه را در حواشی به علامت «ه» نشان داده ام.

۶- نسخه شماره ۳۹۱۱ کتابخانه ایا صوفیه بخط نستعلیق که دارای ابعاد ۴۳×۱۵ سانتیمتر میباشد بسال ۹۵۸ هـ بخط قاسم علی، کتابت شده، عنوانها بر رنگهای قرمز و آبی و جدول حاشیه صفحات مذهب است. اسماعیل حکمت ارتایلان که عکس این نسخه را منتشر کرده است، آنرا کارهرات و تاریخ استنساخ را ۹۵۰ معرفی میکنند. از اصل نسخه چیزی مشهود نمیگردد که

پنجاه و چهار

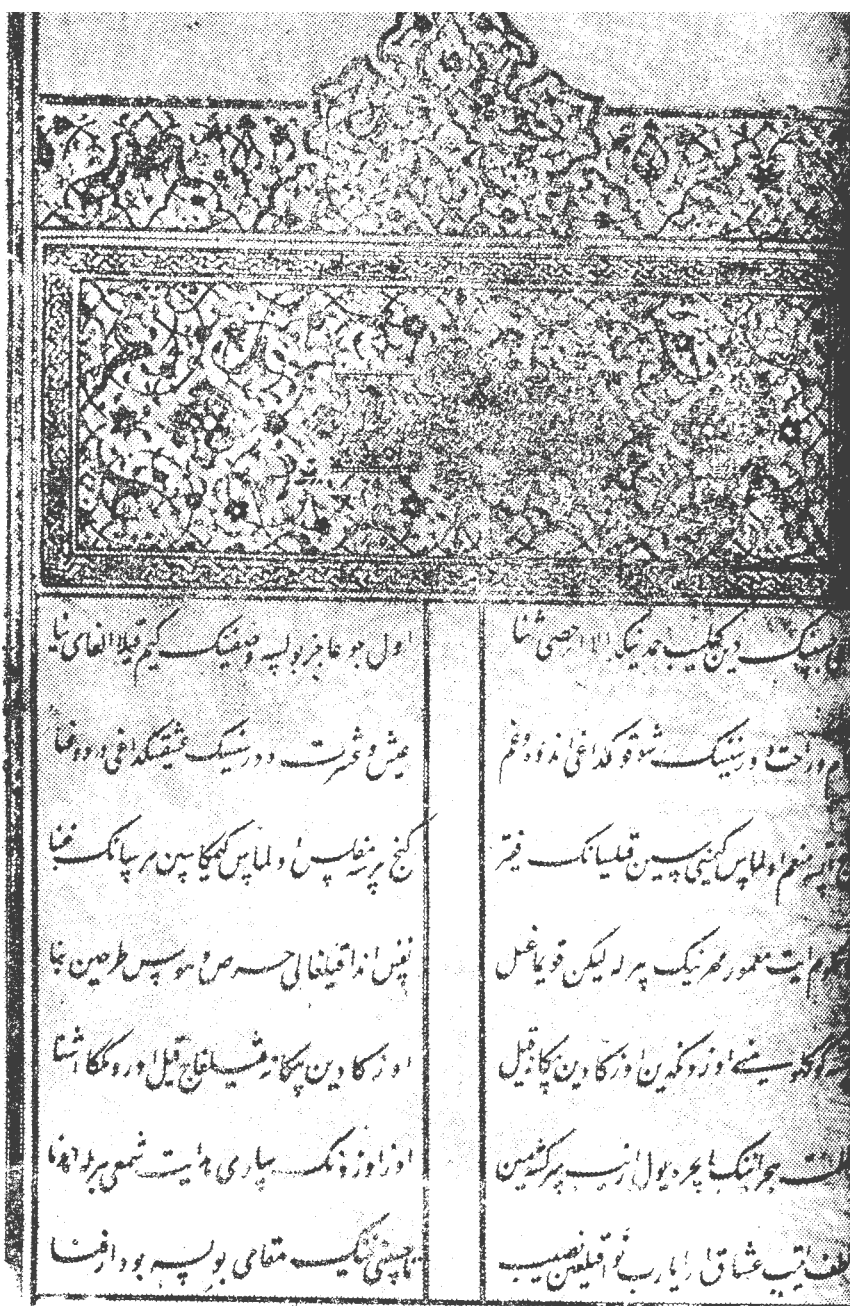
۹- نسخه دیگر که بشماره A.2381 کتابخانه موزه توپکاپو سرائی نگهداری میشود. بخط نستعلیق نوشته شده و با مجموعه اشعار عبیدالله خان اوز بیک که در اشعار چشتایی «عبیدی» تخلص میکرد، در یکوقایه قرار دارد. ۴۷۰ غزل سلطان حسین میرزا در این مجموعه در (۴۰) ورق نوشته شده است. علامت این نسخه در حواشی «ط» است.

ب: نسخه های چاپی که بمقابله و تصحیح این دیوان بکار رفته است:

- ۱- چاپ باکو (۱): در سال ۱۹۲۶ م باساز نسخه خطی کتابخانه شخصی مرحوم فطرت، بصورت حروفی طبع گردیده و سخت مخلوط است و (۱۲۵) غزل و سه مخمس دارد. در این نسخه یک مخمس نوایی که تخمیس غزل سلطان حسین میرزا است، اشتباهاً در جمله مخمس های سلطان چاپ شده است. در آغاز دیوان، اسماعیل حکمت و بکر چوپانزاده، مقالاتی هم در باب دیوان و شخصیت ادبی سلطان حسین میرزا نوشته اند. این چاپ بحواشی کتاب حاضر به علامت «ک» نشان داده شده است.
- ۲- چاپ استانبول (۲): این نسخه که قسمت بزرگ آن فاکسیمیل نسخه خطی شماره ۳۹۱۱ کتابخانه ایاصوفیه میباشد و در آخر آن غزلها، مخمسات، رباعیات و

-
- (۱) دیوان حسین بایقرا، برنجی عموم اتفاق تورکولوژی قورولتایی مناسبتیلله، طبع آذر نشر، باکو ۱۹۲۶
 - (۲) دیوان سلطان حسین بایقرا، بروفسور اسماعیل حکمت اورتایلان، از انتشارات انیورسسته استانبول، ۱۹۴۶

پنجاه و شش

ورق ۱۸ از نسخه خطی دیوان حسینی که بشماره ۳۸۰۶۵ فاتح
 در کتابخانه سلیمانیه نگهداری میشود.

اول که ما را خوشحال کند چو پیش نگر و آن که پادشاه
 ای پادشاه پادشاه است که نمایی پادشاه
 چون فایز از تابش تو شود و یک جهان پادشاه
 - عن الله عز وجل -
 اول که ما را خوشحال کند چو پیش نگر و آن که پادشاه
 سپهر و در کیم است و آید و آن که پادشاه
 زمین و آسمان را چو پادشاه و آن که پادشاه
 کمال اهلان و در پادشاه و آن که پادشاه
 مستقیم از آن که پادشاه و آن که پادشاه
 تونر و شمس از پادشاه و آن که پادشاه
 جبروت و پادشاه و آن که پادشاه

ورق ۶۶ ب از نسخه خطی دیوان حسینی که
 شماره ۲۹۱۱ کتابخانه ایاصوفیه قیادت.

مطالعه‌هایی از نسخ دیگر، به صورت مملو بر آن اضافه شده و مانند چاپ باکو، مخمس نوایی در جمله مخمسات سلطان بچاپ رسیده و یکی دو غزل هم مکرر طبع شده است. علامت این نسخه در حواشی من «ل» است.

ج: نسخه‌های خطی که در کتابخانه‌های دیگر موجود است و در تهیه دیوان حاضر از آنها استفاده نشده است:

۱- يك نسخه که خیلی نفیس و زیباست، بخط سلطان علمی مشهدی بسال ۸۹۰هـ در شهر هرات، استنساخ شده، مشتمل بر (۵۹) ورق ۲۵×۱۶ سانتی متر است که امروز در تحت شماره Sup Turc 993 در کتابخانه ملی پاریس نگهداری میشود و ما دو قطعه از مینیا توره‌های زیبای آنرا از روی کتاب Musulman Painting چاپ کردیم.

۲- يك نسخه نفیس ولی ناقص دیگر به نستعلیق زیبا بخط سلطان علمی المشهدی در موزه بریتانیا تحت شماره Or. 3493 موجود است. اوراق متعددی از این نسخه افتاده و تلف شده و فقط نه ورق آن باقی است.

۳- نسخه‌ای هم بداخل مجموعه‌ای قرار دارد که در تحت شماره Sup Turc 1003 در کتابخانه ملی پاریس نگهداری میشود و از ورق ۲۷۴ تا ۱۱۵ آن مجموعه را احتوا میکنند. ابعاد آن ۲۴۵×۱۷۵ سانتی متر و تاریخ کتابت آن ۹ شعبان ۱۰۶۰هـ است.

۴- نسخه دیگر با دیوان ندیم - شاعر دوره عثمانی - یکجا وقایه شده، (۳۶) ورق نخستین آن دیوان سلطان حسین میرزا با یقراست که (۱۴۰) غزل دارد و بفرمایش

محمد تقی بیک کیسکتاشی شاملو بخط نستعلیق کتابت شده
است. این نسخه که بشماره Add. 7926 در موزه بریتانیا قید

است، کتابت آنرا متعلق بقرن هفدهم میلادی دانسته اند.
۵- نسخه دی-گر بخط نستعلیق و حاوی (۷۵) ورق

۱۴ × ۸ اینچ است، تحت شماره Or. 3379 کتابخانه
موزه بریتانیا نگهداری میشود. امتیازی که بر سایر نسخ
دارد، اینست که همه اشعار این دیوان که در حدود ۱۴۴
غزل میباشد بزبان دری ترجمه شده. مترجم آن که
محمد رفیع بن محمد یحیی منشی الممالک بوده
بدرخواست شاه حسین صفوی (۱۱۰۵-۱۱۳۵هـ) آنرا ترجمه

کرده است. این دیوان، باین بیت آغاز میشود:

تا نوشو بتور مین سرشکیم بحریدین گردابدا

زلفی دیک سرگشته جسمیم بولدی پیچ و تابدا

ترجمه: تا افتاده ام از دریای اشک خود بگرداب
چون زلف او جسم سرگشته ام در پیچ و تاب است.

۶- نسخه یی است بخط نستعلیق خوش که بشماره

II. 6. 17 در کتابخانه عمومی لندن-گراد قید و حاوی

۱۴۹ غزل میباشد. درخاسته این نسخه نوشته شده

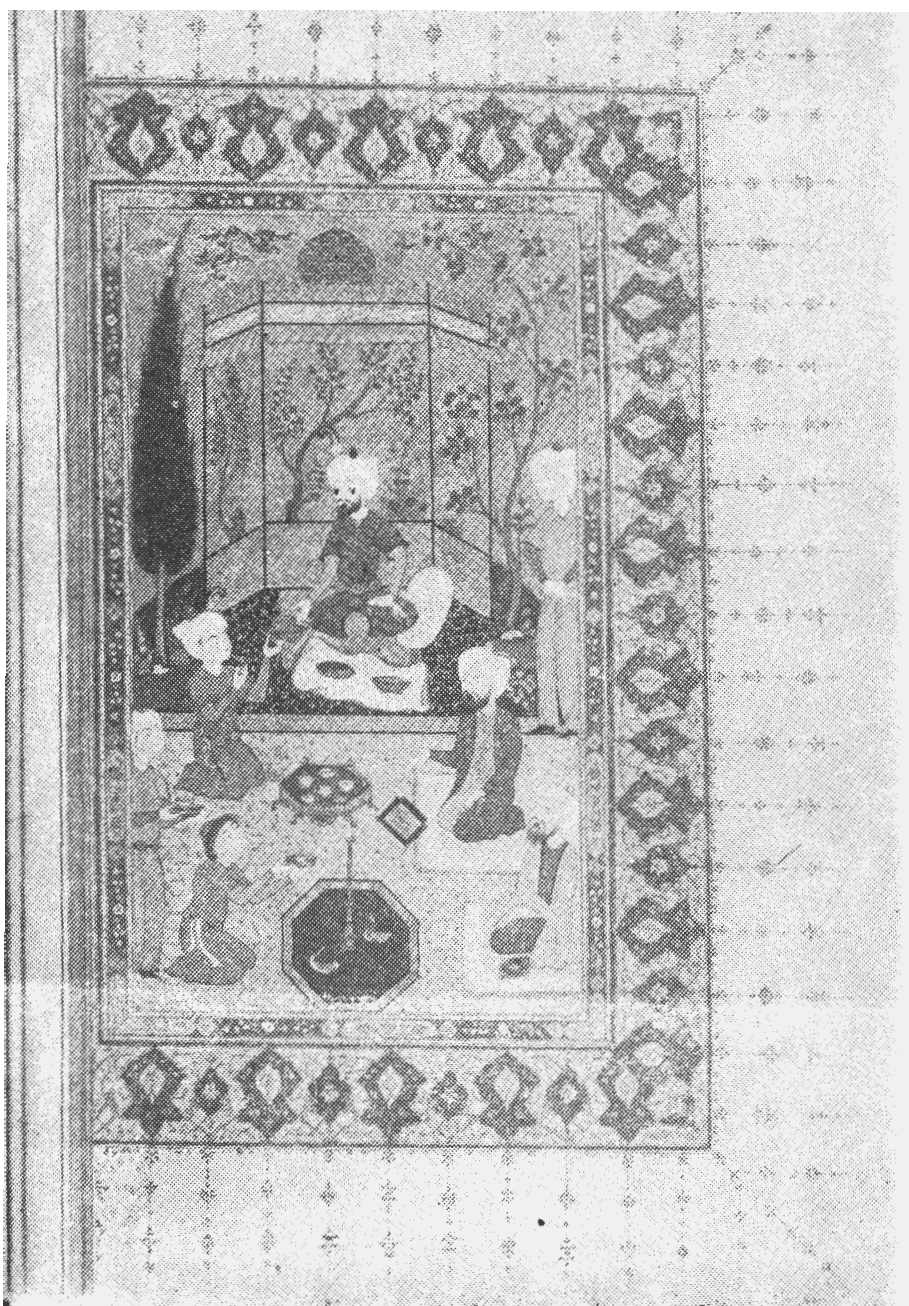
«تمت هذه النسخة الشريفة المنسوبة الى امارة پناه

وایالت دستگاه پادشاه غازی حسینی نورالله تعالی مرقد

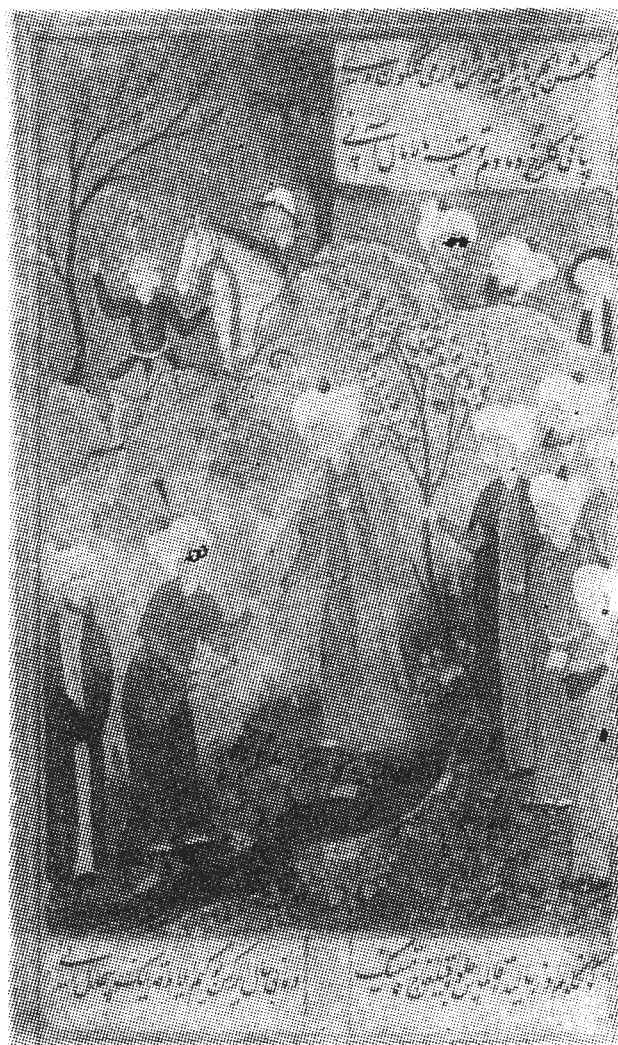
فی عصر پادشاه زمان، شهنشاه کامران السلطان ابن

السلطان ابوالمظفر والمنصور ابوالفتح سید محمد رحیم

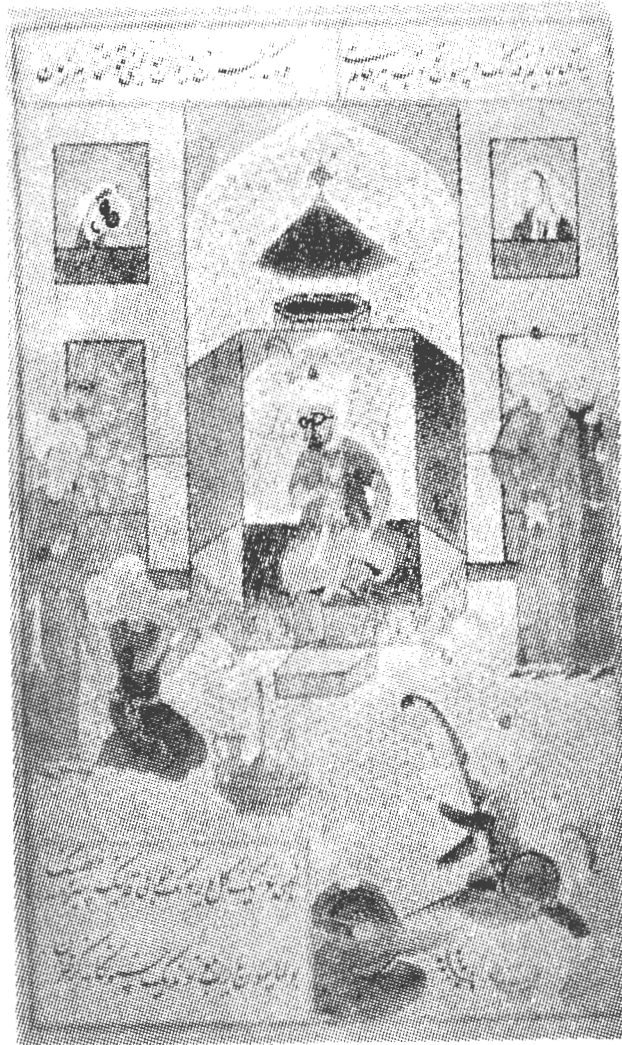
بهادرخان حفظه الله تعالی من جمیع الافات والبلایات

يلك صفحه مينيا تور نسخه Sup. Turc 993 ۱.۵ بخانه ملي پاریس

يك صفحه ميديا تور نسخه 993 Sup. Ture
کتابخانه ملی پاریس

پست سفید، مینیا اور نسخہ 993 Ture Sup.

کتابخانہ ملی پاریس

من

و مد ظلاله الى ايام الساعات بحق النبي سيد السادات
 باشرت نجات پناه وسعادت دستگاه فاضل الزمان و كامل
 الدهر والدوران محمد يعقوب خواجه ديوان سنه خمس
 وثمانين و مائتين و الف على يد احوج العباد الله الباري
 رحمن قلبي آخوند قاري اللهم انصره و لامره و لمن نظر
 اليه و لجميع المؤمنين و المؤمنات ...»

۷- شماره ۴۹۲ موزه آسیائی لندن - گراد که به سال
 ۱۸۸۴م از استانبول خریداری شده و ولادیمیر سمیونوویچ
 گولایتسوف، به آن موزه اهدا کرده است.

۸- نسخه دیگر بشماره ۵۱۰۷ کتابخانه فرهنگستان
 علوم اوزبیکستان شوروی قید است که در اواسط قرن
 نوزدهم میلادی کتابت شده، ابعاد آن ۲۰×۱۹٫۵
 سانتی متر و حاوی (۵۱) ورق میباشد و باین بیت آغاز میشود:
 نی عجایب خوی ابرور ای شوخ سیمین برسنگا

کیم نیچه مهرینگان جان بیر سام ایماس باورسنگا

۹- نسخه دیگر بخط نستعلیق و تاریخ کتابت آن ۱۲۴۷ق
 است. بشماره ۱۳۱۸ کتابخانه اکادمی علوم اوزبیکستان
 قید میباشد. دارای ابعاد ۱۳×۲۰٫۵ سانتی متر و
 ۵۵ ورق است.

۱۰- نسخه کتابخانه شخصی یکی از معارف مرغیلان
 ترکستان که بخط نستعلیق خوش نوشته شده، با مجموعه
 آثار امیر علمی شیرنوایی در یکو قایه جا داشته است.

۱۱- نسخه کتابخانه شخصی مرحوم فطرت - مؤلف
 «اوزبیک ادبیاتی نمونه لری» در ترکستان. و معلوم نیست
 که در حال حاضر بکدام کتابخانه تعلق گرفته است.

پنجاه و نه

روش من در تصحیح و مقابلهء کتاب حاضر :

۱- چون نسخه های «آ»، «ب»، «ج»، «د» و «ی» در زمان حیات سلطان حسین میرزا نوشته شده اند ، از اینرو به آنها اعتبار بیشتر داده و ضبط آنها را اکثر در متن گنجانیده ام .

۲- در مواردی که نسخه های خطی و چاپی ، با هم اتفاق داشته و ضبط کلمه مورد بحث غلط و یا ضعیف بود آنرا قیاساً تصحیح کرده ، صورت صحیح را در متن و ضبط نسخ را در حاشیه جا داده ام . مانند : حاشیه (۲) صفحه ۷۹ و حاشیه (۴) صفحه ۸۴ متن دیوان .

۳- نسخه های «آ»، «ب»، «د»، «ی»، «و» و «ز» عنوان دارند. چون چهار نسخه اول الذکر ، طوریکه گفتم در زمان حیات گوینده نوشته شده اند ، از اینرو عنوان یکی از نسخ را در متن نوشته ، از بعضی نسخ دیگر را در حاشیه قرار داده و بتصحیح عبارت عنوان از نظر قواعد زبان عرب ، چندان توجه نکرده ام .

۴- در صورتی که ضبط يك نسخه معتبر و چند نسخه ضعیفتر ، اختلاف داشته ، ضبط اول الذکر را اعتبار داده اختلاف سایر نسخ را در حاشیه نوشته ام .

۵- چون در نسخ دست داشته ما ، مخصوصاً در نسخه های «ه»، «و»، «ز» و «ح» سهواً القلم مستنسخ زیاد بود ، از اینرو برای آسانی کار از ضبط اغلاط فاحش صرف نظر شده است . مخصوصاً نسخه «و» که فا کسمیله آنرا در استانبول

نشر کرده اند، اشتباهات زیاد دارد که قطعاً قابل اعتماد نیست.

۶- در جایهایی که متن شعر، بیاك حادثه تاریخی اشاره داشته، در آن صورت ترجمه دری آنرا در حاشیه نوشته ام. مانند: حاشیه (۳) صفحه ۱۰۵ کتاب حاضر و نظایر آن.

۷- در بعض جایها نسخ معتبر و صحیح با هم اختلاف داشته، در آن صورت نیز اکثریت نسخ را اعتبار داده، ضبط سایر نسخ را در حاشیه نوشته ام مانند: حاشیه های (۲) و (۳) در غزل (۱۳).

۸- در نسخه های دست داشته ما، بنوشتن حرف «گ» ترتیب منظم رعایت نشده، من در تصحیح، تلفظ اصلی کلمه را رعایت کرده، در همه جا بصورت «گ» ضبط کرده ام.

۹- بهمه حال کوشش شده است، با در نظر داشتن روش التقاطی ضبط صحیح کلمات در متن قرار گیرد و صورت ضعیفتر آن که در نتیجه مقابله بدست می آید در حاشیه گنجانیده شود.

۱۰- ابیاتی که در اکثر نسخ وجود نداشته و از يك یادو نسخه بدست آمده باشد، در حاشیه به آن اشاره شده است.

۱۱- در بعض نسخ علامت تشدید بکار رفته است. بسبب اشکال چاپ، از ضبط آنها صرف نظر کردم. مثلاً: کلمه های «یته-یم» و «نیتسی» که بالترتیب بمعنی «رسیدم» و «چشمیشود» است.

۱۲- برای فهمیدن روابط اشکال شعری و نسخ خطی دست‌داشته‌ما، ترتیب جدولی در نظر بود، از اینرو تمام غزله‌ها، مخمسات و رباعیات را شماره زده ام.

۱۳- هرگاه در متن کتاب حاضر کلمه یا عبارتی بداخل هلالین گرفته شده باشد، آن مطلب از طرف مصحح افزوده شده است.

۱۴- در تصحیح «رسالة سلطان حسین بایقرا» در چند جا بجای املاى غلط، صورت صحیح آن نوشته شده و ضبط نادرست در حاشیه قرار گرفته است. مثلاً «شکر گزار لایق» که در اصل با «ذ» بوده است.

۱۵- در طبع «رسالة سلطان...» شماره اوراق نسخه خطی که فاکسیمیلۀ آن در استانبول نشر شده، در آخر عبارت هر صفحه اصل، شماره ورق بعلامت «ق» نوشته شده است.

۱۶- برای جدا کردن اختلاف نسخه یا نسخی، در نظر بود علامت «؛» بکار برده شود. بسبب مشکلات چاپ، بعضاً بگذاشتن ویرگول «،» نیز اکتفا کرده ام.

۱۷- در آغاز هیچیک نسخه دست‌داشته‌ما «بسمله» وجود نداشت، ولی من تیمناً آغاز کتاب را با «بسمله» زینت داده‌ام.

۱۸- در ضبط کلمه‌های ترکی املاى نسخه‌های زمان سلطان را بیشتر اعتبار داده‌ام.

۱۹- برای آسان ساختن کار خواننده، در اکثر جایها قاعده‌های نقطه گذاری را رعایت کرده‌ام.

برای اینکه معلوم شود در هریک از نسخ دست داشته
ما کدام یک از پارچه های اشعار موجود بوده است
این جدول را ترتیب می دهیم :

الف - غزلیات :

شماره غزل : نسخ دست داشته ما :

- ۱- آ، ز، ل
- ۲- آ، ز، ل
- ۳- آ، ز، ل
- ۴- آ، ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۵- آ، ب، ه، و، ز، ل
- ۶- آ، ج، ز، ح، ط، ك، ل
- ۷- آ، ج، ز، ح، ط، ی، ك، ل
- ۸- آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
- ۹- آ، ج، د، ز، ح، ط، ل
- ۱۰- آ، ج، د، ز، ح، ل
- ۱۱- ب، ه، ز، ل
- ۱۲- آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۱۳- آ، ب، ه، و، ز، ل
- ۱۴- آ، ب، ه، و، ز، ل
- ۱۵- ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۱۶- ج، ز، ح، ك، ل
- ۱۷- ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل

- ۱۸- ج، ز، ح، ط، ك، ل
 ۱۹- ب، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۲۰- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ۲۱- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ۲۲- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ۲۳- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۲۴- ب، د، ه، و، ز، ح، ل
 ۲۵- ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۲۶- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ۲۷- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ل
 ۲۸- آ، ب، ه، و، ز، ط، ك، ل
 ۲۹- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ۳۰- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ۳۱- ج، ز، ح، ط، ی، ك، ل
 ۳۲- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ۳۳- آ، ج، ز، ح، ل
 ۳۴- آ، ب، ج، ز، ح، ك، ل
 ۳۵- آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۳۶- ب، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۳۷- ب، د، ه، ز، ل
 ۳۸- ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ۳۹- ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۴۰- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۴۱- ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل

شصت و چهار

- ۴۲- ب، ج، ه، ز، ح، ك، ل
 ۴۳- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۴۴- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۴۵- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۴۶- ج، ز، ح، ط، ك، ل
 ۴۷- ج، ز، ح، ط، ي، ك، ل
 ۴۸- ج، ز، ح، ك، ل
 ۴۹- ج، ز، ح، ل
 ۵۰- آ، ب، و، ز، ل
 ۵۱- آ، ب، و، ز، ل
 ۵۲- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ۵۳- ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۵۴- ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۵۵- ب، ج، ه، و، ز، ك، ل
 ۵۶- ج، ز، ح، ك، ل
 ۵۷- آ، ب، ج، و، ز، ح، ل
 ۵۸- آ، ب، و، ز، ل
 ۵۹- ب، د، و، ز، ي، ل
 ۶۰- ج، د، ز، ح، ك، ل
 ۶۱- ج، ز، ح، ط، ي، ك، ل
 ۶۲- ز، ل
 ۶۳- ز، ح، ط، ي، ك، ل
 ۶۴- آ، ب، و، ز، ل
 ۶۵- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ۶۶- آ، ب، ه، و، ز، ل

- ٦٧- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ٦٨- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ٦٩- ب، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ٧٠- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ٧١- آ، ب، ه، ه، و، ز، ل
 ٧٢- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ٧٣- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ٧٤- آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ٧٥- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ٧٦- ب، ج، و، ز، ح، ط، ي، ل
 ٧٧- ب، ج، و، ز، ح، ل
 ٧٨- ج، ز، ل
 ٧٩- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ٨٠- آ، ب، ه، و، ز، ل
 ٨١- آ، ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ل
 ٨٢- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ٨٣- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ٨٤- ب، د، ه، و، ز، ي، ل
 ٨٥- ج، د، ز، ح، ط، ل
 ٨٦- ج، د، ز، ح، ل
 ٨٧- ج، د، ز، ح، ط، ك، ل
 ٨٨- ج، د، ز، ح، ك، ل
 ٨٩- ج، ز، ح، ل
 ٩٠- ج، ز، ح، ط، ك، ل
 ٩١- آ، ب، ه، و، ز، ل

شصت و شش

- ۹۳ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ۹۳ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۹۴ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۹۵ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ۹۶ - ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۹۷ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۹۸ - ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ل
 ۹۹ - ز، ح، ل
 ۱۰۰ - الیم شماره ۴۱۳۹ كتابخانه تویقاپو سرايى
 ۱۰۱ - آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۰۲ - آ، ب، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۰۳ - آ، ب، ج، ه، و، ز، ك، ل
 ۱۰۴ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۰۵ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۰۶ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۰۷ - ب، ه، و، ز، ح، ی، ل
 ۱۰۸ - ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط، ل
 ۱۰۹ - ب، د، ه، و، ز، ح، ل
 ۱۱۰ - ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۱۱ - ج، د، ز، ح، ك، ل
 ۱۱۲ - ج، ز، ح، ك، ل
 ۱۱۳ - آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۱۴ - آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۱۵ - آ، ب، ه، و، ز، ل
 ۱۱۶ - آ، ج، ز، ح، ك، ل

- ۱۱۷ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ی، ك، ل
 ۱۱۸ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ی، ك، ل
 ۱۱۹ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ی، ك، ل
 ۱۲۰ - ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ۱۲۱ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ی، ل
 ۱۲۲ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۲۳ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۲۴ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۲۵ - ب، ج، د، ه، و، ح، ك، ل
 ۱۲۶ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۲۷ - ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۲۸ - ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۲۹ - ب، ج، ه، و، ح، ی، ك، ل
 ۱۳۰ - ب، ه، ز، ی، ل
 ۱۳۱ - ب، ه، و، ز، ی، ل
 ۱۳۲ - ب، ه، و، ی، ل
 ۱۳۳ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ۱۳۴ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ۱۳۵ - ب، ج، ه، و، ح، ك، ل
 ۱۳۶ - ج، ز، ح، ط، ك، ل
 ۱۳۷ - ز، ح، ط، ی، ك، ل
 ۱۳۸ - ز، ح، ك، ل
 ۱۳۹ - ج، ز، ح، ط، ك، ل
 ۱۴۰ - ز، ل
 ۱۴۱ - ز، ل
 ۱۴۲ - ط

- ۱۴۳- آ، ب، ج، ه، و، ز، ك، ل
- ۱۴۴- ج، ز، ح، ی، ك، ل
- ۱۴۵- آ، ج، د، ز، ح، ك، ل
- ۱۴۶- آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۱۴۷- آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
- ۱۴۸- آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۱۴۹- آ، ب، ج، ه، و، ح، ك، ل
- ۱۵۰- آ، ب، ه، و، ز، ل
- ۱۵۱- آ، ب، ه، و، ز، ل
- ۱۵۲- آ، ب، د، ه، و، ز، ل
- ۱۵۳- آ، ب، ج، ه، و، ح، ك، ل
- ۱۵۴- آ، ب، ه، و، ز، ل
- ۱۵۵- آ، ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
- ۱۵۶- آ، ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۱۵۷- ب، ج، د، ه، و، ح، ط، ك، ل
- ۱۵۸- ب، ج، د، ه، و، ح، ط، ك، ل
- ۱۵۹- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۱۶۰- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۱۶۱- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
- ۱۶۲- ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
- ۱۶۳- ب، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۱۶۴- ب، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
- ۱۶۵- ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
- ۱۶۶- ب، د، ه، و، ز، ل

شصت و نه

- ۱۶۷ - ب، ج، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۶۸ - ج، د، ز، ح، ك، ل
 ۱۶۹ - ز، ح، ك، ل
 ۱۷۰ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۷۱ - ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۷۲ - آ، ب، ه، و، ل
 ۱۷۳ - آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۷۴ - آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۷۵ - آ، ب، ج، ه، ز، ح، ك، ل
 ۱۷۶ - آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۷۷ - آ، ب، ه، و، ل
 ۱۷۸ - آ، ب، ه، و، ل
 ۱۷۹ - آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ي، ك، ل
 ۱۸۰ - آ، ج، ز، ح، ط، ك، ل
 ۱۸۱ - آ، ب، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ۱۸۲ - آ، ب، ج، د، ه، و، ز، ك، ل
 ۱۸۳ - آ، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۸۴ - آ، ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۸۵ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ي، ل
 ۱۸۶ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ي، ك، ل
 ۱۸۷ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ط، ك، ل
 ۱۸۸ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ل
 ۱۸۹ - ب، ج، ه، و، ز، ك، ل
 ۱۹۰ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل
 ۱۹۱ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل

۱۹۲ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل

۱۹۳ - ب، ه، و، ح، ل

۱۹۴ - ب، ه، و، ز، ل

۱۹۵ - ب، ه، و، ز، ل

۱۹۶ - ب، ه، و، ز، ل

۱۹۷ - ب، و، ز، ل

۱۹۸ - ب، ج، ه، و، ز، ح، ك، ل

۱۹۹ - ج، ز، ح، ی، ك، ل

۲۰۰ - ج، ز، ح، ی، ك

۲۰۱ - ز، ح، ك، ل

۲۰۲ - ز

مخمسات :

۱ - آ، ز، ك، ل ۲ - ز، ك، ل

رباعیات :

۱ - آ، ز، ل ۲ - آ، ز، ل

۳ - آ، ز، ل ۴ - ز، ل

غزلهای ناتمام :

۱ - ز، ح، ك، ل ۲ - ز، ل

مطامعها و ابیات :

۱ - وه كه بیرجلادوش ... ج

۲ - بولسه یوزجانیم .. ز، ل

۳ - کورگمالی حمام ارا ... ز، ل

۴ - اوت چیقاردی ... ز، ل

۵ - سنبلو ننگه بیر خطایی ... لغت چغتایی

۶ - اول یری کوز دین ... لغت چغتایی

هفتادویک

ترجمه دری چند شعر سلطان

ترجمه غزل اول :

ای آنکه از حبیب تو در حمدت ، ثنای بی انت
آمده . در وصف تو اگر او عاجز باشد ، که از عهد
وصف تو بر خواهد آمد ؟ اندوه و غم در عشق تو کا
و راحت و درد و غنا در شوق تو عیش و عشرت است . که
را که تو فقیر ساخته ای ، اگر آن شخص گنج هم بیا بدمن
نمیگردد . و آنکه را تو غنا و توانگری دادی ، اگر د
گنج فقر نشیمن هم داشته باشد ، فقیر نمیشود .
الهی ! دلم را به مهر خودت محصور گردان و مگذا
که نفس در آن طرح بنای هوی و هوس بریزد .
الهی ! دل خسته ام را از ماسوای ذات خودت ، بیگانه
ساز ، آنوقت که از ماسوای خود بیگانه ساختی ، بذار
خودت آشنا گردان .
در ظلمت هجر و فراق گمراه و سرگشته ام . خدایا
باشمع هدایت بسوی خودت راه بنمای !
الهی ! تا آندم که مقام حسینی ، این دار فناست
از راه لطف ، در بین عشاق ، نوا نصیبش کن .
ترجمه غزل (۶۳) :

ای دل ! آن دلر با دشمن تو بوده و جز تو یاری دیگر
هم داشته است . هر زمان از آزار محشوق صد بار در دل است
آه ! که آزار وی بر دل ویرانم بارگشته است . بمجر دیکه شر

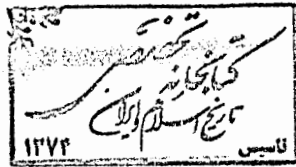
درد عشقت را بچشمم گفتم، اشك ريخت. آه! كه من آنرا
 (چشم را) يار خود گمان كردم، او اغيار بوده است.
 ندانستم كه بهشوق او خوار و زار ميشده ام. بلي!
 آنچه از عشق نصيب اشخاص خوار ميگردد، همان آزار
 است و بس. من از آتش عشق گله ندارم، زيرا كه آن
 آتشين رخسار با جلوه هائيش مرا ميسوزاند.
 در هجر يار باين بيچاره از آه و وايلا چه نفع است؟
 در عشق پربلاي او از بيچارگي ناگزيرم. اي حسيني!
 تو آن دلر با را بيوفا ميدانستي. من هم او را شناخته ام
 كه او صد مرتبه آنچه تو ميگفتي، بوده است.

ترجمه غزل (۱۵۷):

سواد سبزه خط كه بر لعل خندان است، مانند آنست
 كه خضر بر آب حيوان سايه افكنده باشد. آن جامه سبز
 پوش كه بر سر كلاه سفيد قرشي دارد، شبیه سرفی است
 كه شبنم صبحگاهي بر آن ريخته است. ناوك مژگان
 كه در قلب ويرانم نشسته، مانند آنست كه مرغی در ویرانه
 نشیمن کرده باشد. هر گره كه به آن زلف پريشان افتاد،
 بدل پريشان من صد عقده افگند.

از خالي كه بر آن لب پر ملاحه جا دارد، عجب نيست.
 زيرا: گماهي هم مگس بر نمكدان ساكن ميگردد. در اين
 جهان خود را خوش نگهدار، زيرا: شخصي كه حالا
 بر چرخ گردان حكيمفرمايي دارد، بالاخره در زير خاك
 تيره خواهد خفت. اي حسيني! به بيوفايان دل مده!
 آنگاه كه يار با وفا يافتی، از اوجان را دريغ مكن!

هفتاد و سه

ترجمه رباعی اول :

سرو را در چمن رفیق من معرفی مکن ، که از دیدن
آن اشک چشمم بیاد معشوق جاری میگردد . چه میشود
اگر آن سرو روان که هم قد من است ، يك لحظه بمن سر
فروود آرد ؟

ترجمه رباعی دوم :

آن غمزه که جگرم از آن افکار است هر لحظه ضعیف
و بیمارم میسازد . لعلت که دل خسته ازان زار و زبونست
چکنم که بمن ازان آزار است .

ترجمه رباعی چهارم :

ای چرخ جفاگر ! با بیداد و ستمت ، جانم را نشانه
درد و الم نمودی و آتش مهلك آهم را مانند علم بلند
کردی . چگونه عذر بخواهم که بمن کرم فراوان نمودی .

بختیاریم که دیوان یکی از پادشاهان با افتخار کشور
باستانی ما در عهد سلطنت اعلیحضرت معظم همایونی
المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه پادشاه محبوب ما
بچاپ میرسد و بدسترس خوانندگان گرامی قرار میگیرد .
امید است که انتشار آن به غنی ساختن فرهنگ ملی کشور
عزیزمان سهم بگیرد و در راه سعادت مردم ما خدمت کند .

محمد یعقوب واحدی جوزجانی

عضو انجمن تاریخ

متن دیوان سلطان حسین بایقرا

بسم الله الرحمن الرحيم

-۱-

ای حبیب بینگ دین کیلیب حمد ینگنه لای اخصی ثنا (۱)
اول چو عا جز بولسه و صفینگ کیم قیلا لای ینا
کام و راحت دور سنینگ شو قونگد اغی اندوه و غم
عیش و عشرت دور سنینگ عشقینگد اغی درد و عنا

گنج تا پسا منعم اولماس کیمنی سین قیلسا ننگ فقیر
کنج بیر سه مفلس اولماس کیمکاسین بیر سانگ غنا
کونگلو مایت معمور، مهر ینگ بیر له، لیکن قویما غیل (۲)
نفس اندا قیلمشالی حرص و هوس طر حین بنا

خسته کونگلو منی اوز و ننگدین اوز گادین بیگانه قیل
اوز گادین بیگانه قیلمشاج قیل اوز و ننگا آشنا

ظلمت هجرانینگ ایچره یول آزیب سر گشته مین
اوز اوز و ننگ ساری هدایت شمعنی بیر له اهدنا (۳)

لطف ایتیب عشاق ارا یارب نوا قیلمشیل نصیب (۴)
تا حسیننی نینگ مقامی بولسه بو دار فنا

(۱) ز: حمد ینگدا (۲) آ: قیلماغیل (۳) آ: اهدنا (۴) ز: قیلمغین

وله مزید عمره ومملکتہ

-۲-

میشی گدا نیتیب (۱) اول شاه حمدین ایلی ادا
که شاه لارشهی کیلدی گدا لاریغه گدا
جلالی باغید اخشیناش حقه سی ینگللیغ
نجوم در لاری بیرله بو گنبد مینا
هوای قدریدا یوز قاتلا ذره دین او کسوک
قویاش چراغی که عالمغه یایدی نوروضیا (۲)
گراولماسه (۳) انینگ امری، فلک بوسرعت ایله
اوز اوزیدین حرکت ایلا آلماغای (۴) اصلا
بیپکراک ایستاسه مینگ ییلچی لیق یول آسان دور
قاشیدا چرخ دین اولماغ بو توده غیرا (۵)
تبارک الله اول صانعی که حکمتیدا (۶)
عظیم جاهل ایرور کیم اوزینی دیرانا
حسینی اولسه سراسر گناه و جرم نی غم
چو دوست لطفی نینگ امید یاربس دورانگا

(۱) آ: نی ایتیب (۲) ز: نور و صفا (۳) ز: اولماسا (۴) آ: ایلی
آلماغای (۵) این بیت در «آ» نیست (۶) آ: حکمیدا

وله زید حشمته و رفعتہ

-۴-

ای قیلیب روشن اولوس تا پماقما انوار هدی
مصحف رخسار اوزه و الشمس بیرله و الضحی
لیلة المعراج شرحی سنبلونگک تا بیدایه، درج
اول شبستان شمعی قدینگک اندا عارض دین ضیا
کوز لارینگا تا که چیکتی سرمه مازاغ البصر
بو معین دور که موندین ظاهر اولدی ما طفا
هر طرف گیسولارینگک دور شرع او چون حبل المتین
جهل و ظلمت چاهیدین چیکسانگک ایرور ایلغی روا
گر سنگایوق سایه تا ننگک ایرماس نیدین کیم چون قویاش
ظاهر اولدی، سایه کتمان کنجیدا ایستار خفا
بولمادینگک مکتب غه مایل، لیک آزاد ایلادینگک
عقل و حس طفلین جهالت مکتبی دین دایما
فیلسانگک آهنگک شفاعت اول مقام ایچره نی تا ننگک
گر حسیننی داغی عشا قینگک ارا تا بقای نوا

وله من فیضان سخا ب طبعه (۱)

-۴-

تا توشو بتور مین سر شکیم بحرید بن گرداب دا
زلفی دیک سر گشته جسمیم بولدی پیچ و تاب دا
تا ایکی قاشینگ ساری مایل دور و سوزان کونگول
ایله دور کیم شیشه و شمع آسیلور محراب دا
تیر لاگان مهوش یوز و ننگ نونگ ایله لطفی بار کیم
کور مادوک اول خوبوق (۲) هرگز گل سیراب دا
لعل ایرور ایکی لبینگ سوز رشته سین او تکار گالی
سفت ایرور آغزینگ که ظاهر بولدی لعل ناب دا
زلفدین لعلینگ ساری خالینگ دور او غری هندویی (۳)
کیم شکر ایستار او غور لوق ایلا گای مهتاب دا
جان بیریب ابنای دور اندین وفا کوز تو تما کیم
یوق تورور بوشیوه، نی محبوب و نی احباب دا
ای حسین جان بیرور توز گاج مخنی شد روح
روح قدسی فیض یا شور میش مگر مضراب دا

(۱) عنوان «ب»: وله خلد ملکه (۲) ه: خوب لبق؛ ک: خوب لیغ

(۳) آ: خالینگ دور آ نینگ او غری سی

وله طول عمره ومملكته (۱)

-۵-

سرو نازیم جلوہ قیلماس وہ نیتای بستان ارا
اول الف دیکہ قامتی ہم یوق بوزولغان جان ارا (۲)
هر نیچہ سرکش دورور بو سرو قدلار عاقبت
ممکن ایرماس (۳) بیر بیله تینگ بولماغای بستان ارا
هجر تا بیدین ایچیم بریان بالیغ دیک اورتا نور
گروطن توتسام (۴) بالیغ دیک چشمه حیوان ارا
واعظادوزخ اوتی مهلمک ایسه، یوزشکر کیم
بیر یوزی جنت غمیدین قالما دیک هجران ارا
بیر باغیر پر کاله سی هجرید اوہ کیم قالمیشام (۵)
نوح عمری چاغلیغ آه و اشک دین طوفان ارا
ای مسلمان لار فشان کیم یوسفوم نینگ هجریدین
قالدی هر بیر قطره باغیریم پاره سیدین، قان ارا
مین قاری یوزغم بیله قالیب ییگیت جانیم باریب
صحب موند اق کیمسه گاتوشما یدورور دوران ارا (۶)
گر حسیننی دردایلی کونگلین بوزار، ایرماس عجب
نخمه لار کیم مونک بیله ظاهر قیلور افشان ارا

(۱) عنوان «ب»: ومن بدایع آثاره (۲) آ: هم یوقتودور بوجان ارا

(۳) و: ممکن اولماس (۴) و: کر وطن بولسه (۵) آ: قالمیشام

(۶) آ: جانیم ارا

وله دام عمره و ملکه

-۶-

وه که کو نگلوم ناله سی هر دم بوزو لغان جان ارا
 گویا بیر جشد ایرور فریاد ایتار ویران ارا
 حقه لملینگ اراسینده (۱) ایرورمو درتیشینگ
 یا ایرور اول ژاله کیم بولغای گل خندان ارا
 هر کیشی کورسه پری لار ایچره سین کوز مردمین
 بیر پرینی جلووه قیلغان ساغینور انسان ارا
 آنچه قان تو کتی کوزوم هجریننگدای قان تو ککوچی (۲)
 ایمدی کوز آچسام کورار مین عالمی دورقان ارا
 سیل کیلمسه ژاله بیرله اوخشا تور مین انما کیم
 کوزلاریم نینگ آقی آققان ، دیده گریان ارا
 ایستاج مجروح کو نگوم دین اوقیننی ، رشکدین
 تاپماسون دیب یاشوروب مین سیننه بریان ارا
 یکی قاشینگ نینگ خیالی متصل کو نگلومدا دور
 بیر دلاور دیک که سالمیش یکی یا قربان ارا
 هجر گردا بیدا غرق اولدوم ، کمند وصل ایله (۳)
 چیک مینی کیم قالما یین بو بحر بی پایان ارا
 کیلدی عشقیم غه علاج ایتما کما بیر کون بیر رفیق (۴)
 بو حسیننی (۵) کویدی اوشبو شعله سوزان ارا

(۱) آ، ط، ز: اراسیدا (۲) که، ل: ای کوز مردمی (۳) ح: کمند وصل ارا

(۴) ج، ز، ح، ط، که: بیر عشق، ل: بیر عقل (۵) ز، ح، ط، که، ل: ای حسیننی

وله من فیضان سحاب طبعه

-۷-

او تشه یاندور (۱) سرو نی اول قد رعنا بولماسا
 ییل گما بیر گیل گل نی اول رخسار زیبا بولماسا
 سرو بیر له گل تماشا سینه میلیم یوقته ورور
 باغ ارا اول سرو گل رخ دین تماشا بولماسا
 نیگما صفلا ر چیکتی مژگان دین، اگر جان ملکی گما
 کوزلاری نینگ میلی هر دم قتل و یغما بولماسا
 بولمشی ایردی جنون دشتیدا سرگردان لیشیم
 زلفی پیچ و تابیدین باشیمدا سودا بولماسا
 گهر مقصود تا پماق ممکن ایرماس ای رفیق (۲)
 کوز یاشینگ تا وصل امیدی بیر له دریا بولماسا
 ساقیامی توت که هجر اندوهیدین بولمان (۳) خلاص
 هر دم ایلکیم دالبا لب جام صهبا بولماسا
 ای حسینی باده ایچسام یار ایلیدین (۴) تینگ دوور
 بولسه آب خضرو عمر جاودان یا بولماسا

(۱) ل، ل : با قیل (۲) ز، ک، ل : ای کونگول

(۳) ز، ح، ط، ک، ل : بولماس، ج : بولمای (۱) ج : ایلیدین

وله یسرالله آماله

-۸-

بولدی گل وقتی و مین خار غمی دین مبتلا (۱)
هجر او تیدین لاله دیک باغر یهدا یوز داغ بـلا
قان یاشیم نی کوردونک و گلدیک کونگول حالین داغی
بوصفت حالیمنی پس آلیدا عرض ایت ای صبا
غرقه مین کوز مردمی دیک قان یاشیم سیلا بیشه (۲)
آه کیم فریادیمه ییتما س بو کون بـیر آشنا
حال زارین سین کیچی سلطان دین ایر و توشکا لی
یافراغ ایرماس گل گما کیم یوز تیل بیله ایلار ادا (۴)
مین بیلور ایردیم که یوقتور انتها عشقیم غه هیچ
تا گل (۵) و صلینگک بیلا قیلدیم محبت ابتدا
لاله دیک می جامی نی توتشیل غنیمت گل چاغی
خاصه کیم عشرت قه اوردی بلبل بیدل صلا
گر حسیننی تا پمادی برگی جمالینگک باغیدین (۶)
بوچمن ادا ای گل نورس سنـگا بولسون بقا

(۱) ک: درد و غمید ا (۲) ه: کوردونک و بولدونک کونگول

حالی داغی (۳) و: سیلاب ادا (۴) آ: ایلار دعا

(۵) ط: تا کونگول (۶) آ، ج: باغیدا

وله طیب انفاسه و طول عمره (۱)

-۹-

نی عجایب خوی (۲) ایرورای شوخ سیمین بر سنگا
کیم نیچه مهرینگا (۳) جان بیر سام ایماس باور سنگا
یا سنگا یوق رحم یا پیشامیم ایتور دا صـبـا
قیلمادی ظا هر منینگک حالیمنی ای دلبر سنگا
چونکه دیواننگک مین آلتوم یوق ایتما کینگدین ایللیک
گر جفا یوز مونچه بولسه ای پری پیکر سنگا
خواه جور و ظلم قیل خوا هی وفا (۴) کیم هر نفس
واله و دیوانه راق دور (۵) جان غم پرور سنگا
حد دین اوتکارما حسیننی غه جفا و رحم قیل (۶)
کیم اولوس شاهنی دورور لیکن ایرور (۷) چاکر سنگا

- (۱) عنوان «د» : و من وارداته (۲) آ ، د : نی عجایب حال
(۳) ل : مهرینگه (۴) آ : جفا (۵) آ : تور (۶) ل : جفا و جور نی
(۷) ج : گرچه ایرور

وله من فیضان سحاب طبعه (۱)

-۱۰-

ایورولوب گل باشیغه بلبل وصال اولشای انگا
گل ایننگ باشیغه ایورولسه نی حال اولشای انگا
بلبل کییم کورسا گل دین بوصفت دلجوی لوق (۲)
بیرگا میننگ قیلماسه اوز مهرین محال اولشای انگا
سین سیزین دم اورماغیم امکان ایماس، بلبل که اول
قالسا گل دین اورو، وه نی قیل و قال اولشای انگا
بار ایدی چولپان و آییننگ غه الم، وه بولماسون
کییم غبار اولشای مونگا یاخود زوال اولشای انگا
بیرقویاشی دور حسینی عشقی، امید اول دورور
کییم سنیننگ حسنونگ سپهریدا کمال اولشای انگا

(۱) عنوان د: ومن اسرارہ (۲) آ: دلجوی لبق؛ ل: دلجوی لیغ

وله خلدملکه

-۱۱-

نیلمدین هر بیر الف دور اول مه رخ-س-ار ارا
یا نهال سرو بولمیش جل-وه-گر گل-زار ارا
گر مسیحا عمریدا تیر گوزدی بیر نیچه او لوک
دلبریم یوز مینگک اولوکنی تیر گوزور گفتار ارا
ای که بولمیش هر سر مویو نه گشه باغلیغ بیر کونگول
یوق عجب ایل کونگالینی ایلتور ایسانگک رفتار ارا
اوقلارینگک ایچره قیلیمچینگک زخمیدین قانلیق کونگول
آچیلیم تور گوییا بیر غنچه یوز مینگک خار ارا
انگلامان سرو اوزره گل پیوند قیلیمیش (۱) باغبان
یوقسه گل سانچیب تور اول سرو روان دستار ارا
جاننی یوز درد و بلا ایچره چیدار مین کورگالی
لیک توزماس مین کورار گا یارنی اغیار ارا
ای حسیننی چیقسه گلگون تون بیله اول گل نی تانگک
کیچه تانگک آتقونچه ایردی دیده خونبار ارا

(۱) ذ: پیوند ایتمیب تور، ل: بوند اتمیت تور (؟)

وله من فیضان لطف طبعه (۱)

-۱۲-

ای فر افریننگ غلامیدین (۲) جا نیمدا اوت کو نگلومدا تاب
ای تغه (۳) توشکان قیل کیببی جسمیم ارا هم پیچ و تاب
عشق ارا بی تاب و طاقت بولماغیم ایرماس عجب
کیم فر افریننگ قویمادی کو نگلومدا نی طاقت نی تاب
قایدا بارسه اول سعادت اختری همرا هی مین
کیم قویاش تعجیل قیلسه ، سایه هم ایلار شتاب
چون حیالیه ایلا دیننگ هجرانغه ، قیلمه شکوه کیم:
قتل حکمی ایلا سماندین سونگرا ، حاجت یوق عتاب
سرو و سنبل بیرله گل وصفی دور اول (۴) صفحه دا
قد و زلف و عار ضینگ یادی بیلله آچسام کتاب
تو تمایین هرگز اول آی آتیم نی ، لیکن غمزه سی
قان تو کارگامیل ایتیپ تعلی منینگ آتیم اتاب
یار عشقی دین حسینی کونگلی تاب بی نی عجب
قایدا کیم اوت بولسه تاننگ بولغایمو ، بولماغ اندا تاب

(۱) عنوان «ب»: وله خلد سلطان (۲) ب، و: کل بوزونک نینگ

تابیدین (۳) آ: او نکا، کک: ارتغه (۴) ل: وصفی دور اول

وله زاد الله ملكه (۱)

-۱۳-

ضعف دین اور گامچی دامیشه ییقیشاج چیرمانیب
اول چیمین دیک تورلادی هر یان تنیمنی ایلا نیب
لیلی و شیرین و عذرا باردیلار، وه نی عجب
بولماغیم والہ سنگا کیم سین قالیب سین سایلانیب
وامق و فرهاد و مجنون، عشق او تیخه توزمایین
بار دیلارمین قالدیم آلار دین (۲) او تومشه چور کانیب
چور کانیب قالشاج او تومشه، مخفی ایستاب غیر دین
اولتور و بمین طرفه ایش کور کیم کولومنی بور کانیب
هجریدا جانیمشه بیداد ایلا سام (۳) عیب ایتما نگیز
کیم قاتیق حال ایرمیش ایریلماق بیر اوگا (۴) اور گمانیب
وه نی طالع دور که غم شامی توشومگا (۵) کیرسه، یار
باور ایتمای او یقودین سیکریب قو پارمین سیسکانیب
یار کوییدین اوتاردا باشیمه یاغسه بلا
اندا ایلارمین توقف هر جهت دین کویمانیب
رنج هجران ضعفی دین تیپرانما کیم امکان ایماس
آنچه قوت قاید اکیم کویونگا بارسام سور کانیب
ای حسینی جز فنا آهنگی معلوم اولمادی
کویید اکیم نوحه قیلدینگک ضعف وقتی اینکرانیب

(۱) عنوان «ب» : ومن نتایج طبعه (۲) و: اولاردین

(۳) آ: بیداد ایستاسام (۴) آ: بیراوغه (۵) آ: توشومغه

وله زرقه الله تعالى مرادانه (۱)

-۱۴-

عشق ارا مجنون کیببی اولسام غمینگدین قایشوروب
 تاشیغای قبرییم تاشین فرهاد خارا سیندروب
 درد ایله عشق اهللی نینگ آلیشه کیلگای تیره کون
 کونکما ساورسانگ کولومنی زار جسمیم کویدوروب
 ساقیا عمر ابد تا پسون دیر ایرسانگ (۲) جام نی
 آغزیمه ییتکورگیل اوز آغزینگ غه اول ییتکوروب
 چون اوتار سین ناز واستخنا بیله بیرهم بولور
 لطف ایله باقسانگ که یولونگدا (۳) قالورمین تیللموروب
 ایت کیببی قاوغونچه کویونگدین میننی او کسون دیبار
 راضی راق مین ایتلارینگ آلیشه سالسانگ اولتوروب
 بیر گل رعنا هواسی دا (۴) که بیمار اولمیشام
 قان یاشیم رنگی ساریغ یوزدا توروبتور بیلکوروب
 گر حسیننی کونگلی کویونگ ایچره ایتی تانماغین
 کییم آنینگ کونگمین اسیر ایتی کوزونگ باقیب توروب

(۱) عنوان «ب» :ومن درر فوایدہ (۲) آ : دیر ایردینگ

(۳) آ : کویونگدا (۴) ب ، ه ، و : هوا سیندا

ذره ینگلیخ عیب ایماس کونگلو مدا توشسه اضطراب
 مهر رخساریشه چون هر لحظه کوز گودور حجاب
 کونگلا کی گلاگون مودور یا گل یوزی عکسی دورور (۱)
 یا قویاش نینگک تا بی دین گردون اوزه کویمیش سیحاب
 نامسه باغریم قانی اوقی دین چیقار کونگلو مدين آه
 دود اولور چون قانی نی اوت اوزره تامیزسه کباب
 رشته جانیم اوزالور زلفی ساری میل ایتیپ
 گرچه کو پراک قیستارور (۲) هر نیچه تا پسه رشته تاب
 ایتسام ای عمر بارور دشتا بینگک نی ایدی
 ناز ایله دیر کیم عجب یوق عمر ایشی بولماق شتاب
 ساقیا هجران خراب ایتیمیش مینی تولدور قدح
 چون خراب اولماق کیراک باری بولای مست و خراب
 ای حسین ایله کیم وصل اولدی جنت، دوست حور
 هجر هم دوزخ دورور شوق اوتیدین اندا عذاب
 (۱) ذک: کل یوزی نینگک عکسی دور، ج: کل یوزی عکسی
 مودور (۲) ب: قیسارور

وايضاًله

-۱۶-

تيلبه راب ايتكان كونگولشي ايستاديم هريان باريب
 كوه ودریا و بیابان لارنی بیر بیر اختاریب
 تا پتیم ایرسه اولتور و بتور یوز غم و اندوه ایله
 یار زلفیدین بتر راک روزگارین تو نکتاریب
 وه که سورغاچ حالینی یو تمای (۱) تو کوب دیدی سرشک
 ییتی گردون دین فغان و اولوغ آهین اولتاریب
 وامق و فرهاد و مچنون محنتیم غه توز مایین
 کوی دیلار آهیم اولتیدین هریری بیر یان باریب
 مین داغی توزمای آنینگک ایستاب وطن دیب کویما کین (۱)
 یوز تومان تکلیف ایله کیلتور دوم آنی یالباریب
 کیلتور و بچاک ایلابان کو کسومنی سالدیم اورنیخ
 فرقت و کویماک اولتیدین بار یسیدین (۲) قوتقاریب
 ای حسین اول کیلیب تو تقاج و صالی جرعه سین
 تیندور و ب کونگولومنی، مین هم ایچتیم آنی سیپتاریب

(۱) ک، ل: تنمای (۲) ک: وطن دین کیتما کین

(۳) ز: بارچه سیدین

وله خلد ملکه

-۱۷-

بیر مسافر آی خیالی قیلدی کونگولومنی خراب
قالمادی جانیمغه آنسیز بیر زمان طاقت نی تاب
بیر اراجیف سوز ایشیتکاج اول مسافر دین بوکون
باردی کونگولوم اوترو و جانیمغه توشتی اضطراب
وصلی دا کوز گاه ییشلار گه باقار رخساریغه
گاه یاغیب گاه تورغاندیک بهار اولغاج سحاب
وصلی اقبالی دا کوپ آزرده مین اغیار دین
وه نی طالع دور که تار تار مین بهشت ایچره عذاب
پرده دیک اول یوز گایوز سور تار گاه خودیو قتور حدیم
بس یوزوم (۱) سور تار گاه گر بولسه میسر اول نقاب
ساقیا بیر لعل گون لب شوقیدین آشفته مین
توت لبالب جام یاقوتیغه سالیب لعل ناب
ای حسین یار هر دم غایب اولغاج کیچ کیلوز
سهوایمیش اول نکته کیم ایل (۲) عمر ایشین دیر لار شتاب
(۱) همه نسخ: یوزونکک ؛ ک: بیر یوزوم (۲) ب، ه، و: اول عمر

وله ايضاً

-۱۸-

فرقتينگدين يوق ايدى جسميمدا جان جانيمدا تاب
كوزدا خوناب ايردى وغمگين كونگولده پيچ و تاب

نى دمي درد و غمينگك دين بار ايدى آرام و صبر
نى زمانى داغ هجرينگدين بار ايردى خورد و خواب

نا گهان ييتى سواد نامنگك اول جان مژده سي
اول صفت كييم صفحه كافورى او زره مشك ناب

او قوغاج مضمونيشى (۱) چانسيز تنيم غه بيردى روح
ايله كييم عيسى دمي دين آيت ام الكتاب

بودور اميدى حسيني نينگك كه ييتكاي و صليگا
حق نصيب ايتكاي انى والله اعلم بالصواب

(۱) ك، ل : مضمونين

وله كسر الله اعداه

-۱۹-

ای دوداغیننگ شربتیی شرمنده سی آب حیات
نطقیننگ (۱) آلیده ایرور عیسی غه دم اورماق اویات
لباریننگ چون کیم مسیحادیکن اولوک تیرگوز دیلار
انفعالی دین قیزاردی لعل و سو بولدی نبات
التفاتیننگ ای صنم دلخسته لار نینگ قتلمی دور
نیچه بولغای سین مینیی دلخسته غه بی التفات
بوکه بیداریننگ اوقی دین ایل قاچار جان خوفیدین
بارچه سین جمع ایلاب ای قاتل مینینگ جانیم غه آت
گر قولوننگ مین جور کوپ قیلدیننگ دیدیم ساغین (۲) مینیی
دیمادیم عشاق ارا رسوا قیلیم عالم غه سات
بوچمن اهللی غه ای بلبل مقید بولمه کوپ
کیم صباغه سیر یوقتور دایم و گل کما نبات
ای حسینیی نیچه بولماق بی نوا عشاق ارا
زهد آهنگی قیل اوزنی عافیت اهللی غه قات
(۱) ك : نطقوننگ (۲) ز، ح : ساقین، ه : ساتین (۱)

وله طول الله عمره (۱)

-۲۰-

آ لغالې شیدا کونگول نی بیر قدی رعنا ییگیت
کور ما دیم حسن اهلې ایچره حسنی روح افزا ییگیت
یوق خلایق کیم ملا یك خیلې دین چیققای فغان
سیکریتیب آت ، کیرسه میدان ایچره اول رعنا ییگیت
ناصره نیلاب اوزومنی می ایچار دین ضبط ایتای
کیم منگا منظور ساقی دور قدح پیما ییگیت
یوق عجب عشقینگدا بیر دیوانه میندیک بولماسه
چونکه سیندیک یوق، پری پیکر ملک سیما ییگیت
زمره عشاق ارا یوق مین کیببی رسوا قاری
ایله کیم حسن اهلې ایچره سین کیببی زیبا ییگیت
گرچه حسن و ناز اویقوسیدین آچیلماس کوزونگ
بو قاری قول ساری هم بیر باققیل ای میرزا ییگیت
بی نوا لیغ دین حسینې چاره یوق عشاق ارا
خاصه کیم یار او لسه محض ناز و استغنا ییگیت

(۱) عنوان «ب» : ومن غرد فرا بد.

وله زادالله دولته (۱)

-۲۱-

بولغالی غایب کو زومدین بیر قدی موزون ییگیت
کورمادیم حسن اهللی ایچره حسنی روز افزون ییگیت
کیلسه آلتون یوز اوزه گلگون یاشیم وه نی عجب
کوزدین ایتیمیش بیر تونی زر کش یوزی گلگون ییگیت
کیم ایکین میدان ارا غایب ییگیت لار کوزیدین
کیم غمیدین تاش اورار کو کسی گما یوز محزون ییگیت
مین قاری اولسام غمی هجرانیدا، یوقتور عجب
کیم ایرور سرگشته غم دشتیدا یوز مجنون ییگیت
نیتی آقشام کیلسه آی اوزره یاروق اختر کیچی
زیب اوچون باشی اوزه تیکگان درمکنون ییگیت
اول ییگیت آلیده بیر افشان لیق ایلائی نقدجان
آرزو یا سعی بیر له بولماغوم دور چون ییگیت
ای حسینی بولسه یوز جانینگ فدا قیل هجریدا
کیم تا پیلما س دنیی دا انداغ ینه موزون ییگیت

(۱) عنوان «ب»: وله خلد ملکه

وله یسر الله آماله (۱)

-۲۲-

وصلیدین محروم او لوب هجریدا دور مین پای بست
نخشین (۲) ایلتور ناقه نینگ یولیدا بولدوم یرگا بست
گناه غلطان دور یاشیم گه (۳) او یقودا بیمار کوز
یوق عجب (۴) گر کوز یاشیم غلطان و اول او یقودا مست
کوه قاف اوزره غم هجریمنی قویسام بیر زمان
بارمو امکائی آ نینگ کیم تا پماغای اولدم نشست
تون و کون محزون کونگول بیزناله نی بست ایتمالی
وه که مشکل حال ایله بیز گاه قاتیق ایش بیردی دست
اوز گامهوش لار خیالی کیلسه (۵) نامحرم کوروب
کونگوم اطرافینی قیلدیم مهر ینگلیغ خار بست
تانگ ایماستور (۶) کیم بولوب مین مست تام شام ابد
کیم از لدا قسمتیم بولدی (۷) منگا جام الاست
ای حسینی وصل او چون هر نیچه کیم چیکتیم مصاف
هجر بولغاچ روبرو قلبیم ارا بولدی شکست.

(۱) عنوان «ب»: وله خلد سلطانه (۲) ه: نقشین (۳) ب، ه، و: گاه

(۴) ب، ه، و، ز: یوق تعجب کوز یاشیم (۵) ب، ه، و: خیالی بیر

(۶) ه: ایماس دور (۷) ه، و: قسمتیم ایردی، ز: قسمتیم بولمیش

وله خلد الله ملكه ودولته (۱)

-۲۲-

کونگوم آلدی بیر قدی رعنا تونی گامگون ییگیت
حسنی دلکش اوزی زیبا چابک و موزون ییگیت
ایمدی بوتکان سرو دیک هر ساری قدی جلوهر
تاینگلا (۲) توققان مهر یانگلیغ حسنی روز افزون ییگیت
یوز تومان خسرو نی، شیرین لعلی غه فرهاد ایتیب
بی عدد لیلی نی قیلشان عشقیدا مجنون ییگیت
یوق که میندیک آرزو سیندا بسی غمگین قاری
بلکه یوز مینگ مین چه درد عشقی دا مجزون ییگیت
یوق که سالخان فتنه دورانغه مفتن غمزه سی
ایکی فتان کوز بیله هم حسنی غه مفتون ییگیت
ساقیا بوکهر با دیک یوزگامی دین گونه بیر
کیم سالور جانیم اراوت، بیر لبی میگون ییگیت
ای حسین قاریخان بولسانگ داغی چیک جورینی
ترک عشقی (۳) ایتسانگ انداق تا پماغونگ دور چون ییگیت

(۱) عنوان «ب»: وله عمر الله ملک امنیته (۲) ب، ج، د، ز، ح:

یانگلا، ک: یانگی (۳) ز: ترک عشقین

وله رفع الله لواء سلطنته (۱)

-۲۴-

آلدی بومجزون کونگو لنی بیر قدح پیما ییگیت
قدی رعنا اوزی زیبا حسنی بی همتا ییگیت
آفرینش بزمی نینگ آرا یشی دور حسن ایلا
بیز گما بولغان زیب ورعنا لیشدا بزم آرا ییگیت
جان و کونگوم گلشنی نینگ (۲) هم گلی هم سروی د:
گل کیبی یوز بیر له کییگان خلعت خضرا ییگیت
جا نغه ییتکای عیسی روح الله ای آرام جان
تا پسه بو دیر فنا دا سین کیبی ترسا ییگیت
اهل عشق ایچره تا پیلما س مین کیبی شیدا قاری
اهل حسن ایچره نیچوک کیم سین کیبی زیبا ییگیت
تا خطینگ چیقما یدورور قیلشیل وفا خطین رقم
کیم بو گلشن گل لاری بولماس (۳) نیکان سیز آییگیت
دیمه اول جور ایتسه اوز گما بیر ییگیت پیدای قیلا و
ای حسینی بولماس انداق چون ینه پیدای ییگیت

(۱) عنوان «د»: ومن اسراره (۲) ز: جنتی نینگ

(۳) و: ایرماس

وله عمر الله ملك امنيته

-۴۵-

وه که هجران برقی دین توشتی شېستا نیمڅه اوت
اوچقونی بیرله توتاشتی بیت الاحزانیمڅه اوت
روزگار یمنی مو عشق ایتی قرا یا بولدی دود
هجر چون غم دوزخی دین سالدی ویرا نیمڅه اوت
عشق اوتی نینگ شعله سی دین کویدی کونگوم یا مگر
توشتی سوزان آهی دین مجنون عریا نیمڅه اوت
عالم اهلی جانینی کوید وردی یا لغان عهد ایله
مونچه کیم بیردی ایکن اول عهدی یا لغانیمڅه اوت
باده تا بی دین مگر لعیننگ بولوبتور آتشین
یا مگر می لمعه سی سالدی مینینگ جانیمڅه اوت
دیدیم اوقونگ تیکسه دردیم تاغیڅه (۱) اوت چاقیلور
دیدى سو اور نیمڅه بیرمیش (۲) چرخ پیکانیمڅه اوت
گر حسینى آهی دین اوت توشسه هریان عیب ایماس
عشق موند اق هممه ایتی آه و افشا نیمڅه اوت .

(۱) ه ، و: باغیڅه (۲) ب ، ه ، و: بولمیش

وله بسط الله بساط عدله (۱)

-۴۶-

یار کوییدین اوتار دا کور کوزور بو زار، مکث
سوز دیسه داغی جوابی دا قیلور بسیار مکث
اول پری نظاره سیغه ای که تا پتینگ دسترس
کور منینگ مجنون لوغو منی قیلماغیل زنهار مکث
عقل تورماس میشدا و کونگلو مدا بیردم ای رفیق
ایله کیم اوسروک لار ایچره ایلاماس هشیار مکث
گردیسام ای اختر سعد اوتماگیل تعجیل ایله
دیر که اوز سیریدا قیلماس کوکب بسیار مکث
بزمیدین سورگاند اگر کیچراک چیقارمان ضعفدین
عیب ایماس قیلسه تحرك و قتی دا بیمار مکث
اشتیاقیدا اولوم حالیدا دورمین ای اجل
جان فدا ایلائی سنگا کیلگو نچه قیلسانگ یار مکث
نیتکامین هجریدا مکث ایتمای ولیکن خوشترور
ای حسینی نیچه کون عمر ایلاسه اظهار مکث

(۱) عنوان «ب» : ومن نتایج

وله خلد الله ملكه (۱)

-۲۷-

خسته جانیم ضعیفی غه لعل شکر بارینگ علاج
زار کونگلووم در دیغه جان بخش گفتارینگ علاج
شام هجر ایننگ ارا کیم تیره دور گریان کوزوم
آنی روشن ایلاما کما صبح رخسارینگ علاج
کاغر عشتینگ بولوب کیم کونگلوومه نیتی جنون (۲)
عقل و دین کسبی غه ایننگ، بند زارینگ (۳) علاج
اوز گالار نوش لبی دین خسته مین، لیکن ایرور
نیش غمز نگدین حزین کونگلوومگا آزارینگ علاج
ای مسیحا تا لب جان بخشیدین بیر نکته بار
خسته جانیمشه عجایب ایردی اظهارینگ علاج
ای کونگول کوپ قیلمه افشان چون ایننگ بیدادیشه
قیلمادی غم کلمه سیدا ناله زارینگ علاج
ای حسین خسته جانیمشغه لبی دین قوت بیر
کیم مگر تابقای بو شربت بیر له بیمارینگ علاج

(۱) عنوان «د»: من کلامه خلد الله سلطنته

(۲) ج: بیستی جنون (۳) ه، و: بند و زارینگ

وله خلد الله دولته (۱)

-۲۸-

تو کوب قانیم ترحم قیلما دینگ هیچ
کوروب حالیم تبسم قیلما دینگ هیچ
تبسم قیلما یین جانیم نی آلدینگ
آلیب جانیم ترحم قیلما دینگ هیچ
جهان اهلی کویوب آهیم دین ای یار
بو آهیم دین توهم قیلما دینگ هیچ
فراقی دا کونگول کوب چیکتینگ افغان
وصالی دا ترنم قیلما دینگ هیچ
حسینی هجرید افغان دین او زما
کوروب محنت ، تنعم قیلما دینگ هیچ

(۱) عنوان «ب» : ومن فیضان سحاب طبعه خلد ملکه .

وله خلد الله تعالى ملكه (۱)

-۴۹-

یار دین نی کیلسه عاشق بیرسه جان بولشای مباح
دفتر عشق ایچره گویا بیله بولمیش اصطلاح
کونگلووم آلاخاج بارچه ایل کونگلین مسخر ایلا دینگ
ملک لار فتحین بیزینگ کشور دین ایتینگ افتتاح
کوزگا دیرمین سرمه قیلشایمین ایاغی توفراغین (۲)
اول که کوز آچشاج سینینگ یوزونگنی کورگای (۳)
هر صباح
چیقسه کونگلووم دین دمادم ایسیغ آه، ایرماس عجب
کیم سموم اولغوسی اولوغ تاغ دین ایسکان (۴) ریا
ناصحا ایمدی صلاح ایرماس منگا پندینگ سینینگ
عشق ارا رسوا لیغ ایچره قویتی چون میندین صلاح
عیش بستانیدا (۵) روحوم نازه بولماغ ایستاسانگ
توتقیل ای گلچهره ساقی دم بدم گلرنگ راح
ای حسینی اول قویاش ساری هوا قیلسانگ نی تانک
چونکه ساز ایتینگ ریاضت بیرله همت دین جناح

(۱) عنوان «ب»: ومن لمات انواره (۲) ه: ایاغین توفراغین

(۳) آ: کورگاج (۴) آ: ایسکاج (۵) و: عشق بستانیدا

وله لطف الله به الدارين (۱)

-۳۰-

ای یوز و ننگدیک کور مایین بیر مهر، دورانیدا چرخ
بلکه کوپ تارتیب خجالت مهر رخشانیدا چرخ
تون و کون و اللیل و الشمس آیتین و صفیننگ ارا
نازل ایتسه یوق عجب زلف و یوز و ننگ شانیدا چرخ
چیکتی لار یوسفانی گز اوز و زنی چه آلتون بیله
آنی هرگز سین چه تو تماس حسن میزانیدا چرخ
آنچه حسن و ننگ دین قویاش نینگ انفعاالی بار کیم
اسرای آلماس آنی بیر ساعت یوز و ننگ یانیدا چرخ
کوندوز اولشای کیچه و خو رشید آی، بیر کون اگر
عارضیننگ نی جلوه گر قیلمسه اوز ایوانیدا چرخ
گر پری حسن و ننگ بیله دعوی قیلور دیوانه دور
آنی حسن اهلیدا تو تماس آدمی سانیده چرخ
گر حسین شام هجرانی اوزون دور تاننگ ایماس
سوستاییب بارمیش اوزیدین آنیننگ افغانیدا چرخ

(۱) عنوان «ب»: ومن بدایع آثاره

وله ايضاً

-۴۱-

مدتی عشقینک خیالی بیرله ایردیم مستمند
بادهٔ وصلینک بیله بیردم بولای دیب بهره مند (۱)
چون بو دولت بولشودیک بولدی میسر وای کیم
صحتیم (۲) اول لحظه طالع ضعیفدین تاپتی گزید
حق بیلور کیم جان ارا کونگولوم ایدی هم صحبتینک
گرچه مین ضعف ایلمگیدین هجرینگ (۳) بولدوم پای بند
سورماغیم اوچون لبینک دین کیم یازیب ایردینک حدیث (۴)
دفع ایتار یعنی کونگول نینک ضعیفیسی گل بیرله قند
لطف ایتیب چیکگیل حسینی نی کمند وصل ایله
ای که زلفونک رشته سی جان بوینیشه ایرور کمند

(۱) ط : بولا مین بهره مند (۲) ی، ک، ل : صحتیم (۳) ط : هجرینگدا

(۴) ط : لبینک دین یازیب ایردینک بو حدیث

وله حفظ الله من الافات (۱)

-۲۲-

قیلمدی روح افزا لبینگ کو لمارك بیله جانیم نی اخذ
یشلاقیب کافر کوزونگک هم نقد ایمانیم نی اخذ

گویا آشفته زلفونگک هم قیلمیب عیارلیق
ایلادی سودا ارا حال پریشانیم نی اخذ

قیلمدی آغزینگک نینگ خیالی هم عدم صحراسی دا
جوهر جانیم نی یعنی : نقد پنهانیم نی اخذ

لعلی دین هر کام کیم تا پتیم اونو توردی فراق
ایلادی - مرو مدا جان دین بهره آلمانیم نی اخذ

چون مینی بیدلغه آتتی غمزه سیدین ناوکی
دیدیم قیلشونگک کونگول اور نیشه پیکانیم نی اخذ

وه که دوران حامی دین آغزیمشه ییتکاج قطره
ساقی دور ایلار اولدم بیر قدح قانیم نی اخذ

عقل وهوش و صبر باریب، قالشانیم بیر جان ایدی
ای حسینیه هجر ایلار ایمدی قالشانیم نی اخذ

(۱) عنوان «ب» : ومن رشحات سحاب طبعه (۲) در «م» مقطع
اینطور است:

ای حسینی کونز قیلور تونلار در اشکین نثار
کیم خیالی قیلسه بیر کون در غلطا نیمنی اخذ

(۲۲)

وله ابد الله بتوفيق العدل والاحسان

-۴۴-

بولسام اوی کنجیدا اشکیم قطره سی گلنار ایرور
عزم گلزار ایلاسام گل کوز لاریم گا خار ایرور ،
کوندوز اول بو بیرله هر نوع اولسه قیلما یمین بسر
کیچه ویران اویدا وه یالغوز لوغوم دشوار ایرور
قیلماغای منع جنونوم عشق ارا کویگان کیشی
کیم مینی دیوانه قیلخان بیر پری رخسار ایرور
آرزو دور توش دا وصلینگ ، وه که توش ایرور محال
منگا کیم کوزوم کیچه تانک آتفوجه بیدار ایرور (۱)
تا حسین وصل اوچون یوزونگا تیکگای کوزلارین (۲)
ایگنه دیک هر کیر بیکی گا اشکدین (۳) بیر تار ایرور

(۱) آ: منگا کیم تانک آتفوجه گربان کوزوم...

(۲) ج، ح: کوزلاری (۳) ج، ح: اشکی دین

وله ادام الله خلافته

-۴۴-

فرقتینگ دین خسته کونگلموم قطره قطره قان ایرور
الله الله بونی هجر بی حد و پایان ایرور
هر ساری یوز زخم ایرور جسمیم دا وه ناصح تیلیم
هجر اوقیدین هر جراحت ایچره بیر پیکان ایرور
کوز قیلور بو وجه دین تونلار در اشکین نشار
کیم خیالینگ جان اویدا هر کیچه مهمان ایرور
خنجر جورونگ دورور اوتلوغ کونگول آسایشی
سویچوک کیم تشنه لب لار دردیغه درمان ایرور
ای حسینی هجر ارا بیخود لوغوم عیب ایتمای
هر کیشی کیم بیر پری عشقیدا سرگردان ایرور

ومن فیضان سحاب طبعه (۱)

-۳۵-

ضعف دین هر دم که اول (۲) آرام جانیم سوستایور
جانیم اولوب خسته ، جسم ناتوانیم سوستایور
زینهار ایورولگاسین باشیغه ای سرگشته جان
هر قچان کیم کورسانگک اول جان وجهانیم سوستایور
کورونور هر دم قیزیل تال خینچه سیدیک قان یاشیم
غم ییلیدین چونکه اول سرو روانیم سوستایور
مهر بانلیغ دین ایماس والله تیریک بولماغ منگما
درد دین چون اول رفیق مهر بانیم سوستایور
ای حسینی سست لیغ بولغای اگر جان بیرماسام
ضعف دین (۳) هر دم چو اول (۴) آرام جانیم سوستایور

(۱) عنوان «ب» : ومن میامن لطفه (۲) ز ، ک : چو اول

(۳) ک : درد دین (۴) ه : که اول

وله زاد الله حشمته

-۳۶-

قایسی جنت سبزه سی خطی نموداری چه بار؟
یا مسیحا نطقی اول لعل شکر باری چه بار؟
ناصحا جنت امیدی بیرله بارمان کوییدین
کیم بو مین مجزونغه یوز فردوس گ-لزاری چه بار
آب حیوان گر روان و روح پرور دور مسیح
نی بو رفتاری نی اول جانبخش گ-فتاری چه بار
ای مصور نیچه رنگ آمیز لیق وه قایسی رنگ؟
لعلی نینگ شنگرفی یا خود خطی زنگاری چه بار
دیس! بولغای کیم نظر فنی نی بیلماس ذره
کیم که آینی دیر آنینگ خورشید رخساری چه بار
بوزما عاشق کونگلی نی بالله که عشق اطواریدا
هیچ جرم اهل محبت کونگلی آزاری چه بار
عشق ارا مجنون حسینی بیرله قیلماس بحث کیم
نی اوزی بار آنچه نی یاری آنینگ یاریچه بار

وله خلد ملکه

-۴۷-

غنچه خندان باریب کونگولومدا قالدی خار خار
تینماغور جانیم غه آنسیز دنیی دا باری نی بار
سرو قد لار لاله رخ لار دین آچیلماس بو کونگول
وه نیتای کیم دهر باغی ایچره یوق اول گلمهزار
وصلی جامیدین آچیلور ایردی کونگولوم باغ باغ
وای یوز مینگ وای کیم اول می باریب قالمیش خمار
قایدا کیم کورسانگ آنی کولماک بیله خرسند ایدینگ
عکسین ایلا ای کونگول هر یر دا ییخله زار زار
وصل ارا هر دم سن-گما جانیم فدا ایلا ی دیدیم
نیوچون ای آرام جانیم ایلا دینگ میندین کنار
بار دیمه جان سین غنیمت توت مظفر وصلینی (✽)
کیم او توبتور دنیی دا مونداق بلا لار بی شمار
ای حسینی یار سیز سین نیلا گونگ عالم ارا
قوپ عدم سرمنزلی عزمین قیلیب کینیچه بار

(✽) ذل : ای کونگول توتغیل غنیمت شه مظفر وصلینی

وله خلد ملکه

-۳۸-

تا کوزوم توشتی یوزون-نگا کو نکلوم اولدی بیتر
سین هم ایتینگ لطف و مهرینگدین میننی امید وار
ایمدی کیم بولدوم گرفتارینگ تومان مینگ ناز
بیوفالیق رسم و آیینی نی قیلدینگ آشکار
ایلاسام لعل روان بخشینگفه جانیم نی فدا
خنجر مژگان بیلا جانیم نی ایلار سین فگار
غنچه دیک کو نکلوم باشینگفه ایورولور نی ایستا
اندا آی گل ، غمزه نیشی دین سالور سین خار خار
آیتسام باشیم نی ایلای آستانینگ توفراغی
ظلم تاشی یاغدوروب آندین چیقارور سین غبار
گر دیسام بشریمنی ایلای ایتلارینگ نینگ طعمه
زاغلارغه تاشلاب ایتماس سین ایتینگا اختیار
بو دور امید حسینی نینگ که یاتین-گری سنگا
رحم بیر گای یا انگا صبر و تحمل کرد گار

وله ضاعف شو کته

-۳۹-

گل یوزی اطرافى دا اول لاله اصرر مو دور
يانيدا زلفى مو دور يا كا كل عنبر مو دور
لاله اصرر مودى (۱) اول آى يوزى نينگ دوريدا
يا قمر دوريدا کور کوزگان اوزين اختر مو دور
تلميدين مو هر زمان ظاهر بولور شيرين سوزى
يوقسه گل يافراغى دين بولشان (۲) عيان شکر مودور
عارض اوزره هر طرف مو کوز آچيب سين ناز ايله
يا آچيلشان هر سارى گلزار ارا عبهر مو دور
دهر ايچينده آفتى توشميش قيامت بولدى مو (۳)
يا که چيققان بزم دين مست ، اول پرى پيکر مودور
لعل مى دين جان تو توب مين ، ساقيا شرح ايله کيم
باده قوت روح دور يا اوزگچه جوهر مو دور
اى حسيني بارچه عشاق ايچره سين سين بينوا
جالينغا ناساز ليغ لار قيلشان اول کافر مودور

(۱) ه ، و : مو دور (۲) ب ، ج ، ه ، و : بولناى

(۳) ه ، و : قيامت بولدى کيم

وله خلد ملکه (۱)

-۴۰-

سایمان زلفی کیم اول آی دیک یوزیگا یا پیلور
صرصر آهیم دین اول گه یا پیلور گه آچیلور (۲)
هر قایان (۳) کوز سالسه اول گلچهره عین رشکدین
کونگولومه هر کیر بیکی وه کیم تیمکان دیک سانچیلور
تیلبه کونگولوم هر قچان (۴) ایتسه بدن ویرانیدین
عشق صحراسیده مچنون وش لار ایچره تا پیلور (۵)
ای مسلمانلار اوزو منی بیلماسیم (۶) کیفیتی
عشق ، آشوبی ارا بی اختیار اولغان بیلور
گلبن عشقین کونگول باغیدا (۷) اشکیم سو ییدین
مین خود ایکتیم بیلمان آندین تانی گل لار آچیلور؟
سر نوشتیم عشق ایمیش ای شیخ کورمای چاره یوق
هر کیشی نینگ آلیشه (۸) نی کیم از لدا یازیلور
نیچه کیم اخفا قیلور عشقین حسینی ، وای کیم
کور گاج اول آینی یانا بی اختیار افغان قیلور

- (۱) عنوان «د» : ومن اسراره (۲) ج : ساچیلور (۳) ج : هر قچان
(۴) ز ، ح ، ک : هر قایان (۵) د ، ح : یا پیلور (۶) ب ، ج ، ه ، و :
بولماسیم (۷) ب ، د ، و : باغیندا (۸) ه : باشیده

وله مد ظله

-۴۱-

تیغ هجران سوردی ییتمای وصلیدین کونگلو مگا بهر
نوش بیرماس دین بورون بیردی منگما بیر قطره زهر
بولسه یوز ییل وصل آخر هجر ، اول ساعت کیشی
تا پما غاندیک دور وصال ایامی دین بیر لحظه بهر
قهر جامین دم بدم تارتار مین اول بدخوی نینگ
گوییا تینگری (۱) مینی خلق ایلامیش تارتار غه قهر
بولسه لیلی بیرله مجنون ، دشت انگما جنت چه بار
لیک آنسیر بولسه مجنون ، بار انگما دوزخ چه شهر
یار چون کونگلو ننگ دادور (۲) ، آتین تو توب قیلمه فشان
حق چو آغه دور ، آنینگ ذکر خفی خوشراق (۳)
که جهر

کوپ کونگولشی بو چمن غه باغلاما ای عندلیب
کیم گل مقصود هرگز آچمادی گلزار دهر
توشتی چون هجرینگ غه ایمدی وصل تخمین ایککالی
کوز لاریدین کور که آچیب تور حسین ایکی نهر

(۱) ک : گویا خالق (۲) د : یار چون کونگولدا دور

(۳) ه : نیکراک

وله ضاعف شوکته

-۴۲-

ایلمگا باقیب هر زمان یوز ناز ایله کولماک نیدور؟
اوز گالار نی تیر کوزوب وه مینی اولتورماک نیدور؟
ایل ساری باقیب کولوب غنیچنگک نی ایلاب درفشان
رشک پیکانین حزین کونگلموم ارا تیکماک نیدور؟
آب حیوانینگدین ایلمگا جان باغیشلاب لطف ایله
لعلینگک اوتیدین مینینگک جانیمنی کوی دورماک نیدور؟
نوش خند ایلاب چوچوک سوزلار قاتار سین اوز گال
مین وصالینگک دین تلفظ ایلاکاج، سوکماک نیدور؟
ایت یامان لابتور ایگاسیگما خبر یوق، ای کونگول
بومثل دیک هر زمان اول شوخ دین کوسماک نیدور؟
ایلمگا لطف ایتماکدین ار جانیمنی آلماتاق دور غرض
یاراگر سین سین مینینگک جان بیرماکیمگا شک نیدور؟
ای حسیننی چون منگا کوپراک ایدی امید لطف
منگا کم بولماق نی ایردی، غیرغه کوپراک نیدور؟

وله زاد حشمته (۱)

-۴۳-

مهوشی یوق سورغالی بو زار حیران دین خبر
غمکشی یوق تا بقالی بو راز پنهان دین خبر
وصل شمعنی شعله سیدین کور کوزور پروانه داغ
مین کیچی اول قایدا بیر گای داغ هجران دین خبر
وه قانی اول دلر با کیم بار ایدی حسنی دا آن
هیچ دلبر بو زمان بیر ماس منگا آندین خبر
هجریدین بو دم منگا دوراندا یوز آشوب ایرور
آه کیم تا پماس مین اول آشوب دوران دین خبر
بس پریشان دور دماغیم تا نسیم مشک بیز
شام غم بیتکوردی اول زلف پریشان دین خبر
تیلبه کونگوم نی لبینگ قان ایلاب آغزینگ قیلدی گم
تا بقای آنی ایستاکان یارب بو دم قان دین (۲) خبر؟
هجر دشتی دا حسیننی ضعف دین بار ایله کیم
ایستاکان تا بقای مگر اول ساری افغان دین خبر

(۱) عنوان «د»: من اسراره خلد دولته (۲) ب، د، و، ز، ح: قایدین

وله زاد حشمته (❁)

-۴۴-

نی حییبی کیم فغانیم دین انکا بولغای اثر
نی رفیقی کیم مینینگ حالیم دین اول تا بقای خبر
یا اول ایتیب لعلی دین سوز، ایلاسه جانیم غه قوت
یا بو پند ایتیب اوچورسه کونگلوم اوتیدین شرر
یا اول ایتسه کم، وصالی بیرله باغیریم قانینی
یا بو آریته یوزومدا اشک دین خون جگر
اول اگر بیداد تیخی بیرله کوسوم قیلمسه چاک
بو تیکیم اول چاک نی مرهم دین ایتسه بهره ور
ظلم بیرله اول اگر جانیم غه سورسه تیغ قتل
یغلابان بو حالیمه ، باشیم دا بولسه نوحه گر
نیچه جان قیلدیم فدا ، نی آنی تا پتیم نی مونی
هر نیچه تخم وفا ایکتیم جفا بیردی ثمر
لطف ایتیب ساقی حسین غه تولا توتقیل قدح
کیم بو اندوه ایچره اولی اوز دین اولماق بیخبر
(❁) عنوان «د» : وله خلد الله تعالی ملکه

وله زاد الله حشمته

-۴۵-

چون یوزیگا (۱) او تلووق آهیم نینگ شراری ساچیلور
گویا زر حقه دور کیم گل یوزیگا (۱) یا پیلور
کیم قمر دوریدا کور گاندور قویاش زر رشته سین ؟
دور ارا (۲) بو وجه بیر له کیم یوزیگا یا پیلور (۳)
یوز قویاش خطی شعاعی گریخیله بولماغای
مهوشیم زر رشته قیلشان زلفی چه کیم آچیلور
نی شرف دور اول پری مچنونی غه کیم کونگلی نی
قید اوچون آلتون سلاسل آچیپان محکم قیلور
خلعتی زربفت (۴) ایرور یوق ایرسه زر کش ساچینی
هر طرف چون کیم آچار، جسمی سراسر یا پیلور
کو کته چون خورشید آلتون زیب ایله بونوع ایماس
یردا خود انداق قیچان بیر سعد کو کب تا پیلور
ای حسین شکر قیل کیم یار وصلی قدرینی
هجر مهملک دشتیدا آواره بولغانلار بیلور

(۱) ه، ک: یوزونگا (۲) ب، ه، و: دیر ارا (۳) ز: ساچیلور
(۴) ه، و، ح، ک: خلعت زربفت

وله ايضاً

-۴۶-

شكر لله كييم جماليننگ دين كوزوم روشن دورور
خسته كونگلوم گما وصاليننگ گلبنی مسكن دورور
او تلوغ آهيمدن كه هجريننگ ايچره چيكتيم شعله
شمع اقباليم بوكون اول شعله دين روشن دورور
درفشان كوزوم جماليننگ جوهری نيننگ عكسي د
گر بورون درج گهر ايردي بوكون مخزن دورور
ني اوچون گل ديك آچيلماي بزم عشرت ايچره ك
مجلسيم شمعني بوكون (*) اول سرو سيمين تن دورور
اشك ايله عشرت گلبن آچتيننگ ينه عشق ايلكيدار
اي حسينی سنگا يوز تحسين و ميننگ احسن دورور

(*) ز : بود

و من هدایت

-۴۷-

تازه بولدی باغ و کونگلموم دا فراق آزاریدور
جلوه قیلدی گل نیتای باغریمدا هجران خاری دور
سرو و گلدین هر دم افزون بولسه دردییم ، نی عجب
دردلیغ کونگلموم چو اول همدرد یاریم ساری دور
وہ نیتای گلنار یا نگلیغ لاله لار نظاره سین
مین که بیر گلرخ اوچون باغریمدا هجران خاریدور
ناصحا گل گشتیدین کونگلموم علاجین ویلما کیم
خسته کونگلموم گاتیکیلگمان خار هجران کاریدور
چرخ دیگماندور آیرای گلر خونگدین گل چاغی
ای حسینی بو فراق اول وعده نینگ بو اچاری دور

و ایضاً له

-۴۸-

آه کیم باغریم فراق و درد اوقیدین یاره دور
وه که کونگلووم تیغ هجران زخمیدین یوز پاره دور
خسته کونگلووم سورماغ اوچون بیر نفس بیت ای طبیب
کیم بو کون هر لحظه بیماریم او زیدین یاره دور
صبر اوی بی نی ناصحا پندینگ نی آباد ایلاکای ؟
تیلبه کیم عقل و دانش ملکیدین آواره دور
هر کیچه بیر آی غمیدین وه که ظالم چرخ نینگ
ایشی احوالیم غه یوز مینگ کوز بیلله نظاره دور
ای حسینی کویما کیمنی عشق ارا عیب ایتمای
کیم که بیلگای خسته کونگلوومگا (❦) نی آتشپاره دور

(❦) ز : کونگلووم دا

و ایضاً له

-۴۹-

ایله کیم خورشید تابی ذره نی پیدای قیلور
غنچه آغزینگ گ سرینی هم گل یوزونگ گویا قیلور
زیب ایتار کوک سبزه سی بیرله قویاش رخسارینی
کاتب قدرت که خطینگ گ نسخه سین انشا قیلور
بار ایکین عاشق غه محنت اوقلارین یاغدورغالی
اول که مژگانینگ قیلیب ناوک قاشینگنی یا قیلور
ایستادی جان و کونگول نقدینی وه سود ایلارام
گر لپی دین بوسه اول نقد ایله سودا قیلور
هجر ظلمین کور که صبر ایلا دیسام ایلار هلاک
ایلاسام بی صبرلیق عالم ارا رسوا قیلور
مینینگ احواییم کوروب عبرت آلینگ ای اهل عشق
کیم که بیر بد مهر عشقیدا اوزین شیدا قیلور
ای حسیننی چون اول اوتلوق چهره دین آلسام نظر
کوز لاریمگا درد هجران کاجیدین اوت چاقیلور

ومن کرامته (ﷺ)

- ۵۰ -

کوز قراسین حل قیلیم یازدیم سنگا عجز و نیاز
کوز یاشیمنی هم سیپیپ اول نامه غه ای سرو ناز
عشق ییتکماج عقل و هوش و صبر هریان بو ترا شور
اوت قیان یوز لانسه و اجب دور اول ایلمگا احتراز
آشکارا جان اگر لعلینگ سوزین ایتور ولیک
یاشورون غنچینگ بیلک کونکلو منی باردور او زگار از
اول نی قامت دور که بارچه راست لار ایلاب دعا
دیر که بو گلشن ارا اول سرو بولسون سرفراز
شوق و صبریم نقدی نی ایلائی آنی کورماج فدا
دیماسه عیب ایلاب اول مهوش بولار نی کوپ و آز
چون حقیقت نوری اول عارض تجلی سین دا دور
نی حقیقت اول که آنینگ عشقی نی اوینار مجاز
ای حسینی یار کویی کعبه سی نوروز ایرور
نی عجب گر بی نوا لار ایلار آهنگ حجاز

(ﷺ) آ : وله زاد الله نوادر افته

وله زاد الله عاطفته (❖)

- ۵۱ -

اول قویاش کوییدا مین آواره نی بند ایلانگیز
باری بو تزویر ایله کونگ-لوم نی خرسند ایلانگیز
کوییدا مین تیلمبه نی یوز جور بیرله اولتوروب
اول صعوبت لار نی یوز دیوانه غه پند ایلانگیز
ایستای ایستای تا پسانگیز کونگ-لومنی کیم بوزمیش مینی
وصل تیشی بیرله سیز پر کند پر کند ایلانگیز
خسته کونگ-لوم ضعیفی حد دین اوتسه قوت کسبی غه
دوستلار اول یوز و لب یادینی گلقند ایلانگیز
کونکلاکین چاک ایتسه اول مست ای که ایلار سیز رفو
رشته جانیم نی هر تار یغه پیوند ایلانگیز
کونگ-لومه علم و ادب تعلیمی کوپ بیرماک بیله
وامق و فرهاد و مجنون دیک خردمند ایلانگیز
گر حسین ديسانگیز شورا به تو ککای تلخ تلخ
خوبلار گاهی انگا باقیب شکر خند ایلانگیز

(❖) عنوان «ب»: ومن آثار بدایمه

(۵۱) ق. دوستا

ومن نصایحه (۱)

-۵۲-

قان کوروب اشکمنی کونگلووم ناله سیننی سورمانگیز
چاک اولوب کوسوم جگر پرکاله سیننی سورمانگیز
عزم ایتیب اول غنچه خندان عدم گلزار یغ
یوزساری آچغان سرشکیم لاله سیننی سورمانگیز
چونکه باردی یاشیم ایمدی کوز آقیدین قطره لار
تامخانین هر یان کوروب غم ژاله سیننی سورمانگیز
تیره کونگلوومدا یوزین گردیندا (۲) دردین کورگان ایل
غم تونیدا آی و محنت هاله سیننی سورمانگیز
هجریدا کورگان حسیننی نینگک فشانین دوستلار
یوسف اوچون پیر کنتان ناله سی نی سورمانگیز

(۱) عنوان «ز»: وله ایضا (۲) ج ، ز ، ح ، ک : گردیمدا

وله مد ظله

-۵۴-

عشق نی منع ایتسه لار شوقوم اوتی ایلار ستیز
دمله ینگلیغ کیم نفیس تأئیری ایلار آنی نیز
عشق دایم ضعف لایق جسمیم نی ایستار اور تاغای
الله نیچه قیلغای برق خس بیر له ستیز
جز و جزوم هجر ارا بیر بیر دین ایریلماق تیلار
کاش قیلسانگ هجر تینشی دین تنیم نی ریز ریز
نیره دور اول طره گویا کیم فلك پرویز نی
خطینگ اوزره بولدی هجرانیم تونیدین مشک بیز
قامتینگ سروی ، بو عالم دا قیامت بس دورور
جلوه بیر له پس ینه هر لحظه سالما رستخیز
یار دین ایرو تیریکلیک ایستاماس مین ساقیا
هجر زهریدین مینینگ جامیم غه بولغیل جرعه ریز
ای حسیننی روضه عشق اهلی غه دلبر کویی دور
تاپسه لار زهد اهلی جنت ، سین آنینگ کویدا کیز

وله خلد ملکه

-۵۴-

نرگس آلماس ییردین اول فتان کوزونگ آلیده کوز
آغزینگ آلیده تو تو لمیش غنچه نینگ آغزیده سوز
رنگ سیز خالینگ بو یارغه حل قیلای کوز مردمین
سورتیای مین شاید او شبور یو ایله خالینگ غه کوز
قیلماغیل عشاق ارا مین تیلبه دین بیگانه لیق
کیم قیلیب تور حسن اهلای دینی دا کوب یا تنی (۱) اوز
وصل ارا هر کیم گا کور گاج التفاتین توز مادینگ
ای کونگول هجران او تیغه نیچه کویسانگ ایمدی توز
تا که کویونگ توفراغین ساووردی رخسار یمدین آه
عذرا چون آلینگدا قویدوم هر زمان توفراقتا یوز
چرخ چون بوزدی قرار و صبر و هوشوم کلبه سین
سین هم ای طوفان اشکیم بار آنینگ طرحی نی بوز
چون حسینی توبه سیندوردی مشنی توز نوا
هم حسینی پرده سیندا ساقیا سین باده سوز

(۱) و: یاشی، ح: تا بتی (۲) ه، ز: بوز

وله خلد ملکه

-۵۵-

بعد ازین ای حسن اهلای ایلانی شیدا قیلما نگیز
بیوفالیق ایلابان عالم غه (۱) رسوا قیلما نگیز
انگلانگ (۲) ای اهل وفا گر اولسا نگیز تار تیب جفا
بیوفا لار دین وفا رسمی تمنا قیلما نگیز
مین اسیر عشق مین غوغا نیدور عشاق ارا
ای رفیق پندگی ایتینگ که غوغا قیلما نگیز
مین اولار حالت دایمین ای یار کویبی ایت لاری
ایلامانگ غوغا مینینگ سریمنی افشا قیلما نگیز
اوت توشو بتور دشت اوزه آهیم دین ای اهل طرب
لاله زار ایلاب تصور عزم صحرا قیلما نگیز
سرین ایلما آشکار ایلار کیشیگا عشق ارا
زینهار اوز سرینگیز نی آشکارا قیلما نگیز
بیر نفس جانان بیلا تا پمیش حسیننی خلوتی
بارینگ ای جان و کونگول بیر دم علالا قیلما نگیز .

(۱) ج : عالمنی (۲) ب ، م ، و : ایلانگ

و ایضاً له

-۵۶-

وه نی حالت تور (❧) که مین هر نیچه کور گوز سام نی
ای مه بد مهر سین دین ظاهر اولماس غیر ناز
کیم گا کیم بیردیم کونگول وه دشمن جان دور
بولماسون هیچ کیمگا میندیک عشق ارا سوز و گدا
طالحیم ضحیفدین اولشای قاچماغینگ مین تیلمه
یوق ایسه نیگا پری مجنون دین ایتگای احتراز
یوقتورور عشق اهللی ایچره مین کیبی رسوا ینه
کور گوزوب کوب مهر یار یشه وفاسین کورگان آز
نیچه کیم کوردونگ جفا، مهر ینگنی افزون ایلا دینگ
ای حسین یوقتورور عالمدا سیندیک عشق باز

(❧) ز ، ل : وه نی حالت دور

و من کلامه خلد ملکه (۱)

-۵۷-

بیر نفس اول آینی کورماک چون ایماستور دسترس
آنی کورگان یرنی وه باریب کورا مین هر نفس
کوکب اشکیم شفق گون کیلمسه وه ایرور سزا
مین که صبح وصل ارا هجران تونین قیلدیم هوس
خام لیق دین گر هوس قیلدیم فراقین وصل ارا
ای فلک جانیمغه یتیم گر هوس دور اوشبو بس
قاید اکیم باستیننگ ایاغ ، آقتی سرشکیم انچه کیم
لاله بیردی (۲) بار اول توفراغ ارا هر خار و خس
ای حسیننی هجریدا جسمیم ارا کونگلموم قوشی
گل دین ایرو عندلیبی دور گرفتار قفس

(۱) عنوان «ب» : و من فوآمده (۲) ب ، و : لاله ایردی

وله طول الله عمره (۱)

-۵۸-

ایله کیم گل ایچره غنچنگک هر نیچه معلوم ایماس
غنچه آغزینگک نیچه کیم سوز دیسه هم منهوم ایماس
اول قویاش نینگک پرتوین کوییدا کورسام یوق عجب
هیچ کیم جنت دا طوبی نوریدین محروم ایماس (۲)

عشق ظلمیدین اگر فرهاد و مجنون اولدی لار
میندا هر دم دور اولوم، میشدیک آلاز مظلوم ایماس
شاه حکمی بیرله کونگلموم عشق ترکین توتماغای
شاه ایرور حاکم ولی بو کیسه گما محکوم ایماس

عشق و می جرمیشه دیر ایچره مینی یازغور مانگیز
نیگما کیم مسجد دا داغی هیچ کیم معصوم ایماس

نی بلا دور عشق کیم کوردوم آنینگک اوراقیدا
درد ایله محنت تین (۳) او ز گما نکته مرقوم ایماس

گر حسین نینگک وصالینگک دولتی دین ای صنم
یاسی کوپ موجود ایسه امیدی هم معدوم ایماس

(۱) عنوان «ب»: وله زاد الله توفيقه (۲) در «ذ» معین بیت

اینطور است:

سرو نازیم جلوه سین کورسام عجب یوق کوییدا

کیسه جنت ایچره طوبی نوریدین محروم ایماس

(۳) و ، ز ، محنت دین

وله کسر الله اعداه (❦)

-۵۹-

یارب اول گل ایچره غنچه نیگما گفتار ایلاماس
یا بیلیم بیلما سگما سالیب سریم اظهار ایلاماس
تاش ایلا فولاد غه آهیم اوتی دور کارگر
نی قاتیق دور اول کون-گول کیم هیچ انکا کار ایلاماس
اول جنفا کس بیلگای احوالیم قاتیق صعب ایر گانین
کیم بولوب قانلار غم عشقین پدیدار ایلاماس
عشقی منعید اقیلمور ناصح تیلیم کونگلو منی ریش
یوقسه بو غم غنچه سین تانک ییلیم افکار ایلاماس
طوبی جنت اگر یوز ناز ایله قیلمسه خرام
سرو نازیم آلیده اول عزم رفتار ایلاماس
آی یوزونگ تقلید یغه نقاش چین هر دم چیکار
یوز رقم لیکن بیرین یوز دین نمودار ایلاماس
انس و جن غه گرچه یوق نالم دین اویقو وه نی سود
کیم دمی ناز اویقوسیدین آنی بیدار ایلاماس
سین که تارتیب تیغ ، ایل بوغزین چیکار لار هر طرف
بارچه سی تصحیل اوچون دور کیمسه زنهار ایلاماس
گر حسیننی عشقی نی اقرار تار تار اهل زهد
اهل ایماسلار یوقسه اول بو ایش دین انکار ایلاماس

(❦) عنوان «د» : ومن اسراره

(۵۹)

و ایضاً له

-۶۰-

مین دا هر دم یوز نیاز و آندا استغنا و بس
هر زمان یوز جان بیرای، اول شوخ بی پروا و بس
دیمانگیز کیم زلفی سوداسی حزین کونگلو نگدا بار
کیم ایرور دیوانه کونگلو مدا همول سودا و بس
عشق تارا جیدا باردی دین و اسلامیم داغی
دیمانگیز کیم بولمیشام دیوانه شیدا (❀) و بس
نی کونگول دا صبر قویدی جانیم ایچره نی قرار
یوق که عشقینگ عقل و هوشوم ایلادی یغما و بس
یرغا کیرسون اشک کیم آقیزدی باغریم قان ایتیب
یوق که مخفی سر عشقیم ایلادی افشا و بس
قیلمادی عشاق عقل و دین و ننگ و نام ترک
مونچه رسوالیق قبول ایتیم مینی رسوا و بس
ای حسینیی عشق ایله چون عافیت جمع اولمادی
هر نی کیلسه اورمه دم کونگلو ننگ ارا اسرا و بس

(❀) ز، ح، ک، ل: دیوانه رسوا.

ومن اسرارہ

-۶۱-

ایلا دی لعلی تبسم غنچه خندان ایماس
داغینی کونگلم قاناتی ، لاله نعمان ایماس
سبزه خط بیرله گویا غنچه آغزی نقشی دور
کونگلم ایچره ناوکیدین زنگ لیک بیکان ایماس
وه کورو رنگ مین مین قویون دیک ایلا نیب بیر یار اوچون
دشت اوزه ای دوستلار میجنون سرگردان ایماس
هر دم اول کیر بیک خیالی جان رگیدین قان توکار
یوقسه محزون کونگلم ایچره نشتر هجران ایماس
ای کونگول بیر دور زینگ سرفتنه سی دور کیم مینی
یمله رسوا قیلدی ، یوقسه فتنه دوران ایماس
دیما کیم آلیده جان بیر ، یوقسه عشقی ترکین ایت
کیم اول آسان دور منگا لیکن بو بیر امکان ایماس
گر حسین ناله قیلسه عشق ارا عیب ایتمانگیز
کیم دورور عاشق کیم آنینگ شیوه سی افغان ایماس

و ایضاً له

-۶۴-

اول پری کونگلی میننی دیوانه غه مایل ایماس
یا مینینگ آواره کونگلموم عشقی غه قابل ایماس
بیردینگ ای مجنون مینینگ رسوالیشیم کورگاندا
بیلمادینگ مو بارچه ایل هوش اهلیدا عاقل ایماس
نا توان جسمیمدا هر یان دین کورونگان داغ ارا
اندا هجران داغیدین یوز دین بیری داخل ایماس
تند باد هجر ایسیب جسمیم ساووردی کوییدین
یوقسه قویوندیک اوتارگا اندا مستعجل ایماس
خطی نقشی خاطریمدین تیغ ایلا دفع اولمادی
وه نی خط دور کیم نیچه بوتغان سایی زایل ایماس
عشق دین قیلدیم ینه طاعت نی وه کیم بیلمادیم
کیم قضا اوقی غه تقوی جوشنی حایل ایماس
چون حسین دور گدایینگ حسن دین بیرگیل زکات
ای ملاحه مخزن نی اول سیم آلور سایل ایماس

ومن کلامه

-۶۳-

ای کونگول اول دله بانینگک اوزغا یاری بار ایمیش
وه سنگا دشمن بولوب اول اوزغا لارغا یار ایمیش
هر زمان یوز بار دل آزاریدین (۱) کونگولومدادور
وه که آزاری بوزوغ کونگولومده مونچه بار ایمیش
درد عشقیننگ شرحینی کوزومگا دیگاج توکتی یاش
وه کیم آنی یار ساغیندیم ولی اغیار ایمیش
زار اولوب عشقی غه آزارین کیلور نی بیلمادیم
زارلارغه عشق دین کیلگمان نصیب ، آزار ایمیش
یوز آچیب اورتار مینی وه عشق اوتیدین نی گلله
کیم منگا اوت سالفوچی اول آتشین رخسار ایمیش
هجریدا بیچاره لیغ دین آه و وایلا نی سود
کیم بلالیغ (۲) عشق دا بیچاره لیغ ناچار ایمیش
ای حسین دیر ایدینگک اول دله بانی بیوفا
مین هم آنی فهم ایتیب مین کیم یوز آنچه (۳) بار ایمیش

(۱) ل : اول آزاریدین (۲) ز ، ک ، ل : بلالیق

(۳) ل : مینکه آنچه

وله خلد الله ملكه (۱)

-۶۴-

ای کونگول بولسانگک وفاسیز دلر با لار دین خلاص
شکر قیل بولغان کیشی ینگلیغ بلا لار دین خلاص (۲)
عمر ینگلیغ بیوفا دور لار اوزوم نی ایستارام
عمر اگر قیلسه وفا بو بیوفا لار دین خلاص
تیلیمه کونگولوم دین خلاص اولماس پریوش لار غمی
راست انداق کیم بولا آلمان مین آلا لار دین خلاص
تازه تازه داغ کونگولوم دین قرا سالغان کیچی
ممکن اولماس بولماق اول یوزی قرا لار دین خلاص
خانقه دین تا خرابات ایچره کیردیم قیلدی حق
هم ریا دین هم ریایی پارسا لار دین خلاص
دهر ایلیدین ای که بولدونگک منقطع شکر ایله کیم
هم جفاگر لار دین اولدونگک هم جفا لار دین خلاص
ای حسینیی وصل امیدیدین رقیبیشنگک بولدی خلق
اوزنی قیل هم مدعی هم مدعا لار دین خلاص

(۱) عنوان «ب» : ومن لطایفه (۲) T : بولغان کیشی لار دیک

بلا لار دین خلاص

وله رزقه الله مراده (۱)

-۶۵-

عشقی دین تا قیلمیشام پیدا مینمی شیدا مرض
قیلمشودیک دور (۲) ضعف لبق جسمیم نی ناپیدا مرض
ایله کیم دارالشفای ایچرا وطن توتشای مریض
ایلامیش جان و تن (و) کونگلولوم اوین (۳) مأوا مرض
یوزمرض قصدیمدا (۴) دور کیم کوردی مونداق خسته کیم
باشیدا اهل غزا دیک ایلاهای غوغا مرض
ضعف ارا خونخواره لیغ دین هیچ پرهیز ایلاماس (۵)
مونچه کیم دایم چیکار اول نرگس شهلا مرض
زلفی زنجیری دین اوزگا یوق علاجیم ای حکیم
تیلبه کونگلولوم گا که بولمیش مایه سودا مرض
ضعفیم آشمیش سوزدیمانگ اول آی سوزیدین اوزگا کیم
خاطری نازک بولور تا پشاندا استیلا مرض
ای حسینمی می بیله قیلمشیل خمارینگ فکرینی
دفع هم صهبا قیلور چون کیلتورور صهبا مرض

(۱) عنوان «ب»: ومن لوا مع انواره (۲) ب: تور (۳) آ: ب، ه،

و: اوی (۴) ب، ه، و: قصدیمه (۵) آ: پروا ایلاماس

وله لطف الله تعالى به الدارین (❦)

-۶۶-

ای جمالینگ گلشنی دا سبزه سیراب خط
عارضینگ کافوری اوزره زیب مشک ناب خط
قتلیمه مشکین خطینگ هر حرفی بولدی بیر سبب
کیم تیریلگای؟ چون مرتب ایلا دی اسباب خط
خط اثر ظاهر قیلیم تور صفحه حسنونگ اوزه
آه اول کوندین که ظاهر ایلا گای اعراب خط
خط بوز و لدی لیک معلومونگ بولور گریان لیشیم
بیلیم کیم یازدیم فراقینگ ظلمیدین یشلاب خط
فرقتینگ دا تاب و پیچیم شرحین قیلیم رقم
سطر ارا هر یردا ظاهر قیلدی پیچ و تاب خط
ای حبیبیم خامه سور رقم جوابی غه که بار
وصل چه کیم بیر بیر یگا یاز سه لار احباب خط
ای حسین شری حالیم یاز سام اولغای سین ملول
چون او قور حالت دا ظاهر ایلا سه اطناب خط

(❦) عنوان «ب»: و من نتایج طبعه

ومن نتائج طبعه خلد سلطانه

-۶۷-

کونگلموم ایتی عشق اسرارین قیلیمب تکرار حفظ
کیم که قیلماخاندیک کلام پاک وحی آثار حفظ
خوبلار اوز حسنی وصفین گر قیلورلار نی عجب
تازک ایماس بت وصفی نی گر قیلسه لار کفار حفظ
گل اوچون باغ ایچره بلبل مینگ نو اور گانمادی
کیم ازل گلزاریدا قیلیمیش دور اول اسرار حفظ
دهر گلزاریدا اول گل حسنین اوکسام عیب ایماس
خاصه کیم قیلماخای سوزوم اول سرو گلر خسار حفظ
یارهر سوز دیسه هرگز خاطریمدین چیقماس اول
اوز گالاردین بولمادی کونگلموم گا بیر گفتار حفظ
قیل ییگیت لیک دا ییگیت لار عشقی سرین حفظ کیم
سوز بولور ایرمیش قاری لیق وقتی دا دشوار حفظ
یوز مینگ اولماخای ایردی مینگ دستانینگ ای بلبل اگر
قیلسانگ ایردی عشق اسرارین حسینی وار حفظ

وله خلد الله تعالى ملكه (۱)

-۶۸-

تیشی و صفی دا دیدیم در کیمی یکسان الفاظ
زلفی سوداسی ارا لیک پریشان الفاظ
عشق اسراری فصاحت بیلله تا پماس تقریر
طوطی ایتورغه بسی صعب دور آسان الفاظ
مدعی لار سوزی بی معنی اگر بولسه نی تانک
ایستامه معنی اگر ایتسه نادان الفاظ
لفظی تأثیر قیلیب اور تار آنینگ معنی سی
چون سورار شارح درد و غم هجران الفاظ
ترك عشقینگ دیسام اولتورمه که دیر، معنی سیز
اوز اوزی بیرله جنون اهللی فراوان الفاظ
آغزینگ اسراریدا کوبتور سوزوم و دیالمان
گر قولاق سالدسه (۲) دییین بیر نیچه پنهان الفاظ
بی نوا بولدی حسیننی نی نوا تا بغای اگر
وصلیدین ظاهر انگما ایلاسه جانان الفاظ
(۱) عنوان «ب»: ومن غرایبه . (۲) ذ: کیم قولاق توتسه

وله خلد ملکه (۱)

- ۶۹ -

آه کیم هجران اوتی دین کوییدی جانیم اوزغا نوع
اور تادی عالم نی هم اوتلوغ فغانیم اوزغا نوع
خسته کونگلموم ضعف ایتار واقف بولوننگ ای دوستلار
کیم بو کون دین دور بو زار ناتوانیم اوزغا نوع
تیلیمه کونگلمومنی جنون وادی سی ایچره ایستاماننگ
کیم بو قاتلا ایتیمیش اول بی خان ومانیم اوزغا نوع
حالتیم فرهاد و مجنون قصه سی غه اوخشاماس
کیم ایرور عشق ایچره مهلک داستانیم اوزغا نوع
وعده قیلدی وصل اوچون ، بولدوم اسیری وای کیم
سوزلا شور اول ظالم نامهر بانیم اوزغا نوع
بولماغیم رسوا تانک ایرماس کیم بو قاتلا خلق ارا
فاش بولدی (۲) اسراغان سر نهانیم اوزغا نوع
کونگلموم آلیب جانیمه قصد ایتی اول بیگانه وش
ای حسینی بار ایدی آندین گمانیم اوزغا نوع

(۱) عنوان «د» : وله ایضاً (۲) ه : فاش اولدی

وله زاد الله ملكه (۱)

-۷۰-

داغ عشقیننگ بیر میش ایردی عقل و هوشوم دین فرا
وه که قویدی شعله هجرانیننگ اول داغ اوزره داغ
خوبلار حسنی نی، گردون، عارضیننگدین یار و تور
روشن ایتکاندیک بیر اوت نیننگ شعله سی دین یوز چراغ
کونگوم ایتی کوییدا بیر اوتغه توشکان تیلیمه نی
هیچ عاشق کورسان اولغایمو دیب ایلار مین سراغ
کوزلاریننگ کیم بولدی لار بیمار لیغ عینی دامست
طرفه ایش دور کیم ایماس لار کوز یوموب آچشو نچه ساغ
حسن باغیدا یوزوننگ بیر له لبیننگ دین زیب ایرور
کورمادوک بیر فصل دا گل بیر له بیر گمان میوه باغ
ساقیا ضعیفیم علاجی باده دور غفلت نی قوی
کیم ایاق دین توشکودیک مین (۲) ایچماسام بیر دم ایاغ
ای حسیننی شام هجر و زلفی سودا سین دیما
کیم میننی دیوانه غه آنسیر مشوش دور دماغ

(۱) عنوان «ب»: ومن فوایدہ ابقاہ الله (۲) ز: کیم ایلیک دین

بارغودیک مین...

(وله) خلد الله ملكه (۱)

-۷۱-

غم سپه قصدیمشه چیکتی ساقیا توت جام صاف
کیم بولور جام می ایچکک اندین دلیر اهل مصاف
جز ملالت یوق تیریکلمیاک دین چو اول آی هجریدا
توتخیل ای عشق ایمدی اول تکلیف دین بیزنی معاف
کو کسومه اوق و قیلیمچینگ دین ایرور حیرت بسی
کیم بو بیر هر نیچه تیکسه اول بیر ایلار شگاف
عشق دستی زوری (۲) گر بودور منینگ عجزیم نی تانک
اژدها گر بولسه اوز عجزیغه قیلماغای اعتراف
دیسه کونگلولم توتخوم اوزما یار عشقینگ ترک ایتیمب
عیب ایماستور مست ایله دیوانه دین لاف و گزاف
کعبه کویونگ ایرور انداغ مقدس روضه کیم
حور، کوثر ایچره غسل ایلاب انی ایلار طواف
ای حسینی کورماسانگ دور مخالف دین نوا
جام دوریندا کیراک فهم اولماسه (۳) سیندین خلاف

(۱) عنوان «ب»: ومن بدایمه (۲) همه نسخ: عشق زور دستی ۰۰۰ (۱)

(۳) آ: فهم اولماغای

وله طول الله عمره (۱)

-۷۴-

کوییدا ایتلار اونی کیم چیققی هر یان مختلف (۲)
تیلبه کونگوم گوییا کیم اندا بولدی (۳) متکف
غم تونی جسمیم ارا کیم تیغ سور دوم هر طرف
سرو قدینگ یادى بیر له هر بیرى دور بیر الف
خسته موری دور مین ای عشق ایلامه بیداد کیم
اژدها آلینگدا اوز عجز یغه بولغای محترف
عشق ارا گر نیش کیلمه نوش کورماک دور هنر
صعب ایرور هر کیشی بولماغ بو صفت غه (۴) متصف
آه کیم اول سرو طبیعی ایل بیلله دور مستقیم
قاتیق آهیمدین منینگ بیر له مو ایر کین منحرف
ناصحا پندیم جنون منعی غه اظهار ایلا دینگ
تیلبه عاقل اورما تور سین گوییا بولدونگ خرف
عشق ارا آفت سلامت کوییدا دور عافیت
ای حسینی خوش دور (۵) اول یان قیلسانگ اوزنی منصرف

(۱) عنوان «ب»: ومن کلامه خلد ملکه (۲) ه: و: هر یان که چیققی
مختلف (۳) ب: ه: ز: بولدی اندا (۴) ه: بو صفتدا (۵) ب: ه: خوشتر

وله خلد الله دولته (۱)

-۷۳-

بار ای‌میش یار اشتیاقی اسرو قاتیق اشتیاق
وصل تا پیمان وه توکانماس درد ای‌میش درد فراق
اوز‌گا عشق اهلیمنی بیلمان وه منگا یوقتور نصیب
عشق دین غیر از فراق و یاردین جز اشتیاق
یار سیز کورمان حیا تیمنی تیریک‌لیک سانی غه
وه‌نی امکان دور تیریک بولماغ سیوار جان‌دین یراق
ای‌که لیلی هجریدا ، سرگشته مجنون حالتین
دیرسین انگ‌لای کیم نیچوک ایرمیش ، منینگ حالیمشه باق
ای صبا کیلدینگ حسیننی خسته کونگلین (۲) سورغالی
باردی میندین ، اول پری کویی ساری قیلشیل سراق

(۱) عنوان «ب»: ومن مقاماته (۲) ب ، ه ، و ، ز: تیلبه کونگلین

(وله) زاد الله ملكه (۱)

-۷۴-

تیلبه کونگلووم تا ایرور عشقینگدا شیدا ای رفیق
ایلاماس اوزگا پری لار ساری پرو ای رفیق
تا پتی عمر جاودان آزرده جانیم تا ایرور
لحل سیرابینگ خضر، سوزونگ مسیحا ای رفیق
طره نی رخسار اوزه قیلدینگ پریشان وه نی تانک
گر دماغیم نی پریشان قیلسه سودا ای رفیق
خلق دین عشقینگ نی پنهان ایلاماک مقصود ایرور
اوزگالار ساری کوزوم گر توشسه عمدای رفیق
اورتادی کونگلوومنی مهرینگ، ذره بارمو ایکن
بو حرارت دین (۲) سنینگ کونگلوونگدا (۳) آیا ای رفیق
بلبل شیدا اگر گلزار ارا مسکن قیلور
تیلبه کونگلوومگا ایرور کویونگدا مأوا ای رفیق
گنج وصلینگ کیم تیلاز مسکین حسینیه وه ایرور
اول گدا کیم شاه لیق قیلخای تمنا ای رفیق .

(۱) عنوان «ب»: ومن فیضان لطفه (۲) ج ، ه : حرارت تین .

(۳) ه: کونگلوونگا

وله بسط الله بساط عدله (۱)

- ۷۵ -

غنچه نی آغزینگ دیسام نیلای انینگ (۲) گفتاری یوق
سرو نی قدینگ دیسام نیتای (۳) انینگ رفتاری یوق
آینی نی ینگلیخ سنگا نسبت قیلای (۴) کیم حسن ارا
سرو دیک هم قدی یوق هم گل کیمی رخساری یوق
زلفونگا سنبلنی نی نوع ایلایین (۵) تشبیه کیم
هم دل آسا عطری هم جان رشته سیدیک تاری یوق
آیتا المان لعلینگ یاقوت اوخشار کیم آنینگ
هم چو چوگ لوك طعمی هم جان بخش ليق آثاری یوق
گررقیبینگ دین مینی او کسوک کور ار سین باک ایماس (۶)
کیم که عاشق بولدی ایت دین کم دیسانگ هم عاری یوق
ایستاسانگ کو نگلومگا آسایش، قدح توت ساقیا
کیم دمی یوق کیم اولوس دین یوز تومان آزاری یوق
کوییدا ایتی حسینی کونگلی تانک یوق ایستاسه
کیم بولو بتور اندا بیر دیوانه افکاری یوق .

- (۱) عنوان «ب» و من غرایبه خلد ملکه (۲) ز: و کیم آنینگ
(۳) ز: نیلای (۴) ب، ه، و: نسبت قیلور (۵) ب، ه، و: ایلاکای
(۶) ه، ز: تانگک ایماس

وله رفع الله لواء سلطنته

-۷۶-

لهلمی اوزوه سبزه خطی نموداری غه باق
شوخ رنگ آمیز نینگ شنگرف و زنگاری غه باق
ای که بیر زنجیر کفر ایچره تومان مینگ اهل دین
کورمادیم دیرسین مقید زلفی زناری غه باق
سرو اوزه گل کورماکان بولسانک قد و یوزینی کور
جان شیرین ایستاسانک لعل شکر باری غه باق
ای که جنت روضه سی ایچره تیلارسین سرو و گل
گلشن کویگما کیر قد بیرله رخساری غه باق
زخمی مهلمک کونگلموم احوالی غه جانا رحم قیل
قانی تورماس یاره سین کور ناله زاریشه باق
دهر باغی نینگ ریاحینی غه یوق بوی وفا
خواه رعنا لاله سین کور خواه گلزاری غه باق
گر حسینی صعب حالین عشقینگ ایچره بیلماسانک
چشم خونریزی غه کوز سال جسم افکاری غه باق

وله خلد ملکه

-۷۷-

آه کیم عشقیم اوتی نینگ بیر زمان آرامی یوق
ایستاسان آرام اول اوتقه جز خیال خامی یوق
وصل شمعیدین یاروب، پروانه، حالیم نی بیلور؟
شام هجریم دیک چو آنینگ بیر قرانشو شامی یوق
عارضینگ نی آی دیسام ایرماس موجه نیگا کیم
آی نینگ آفت لیق کوز و رخساره گلنایمی یوق
مونچه دین اهلی نینگ اسلامین آلیب کافر کوزونگ
وه نی حالت تور (۱) که بیر کافر چه هم اسلامی یوق (۲)
خلق صید ایلاردا تینگ ایرماس سینینگ بیر له قویاش
زلف و خالی دین (۳) چو آنینگ دانه بیر له دامی یوق
بولسه عالم کامرانی کام سیز عمر اوتکارور
کیم که بیر شیرین تکلم نینگ لبی دین کامی یوق
ای حسیننی نیچه کون خوش توت چو فانی دهرنی (۴)
کیم ایماس جمشید هر شه کیم قولیندا جامی یوق

(۱) و، ز: وه نی حالت دور (۲) ب: بیر کافر بچه اسلامی یوق

(۳) ز: خالینگد بک (۴) ج، ز: بو فانی دهر نی

و ایضاً له

-۷۸-

قیلدی بختیم نی قرا زلفیدیک اول ماه از فراق
نیچه کویدورگای مینی دلخسته نی آه از فراق
گر نه وجه الله (۱) دور اول آیدیک یوزی یارب نیدین
تیرگوزور گه وصلی بیرله اولتورور گاه از فراق
داننه خالینگک خیالی بیرله ای گل خرمنی
نیچه ساووردونگک مینی حسرت دا چون گاه از فراق
هر کیشی نینگک جانیشه کیلدی اجل بیر یول بیله
آه کیلدی جانیم اوچون ایلابان راه از فراق
عاقبت یوز درد و حسرت بیرله بو مسکین حسین (۲)
اولگوسیدور کورماین یوزونگنی ناهماه از فراق

(۱) ز: گرچه وجه الله (۲) در این غزل تخلص «حسین» آمده.

وله رفع الله بناء دولته (۱)

- ۷۹ -

غم ییلمی جسمیم بناسین بولدی ویران قیلغودیک
قایسی ویران کیم قرا یر بیرله یکسان قیلغودیک
درد و غم سیلمی داغی کونگلموم حریمی غه توشوب
اول سواد ایچره بوزوغ لوق اولچه امکان قیلغودیک
ك خونابی ایکی گریان کوزوم نینگ یامغوری (۲)
صبر و هوشوم کشورین بوزماقما طوفان قیلغودیک
کیرماگای ایردیم محبت کویگما بیلسام ایدی
کیم بولور رنج و صعوبت (۳) مونچه طغیان قیلغودیک
شعله اندوه اورتاب خسته جانیم خرمنین
صرصر آهیهم کولین هر یان پریشان قیلغودیک
ساقیا می توت که شاید مست لیغ بولغای منگا
مونچه مشکل حالنی فی الجملة آسان قیلغودیک
ای حسین ییتما سا اول آی سینینگ فریادینگا
پرخ و انجم خود ایماس دردینگ غه درمان قیلغودیک

(۱) عنوان «د»: ومن انوار هدایته (۲) ب، ج، د، ز، ح، ط، ك:
یامغورین (۳) ك: رنج و عقوبت

وله زاد الله تعالى عمره (۱)

- ۸۰ -

عشق اسیرین عاشق اولغان مبتلا لاردین بیلمینگ
وصل کامین تاپمای اولغان بی نوا لاردین بیلمینگ
عشق و هجر و درد قصدیم قیلمدی لار گر حالیمه
واقف ایرماس سیز ، بو یوزلانغان بلالاردین بیلمینگ
تن دا هر اوق زخمیدین باغریمدا ایلانگ بیر باشاق
اول باشاق لار نینگ حسابین بو یارا لاردین بیلمینگ
عشق ارا اندوه و حسرت سیز نیتار کونگولومگا ضعف
قوتین اول ناتوان نینگ بو غذا لاردین بیلمینگ
ای که بیلمای سیز جنونوم چون سورار سیز حالتیم
آنی شرح ایلاردا نامفهوم ادا لار دین بیلمینگ
بیلمایگانلار عشق بیدادی نی مجنون حالی غه
بیر جفا مین تارتقان تورلوك بلالاردین بیلمینگ
روزگاریم نینگ قرا بولماغ لیشی کیفیتین
ای که بیلمای سیز کوزی قاشی قرا لار دین بیلمینگ
جام جهلیق شاه لار نینگ حشمتین میخانه دا
درد اوچون سینغان سفال ایلتور گدا لاردین بیلمینگ
گر حسینى حالتین عشق ایچره بیلمای سیز آنی
رند لیک کوییمگا توشغان پارسا لاردین بیلمینگ

(۱) عنوان «ب» : ومن نتائج طبعه . (۲) این بیت در نسخ دیگر نیست ، از «ز» گرفته شد .

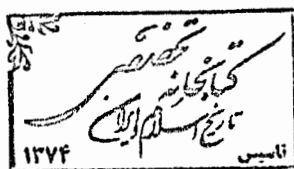
وله زاد الله ملكه (۱)

-۸۱-

توشکالی هجرینگده (۲) ای سرو گل اندامیم مینینگ
نی کوزمدا او یقو بار نی جاندا آرامیم مینینگ
ییتکورورمین شامغه هجرینگ کونین یوز رنج ایله
تانیغه (۳) وه بیلمان که نی ینگلیغ ییتار شامیم مینینگ
هرقچان میگون لبینگ هجرانیده (۴) چیکسام قدح
ایکی کوز خونا بیدین دور لب بلب جامیم مینینگ
سوز عشقیم نی صبادین وه نی نوع ارسال ایتای
کیم سموم اولور صبا ییتکورسه پیشامیم مینینگ
دیگاسین ای نامه ایلتور پیک ، زار و خسته دور
گر حسینای حالیدین سورسه دلارامیم مینینگ

(۱) عنوان «د»: وله خلد الله ملكه، عنوان «ب»: ومن مجایب اسرار.

(۲) هجرینگده (۳) آ: تانیغه (۴) آ، ج، د، ز، ح: هجرانیدین

وله کسر الله اعداه (۱)

-۸۲-

دود هجر ینګدین قرار دی بیت الاحزانیم مینینګه
سپل اشکیم بیر له هم ییمر ولدی ویرانیم (۲) مینینګه
هر زمان قورقو تما کیم جانینګه نی آلهشوم جور ایله
آل فراقینګه جوریدین قالغان ایسه جانیم مینینګه
عشقی دا چاک ایلارام کو کسومنی بو وهم اولماسه
کیم اولوسقه ظاهر اولشای داغ پشهانیم مینینګه
خان و مان تر کین قیلیمب ایتی کونګول کیم بیلمادیم
قایدا باردی اول آلاخان و الامانیم مینینګه

عزم قیلیم (۳) عشق بیدادینی ظاهر قیلشالی
سالمادی وه کیم قولاق حالیم غه (۴) سلطانیم مینینګه
نی عجب، کونګلوم فشانی دین اولوس تا بناق وقوف
کیم تیشیلیمیش دور کونګول (۵) تا پا کیدین یانیم مینینګه
ای حسینی مین اگر آواره بولدوم غم ایماس
عمر و دولت بیر له بولسون کونګول آلمانیم مینینګه

(۱) عنوان «د»: من انواره (۲) ج: افغانیم (۳) ح: عزم قیلدی ؛ و:

عزم ایتتیم (۴) ک: جانیم غه (۵) ز: کیم تیشیلیمیش وه کونګول

وله ضاعف الله شوکتہ (۱)

-۸۲-

قالخاج آھیم صر صریضہ (۲) بیت الاحزانیم مینیننگ
یاغدورور گرد بلا باشیم غہ ویرانیم مینیننگ
عشق صحراسی ارا ہر ساری قانلیغ لالہ دور
اندا باغریم داغی دین آقمیش مگر قانیم مینیننگ
ایتکالی کونگولوم پریشان مین کہ قالدیم بیلمایین (۳)
قای طرف بارغانی مجنون پریشانیم مینیننگ
بو کہ لملیننگ تیر کوزور ایلنی تکلم ایلان
مین بیلورمین اوشبو مہلک غمنی و جانیم مینیننگ
ناو کین (۴) چیکتی کونگول دین طرفہ کور کیم اختارور
چاکلار ایلان کہ قالمیش اندا پیکانیم مینیننگ
آشکارا اوتلاریمخہ چارہ قیلسانک ای طبیب
آنی نیلار سین کہ اورتار داغ پنہانیم مینیننگ
ای حسین نالہ قیلسام (۵) اورتورور کافر کوزی
گویا قویماس آنی اویقوغہ افشانیم مینیننگ

(۱) عنوان «د»: ومن انوار ہدایتہ خلد ملکہ (۲) ج: صر صریضہ

(۲) ح: بیلمادیم (۴) ہ: ناو کینک، کک: نار کی (۵) ہ: نالہ قیلسانک

وله خلد ملکه

-۸۴-

هجر در دین هجر کورگان ناتوان لاردین بیلمینگ
وصل ایله عشرت نی بیلمان کامران (۱) لاردین بیلمینگ
بیلمان احباب، مین آواره بولشان قاتلین (۲)
کوییدا هریان نی قیلشان رنگ قانلار دین بیلمینگ
ای که بیلمای سیز (۳) نی قاتل زخمی بیرله اولمیشام
زخمی کوب جسمیم ارا مهلك نشانلار دین بیلمینگ
مهر وادیسینده ایتکان مهر بانلار کونگلیدین
ای که بولمای سیز (۴) خیر، نامهر بانلار دین بیلمینگ
ای که بیلمای سیز (۵) مین و مجنون غم و در دیدا (۶) فر
صحب احوالیم غه یازغان داستان لاردین بیلمینگ
بیکس و آواره لیک علمین مدرس انگلاماس
اول سبق نی مین کیمی بی خان و مانلاردین بیلمینگ
فر حسین حاینی بیلماس سیز ای اهل نشاط
کونگلی چیککان حزن و درد افزا فشان لاردین بیلمینگ

(۱) ب، د، ه، ز: ناتوان (۲) ز: حالتین (۳) ب، د، ه: بیلمان سیز، و، ز
مانند متن (۴) ب، د، ز: بیلمان سیز، ه، و: بیلمای سیز، قیاساً
تصحیح شد. (۵) ز: بیلماس سیز (۶) ه، و: دردیغه

وايضاً له

-۸۵-

ای سعادت مطلبتی اول عارض ماهینگه سینینگه
اهل بینش توتیا سی خاکه درگاهینگه سینینگه
اول وفا سیز کونگمید! چون یوقتورور رسم وفا
ای کونگول! نی یرکاییتکای؟ ناله و آهینگه سینینگه
قیلماغین هجران ایلینگیدین شکایت ای کونگول
عاقبت بولغای میسر وصل دلخواهینگه سینینگه
یارب اول دولت میسر دنیی دا بولغای موکیم
صحتی تا بقای یوز و ننگه کور سماج بو گمراهینگه * سینینگه
نیچه یاشوردونگه سین ایمدی عشق سرین ایل ارا
فاش ایتار آخر حسینی چهره کاهینگه سینینگه

(*) ط : همراهینگه

وله ایضاً

-۸۶-

سیندین ایر و توشگالی ای ماه تا با نیم مینینگ
دم بدم قان یا شی ییشلار چشم گریانیم مینینگ
چون مینی وصلینگ بیله شادایتما سانسور سانسور بول
کیم نیچو که سین در دیمه ای سینه بریا نیم مینینگ
ایشیکینگدا کیچه لار آهسته ایمدی ییشلارام
کیم ایتینگگا 'بیر ماسون زحمت بولفا نیم مینینگ
درد عشقینگ حد دین آشتی قورقارام کیم نا گهان
آشکارا بولماغای بو سر پنهانیم مینینگ
دید ی مین سیز دنی ۱۵ نیتیب تیریکه سین (۲) ای حسین
راست دیر سین یازوغومدین کیچکین ای جانیم مینینگ

(۱) ج، ز، ح: نیتیب تیر یلدینگ ، درین غزل نیز تخلص «حسین»
آمده است.

و ايضاً له

-۸۷-

نه که عشقینګدین جهان ایچره فغانیم دور مینینګ
بارچه کوی و کوچه دا یوز داستانیم دور مینینګ
بعد و برق ایرماس بولوت ایچره کورونګان هر طرف
بیر قوپاش هجرانیدا او تلوغ فغانیم دور مینینګ
خلق داغ آشکاری بوتسه نی سود ای کونګول
ازل که بوتمای قالدوچی داغ نهانیم دور مینینګ
جسم ارا بو خسته جاندین کیلما گیل هر دم به تنګ
کیم بیر ایکی کون بو اوی دا میهمانیم دور مینینګ
بیر اوچون قیلسام دعا سین قیلما غیل یارب قبول
چون حیاتیم ایستاماس شوخی که جانیم دور مینینګ
خون فشان کوزوم دا قدینګ نینګ خیالی بوتکالی
جویبار اطرافیدا سرو روانیم دور مینینګ
آه و خوناییم نی لحن و باده ایلا بتور گمان
ازل جفاچی عهدی یا لغان بد گمانیم دور مینینګ
باردین جز یخشی لیق کیلماس، ولیکن آلیده
ظلمی غه باعث کونګول آتلیق یمانیم دور مینینګ
تر کونګول سیز لیک دین اولسام عیب قیلمه ای حسین (*)
نه نیتای بیرماس کونګول کیم دلستانیم دور مینینګ

(*) در این غزل نیز تخلص «حسین» آمده است.

و له خلد الله تعالى ملكه

-۸۸-

اول سواد خط ایچینده لعل خندانین کورونگ
بجر غم ایچره کوزوم نینگ در غلطانین کورونگ
چاک لار دور کونگوم اول یوز رشکیدین وه لاله دیک
اور تاسی دا تازه داغ و دوریدا قانین کورونگ
چهره بیرله سبزه خطی ایرور حسنی غه زیب
حسن باغی زیشتی گل بیرله ریحانین کورونگ
کوز قرا قیلمیش کونگول ملکینی تازاج ایتکالی
هر ساری صف لار توزاتکان خیل مژگانین کورونگ
کوز بیله کونگومما قان اول سالدی گر باور ایمار
کوز دا لعلی عکسی و کونگومدا پیکانین کورونگ
بو چمن نینگ گل لاریدا یوق وفا ای خوب لار
پس وفا قیلماق غنیمت حسن دورانین کورونگ
ای که دیر سیز کیم حسیننی فی اوچون بیمار دور (☆)
لاله و گل اوزره یاتقان ایکی فتانین کورونگ

(☆) ح : بیمار کیم

و ایضاً له

-۸۹-

شام هجرانیم کوروب سین مهر آتین تو تمادینگک
وعدۀ صبح وصال ایلاب آنی یارو تمادینگک
وصل بحرین تا پماین توشتم چو هجران بریخه
مین سمووم هجر ارا کویدوم ایلیکیم تو تمادینگک
سین زلال وصلینی تو تقیل غنیمت ای کونگول
وصلین ایستاب وه نی قانلار هجرید اکیم یو تمادینگک
ای کونگول گر لاف عشق اورسانگک مسلم دور سنگا
بوب جفا اندین کوروب مهرینگنی هیچ اوکسو تمادینگک
آه کیم مسکین حسینیی اولدی (❖) بو حسرت بیله
بیر کون آنی ایتلارینگک خیلیمشه سین یاو تمادینگک

(❖) ج: بولدی

و ایضاً له

- ۹۰ -

زلف آچیب مین تیلبه نی آشفته احوال ایلادینگ
چین ابرو کورساتیب کونگولومنی بی حال ایلادینگ
اوپکالی کیلمدی کونگول زلفونگ اوچین ای سروناز
سرفراز ایلار محمدا آنی پامال ایلادینگ
جان قوشین صیدایلاماگما تیلینگ اوزره ای قویاش
دانه مهر ایکتینگ اما آتی نی خال ایلادینگ
هر قچان دیدیم وفا قیل ایلادینگ یوز مینگ حیل
ایمدی کیم دیدیم جفا قیل (۱) آنی فی الحال ایلادینگ
قتل ایتای دیب کیلمادینگ باشیمشه ای سرو روان
اوزگالار قتلیشه بولدونگ مونی اهمال ایلادینگ
تیغ قتل اوردونگ کونگولگما شکر ایرور لیکن منگا
کیم وفاسیزلار غمیدین فارغ البال ایلادینگ
گر حسینی هجر ارا دیدی فشان (۲) ایلای فشان
شکر کیم وصلینگ بیله اولدم تیلین لال ایلادینگ

(۱) ز ، ک ، ل : هر قچان دیدیم جفا قیل (۲) ط : دیدیم فشان

وله طول الله عمره (۱)

-۹۹-

وه نى ايش دور كيم نى كيم مين مهر بان قيلمديم خيال
اوز گالاردین اول مینى کوپراك قیلور آزرده حال
كيم نى كيم اندین ملالت دفعینى مين كوزلادیم
آندین اوق بولدی باقیب تورغونچه وه خاطر ملال
آنى كيم مين (۲) قیلما دیم آزرده بولشاج سوزچاغی
قیلدی اول آزرده سوز بیرله مینى تاپشاج مجال (۳)
كيم نى كيم مين ایستادیم بولشای مسیحا ديك فصیح
ایستار اول كیم مين دم اورمای بولشامین آلیدا لال
نیچه مين (۴) وصل ایستاسام اول وصل ارا هجران تیلا
اول تیلا هجران نیچه هجران اوتوب تا بسام وصال
ای حسینى طرفه حالت دور (۵) مونی کیم دین سورای
کیل ینه بیر قاتلا هم اول یار دین ایلاى سوال

(۱) عنوان «ب»: ومن آثاره خلد دولته (۲) ذ: آنى مين كيم

(۲) آ، ب، م، و: تا بیاق مجال (۴) و، ذ: نیچه كيم (۵) ب: حالت تور

وله زاد الله فسحة ملكه

-۹۲-

عشق دین کیلدی مینینگ با شیمشه آنچه صعب حال
کیم آنی فرهاد ایله مجنون قیلا آلماس خیال
عقل آنینگ اصلاحی غه هر نیچه کیم قیلدی ستیز
لیک عشقیم منعی نی قیلماق ایدی امر میحال
صبر و هوشوم ملکی بولدی اور تادا یر بیر له تینگ
مین بولوب پامال (❖) تابتی خان و مانیم اختلال
کینه ایلاب عشق و عقلیم صبر و هوشوم بوز دیلار
وه مینی بی خان و مان ، بولدوم اراده پامال
توشتی ایر کین ایلمگا داغی عشق دین درد و بلا
منگا توشکان نینگ مینگی دین بیر ولی یوق احتمال
او تماکیل حسن اهلای کویی ساری زنه ار ای رفیق
گر اینا نماس سین مینینگ حالیمشه با قیب عبرت آ
ای حسین چو ایرور نومید لیغ کفر ، ایلا سعی
کیم نصیبینگ عافیت کویی نی قیلشای ذوالجلال

* (❖) ک : بیحال

وله خلد ملکه

-۹۴-

هجر ینگه اوتی جسم زاریم قیلدی کول ای یار بیل
گر بنا قیلسانگه مزاریم ، طرحین اول کول بیرله قیل
قتل ایتیب آواره کونگلو منی بوزوغ جسمیم ارا
وه بیلیم بیلیماسگا سال ای جان کیلیب نظاره قیل
اول قد و یوز هجریدین اولسام ، بیز اب گلبرگه ایله
توفر اغیم نینگه باشی اوزره سرو ایکیب (۱) میل ایلاگیل
ایلاگیلار صعب دردیم شرحی دین اظهار عجز
بولسه هر زخمیم آغیز پیکانینگه اول آغیز دا تیل
گر یوزونگه بولسه مدور سنبلونگه اسرو اوزون
هیچ ایرماستور عجب نیو چون کیم اول آی دور بوییل
ای صبا ییتسانگه مسافر آیمه زنهار کیم
هجر زندانی دا آنسیز تیره حالیمنی دیگیل
عشق جامی دین بولوب سین ای حسینیی اسرو محبت
حسن دین (۲) گر بهره تا بماق ایستاسانگه بیردم آیل

(۱) ب، و، ح: سرو ایکیت (۲) ذ، ک: حسنین

وله زاد حشمته

-۹۴-

گلشن کو یونگدین ای جان روضه رضوان خجل
یوز و خطینگه رشکی دین هم لاله هم ریحان خجل (*)
اوج گر توتتی نیگا کیردی یانا توفراغ ارا
بولماغان بولسه سرشکیم بحریدین طوفان خجل
نی اوچون باشین قوی سالیب قیزارمیش ، بولماسه
گلستان عارضینگ دین لاله نعمان خجل
باغ ارا نیوچون گل رعنا قیزارور سارغارور
گر آنی. اول یوز گلی دین قیلمامیش دوران خجل
عشق دشتی اوزره مجنون دین اویالسام تانک ایماس
گاه اولور هوش اهلای دین دیوانه عریان خجل
جاننی کوب شوقیده اورتای سین ولی فکر ایله کیم
بولماغای سین بیتسه ناکه وصلی ای هجران خجل
صدقه سی بولدی حسینی جان داغی قیلدی فدا
بولمادی یار آلیده باری بو سرگردان خجل

(*) و : هم لاله و ریحان ...

ومن واردات طبعه

-۹۵-

نیتی بیر باقماق بیلا کونگلو منی خرسند ایلاگیل
هجر تارین بیر زمان وصلینگه (۱) پیوند ایلاگیل
اوچماسون هور کونج لوك کو کسوم قوشی (۲) وه وه آنی
دانه خال و کمند زلف ایلا بند ایلاگیل

بیر اچیغ سوز بیر له جانیمشی قیلیم سین تلخکام
خسته جانیم نینگه علاجی (۳) بیر شکر خند ایلاگیل
یارب اول یوزنی یراق سالما کوزومدین تا انگا
مونچه گل لار کییم آچیلیمیش بیرنی مانند ایلاگیل
یار جوریدین وفا اوستیگا کیلمیش ای کونگول
قیلماسون دیب اوزگا آنی (۴) عهد و سوگند ایلاگیل
تیلبه راب قالغان کونگول فهم ایلاماس پند یمنی هیچ
آنی لطف ایلاب طبیعا قابل پند ایلاگیل
ای حسیننی گر اوزولسه کونگلو نگه اول مه پاره دین
آنی تیغ قطع ایلا پر کند پر کند ایلاگیل

(۱) ب ، م : وصلی غه ، ط : وصلینگه (۲) ز ، ک : کونگلو قوشی

(۳) ج ، ح : علاجین (۴) ز : آنی اوزگا

وله زاد حشمته (❖)

-۹۶-

کیر بیکیم دین ای کونگول هر دم قناتلار ساز قیل
هجر دشتی دین وصالی کویگما پرواز قیل
مین نیاز اهللی توشوب مین عشق ارا ای سرو ناز
هر نیچه کیم مین نیاز ایتسام عیان سین ناز قیل
غایبیم حالی دین ای قاصد حکایت قیلما بس
هر نیچه انجامی غه ییتسانگک ینه آغاز قیل
ایلا دیم ای نامه رازیمنی یازیب آغزینگک نی مهر
یار اگر کو کسونگنی قیلسه چاک، شرح راز قیل
عشق ایتار شوقومنی هر دم کو پراک و صبریمنی آز
گرچه سین بیداد نی کوپ یا وفا نی آز قیل
ای فلک چون مین انگما بولدوم اسیر آرتوقسی دور
طره سین طرار یا خود غمزه سین غماز قیل
ای حسین کونگلی چون بلبل کیمبی قیلدینگک هوا
باری اول گل گلشن کویبی نی اوق انداز قیل

(❖) عنوان «د» و من مقالاته

وله زاد حشمته

-۹۷-

چون جنون زنجیر یخه بولدوم گرفتار ای کونگول
بولغاسین فرسوده جانیمدین (۱) خبردار ای کونگول
قاچسام اول زنجیر ایلا آواره لیق صحرا سیه
قیلما حالیم نی خرد اهل یخه اظهار ای کونگول
قوی که دوران نینگه (۲) جفا آیین ایلیم بیدادیدین
بولمایین هرگز الار ایچره پدیدار ای کونگول
اندا هم قویمای تاپیم دیوانه دور دیب باغلابان
بودراب ایلتور بولسه لار خلق ستمکار ای کونگول
قیلسه لار غوغا اولوس جانیمغه (۳) بیداد ایتکالی
مین دین اول دم لحظه ایریلما زندهار ای کونگول
شاید اول ینگلیغ تماشا ساری مهوشلار بیلا
کیلگای اول شمشاد قد ماه رخسار ای کونگول
کور گاج آنی گر حسین ینگلیغ ایتسانگه ترک هوش
حضر تیدا قیلغاسین جانیمنی ایثار ای کونگول

(۱) ز ، ك : بولغاسین مین تیله جانیمدین (۲) ك : قویمادوران
نینگه (۳) ك : کیلدی اول مهوش مینینگه جانیمغه

وله شیدالله قصر دولته (۱)

-۹۸-

آه ایلا عزم ایلا دیم رازیمشه محرم یخشی قال
درد ایلا ایریلدیم ای دردیم غه (۲) مرهم یخشی قال
خد متینگه دا جان و کونگلو منی قویوب عزم ایلا دی
ای کونگول گامونس و جانیمغه همدم یخشی قال
گرچه هجرانینگه دا قالماس روح و جسمیم (۳) دین اثر
سین سلامت بولشیل ای روح مجسم یخشی قال
مین باریب سین یار آلیندا (۴) قالور سین ای کونگول
میشی رسوا ایلا دینگه رسوای عالم یخشی قال
خیر بادینگه دین حسیننی تیلمبه بولمیش ای پری
دیما سون یاری غه هیچ فرزند آدم یخشی قال

(۱) عنوان «د»: ومن هدایت. (۲) و: دردیمه (۳) ه: جسم و
روحوم دین (۴) ه: آلیده

و ایضاً له

-۹۹-

ای کونگول اول بیوفا کوییده مسکن ایلاگیل
زار ییشلاب شرح ایتیب حالیمنی ، شیون ایلاگیل
نیچه بولغایمین فراقینگک دین خراب ای گنج حسن
بیر زمان ویرانه کلیم نی مزین ایلاگیل
سورماگیل کیم گل آچیلخان مو ایکین بستان ارا
برقع آل یوزونگدین و عالم نی گلشن ایلاگیل
زلف زناری نی سودراب جلوه ساز اول ای صم
یوز تومان عابد نی هر ساری برهمن ایلاگیل
ای حسینی نیچه یاشورغای سین اول آی مهرینی
عاقبت چون ظاهر ایتکونک ایمدی روشن ایلاگیل

کلام المملوک ملوک الکلام

-۱۰۰-

بو ساز فنی دا قیلدی سحر کامل
بو فن غه سازی بار دور اسرو شامل
بیز اوش چولدین کیلیب بیز آچیب آریب
بیزینگ دیک بولماغای عالمدا سایل
کیل ایمدی ساقی گلچهره مهوش
قولونگنی بوینومه قیلشیل حمایل
بیزینگ پرهیزیمیزنی بیلدی خوب لار
آنینگ اوچون بیزه بولمادی مایل
هری نینگ خوبلاریغه بولدی رمزی
حسینی سوزلاریدین بولما غافل (❀)

(❀) این غزل در نسخ خطی و چاپی نیست، از ورقهای ۲۴ و ۲۵ آلبوم شماره H.2139 کتابخانه موزه توبقا بوسرایبی، که بخط قبلة الکتاب سلطانه علی المشهدی نوشته شده گرفته شد.

وله رزقه الله تبارك وتعالى مراداته (۱)

-۱۰۱-

وه كه عشقيم شعله سی هر دم چیکار انداق علم (۲)
کیم ملایک کوزی دودیدین بولور هر لحظه نم
زعفرانی عارضیم لوحیدا وه شنکرف ایله
شرح هجرینگ یازغالی هر کیر بیکیم دور بیر قلم
تا الف دیک قد و لام زلف و آغزینگ میمیدین
ایرو مین وه کورمادیم هجرانیدین غیر از الم
کاتب تقدیر ایلمگا گوییا، عیش و نشاط
قسمت ایتکاندا منگا درد و بلا (۳) قیلدی رقم
ای حسینی عشق اوقی کیم (۴) سینسه پیوند ایتکالی
کیر بیکیم قان یاش ارا دور آ بنوس ایله بقم .

(۱) عنوان «ب» : ومن لمعات انواره (۲) آ : انداق چیکار مردم
علم (۳) ب، ه، و : درد و الم (۴) آ : کر سینسه

ومن كلامه خلد ملکه (۱)

-۱۰۲-

قد و یوزوننگ هجری دین وه کییم منگا بولمیش مدام
سرو میلی بر طرف گل آرزوسی خود حرام
کوزومه هر کیر بیک اولسون بیر تیکان، گر سین سیز
ایستابان گل گشتی نی بستان ارا قیلسام خرام
دشت اوزا یوز لاله یاقوت گون بار دور منگا
هجر خونا بین توتارغه چون کیراک لیک بولسه جام
وه نی کون بولغای که باغ ایچره توزوبان بزم عیش
قیلمسه اول سرو روان کوز گلشنی ایچره خرام
هجر ارا قالغان (۲) حسین دین ، صبا ییتساننگ دیگیل
مهربان سرو گل اندامیم غه کوپ تین کوپ (۳) سلام

(۱) عنوان «ب»: ومن نتایج لطفه (۲) ه: بولغان ب، و: تولغان (۱)

(۳) ز، ح، ک: کوپ دین کوپ

و ایضاً له طول الله عمره (۱)

-۱۰۳-

سین غمیم بیلما ی خیالینگ بیر له بار دور حیرتیم
بیلگانیینگ نی انگلاسام بیلمان نی بولشای حالتیم
وای کیم یوز قاتلا قیلشای ایردیم اوز عشقیمنی فاش
وه که ایل آتینگ نی ذکر ایلار دین (۲) ارتار غیرتیم
ایلگا مذکور اولشای آتینگ دیب حسد مانع بولور
یوقسه توتقای ایردی عشقینگ دا جهاننی شهرتیم
اوز گا دمغه سالماغیل اولتورماکیم نی ای مسیح
وهم ایتارمین بیرماسون (۳) عمر اوز گا دمغه مهلتیم
ای حسینی نامه یازغاندا او پای دیب آتی نی
بو هوس بیر له قلم ینگلیغ بولوب تور هیأتیم .

(۱) عنوان «ب» : وله خلد ملکه (۲) آ : ایلار دا

(۳) ذ : بیرماکای .

وله شید الله ارکان خلافته

-۱۰۴-

نیچه کویگای هجر ایله فرسوده (۱) جانیم دمبدم
هجر دین (۲) کونگلو مگما (۳) یوز غم، غم اوزه درد و االم
یار باردی کوز دین و کونگلو مده فرقت شدتی (۴)
چرخ بیداد (۵) ایلادی جانیمشه دوران جور هم
کیچه کوندوز جانیمه وه کیم بلالار یوز قویوب
شام تا صبح (۶) اویقو یوقدین کونگلو مده یوز مینگ ستم
هجر ارا صبریم یوقی اندوه ارا کوب مضطرب
اشک دین سیل بلا آه اوتی دین هر دم علم
بارچه بیر ساری و یوقتور یار وصلی دین امید
تا بقاسین وصل ای کونگول، اولدم که بولغای سین عدم
چون کونگول اوزدی جهاندین دهر گلزارین قویوب
قیل انینگ ماواسینی یارب که گلزار ارم
ای حسینی ما تمیم شرحی فی دیدیم کیم یازای
سوزیدین هم صفحه غه اوت توشتی هم کوییدی قلم

(۱) د: آزرده (۲) ح: هجر بدین (۳) ز: کونگلو مده (۴) ب، ه، و:

آفت شدتی (۵) ک: هجر بیداد (۶) ب، ه، و: صبح تا شام

وله شید الله ارکان خلافته

-۱۰۵-

قانی بیر مهوش انگما سوز و گدازیمنی دیسام
قانی بیر مشفق که بیر دم انگما رازیمنی دیسام
انگما غایلار کیم حقیقت سریدین خالی ایماس
ایل ارا کینیت عشق مجازیمنی دیسام
ییتی چرخ اوراقی تولغای ییتی بحر اولسه مداد
بیر زمانلیغ هجر ارا سوز و گدازیمنی دیسام
دهر ارا آشوب کوپ توشگای ، سلامت قالغای آز
درد و صبریم شرحی ایچره کوپ و آزیمنی دیسام
وه نیتای کیم ناز و استغناسین ایلار بیرگا یوز
هر نیچه کیم نکته عجز و نیازیمنی دیسام
کوز که (۱) تردامن دور آنی نی دین (۲) ارزیر اگر
کونگول آتلیق ساده رند پاکبازیمنی دیسام
دوزخ اولسون مسکنیم گر طوبی ء جنت سوزی
اوتسه آهنگ اوتروسیدا سرو نازیمنی دیسام
کویماسان پروانه میندیک قالماغای هجران تونی
بزم ارا گر لمة شمع طرازیمنی دیسام
ای حسین ایل سلامت کوییدین بولغای جلا
گر نوایی ینگلیغ آهنگ حجازیمنی دیسام (۳)

(۱) ب ، ه ، و ، ک : کوز کو (۲) (۲) ک : نی دیسانک

(۳) اگر مانند نوایی، آهنگ حجاز کنم ، مردم از کوی

سلامت و امنیت جدا میشوند.

وله خلد ملکه

-۱۰۶-

تا پمادیم بیر مشفق کیم حال زاریمنی دیسام
یا خود اول گلدین ایچیمد ا خار خاریمنی دیسام
دشت بولغای لاله زاریدین او یا تللیق هجر ارا
مونه قانلیغ داغ ایله جسم نزاریمنی (۱) دیسام
چرخ انجیم پخته سی بیرله دیسه مرهم قویای
عاجز اولغای شدت جسم فگاریمنی (۲) دیسام
عالم اهلی غه جهان بولغای قرانخو ، شمه
زلفی هجریدین قرارغان روزگاریمنی دیسام
سایه دین اوز گاکیشیم یوقتور یا نیمدا ای قویاش
غم تونی یالغوز لوغومدا غمگساریمنی دیسام
ساقیا می توت که کونگلو ننگ آغریغای گریار نینگ
جام وصلی شوقیدین مهملک خماریمنی دیسام
ای حسین چون وفا اهلی غه یوقتور جز جفا
هم جفا ایلار وفای بی شماریمنی دیسام

(۱) ه : فگاریمنی . (۲) ه : نزاریمنی

وله زاد حشمته

-۱۰۷-

زار اولارمین اول پری یوق کیم خبردار ایلاسام
جلوه قیلمشاج آلیده کوز نی گهر بار ایلاسام
ایله کیم اول غمزه باغیریم قانیدین آشام ایتار
ایستارام کونگلومنی لعلی دین جگر خوار ایلاسام
زن کون اول گل چون جفا ایلار نی تانک کونگلوم قوشین
کوییدا بلبل کیچی شام و سحر زار ایلاسام
ننگ ایرور لیلی و شیرین (۱) دین سنگا، پس مین داغی
عیب ایماس فرهاد و مجنون دین اگر عار ایلاسام
بو که سور تارمین ساریغ یوزنی آتینگ تویناغیشه
ایستارام وه کیم انینگ نعلینی زر کار ایلاسام
اوتما ساغر دوریدین کیم یوق بجز سر گشته لیک
هر نیچه نظاره بو دور پیکار ایلاسام
ای حسینی یار سیز لیک (۲) هم ایرور خوش عالمی
چونکه جانیم قصدی ایلار میل هر یار ایلاسام

(۱) ز: شیرین و لیلی (۲) ز: یار سیز لیک

وله رزقه الله تعالى مراداته (☆)

-۱۰۸-

حد دین آشتی عشقینک اوتی ایچره درد و حسرتیم
وای کیم سین غافل و کویدوردی داغ فرقتیم
دیرایدیم هجرینک اوتی سوزیشه قالسام اولگامین
کویدورور بو غصه دین جانیمنی هر دم حیرتیم
مین باریب، قالمیش وصالینک باغی ایچره جان قوش
اوت یاقار بالیننی کویدورما کگا وه کیم غیرتیم
درد و رنج و محنت و غم غه تحمل ایلادیم
سین دین ایر و بولغالی بالله که یوقتور طاقتیم
ای حسینی اول قویاش نینک فرقتی کما توشکالی
یوقتورور حور و پری نینک و صلی بیر له الفتیم

(☆) عنوان «د»: ومن اسراره خلد الله ملکه

وله خلد الله ملكه (۱)

-۱۰۹-

نیچه بولغای وصلینگ امید ی غه درد و حسرتیم
رحم قیل کیم یوقتورور هجرینگدا ایمدی طاقتیم
اشتیا قینگ مونسیم شوقینگ حریف مجلسیم
درد عشقینگ همدمیم رنج و غمینگ هم صحبتیم
سیندا یوق مهر و منگا یوق سیندین اوزما کما کونگول
واقعا باردور بو ایکی مشکل ایشدا حیرتیم
جان ایچیندا یاشورون توتوم غمینگ نی مدتی
مرحمت قیلشین (۲) که موندین ناری یوقتور قوتیم
ای حسینی لعلی غه تاتیش قاداب مین یوقتورور
چشمه حیوان بیله کوثر سوی غه رغبتیم

(۱) عنوان «د»: وله خلد الله ملكه و سلطان (۲) و: قیلنیل

وله لطف الله به في الدارين (❦)

-۱۱۰-

مین هلال اولدوم غمینگدین سین قویاش سین ای صنم
یوق عجب گر بولسه میندین کم لیک و سیندین کرم
باغ ارا خاشاک ییلدین هر طرف میل ایلاسه
سایه سیننی ایلاماس باشیدین آنینگک سرو کم
چون غم و فریاد و افغانی ایرور گل شوقیدین
هر نهال اوزره اگر بلبل نوا تارتار نی غم
هر قایان سیر ایتسه پروانه شبستان صحنی دا
بار بو روشن کیم چیکار شمع اوتی کونگلی دین علم
کوز و زلفونگک بیر له آغزینکک سرین ایل تور جان ارا
گر حسیننی درد عشتینگک یولی دا بولسه عدم

(❦) عنوان «د»: ومن مقالاته

ومن اسرارہ خلد اللہ ملکہ و سلطانہ

-۱۱۱-

قیلخان ایرمیش اول پری ترک محبت بیلمادیم
توشگان ایرمیش جاودان ، کونگلو مگنا فرقت بیلمادیم
مین انگا جاننی فدا قیلماقته (❦) و اول جانیمه
هجر اوتی یاقمیش قویارغه داغ حسرت بیلمادیم
عاشق اولغاندا امیدیم بار ایدی نوش نشاط
اندا بار ایرکاننی مونچه نیش محنت بیلمادیم
شعله شوقین یاروتتوم وه که محزون جانیمه
هر بیر اوچقون بولماغین بیر برق آفت بیلمادیم
وصل امیددی بیرله عشق آسان کورو ندی وای کییم
اندا هر دم بار ایکاننی مونچه شدت بیلمادیم
مبتلا بولغانده اول کافر غه قیلدیم ترک جان
بیر یولی برباد اولور نی دین و ملت بیلمادیم
ای حسینى عشق نی قیلدیم نهان قالماق گمان
مونچه رسوالیق بیله توتماقنی شهرت بیلمادیم

(❦) قیلماق دا

و ایضاً له

-۱۱۲-

آتشین خلعت دیمه جسمیم اوزه ای دلیریم
کیم ایرور عشقینگک اوتی بیرله توتاشقان پیکریم
یا ایرور سیمابی دیب قیلما گمان ، کیم عشق اوتی
اورتادی مجروح جسمیم نی ، ایرور خاکستریم
دیمه اخگر دیک لباسینگک اوزره بار سیمابی تون
کول دورور سیمابی سی و آتشین دور اخگریم
زینت اوچون دیمه بار جسمینگدا گوناگون لباس
عشق اورتاب سر بسر قیلیمیش بو زیب و زیوریم
اوچقای ایردیم هر زمان از بس که تیکمیش ناو کینگک
بولماسه ایردی اگر پیکان لارینگک دین لنگریم
کوییده خشتی که بیر کون قویمیشام باش آستیفه
ایلانگیز زنهار چون اولسام لحد دا (❦) بستریم
ای حسینى بولمیشام زهد ریایی دین خلاص
بولشالی منغ کویی ساری دیر پیری رهبریم

(❦) ج : لحد دین

وله طول الله عمره (۱)

-۱۱۳-

نیخ ایله کونگلو منی قیلدینگ زخم ای سیمین بدن
قانی تور مایدور دیب اول زخم اوزره کوی دور دونگ
توکن (۲)

یوز تیکان دیک ایگنه بیر له وای کیم زخم ایلا دینگ
هجر ارا زخمینگ ایاغیشه (۳) کیریب تور دیب تیکن (۴)
حیف دیب قایشور ماغیل جانا ، نی آشیخ ایمدی کیم
درد هجرینگ دین عدم سرمز لین قیلدیم وطن

ای که یاپتینگ کونگلو مه صبر و سلامت پرده سین
برده صبر ایرماس ایرمیش اول که بار ایرمیش کفن
جانیه یار اوت یا قسه ، مرهم ، یاققانی چه شاد بول
ای حسینیی عشق ارا بو نوع ایرور وجه حسن

(۱) عنوان «ب» : ومن بدایع آثاره (۲) آ، ج : توکان

(۲) ک : ایاغینگنه (۴) آ، ج ، ز ، ح : تیکان

وله خلد ملڪه (۱)

-۱۱۴-

سرو قد ڏيندڙ يادى دين نالہ بيبيڪ کونڱلوم حزين
گل يوزونڱ نونڱ حسرتيددين ايسينڱ آهيڻ آتشرين
آه هجرينڱ هممنفس اندوه شوقينڱ هم وفاق
ياد وصالينڱ هم سفر درد فراقينڱ هممنشين
وه قاني اول کون که هر دم لعل اوزه خالينڱ کورور
ديگاي ايرديم اور تانيب شوقيدا (۲) مين زار و غمين
نقطه دور يا خال مشكين اول لب ميگون اوزه
يا انڱا اوخشار که قونشاي شگر اوستيدا (۳) چيچين
يار وصالى دور حسينى نينڱ مرادى دنياى دا
سين مرادى غه تيگور گيل (۴) يا اله الحالمين

(۱) عنوان «ب»: ومن لطايف حكمه (۲) ز: شوقونڱدا

(۳) ج، ح: اوستينده (۴) ه: بيتور گيل

وله مزید عافیتہ (۱)

-۱۱۵-

کوز یا شیم دور فرقتینگدا یوز او زه تورلوک خزان
رحم قیل ای ارغوانی رنگ تو نلوغ نوجوان
غنچه آغزینگ گل یوز و رنگ طو بی قدینگ سبز ه خطینگ
بولماسون یارب مونونگدیک (۲) حسنونگا هرگز خزان
دود آهیم نی شررلار بیرلا کورسان لار بیلیم
دیر که یتیمی هجر دشتیدین یوز او تلوغ (۳) کاروان
اول ایکی کوز دور مو یا و صلینگ تیلاب وه ضحفدین
گوشه هجران ارا یا تمیش بو ایکی ناتوان
بیر بری عشقیدا میندیک بولسه رسوا تانک ایماس
سرینی مجنون بیله فرهاد دین یاشورماغان
دشمنیم دین نی بلا لار یتیمی محزون جانیمه
دوستلار هم وه که بو محزونغه ایلار قصد جان
باردیلاز احباب و مین هجران اسیری بولمیشام
ایت او یوب قالمیش داغی وه کیم کوچو بتور کاروان
ساقیا جانیم فداینگ اولسون تو توب بیر جام می
وه که هجران دردیدین جانیم نی قوتقار بیر زمان
عشق قافی آستیدا قالغان حسینی توفراغین
نیچه جان تارتیب چیمارغای لار آنی اهل جهان

(۱) عنوان «ب» و من فواید (۲) ت : بیر او تلوغ

(۱۱۵)

وايضاً له مزيد عمره و دولته و رزقه

-۱۱۶-

اول قویاش کیم چرخ ارا آشفته پرچم (۱) دور بو کون
خسته کوننگلوم زلفی تابی ایچره درهم (۲) دور بو کون
سورمه کویوننگدین اگر افغان قیلورمین هر کیچه
کیم مینینگدیک عاشق بی خان ومان کم دور بو کون
اول وفاسیز دین جفالار کوردوم و دم اورمادیم
کیم منگا عاشق لیق آیینی مسلم دور بو کون
خیل غم جانیمشه قصد ایلار ایدی ای عقل وهوش
چون مدد بولدی (۳) منگا عشق، اوز گمانی غم دور بو کون
جان بیریب اوپتوم ایاغین ثابت ایلاب عشق انکا
مین کیچی بیر عاشق ثابت قدم کم دور بو کون
کیم گدا ایننگ بولسه عالم دین کیچیپ ای دلر با
فقر اهلی ایچره اول، سلطان عالم دور بو کون
سورمانگیز مسکین حسیننی حالینی ای اهل هوش
کیم فلانی عشقیدین رسوای عالم دور بو کون (۴)

(۱) ک : برخم (۲) ج ، ح : برهم (۳) ک : مدد قیلدی

(۴) ج، ح : بیهوش و درهم دور بو کون

وله بسط الله ملكه

-۱۱۷-

زلفی ایچره بیل خط ایچره لعل خندان دور نهان
ایله کیم جان دور نهان هم رشته جان دور نهان
دیما عشقیمدین نی اسراب سین نهان کو کسونگ ارا
اندا هر یان نقد یا نگلیغ داغ هجران دور نهان
اولتورور غیرت که کور گای ایل کوزی دیب ، نیچه کیم
تن ارا جان دور نهان جان ایچره جانان دور نهان
ای که دیر سین عشق سرین زار کونگلونگدا یا شور
شعله نی خاشاک ارا قیلماق نی امکان دور نهان
ای مسلمانلار کونگول میل ایتماسا طاعت ساری
عیب قیلما ننگ اندا چون بیر نامسلمان دور نهان
آشکارا دور ایاغین سائما قولدین لحظه
نی اوچون کیم ایل کوزیدین راز دوران دور نهان
هم حسیننی روزگاری تیره دور هم کوزلاری
گویا بزمیدین اول خورشید رخشان (❦) دور نهان

(❦) ه : خورشید تابان

سبزه خطینگ ایچیندا ایله کیم جان دور نهان
 حقه لعلینگ ارا هم در غلطان دور نهان
 مهر انداق کیم بولوت ایچره نهان قیلشای اوزین
 سنبل زلفونگ ایچینده ماه تابان دور نهان
 اول پری کونگلو مدا ، ای عقل اول طرف ایلانما کیم
 اندا بیر ایلمدین یاشورغان طرفه مهمان دور نهان
 سورما پیدا و نهانیم کیم حزین کونگلو م ارا
 نیچه اوق کیم بولسه پیدا آنچه بیکان دور نهان
 مشعل وصلیدین ای عشق ایل کوزین یار و تماغیل
 شمع رخسارینی کونگلو م اویدا یاندور نهان
 نار دیک کونگلو منی ایلاب چاک ، معلوم ایله کیم
 کوکسوم ایچره قطره قطره باغلاغان قان دور نهان
 یولدا یاشونمیش حسیننی دیمانگیز تا یانماسون
 بیلسا بو کیم یول ارا بیر زار حیران دور نهان

وله شید الله ارکان خلا فته

-۱۱۹-

زلفی ایچره گل ، گل ایچره لعل خندان دور نهان
تون دا مهر و مهر ارا سرچشمه جان دور نهان
تیره کونگلولوم ایچره جان پرور لبینگ پنهان لیشی
ظلمت ایچره اول صفت کیم آب حیوان دور نهان
غنچه ایچره ایله کیم هر یان نهان بولغای تیکان
هجر اوقی دین کونگلولوم ایچره آنچه بیکان دور نهان
اهل دین ایچره مسلمانلار نیتیب پیدا بولای ؟
کیم بوزوغ کونگلولوم ارا بیر نامسلمان دور نهان
سورما سوزی بیرله افغانینگه قایان پنهان ایرور
جانیم ایچره سوزی، کونگلولوم ایچره افغان دور نهان
دور ایاغین ساقیا بیر دم ایلیگدین سالما کیم
کونگلولوم ایچره بیر نیچه اندوه دوران دور نهان
گر حسینی عیدکه دا آه چیکتی شکر کیم
غیر دین دود ایچره اول خورشید رخشان دور نهان

✽ و: خورشید تابان

ومن بدایعه دام دولته (۱)

-۱۲۰-

کوزلاریم کورایت قضا بیر شکل موزون کورماین
اوزنی بیر لیلی وشی عشقی دامجنون کورماین
عشق ارا آواره قیل فرسوده جانیم ای اجل
دوستلار کونگلینی اوز حالیمغه مجزون کورماین
شوقیدین شیدالیشیم شرحی یتیب اول یر گما کیم
دیدیم سرگشته رسوانی مجنون کورماین
ای خرد اول گل غمین محوایت کونگول دین تا ینه
اشک قانی بیرله رخساریمنی گلگون کورماین
بیر عرب بیرله عجم آشوبی سیومای کیم یانا
بو کوزوم اشکین فرات اول بیرنی جیحون کورماین
کوزلاری بوزدی کونگول ملکین بو یانگلغ ترکناز
چون یتیشتی (۲) بولماس اول کشورنی هامون کورماین
عشق دین قوتقار مینی ای چرخ کیم هر غم تونی
هجر شامی خیلیدین یوز مینگه شیبخون کورماین
ساقیا توتقیل تولا گردون کیپی ساغرنی کیم
جانیم دیرمین دمی بیداد گردون کورماین
کورما دیرلار اول پریوش نی که ایلار قصدجان
ای حسینی بو میسر بولسا نیوچون کورماین
(۱) عنوان «د»: ومن کلامه خلدملکه (۲) ح ، ک : یتیشه

(۱۲۰)

وله ادام الله دولته

-۱۴۱-

یوق دمی کیم تیلیمه لاردیک اول پری غه زار ایمان
صبر و هوشومدین جدا درد و بلاغه یار ایمان
بستر ضعیفمدا کورسانگک شربت ایزمه ای طبیب
کیم اولوب مین ، هجر درد و رنجیدین بیمار ایمان
لعلی جانیم آلماغی دین ، ایله مین خوشحال کیم
عیسی ؑ مریم اگر جان بیرسه منت دار ایمان
ای قویاش کیردینگک توشومگا چون کوز آچتیم یوق ایدینگک
کیل یانا تینگری اوچون کوز یومدوم ویدار ایمان
جسمیما یاققان بلا تاشینی کورساج ، بیلگاسین
کیم مینی عریان گل و نسرین تیگیب افکار ایمان
عشق ارا عقل آفتین چون بیلیمیشام ای مشیچه
عیب قیلمه گر دمی بو دیر ارا هشیار ایمان
ای حسینی تا که دیب مین اول یوز و لب وصفینی
ایت شیرین نطق ایمان مو ، یوقسه خوش گفتار ایمان

ن. روستا

(۱۴۱)

وله خلد دولته

-۱۲۲-

اول قویاش کیم آی یوزی نینگ دوریده کیمیش قران
بارچه مهوش لار اراسینده ایرور صاحب قران
محجری دور کهکشان، انجم دور آنینگ اونجیسی
کورمادی یوز کوز بیلا گردون مونونگدیک بیر قران
اونجی دین اول شده دور کیم ایلا دی (۱) پامال آنی
یا ثریا دور یاغین اوپکالی کیمیش روان
گل یوزونگ گردیده تیرغان اونجی لار ایرماس که بار
قطره، گل لار یا فراغی اوستیده شبنم دین عیان
بار ایکین اول مه جبین یوزینده (۲) تیر نینگ کشر تی
یا قمر اطرافیدا کور کوز دنی انجم دین (۳) نشان
کور سماج اول مهوش قرانین، کوز لاریم توکتی سرشک
بار یاغین یاغماق (۴) عجب آی هاله باغلانغان زمان
ای حسینی ییتی کوکب دا تمنا بار بو کیم
تیتراگوچی باشی غه تابشایلار اونجی دیک (۵) مکان

(۱) ز : ایلا دینگ (۲) ح : یوزیدا (۳) ک : اینجو دین؛ و :

انجی دین (۴) ب، ج، ه، و، ک : یاغماق (۵) ب : اوجی؛

ه، و : آجی (۱)

وله زاد حشمته

-۱۲۲-

وصل ارا اولتور مینشی هجران جفا سیدین بورون
نیتی کیم (۱) قیلسا ننگ خلاص آنینگک بلا سیدین بورون
کونگلو مه غمدین بورون خوناب ایچور دی درد عشق
خسته غه شربت ایچور گاندیک غذا سیدین بورون
فارغ اول ای مدعی مین دین که کور گاج یار نی
هیچ کامیم یوقتور اولماک مدعا سیدین بورون
عاشق اولمای مین بو کون ای شیخ (۲) کیم جان آفرین
قسمیم ایتی آفرینش ابداسیدین بورون

ای مسیحا اورمه دم کیم آب حیوان زهر دور
ناتوان کونگلو مگا وصلی نینگک اداسیدین بورون
ایله ییتیم جانسه هجریدین که گر تاپسام وصال
سورما گای مین خسته هجران ماجرا سیدین بورون
ای حسینی گر بو دور نالنگک تانگک ایرماس یار غه
گر ییتار عشاق بی سامان نو اسیدین بورون

(۱) ذ: نیتی گر (۲) ک: عاشق اولمای نیلامین ای شیخ

وله شید ارکان خلافته

-۱۲۴-

وه که بیر قاتل غه انداق زار و حیران مین بو کون
کیم کوز و زلفی کیچی مست و پریشان مین بو کون
دوزخ اهلی کویما گینگیز دین مینینگ آیمده کوپ
دیما نگیز کیم مبتلای داغ هجران مین بو کون
بس که اطفال آتتی تاش و سوز هجران اوردی اوت
لاله دیک باشتین ❀ ایاققه داغ ایله قان مین بو کون
ایستار ایردیم وه حیاتییم نی آنینگ وصلی اوچون
درد هجریدین حیاتییم دین پشیمان مین بو کون
سورغالی کیل دینگ بو کون تا نگلا دیمه قیلشوم وداغ
زار کی نگلومنی رعایت قیل که مهمان مین بو کون
ایستامه آباد ، ایتیپ پند ای ناصح مین
کیم بیر او سیل غمی دین اسرو ویران مین بو کون
ای حسینی باشیم اوزره چتر دیک دور دود آه
شاک ایماس کیم درد عشق اهلی غه سلطان مین بو کون

❀ ز ، ک : باشند

وله خلد ملکه

-۱۲۵-

بار سیز مجزون کونگول دیوانه بولمای نیلاسون
وامق و مجنون کیچی افسانه بولمای نیلاسون
درد و غمین چاره یوق هجریده ❀ آنسیر خسته جان
غم غه همدم درد غه همخانه بولمای نیلاسون
عشق طوفانی و می سیلابی بیردم اوکسوماس
ای کونگول عمروم اوچی ویرانه بولمای نیلاسون
عارضی گلشن ارا گل دور شبستان ایچره شمع
که بو هم بلبل گچی پروانه بولمای نیلاسون
جان آلودا چون ایرور مردانه اول آی ، جان داغی
اوز نی ایلار دا فدا مردانه بولمای نیلاسون
چون بولور هر لحظه بیر بیگانه بیرله آشنا
آشنا لار دین کونگول بیگانه بولمای نیلاسون
تیلبه گر بولمیش حسینی تانک ایماس یاری آنینگ
چون پری بولمیش ، اوزی دیوانه بولمای نیلاسون

❀ ح: هجریندا

وله خلد ملکه

-۱۲۶-

کویدی بو محزون کونگول عالم قرار دی دودیدین
قههر لطف آیین بیله لطف عتاب آلودیدین
قتلیم آنینگک قصدی و وصلی کونگول مقصودی
قصد انگا بونوع ایسه کونگولوم کیچاره مقصودید
عشق سوت بیرله تنیم غه کیردی چیققای جان بیله
ناصحا منح ایتمه ایلمنی عادت معهودیدین
ییتگالی سرمایّه عشقینگک میننی سودایی غه
فارغ اولمیش خاطریم عالم زیان و سودیدین
سیندا زهد و میندا عصیان نی تفاوت ای فقیه
هیچ کیم چون واقف ایرماس آخر ایش بهبودیدین
ای منجم دیما گیل کیم آی تو تولمیش بو کیچه
کیم یا پیلیمیش بیر قویاش هجریده آهیم دودیدین
ای حسینی دیمه صبر ایستانگک نتیجه وصل ایرور
کیم نتیجه ایستامیش بیر فعل ناموجودیدین ؟
✽ ز : عالم کیچار

وله زاد الله حشمته

-۱۴۷-

گر کیلیب ویرانه قبر یمنی زیارت قیلشاسین
رحم ایتیب ای قاتلیم آنی عمارت قیلشاسین
قتل ارا تسلیم ایرور ای هجر آلینگده اجل
نیچه آلیب جانیم (۱) اظهار مهارت قیلشاسین
چون کونگولدا قویمادینگ آرام و صبر و عقل و دین (۲)
ایمدی ای ظالم بو کشور دانی غارت قیلشاسین
آهیم آلیده ساق سالتین سین ای دوزخ اوتی
هر دم ار یوز قاتلا اظهار حرارت قیلشاسین
اول آی استخناسیدین افلاک ایرور پست ای کونگول
حاجت ایرماستور که سین عرض حقارت قیلشاسین
نیچه ایل قتلیمه مامور ایلابان اول غمزه نی
باشورون لیکن مینینگ ساری اشارت قیلشاسین
ای حسین عشتی دین کیچکوم که مهملک دور دیدینگ
بخشیراق گر ایمدی تشییر عبارت قیلشاسین.

(۱) ج ، ز ، ح ، کک : نیچه کیم جانیم آلیب

(۲) و : عقل و موش

وله خلد ملکه (۱)

- ۱۲۸ -

کیلمسه اول گلچهره سوسن دیکه دیما کدین لال مین
کیلماسه باد صبا دیکه هجری دین بیحال مین (۲)
هجری ننگ اوقی کثر تیدین پر چیقاردیم ای پری
قایدا کییم بارسانگ سنگا ییتما کدا فارغبال مین
درد هجری ننگ دین ایشیم راقم قلمدیکه ناله دور
ضغف لیق بیجان تنیم بیرله نیچوک کییم نال مین
یوسفوم هجری دین عمرومدین تو یوب مین ای مسیح
بار اولوم چه بارچه گر خود نوح ایله همسال مین
اول قویاش نینگ وصلی دین پر تو قچان توشه من
عالم ایچره سعد کوکب دیکه همایون فال مین
خانقه شیخی دما دم پند بیرماک نی آسیغ
مین که دیر ایچره خراب جام مالامال مین
ای حسینی اول الف دیکه قد غمی دین پیکریم
کییم ایکیلدی غم یو کین چیکماکما گویا دال مین

(۱) عنوان «د» : وله زاد الله عمره

(۲) کک : هجری دین بامال مین

وله خلد الله ملكه

- ۱۴۹ -

صیر سیز کو ننگلومگا باقسام آرتادور (۱) عشق و جنون
ناتوان جانیمنی کورسام شوق ایله دردی فزون
اوقلارینگ دین کو ننگلوم اوینگا ستون لار قویمیشام
جسم اوینگا راست انداق کیم عصا دین دور ستون
بسکه پیکانینگ تنیم دا قالدی قدیم بولدی خم
شاخ دا چون میوه کوپ بولسه قدین ایلار نگون
ایکما قاشینگ هیأتی بیمار بولغان کوز اوزه
بار آنینگدیک کیم بعینه ناتوان اوستینده (۲) نون
برگ گل حضرت بیله لعلینگ چه بولماس ایله کیم
باده بولماس سو نی گر چه ایلاهای لار لعلگون
دهر بستانیده هر کیم سرو دیک آزاده دور
بولماس اوزما نخل لار ینگلیغ خزان ییتکاج زبون
ای حسیننی تا که ممکن دور جهاندا کام سور
عاقبت ناکام لیق ییتکورگوسی چون چرخ دون

(۱) ج ، ه : اورتادور

(۲) ج ، ه ، ک : اوستیده

وله خلد ملکه

-۱۳۰-

زلفی هجریدین پریشان حال زاریم مو ایکین
هجر شامی دیک قار ارغان روزگاریم مو ایکین
سنگ باران قضا دین مو ایکین مجروح مور (۱)
یا فراق آسیبی دین جسم فگاریم مو ایکین
اول قویا شتین (۲) ابرو هجران شامی انجم خیلی دیک
آه او تیدین کو کما یوز لانگان شراریم مو ایکین
کیر بیکی دین مو ایکین کونگوم ارا هر ساری نیش
یا خود اول گل دین یورا کدا خار خاریم مو ایکین
سیکری تیپ میدان ارا کیر گاج اولوسنی اور تاغان
برق لامع مو ایکین یا شهسواریم مو ایکین
ساقیا می توت که بیلمان قصدیم ایتکان غم توانی
فرقتی (۲) قاتل مو یا مهملک خماریم مو ایکین
ای حسینی تازه گل لار مو ایکین گلشن ارا
یا چمن گلگشتین ایلار گلشنداریم مو ایکین

(۱) ه : مجروح مین (۲) ه ، ز : قویا ش دین

(۳) هر چهار نسخه : فرقت

وله اعلی الله قوائم سریره

-۱۳۱-

زلفی ایچره خط ، خط ایچره لعل خندان دور نهان
ظلمت ایچره خضر هم ، هم آب حیوان دور نهان
سحر بیرله فتنه دین خالی ایماس کونگوم دمی
اندا چون بیر کوزی ساحر ، خالی فتان دور نهان
کونگوم (۱) ایچره کیم نهان دور دیما نگیز ای دوستلار
کیم نهان بولشای کونگولدا کونگوم آلمان دور نهان
غنچه آغزی نقشی مو کونگومدا دور یا تن ارا
کوپ خدنگی دین مو پیکان ایچره پیکان دور نهان
بولسه کونگومدا صفا و نور ایرماستور عجب (۲)
اندا اول یوز شوقیدین خورشید رخشان دور نهان
عشقی سوزین (۳) زار جسمیم دا نیچوک پنهان قیلای (۴)
برق اوتی خاشاک ارا بولماق نی امکان دور نهان
ای حسینی کویماگونه عشق ارا ییتماس وصال
تن نی کویدور آشکارا جاننی هم یاندور نهان

(۱) ز : کونگولونک (۲) ز : ایرماس دور

(۳) ب ، د ، ه ، و : سوزی (۴) ز : پنهان توتای

وله کسر الله اعداه

-۱۴۲-

نوبهار ایامی بلبل دیک نیچوک چیکمای فغان
گل لای نور چاغدا نهال نورسیم قیلمیش خزان
زعفرانی اشک ، ساریغ چهرم اوزره ، وه نی تانک
کیم ساریغ کور کوزدی گل ، اول تازه شاخ ارغوا
چون بهار عیشیم اولمیش غم خزان غه بدل
ایلارام عشرت سرودین نوحه محنت گمان
فرقتینگدین جاودان ماتم غه توشتم عاقبت
ای وصالینگ خسته جانیم غه حیات جاودان
چون حیات اهلای وفادین یخشی ایرماس هجر ارا
سیندین ایرو نیدین اولمای مین قاتیق قانلیغ یا مان
ساقیا گلمگون قدح توت کیم عجب گل لار آچار
دهر بستانیده احوالیم غه دور آسمان
داستان درد او قور ایردی حسین غه عشق ارا
ایمدی عشق و درددین خلق ایچره دور یوز داستان

وله رفع الله لواء خلافته

-۱۳۳-

ای وصالینک خسته کونگلموم مرهمی آرام جان
اولمادیم هجران ایلیدین (۱) مین قاتیف جانلیغ یامان
درد ایله هر دم ساچارمین لعل نی اشک اورنید
ایکی عالم ایچره یوقتور کوزلاریم دیک بحر وکان
گر فراقینک محنتی بو دور مینی بیچاره غـه
تا پماغای سین بو مینی دلخسته دین نام و نشان
هر قاچان چیتسانک خرامان قد و آغزینگ نی کوروب
آه بیر له تینگ چیقار اولدم بدن دین اوشبو جان
عاقبت بیر کون حسین نی (۲) جنا تیشی بیله
قتل قیلشوم دور دیدینگ ایدوست بسم الله روان

(۱) ب ، ه ، و ، ز ، ط : ایلیدین

(۲) ط : عاقبت مسکین حسین نی

وله بسط الله بساط عدله

-۱۳۴-

ای سینینگ قاش و کوزونک سرفتنه آخر زمان
لب لارینگ دور خسته کونگلو مگا حیات جاودان
ای قویاش یوزلوک صنم حالیم کوروب رحم ایلاکیم
ییتی کوکما هر نفس هجرینگدا فریاد و فشان
ایل اراسیندا نیچه سریمنی پنهان ساخلادیم
بو ساریغ یوز آشکارا ایلادی راز نهان
گر خیالینگ بولسه مهمان ، کونگلو م اویندا دمی
ایلاکای یوز ساری هر دم کوزلاریم گوهر فشان
دیدیم ایجان دردیمه وصلینگ بیلا بیر چاره قیل
کولوب ایتور ای حسیننی توتما میندین بو گمان

✽ ب ، ه ، و : یوز چاره قیل

وله زاد الله ملكه

-۱۳۵-

آه اگر کور سام یا نا اول ماه تا بانیم نی مین
بیر گامین شکرانه وصلی او چون جانیم نی مین
ای مسلمانلار قویونگ، کیم صرف قیلدیم یولیدا
زلفی دین ز نار باغلاب دین و ایمانیم نی مین
ایشیکیندا * کیچه لار کوپ ییشلاماغدین عاقبت
آشکارا ایلادیم بو سر پنجهانیم نی مین
دیدى آخر بار مرادیم کیم سینى اولتور گامین
گر سینینگ رایینگ بو دور قیلدیم بحل قانیم نی مین
نیچه دیر سین کیم حسینى قالمادی جانینگ سینینگ
ای نصیحت گو نیتای بو یار سیز جانیم نی مین

* : ایشیکیدا

وله ایضاً

-۱۴۶-

وصل ارا اولتور میننی تا داغ هجران کورماین
کویدور انداق داغ ایله کیم هیچ درمان کورماین
ای اجل حسنیسه حیران ایرگانییم دا جانیم آل
تا اوزومدین اوزگانی اول یوزگا حیران کورماین
چیکماگیل آه ای کونگول کیم عالم اهللی قتلیمشه
سبزه سین گل اوزره اول ییلدین پریشان کورماین
اول یوز و قد هجریدا بستانغه قیلیمان میل کیم
گل ساری کوز سالمایین سرو خرامان کورماین
گرچه قانیمنی قوروتتی هجر اوتی هم خوشتورور
قتل وقتتی باری آنینگ تیشیدا قان کورماین
ساقیا اول میننی بزم ایچره بیهوش * ایله کیم
التفاتین مجلس اهللی ساری هریان کورماین
ای حسینی هجر ارا صبر ایلاگیل کیم اهل عشق
وصل تابماق ممکن ایرماس درد هجران کورماین

* ج : مدهوش

و ابضاً له

-۱۳۷-

بیر پری وش عشقیدین انداغ پریشان حال مین
کیم آنینگ شرحین قیلور دین اسرو گنگ و لال مین
زلفی نینگ سوداسی انداغ کونگوم ایچره توشتی کیم
اول قرا قایغو دا زلفیدین پریشان حال مین
خاطریم خوشتور ایاغینی اوپار میدان ارا
گرچه زلفی دیکه ایاغی آستیدا پامال مین
مویه دین بیلمی خیالیدین تنیم انداغ که موی
ناله دین زلفی هوا سیدین نیچوک کیم نال مین
اول الف کیم ایکسی نون و عین اراسینده چیکار
گر الف ایردی قدیم ، ایمدی غمیدین دال مین
عنبرین خالینگ غمیدین کورگیل ای کوزی قرا
کیم قرا بختیم کیچی عشق اهللی ایچره خال مین
ای صبا یار آلیده عرض ایت حسینی حالینی
کیم غم عشقی ارا زار و خراب احوال مین

و ایضاً له

-۱۳۸-

سیننی کور گاج دیر ایدیم چیققای فشان جان دین بورون
چیقماسون دیب رشک دین جان چیقستی افشان دین بورون
نامه شوقوم باشیغه یازماسام آتین نی عیب
ایل کوزی تو شماس چو مضمونیشه عنوان دین بورون
اول اول یوز جلوه قیلدی سونگرا ظاهر بولدی خط
گل ظهورین (۱) ای کونگول کیم کوردی ریحان دین بورون
سورماغیم غه کیم کیلور اول آی خدنگین چیکمانگیز
چیقماغای جان تا که اول کیلگونچه پیکان دین بورون
وه نی حالت تور (۲) که یوز شمشاد قد چیقسه بیری
اوچراماس کوزومگا اول سرو خرامان دین بورون
رحم قیل کیم بار ایکاندور عاشق و معشوق هم
مین گدای دهر، سین آشوب دوران دین بورون
دیمه کیم عشقی ازل دین قسمت اولمیش جانیمما
ای حسینی بونصیب اولمیش منگا آندین بورون

(۱) ز، ح : گل ظهوری (۲) کک : دور

وله ايضاً

-۱۳۹-

عشق ارا هيچ كيم مينينگد يك زار و شيدا بولماسون
بولسه هم وه مين كيبي مهجور و رسوا بولماسون
هيچ كيشي عشق ايچره ميند يك بولماسون كو نكلى شكست
اهل حسن ايچره سينينگد يك كو نكلى خارا بولماسون
جور و بيدادينى مهلك ايستارام جانيمشه كيم
هيچ كيم گما عشقى اول آي نينگد تمننا بولماسون
بير زمان كورماككا * اول عارضنى يوقتور طاقتيم
عشق ارا هيچ كيم مينينگد يك ناشكيبا بولماسون
خسته كو نكلوم رشكيدين بى حال مين اول كوى ارا
ايتينگيز مين اندا ايركان چاغدا پيدا بولماسون
كوييدا شيدا كو نكلول فر ياد قيلما بعد ازين
كيچه يا كوند وز او يور وقتيدا غوغا بولماسون
يار مستخنى دور انداق كيم قاشيندا تينگد دورور
گر حسينى بولسه آنينگد آليدا يا بولماسون

ن ل : كورماسكا

و ایضاً له

-۱۴۰-

لب لارینگدین سوز ایشیتسام شکرستان مو دییین
هر قچان قیلسانگک تبسم لبّل خندان مو دییین
لبّل جان بخشینگک دین ای آرام جان تاپتیم حیات
بیلیمان آنی جان فزا ایتای مو یا جان مو دییین
عارضینگنی گل مو دی مشکین خطینگنی خط مهر
یا مونی مصحف مو آنی خط ریحان مو دییین
بیلای نینگک تارین مو سوردونگک یوقسه لبلی دین آنینگک
رشته جان مو دییین یا آب حیوان مو دییین
جنت ایچره ساکن اولسانگک طوبی جنت مو دی
جلوه قیلماج قامتینگک سرو خرامان مو دییین
اوزگاساری باقما دیب کوزو مگا قویدونگک داغ مهر
کوز قراسی مو دییین یا داغ هجران مو دییین
قوللوغونگخه خط بیریب عالمنی آزاد ایلادیم
اوشبو معنی دا اوزومنی قول مو سلطان مو دییین
غنیچه آغزینگک نینگک خیالی کونگلولوم ایچره دورنهان
ناتوان جسمیمدا پیکان ایچره پیکان مو دییین
لحمیدین جانیم عدم بولدی و کونگلولوم طرفه راق
غنیچه آغزی فرقتی دا ته بته قان مو دییین
ای حسینی چاک ایتیپ کونگسومنی تیکمیش لطف الله
تیکماکین مرهم مو ، درمان اوزره درمان مو دییین

(۱۴۰)

و ایضاً له

-۱۴۱-

سپیل اشکیم بوزدی صبریم کلمبه سین بنیادیدین
وه نی لار کیلدی باشیمشا اول پریوش یادی دین ❀
باقسه اول آی عشقیدا ایلمی و شیرین حالیمه
قیلمماغایلار یاد اول میجنون و بو فرهادیدین
اول کوزی قاتلیدین او لتور ماکنی اور گمانمیش اجل
لیکک تحسین تا پماس اول شاگرد بو استادیدین
صید ایرور کونگلموم قوشی اول یوزگا و ایستار آنی
بیله قوش کیم کوردی کیم رم قیلماغای صیادی دین
بیز گا عادت عشق اولو بتور اول صنم غه جور و ناز
ممکن ایرماس هر کیشی گا او تماک اوز معتادیدین
ساقیا توت بیر قدح کیم باده نینگه دادین بیرای
کیم بسی خوناب ایچیب مین دور ایلمی بیدادی دین
ای حسینی ظلم کورگان خاطریم ویران بولور
چیکسه هر مظلوم آهی خاطر ناشادی دین

❀ در «ز» این بیت نیز بصورت مطلع آمده است :

سپیل اشکیم قورغادی عشاق نی بنیادی دین
هر قاچان کیم نوحه توزدوم اول پریوش یادی دین

وله ايضاً

-۱۴۲-

هيچ مسلمانغه ننگارا داغ هيجران بولماسون
کيم وصالينگک دين جدا بولسه انگا جان بولماسون
کوز اوچيندين ناوک جورونگک بيله اولتور مينى
دامن پاकिनگک بيگيم نافه يانا قان بولماسون
خسته کونگلموم بند زلفونگک دين پريشان دور بسي
جمع قيلشيل سنبيلونگنى کيم پريشان بولماسون
جانغه ييتتيم دلبر نادان ايليندين آه آه
هيچ کيشي نينگک دنياي دا محبوبى نادان بولماسون
جان بيرور دا کيليب اولتور بير دمي کوراي سيني
کيم حسيني کونگليدا اي دوست ارمان بولماسون

ومن کلامه خلد ملکه (۱)

-۱۴۳-

ای صبا بیرگیل خبر سرو روانیم کیلدی مو
جان ایسی سیندین کیلور روح و روانیم کیلدی مو
هجر دشتیدا مونکور غاب قالیمیش ایردی خسته جان
وه دینگیز کیم اول غریب ناتوانیم کیلدی مو
کیلگان ایرمیش خوبلار ، عشق اهللی قانین تو کمالی
ای کونگول کور کیم مینینگ قتلیم غه جانیم کیلدی مو
زلفیدا سین بند و مین کوییدا بیمار ای کونگول
ضعتدین دی کیم سنگا مونکلوغ فغانیم کیلدی مو
یار مهمان بولسه (۲) جسم او ییگا جان ایلائی نثار
ایتینگیز ای دوستلار کیم میهمانیم کیلدی مو
مین خود اولدوم هجریده اول سکتیه دیب قیلیمیش گمان
وه دینگیز کیم باشیمه اول بد گمانیم کیلدی مو
رحم ایتیپ بیر کون حسیننی نی ایتینگدین سور غاسین
اول ملامت کوییده ایتکان یامانیم کیلدی مو

(۱) عنوان «ب» : ومن دقایقه (۲) آ ، و ، ز : مهمان اولسه

ومن وارداته

-۱۴۴-

ای جفا تیغی کیلیب مجروح کو کسومنی یارو
قول یالا ننگ ایلاب سالیب هر یان ایچیمنی اختارو
اختاروردا تا پسا ننگ اول کونگلووم که مجنون شیوه ددر
هر نیچوک بولسه عدم صحراسی ساری باشقارو
باشقاروردا بارماسه کونگلووم عدم صحراسی غه
توش توشیدین سانیچیبان اول ساری آنی قایتارو
قایتاروردا واقف اول کیم یانا قایتیب کیلماسون
تینگری اوچون ناتوان جانیمنی آندین قوتقارو
قوتقاروردا ناتوان جانیمنی اول بی باک دین
یوز جفا ایلاب آنی کیلتور قاشیمدین اوتکارو
ایستابان کیلمسه ینه کو کسوم شفافین تا پماغای
وه که بیر مرهم قویوب اول چاک کو کسوم بوتکارو
ایلاسانگ مسکین حسیننی جانیمنی آندین خلاص
وردی بو بولغای دعا دا سین داغی دایم یارو

وله من فيضان سحاب طبعه (۱)

-۱۴۵-

ای کوز اوزگا یوز ساری اوزونگنی حیران ایستامه
بیر وفاسیز عشقیدین کونگلو ننگنی هم قان ایستامه
ایلا دیم کونگلو م اوین آ باد بیکس لیک بیله
چیکمیشام زحمت بسی ، بو اوینی ویران ایستامه
چونکه ترک مهرین ایتتیم (۲) جورینی هم ایستامان
ای کونگول سین هم ینه بولما پشیمان ایستامه
باردی اول نامهربان مهری کونگول دین ، بعد ازین
ناله میندین تو تماغیل کوز ، اوزگا (۳) افغان ایستامه
آتشین کونگلو م اوتی بیرله تو تاشمیش اوقلاری
ای سوز کیلگان (۴) کونگول حالینی (۵) پیکان ایستامه
ای حسینی قیلمادینگ چون عافیت کنجین وطن
وه که مونکلوغ جانینگا سین ایمدی درمان ایستامه

(۱) عنوان «د» : وله خلدملکه (۲) ل : ایتسام

(۲) آ : بولماغیل کورارگا (۱) (۴) ج ، ز ، ح ، ل : ای سوزا

کیلگان ، آ : ای که سوز کیلگان (۵) ج ، ح : جانینی

وله طول الله عمره (۱)

-۱۴۶-

رنج ايله كويدى كونگول ديماس آنى جانانى غه
قايدا بلبل كويسه غم بولور گل خندانى غه
يوز غم و درد ايچره قالدى هجر ارا وه خسته جان
بير قدم (۲) باسقايمو ديب بو كلمه احزانى غه
بير مينينگديك زار و غمگين بولماغاي وه عشق ارا
ياشى آققان كوزدين و ، وه كونگلى كويمان جانى
كير بيكينگك ايكي سپه هر دم توزوب برهم اورار
يوز فريب ايلاب (۴) بو كونگوم غارت ايمانى غه
مردم چشميم ايريب آقتى جمالينگك شوقيدن
رحم ايتار چاغ دور حسينى ديدة گزيانى غه

- (۱) عنوان «ب»: ومن حقايقه (۲) ج ، ح : هيچ قدم
(۳) ب ، ه ، و : بولمادى وه عشق ارا (۴) ه : يوز فريب ايلار

و ایضاً له یسر الله آماله (۱)

-۱۴۷-

شر قچان کیم کیلمسه اول سرو پری رخ (۲) یادیمه
کیلماس اولدم حور و جنت (۳) خاطر ناشادیمه
گر ییتیشماس سنگا فریاد و فشا نیم ضحف دین
ای فشا نیم بارچه سیندین ، سین ییتیش فریادیمه
ند و یوزونگ (۴) هجریدین باغ ایچره کیرسام باغبان
دیرکه وه اوت سالما آهینگ دین گل و شمشادیمه
کوه دردیم دین صبا عرض ایتسه شیرین قصه لار
نیتی دیسانگ بیر پیامی ییتکور اول فرهادیمه
سرو دین آزاد و فارغ دور حسین حور دین
ای صبا مونداق دیگای سین سرو حوری زادیمه

(۱) عنوان «ب»: ومن زباحتین حدایقه (۲) ه: بربرو

(۲) ک: حور جنت (۴) ج، ز، ح، ک: یوز و قدینک

وله زید عمره (۱)

-۱۴۸-

ای کونگول در دیم نی عرض ایت اول مه طننازیمه
خسته جانیم نینگک هلاکین ایت سرو نازیمه
سورسه سیندین اولگنا نیم کیفیتی نی سر بسر
شرحینی مونداق دیگای سین اول مه طننازیمه
قان بولوب باغری، کویوب جسمی، کوزی قان یاش تو کوب
بو عقوبت لار بیله اولدی دیگیل همرازیمه
چونکه اولدوم هجریدا بیر شمه ایت ای رفیق (۲)
بولسون اول واقف نی بولدی اوشبو مخفی رازیمه
هجر ارا دم اومایین جانیم فدا قیلدیم دیگیل
چون ایشیتماس گرا ایشیتسه گلرخ غمازیمه
مین خود اولدوم ای کونگول سین نوحه تارتیب ناله قیل
بولغای اول رحم ایلابان سالغای قولاغ بو سازیمه
ای حسینی یار اوچون جانینگک نی قیلیمیش سین فدا
جان فدا قیلماق ایرور عاشق کیشیگما لازمه
(۱) عنوان «ب»: ومن نوادر اشعاره (۲) ج، ح: ای کونگول

وله زید دولته (۱)

-۱۴۹-

جلوه قیلمدی باغ ارا اول سرو آزادیم ینه
کویدورور عشق اهلیمنی بو آه و فریادیم ینه
تیلجه کونگلموم شورشی بلبلیمنی لال ایتیمیش بو کون
قیلمدی گلشن دین گذر گویا پری زادیم ینه
نیچه بیداد ایلایین کونگلموم غما وه (۲) اول خسته غه
اسرو حد دین آشتی بیداد اوزره بیدادیم ینه
جور بنیاد ایلامیش وه کیم بیایپی آه دین
بولشودیک دور (۳) دمبدم بر باد بنیادیم ینه
کور گاج اول آیینی چیکای دیدیم حسیننی دیک فشان
مدعی لار طعننی دین اوزومنی اسرادییم ینه

(۱) عنوان «ب»: ومن نتایجہ خلد ملکہ (۲) آ : آ .

(۳) ب ، ه : بولغودیک تور

ومن فرائد فوائده ابقاه الله (۱)

- ۱۵۰ -

ای سنگا مجنون صفت هر گوشه دیوانه
عارضینگک نینگک مهریگا شمع فلک پروانه
محنت یعقوب ایرور در دیم دین ای جان، شمه
بولدی یوسف قصه سی دورونگدا بیر افسانه
جان و کونگوم بولدی ویران عشق اوتی بیر له نی غم
چون منگا بولدی بلا کویندا محنت خانه
عاشق بیچاره غه چون وصل امید یوقتورور
ایمدی دین سونگرا فراق و گوشه ویرانه
یار یوراکیمنی چیقار بو بی وفا جاننی روان
جان من آخر او یونگدا نی تیلار بیگانه (۲)
ای حسین جرعه وصلی میی دین ایچما یین
ییکود اولدونگک وای گر کیم (۳) بیر سه لار پیمانه

(۱) عنوان «ب»: ومن میا منه (۲) ز: نی تیلار آخر او یونگدا
جان من بیگانه (۳) ب، و، ز: وای اکر کیم

وله طول الله عمره (۱)

-۱۵۱-

کونگلم آتور (۲) غنچه سیرابی گفتاری بیله
جانیم اورتار (۳) آتشین لعل شکر باری بیله
دهر بازاریدا غوغا سالدی یوسف حسنی کیم
جلوه گر بولدی سینینگک حسنوننگ نموداری بیله
تیشی زخمی دین ایرور خرسند کونگلم ای رفیق
یا قسه مرهم قوی اولای اول زخم آزاری بیله
محو مین انداق اول آی حسنی غه کیم یوقتور ایشیم
عشقی نینگک اخفاسی و دردیم نینگک اظهاری بیله
یا لشوز اول آی هجریدا سرگشته ایرماس مین که بار
چرخ هم بوایش گما باعث ، دور پرکاری بیله
ای که دیرسین تا پمادیم مطلوب نی کوب ایستابان
بیل که اول ایستار دا همره دور طلبکاری بیله
ایت لاریگما طعمه بولشای دیب حسینی قویدی یوز
اول صنم کویگما عریان جسم افکاری بیله

(۱) عنوان «ب»: ومن درر بعاره (۲) ه: کونگلم آلدی

(۳) ه: اورتادی جان

و ایضاً له زید عمره (۱)

-۱۵۲-

شام هجر ایننگ نی کور گاج ، کیلمدی زلفونگ یادی
توشتی صبح وصل امیدی خاطر ناشادیمه

مست ایکاندا دیماگیل سوندوم ایباغ کیم اوپکاسین
ایمدی سونشیل اوسروک ایردیم اندا کیلماس یادی

مقدمینگ دین یوز خراب آباد ایرور ای گنج حسن
وه نی بولشای بیر یتیشسانگ بو خراب آبادیمه

قایدا جنت سروی بیرله حوری غه (۲) قویشای کونگول
گر ملک نظاره قیلمسه سرو حوری زادی

ذکری دور آغزیمدا صبح و شام زاهد دیمه سوز
سودی یوق ، پندینگ بیلله سالما فتور اورادی

عقل قیدیدین خلاص اولشای ایدی مجنون اگر
عشق طوریندا قولاق سالسه ایدی (۳) ارشادیمه

ای حسینی هجر ظلمیدین نیچه فریاد ایتای
بو قاتیق حالت دا چون یتیماس کیشی فریادیمه

(۱) عنوان «ب» : وله بسط الله ملکه ، عنوان «د» : ومن کلامه

خلد الله ملکه (۲) همه نسخ : سرو بیرله حور غه (۳) آ ، د ، ه :

عشق طوریدا قولاق سالغای ایدی .

وله طول عمره (۱)

-۱۵۳-

نقطه خالینگك عجب يوق لعل خندان اوستينه
كيم بولور بير قطره دایم آب حيوان اوستينه
هجرینگ اوقی تا تیکيلمیش کونگلمومه ای قاشی یا (۲)
لتلگون اشکیم غما اوخشار خار مژگان (۳) اوستينه
ناو کینگك غما باق که داغ حسرتیمدين دور نشان
جوهری کیم کورونور پولاد پیکان اوستينه
ای صبا قانلیق کوزومغا کوییدین بیتکور غبار
رسم ایرور توفراق توکماک دایما قان اوستينه
عشق تیشیدین بوزوغ کونگلمومدا ایردی چاک لار
وه که بولدی بیر سری بو داغ هجران (۴) اوستينه
لعل سیرابینگ غمی دین ناتوان جسمیم ایرور
مثل خاشاکي که توشکای آب حیوان اوستينه
ای حسینی یار کیلمسه (۵) نقد جان ایلاي نثار (۶)
ایل ساجیق ساجقان (۷) کیمی دلخواه مهمان اوستينه

-
- (۱) عنوان «ب» : و من میامنه (۲) ب ، ه ، و : ای باغبان
(۳) ب ، ه ، و : خار هجران (۴) ه : داغ حرمان (۵) ج ، ح ،
ک : کیلمکاج (۶) ج : ایلار نثار (۷) ب ، ک : ساجقان

وله حفظه الله من الافات (۱)

- ۱۵۴ -

خط جان افزا چيقارميش لعل خندان اوستينه
خضر ديك كيم سايه سالشاي آب حيوان اوستينه
ايله دور كيم زخم اوزه هر يان چيبيين قيلشاي هچوم
زاغلار قونسه بو قانليق جسم عريان اوستينه
كوز ياشيم سيلمي دين اولماس (۲) ضعف ليغ جسميم عيان
قايدا بير خس ظاهر اولشاي بحر عمان اوستينه
كلبم ايچره اور تا نور مين توشكاي اليمغه كويوب
قايسي بير قوش كيم دمي قونسه بو ويران اوستينه
باشينگ اوزره گل مو سانچيب دورسين اي رعنا نهال
يوقسه پيوند ايلادينگ سرو خرامان اوستينه
هجر اوتى بيدادى دين بيلنگيل كيم آهيم دودى دور
هر بولوت كيم سايه سالشاي اهل دوران اوستينه (۲)
ايتلارى ساغر فدا بولدى سونكاك ديك پيكر يم
اي حسيني حيرت ايتمه سوز بارور جان اوستينه

(۱) عنوان «ب» : ومن مطلع انواره (۲) ب، ه، و : سيلى دا

بولماس

وله طول عمره (۱)

-۱۵۵-

وه که هجران طرحین اول آی سالدی بنیاد اوز گاجه
ناتوان کونگلو مگما بنیاد ایتی بیداد اوز گاجه
غم تاغین تیر ناغ ایله قازدیم دیمه فرهاد کیم
مین ایرور مین اوز گاجه عشق ایچره ، فرهاد اوز گاجه
یوق اثر کونگلیگما و پولاد آهیم دین. ایریر (۲)
اوز گاجه دور بو قاتیق لیق ایچره پولاد اوز گاجه
آدمی لیق رسمین ار بیلماس ، ایرور معذور کیم
آدمی زاد اوز گاجه ایرمیش پری زاد اوز گاجه
کونگلو مہ باغ و بهار و باده دین ییتماس نشاط (۳)
کیم بولوبتور هجر دین بو قاتلا ناشاد اوز گاجه
بو چمن رعنا لارین کوب سیومه کیم ایلا ر ستم
گل بیله سرو اوز گاجه ، سرین و شمشاد اوز گاجه
ای حسینی یار چون جور ایتی عادت اوز گاجه نوع
سین داغی بولغیل جفا کش لیک دا معتاد اوز گاجه

(۱) عنوان «ب» : وله زاد الله ملکه (۲) آ : ایرور

(۳) ب ، ج ، ه ، و ، ح ، ط : ییتمیش نشاط (۴)

وله من فیضان سحاب طبعه (۱)

-۱۵۶-

آه کیم بولدوم ینه عشق ایچره شیدا اوز گاجه
عقل و هوشوم دین جدا خلق ایچره رسوا اوز گاجه
وهم ایتار ایردیم بلای هجر دین یوز وای کیم
جانیمه تور لوک بلالار بولدی پید اوز گاجه
هوش و عقلیم تابتی لار تاراج ، کیم عشق و فراق
سالدی کونکلموم کشور و ملکیم یغما (۲) اوز گاجه
بولسه حالیم اوز گاجه عیب ایتمانگیز ای دوستلار
کیم توشو بتور دلبریم باشیغه سودا اوز گاجه
یار بولسه (۳) اوز گاجه وه اختیاری بار دورور
بولماغوم دور مین وفا بابیدا قطعاً اوز گاجه
بو چمن رعنا لاری نینگک جلوه سی بیر نوع ایماس
هم گل ایلار اوز گاجه هم سرو رعنا اوز گاجه
ای حسینی عافیت کوییدا مسکن تا پماغونگک
اوزنی بو آشفته لیغ دین قیلماغونگک تا اوز گاجه

(۱) عنوان «ب» : وله خلد الله ملکه (۲) ت : غوغا (۳) ت ، ز :

یار بولسون

وله رفع الله لواء خلافته

- ۱۵۷ -

سپزه خطینگ سوادى لعل خندان اوستينه
خضر گویا سایه سالمش آب حیوان اوستينه
اول یاشیل تونلوغ باشی اوزره قریشی بور کی دور
ایله کیم توشگای قیر او سرو خرا مان اوستينه
تا که سانچیلدی بوز و لغان کونگوم ایچره ناو کینگ
ایله قوش دور کیم نشیمن قیلدی ویران اوستينه
مین پریشان حال نینگ کونگلیک سالدی یوز گره
هر گره کیم توشتی اول زلف پریشان اوستينه
بو العجب ایرماس ملاححت لیخ لبینگ اوستیده خال
کیم چیبین گاهی بولور ساکن نمکدان اوستينه
اوزنی خوش توتغیل که آخر تیره خاک آستیده دور
اول که حال رخس سورگای چرخ گردان اوستينه
ای حسینی بیوفالارغه کونگول نی بیر ماگیل
چون وفالیک یار تا پتینگ سوز دیما جان اوستينه

وله خلد الله ملكه

-۱۵۸-

اول زمره خط که چیه میش لعل خندان اوستینه
سبزه کیم اوسو بتور (۱) آب حیوان اوستینه
برقعین آتشاج قد و رخساریدین قالدیم عجب
گل آچیلماق طرفه دور سرو خرامان اوستینه
ضعفیم انداغ دور که بیر بیر دین تو کولگای پیکریم
قونسه قوش ناگه مینشی مجنون عریان اوستینه
هجر اوتیدین بیر شرر عالمینی اور تار ای رفیق (۲)
مرهمینگی نی نفع قیلشای داغ هجران اوستینه
شک ایماس کیم سیر دین قالشای تحرك ایلامای
قویسه لار کوه غمیم نی چرخ گردان اوستینه
چرخ ظلمیدین بوزوغ جسمیم ایرور یر بیر له تینگ
وه بلا تاشی نیچه یاقمای بو ویران اوستینه
چون حسین یوز ایاغ خوناب کوزیدین تو کار
سین داغی ییتکور گیل ایاغ بو چشم گریان اوستینه
(۱) که : سبزه دور کیم نوشو بتور (۲) که : ای طبیب

وله عمر الله ملك امنیته (۱)

- ۱۵۹ -

خطی نینگ تاری توشو بتور لعل میگون اوستینه
ایله کیم جان رشته سی بیر قطره خون اوستینه
ایشلاری اوستیده هر کیم لعلینی کور گناج ، دیدی
برگ گل دور کیم توشو بتور در مکنون اوستینه
خالی نینگ هر دم ، خیالی تیلپه کونگلو مدا (۲) ایرو
زاغ لار انداغ که غوغا قیلدی مجنون اوستینه
ایتقای سرو اوزره گل پیوند قیلیمیش باغبان
کیم که کورسه عارضینگ اول قد موزون اوستینه
یانگی آی (۳) آنینگ سمندی نعلی دین کیلدی نشان
اول قویاش رخشین مگر سیکریتی گردون اوستینه
می غه خر قم رهن و مین مخمور ، نیتی می فروش
یا نا بیر پیمانه هم بیر سانگ بو مرهون اوستینه
سیل اشک ایچره حسین چو کورونماس ایستامانگ
کیم کورونگای توشسا بیر خاشاک جیحون اوستینه

(۱) عنوان «د» : ومن درر بیانه (۲) ج : تیره کونگلو مدا

(۳) ز : تولون آی

وله ضاعف الله شو کته

-۱۶۰-

بولشالی لعلی اوزه خطی نمودار اوز گماچه
توتتی آهیم برقی دین کوک یوزی زنگار اوز گماچه
تا که قیلدیم اقل بت میخواره آلیده (۱) سچود
سالدی زلفی تاریدین بوینومشه ز نار اوز گماچه
باشورون می ایچمامیش بولسا ننگ نیگا بولمیش بونوع
لبدا گفتار اوز گماچه باش اوزره دستار (۲) اوز گماچه
قورقوتوب سین هجر دین اولتور داغی کویدور ولیک
ای ستمگر ایستاما کونگلو مگا آزار اوز گماچه
نی سورار سین زار کونگلو م ضعیفی نی ، باشی غه بیت
کیم بو کون دین (۳) بولمیش اول مجروح بیمار (۴) اوز گماچه
کیم نی کیم دوران ایلیدین یار توتتوم ، عاقبت
اوز گماچه چیقتی اوزین گر قیلدی اظهار اوز گماچه
ای حسینی خطی دین رخساری بولمیش اوز گمانوع
سبزه دین انداق که بولشای باغ و گلزار اوز گماچه

(۱) د ، ه ، ز ، ح : آلیندا (۲) ج ، ح : باشینکدا دستار
(۳) ج : کیم بو کونده (۴) ک : مجروح و بیمار ؛ ه :
بیچاره بیمار

وله اعلى الله قوائم سريره (۱)

-۱۶۱-

غم يىلمى عيشيم بنا سين قيلمى ويران اوز گاچه
صبر و هوشوم كشورين ير بير له يكسان اوز گاچه
بير لب لتلى كه شوقيدن يا شيم خوناب ايدى
ايمدى كونگوم بولدى آ نينگك هجر يدن قان اوز گاچه
ايتامان كونگومنى تا بقونگك بير تو تاشقان شعله كيم
اورتادى بو قاتلا آ نى داغ هجران اوز گاچه
اوز گاچه ظلم ايلادى چون جانيمه چرخ اى رفيق
عيب ايماس مين داغى چيكسام آه و افشان اوز گاچه
اوز گاچه محنت يوزومگا كيلمى هجران درديدن
نى عجب آقسه يوزومدا (۲) اشك غلطان (۳) اوز گاچه
ايچماگاي ايرديم تنم دوريدا جام وصال
ييلسام ايردى هجر دين (۴) بولور بو دوران اوز گاچه
صبر قيلماق دين دوا ييتماس حسيني درديشه
اى خرد تابشيل انينگك درديشه درمان اوز گاچه

(۱) عنوان «د» : وله خلد ملكه (۲) ه : يوزومگا (۳) ه :

اشك حرمان ؛ و : اشك مجران (۴) ح ، ك : هجر يدن

وله رفع الله لواء خلافته

-۱۶۲-

نیچه اول آی هجریده کونگلموم بوزولشای غم بیله
نیچه جسمیم اوی بییمرو لنگای غم و ماتم بیله
نیچه بولشای هجر شامی ، زلفی تاب بی یادیدین
تار جسمیم کیچه تانگه آتخونچه بیچ و خم بیله
نیچه هر دم اول مسیح انفاس گلرخ هجر ید
اور تا گایمین جمله عالم نی او تلوغ دم بیله (۱)
نیچه ویرانیمنی و همسایه لار نینگه هم اویین
هجریدین گریان کوزوم خونابی بوزغای نم بیله
نیچه اول بد مهر زلفی دیک پریشان قیلمشامین
عالم اهلی کونگلمیننی بو خاطر برهم بیله (۲)
چرخ کاچی بیرله چهارم گرچه بولدی نیلگون
نی قیلا آلتشای کیشی بو نیلگون طارم بیله
ای حسیننی ، هجریدین جانیم قوتولسه عهد ایتای
کاشنالیق قیلمایمین جنس بنی آدم بیله

(۱) و : جمله عالم نی بو او تلوغ دم بیله (۲) ج ، ه ، و ،
ز ، ح ، ک : درهم بیله

وله کسر الله اعداءه

-۱۶۳-

بیر قویاش هجریندا (۱) چیکتیم اوتلوغ افشان بو کیچه
کویماگیم دودیدین اولدی ، چرخ گریان بو کیچه
اول قویاش هجرانی دا هر بیر قراسی شکلیدین
قویدیلار هر بیر کوزوم بیر داغ حرمان بو کیچه
شام هجرانیمنی بیلمان کیم بو ینگلیغ تیره دور
یا قیلیب تور (۲) دود آهیم آی نی پنهان بو کیچه
توکتی کوکب فرقتینگ شامیده کوزوم آنچه کیم
قالدی گردون یوز تومان کوز بیر له حیران بو کیچه
ای اجل دادیم غه ییتکیل بو قاتیق حالت دا کیم
یوقتورور پیدا مینینگ شامیم غه پایان بو کیچه
پرچمینگ تا نک ییلیدین آشته بولمیش گویا
کیم قیلیب تور روزگاریمنی پریشان بو کیچه
ای حسین یار نینگ کوسومگا تیککان ناو کین
جان بیر یب قیلدیم بوزوغ کونگلو مگا مهمان بو کیچه

(۱) ه ، و ، ک : هجریندا (۲) ک : یا قیلیب دور

وله زاد الله اسباب خلافته

-۱۶۴-

عارضينگك مهرين آچيب جسميم ارا جان اور تامه
آشكارا لطف ايتيب كونگلو مني پنهان اور تامه
برق هجران نال ديك جسميمدا بس دور ، سين داغي
وعده وصل ايلابان اي عهدي يالغان اور تامه
كوه غم بولدي تنيم اطفال تاشيدين يانا
لاله ديك كونگلو مني سين اي اوتلوغ افغان اور تامه
لحل جان بخشينگك اوزه ، سين خال هجران قويماغيل
جانيم اوزره هر زمان بير داغ حرمان اور تامه
آتشين كونگلو مده خوشتور ناو كينك نينگك كثر تي
برق هجرانينگك ساليب كونگلو مدا پيكان اور تامه
صبح وصلی دين مينی اول يار نوميد ايلادی
سين قرا بختيم كيبي اي شام هجران اور تامه
اي حسينی چيکما آنسيز آه ، خوبلارني کوروب
بير وفاسيز اوتيدين يوز نامسلمان اور تامه

✽ و : پنهان (۲)

وله

-۱۶۵-

چاره عشقی نیدور جز صبر، مجزون کونگلو مه
چون قیلا آلماس قیلینگک بیر چاره مجنون کونگلو مه
قویدی اول یوز هجریدا (۱) یوزیا نگشی قانلیغ تازه داغ
وه نی گل لار آچتی اول رخسار گلاگون کونگلو مه
تا که اولوغ عارضی شوقی کونگولنی اور تادی
هر نیچه باقسام ساووق دور (۲) مهر گردون کونگلو مه
نی حکیم و نی فسونگردین جنونوم دفع اولور
کیم نی حکمت نفع ییتکوردی نی افسون کونگلو مه
سرو ساری نی کونگول بیرله باقای ای باغبان
مین که هر دم ایور ولور اول قد موزون کونگلو مه
بولماسه روشن کوزوم هر دم سواد خطیدین
تیره دور بالله سراسر دنیی دون کونگلو مه
ای حسینی دیمه تر کین توت که کو بتور اهل حسن
بارایسه یا قماس (۳) نیتای آنسیز بیری (۴) چون کونگلو مه

(۱) ز ، ک : قویدی اول آی عشقیدا (۲) ج : ساووق تور
(۳) ب ، ج ، ه ، و : با قماس (۴) ه ، ک : آنسیز بیری (۱)

وله كسر الله اعداه (۱)

-۱۶۶-

دردمند عشق نینگ كونگلى آچيلماس باغ اوزه
اهل غم جانيشه ناصح پندی اوت تور (۲) ياغ اوزه
قامتينگ نقشيني، كويگان كونگلم اچره اسراديم
اي كوزي عين بلا كيستيم الف بو داغ اوزه
سايه ساري چابكوم قالپاغى روشن راق دورور (۳)
نيچه كيم پرتو سالتور روشن قوياش قالپاغ اوزه
كويي توفراغیده ضعيفم دين نشان پيدا ايماس
ليك قوت يوق كيچه كيرماكتا اول توفراغ اوزه
تندا يوق تيرناغچه ير كيم داغ عشقينگ اندا يوق
خامه نو كيدين اثر قالغان كيبي تيرناغ اوزه
كيم كه خالينگنى كورار، مين تيلبه نینگ حالين بيلور
انگلاغاي مجنون غمين هر كيم كه باقسه زاغ اوزه
گر حسينى كونگلى صيدين اولاماس اول باغرى تاش
بو مثل دور كيم كيبيك بولماس ايشانگان تاغ اوزه (۴)

(۱) عنوان «د» : وله ايضاً (۲) ه ، و : اوت دور (۳) و : روشن

راق بولور (۴) ه ، و : باغ اوزه

وله ضاعف الله تعالى ملكه (۱)

-۱۶۷-

عذر او چون شیرین حدیثینگی نی شکر ریز ایلامه
بو فسون بیر له او تو منی دمبدم تیز ایلامه
ارغوانی عارضینگی محبوب لوقتین (۱) یا شوروب
زعفرانی یوز بیلا اشکیم نی گلر یز ایلامه
دیما گیل شیرین زبان لیخ بیر له یوز او تملوق حدیث
دود آهیمنی اول او تدین آتش انگیز ایلامه
شوخی لوقدین (۲) هر زمانی بیر بهانه قیلماغیل
نا توان کو نگلو منی هر دم غصه آمیز ایلامه
خوبلار دا (۳) سین دین اوز سا چونکه محبوب ایستاماس
کیل حسینی ساری ایمدی مونچه پرهیز ایلامه

(۱) و ، ز : محبوب لوغدین ؛ ک : محبوب لوقدین (۲) ج :

شوخی لوقتین (۳) و : خوب لار دین

و ایضاً له

-۱۶۸-

قانی کوز کیم سیننی کورگای مین دمی اغیار ایله
یا که کورگایمین ینه اغیار ایله گفتار ایله
منگا باردور اوز کوزومدین رشک، وه نیتیب کورای
عارضینگ و صلین ینه بیر دیدۀ اغیار ایله
اوز قولایممدین اونونکنی چون یارمین وه نی تانک
اولسام ایل بیرله دیسانگ سوز لعل شکر بار ایله
دیه بولماس عشق اطواریده آنی یار کیم
غیر نینگ و صلین تصور ایلای الشای یار ایله
هر پری دین بیر تیمکان بلبل غه سانچیلماق نی تانگ
چون کورار باغ ایچره گل دین همنشین لیق خار ایله
مین کیم و آزرده لیق سین دین گر اولتورسانگ ولیک
رشکدین دور گاه گاهی بولماغیم آزار ایله
ای حسیننی یار چون کوز، مردمی دور کوزنی یوم
کوز اوینی دیک یر کیراک خلوت اوچون دلدار ایله

✽ ج : اوزونکنی

وايضاً له

-۱۶۹-

هجر شامي آی چيقيب ، مين ييشلار ايزديم درد ايله
سير لار قيلديم سيني ايستاب مه شيرد ايله
آي اويافقاج يا ناكونگولومني بوزوب يالغوزلوغوم
تيره شاميم اندهيدن ييشلاديم كوب درد ايله
چرخ هم انجم سرشكين حاليمه كوب ساچتي ، ليك
بولمادي ييشلار دا تينگ مين زار غم پرورد ايله
ما تميم غه چرخ كوك ايلاب لباسين ، تون قرا
صبح هم ايلاب لباسين چاك ، آه سرد ايله
شام هجراندين قوتولشونچه ايسيتيم مهر ديك
اشك سيلمين آقيزيب تيتراپ عذار زرد ايله
دهر بستانيشه كوب قويمه كونگول اي عنديب
كيم انگما بوي وفا يوق يوز تومان مينگه ورد ايله
اي حسيني اويغو بيخود لوق ، ييماك غم دور منغا
تا ني بولشاي عاقبت حاليم بو خواب و خورد ايله

تذكرة: اويافقاج (۱)

وله ابدت خلافته

-۱۷۰-

ای کونگول گردون بلیت تاشینی یاغدوردیلا
هر طرف صبریم اوی دیوارینی سیندوردیلا
قیلمادی هم ترک چون دیواریشه بیردی شکست
سیل غم سقنین قرا توفراققا هم ایندوردیلا
ایلار ایردیم عشق نینگ رسوا لاریشه سرزنش
بولغالی رسوا سوزوم لاف ایرگانی بیلگوردیلا
ییتسا هر غم ، علم و عقل اوراقی ایردی مونسیم
هر ورق نی بیر ساری آهیم ییلمی ساووردیلا
مزرع زهد ایچره کیم جمع ایردی صبریم خرمنی
سیکریب اول خرمن غه بیر برق بلا کویدوردیلا
عاقیت کنجیدا دایم باشیم ایردی سجده دا
عشق آخر مونچه شدت باشیمه کیلتوردیلا
ای حسینی ایل ایشیتماس ایردی تسبیحیم اونین
عشق افشانیمنی گردون طاقیدین آشوردیلا

ومن شرایف کلامه خلد ملکه *

-۱۷۱-

وای یوز میننگ وای کیم سرو روانیم باردیلا
صبر و هوشوم ملکی دین آرام جانیم باردیلا
رشته جانیم بیله وصلی ایننگ پیوند ایدی
جاودان فرقت کیلیب پیوند جانیم باردیلا
کیم بیله انگیز مهر ایتگای مین ایمدی ای کونگول
چونکه مهر انگیز آتلیغ مهر بانیم باردیلا
سورما جانیم حالیدین داغی جهان اقبائیدین
ای رفیق مهر بان جان و جهانیم باردیلا
ناتوان بولسام غریب ایرماس ایننگ هجرانیدین
نی اوچون کیم اول غریب ناتوانیم باردیلا
گرچه ایستاب تاپمادیم لیکن کوزومدین بارغالی
آنی ایستاب یوز ساری اشک روانیم باردیلا
ای حسینی هجریدا تابسام هلاک جاودان
قیلماغیل حیرت حیات جاودانیم باردیلا

❦ عنوان «د» : و ایضاً له

وله زید عمره و مملکتہ *

-۱۷۲-

وہ کہ بیر گل شوقیدین حالیم پریشان دور نیتای
سوزی جان ایچره کونگولدا دردی پنہان دور نیتای
ای مسلمانلار اگر مین کافر عشق اولمیشام
قصد دینیم قیلشو جی بیر نامسلمان دور نیتای
دیمہ ای ہمدم کونگول نی خالی ایت بیر آہ ایلہ
دم او رارغہ یوق محل کونگولوم تولا قان دور نیتای
اول پری وصلین دیدیم ایستای جنون صحر اسیدا
تیلیمہ کونگولوم مبتلای بند ہجران دور نیتای
زلفی تولغاندی دیدینگ سین اور ماغیل کوپ پیچ و تاب
ہر سر مویومشہ باغلیغ زلفی پیچان دور نیتای
تیرہ قیلدی زلفی عیشیم صبحیننی چون شام غم
اوزما لار نینگ بزمیدا اول شمع رخشان دور نیتای
ای حسینی عافیت کنجی د اگر تو تمان قرار
کعبہ وصلی حنین کونگولومگا ارمان دور نیتای

عنوان «ب» : ومن میامن لطفہ

ومن فیضان سحاب طبعه (۱)

-۱۷۳-

حیرتیم بار تا قرا قیلیمیش لباسین اول پری
کیم قرانغو توندا کورمیش آفتاب خاوری
شرطایرور چون هر کیشی اوز یاریغه همرنگ لیک (۲)
توتتی جسمیم نی قرا دود اوزره کونکلموم آذری
اول قرا یلدا تونیدین وه که چیققونچه قویاش
یر یوزین کوک دیک مزین قیلدی اشکیم اختری
آیغه مانع بولدی بو شبگون تومان، یوز شکر کیم
یتیم آهیم ییلمی، قیلدی اول تومانی بیر ساری
بار دور امیددی حسیننی تشنه لب نینگ، کیم ینه
درد هجران دفع اولوب یتیمکای وصالینگ کوثری

(۱) عنوان لب: ومن مغنون اسرار

(۲) ت: همرنگ لیک اوز یاریغه

وله ادام الله خلافته (۱)

-۱۷۴-

بار دور اول شېگون لباس ایچره پری یا آدمی
یا مگر کیم کوز قراسیندا ایرور کوز مردمی
گر کوزوم نینگ مردمی ایرماس دورور، پس نی اوچور
اشک آقیب (۲) بیلگورور هجران غمیدین ماتمی
آقسه اشکی حله شېگون ارا وه نی عجب
کون قرا بولوت ارا کیر گاج، بولور ظاهر نمی
دیرلار اولماس (۳) ظلمت ایچره آب حیوان تا بغان ایل
وه که مین تا پایب مین و جانیم آلور هر دم غمی
ای حسینی بو قرا قایغو دا جانینگ بولسه ریش
غم یمه بیر کون دوا قیلشای وصالی مرهمی

(۱) عنوان «ب»: ومن مطلع انواره (۲) ج، ح: اشکیم آقیب

(۳) ه، و: دیرلار ایرماس

وله طول الله عمره (۱)

-۱۷۵-

قایدای ایستای ایستاسام قایدین تاپای ، سین یار نی
کیم منگا همدم بولوب سوزغای دمی مین زار نی
هر صبا کیم کیلسه سیندین جان بیرو اول رحم ایتیب
نیچه سراغای تیریکلمیک سخیی بو بیمار نی
غمدا مین کیم وصل ارا نیتیب یوزونگ نی کورگامین
کیم ییشیدین کور ایتیب مین دیده خونبار نی
توقتاماس جنت دا مژگانینگ تیلاب کونگوم قوشی
به کورار (۲) بلبل جواهر لیق قفس دین خار نی
اولتورور رشک ای حسینی یوقسه دیر ایردیم بیراوپ
کورسانگ ای باد صبا اول سرو گلر خسار نی

(۱) عنوان «ب»: وله ابقا . الله

(۲) ز: خوش کورار

وله ز پد عمره

-۱۷۶-

جاندا ایتورمین توزای حرف غمینک تیریرینی
کونکوم اولماس وه که بیلماس مین بو ایش تدبیرینی
باور ایتماس ایردیم ایل دردین ولی غم کورمالی
چین خیال ایلار مین ایل نینگ ناله تزویرینی
عافیت کنجین تو تای دیرمین قوتلوب عشق دین
وه که اوزما قیلسه بولماس تینگری نینگ تقدیرینی
دیدیم آسایش تا پای عشق ایچره ، وه مشکل دورور
سین پری رخ عشقیدا قیلماق بو سوز تیریرینی
والله اولمیش وه حسینی یار رام اولسون دیبان
تیلجه بولشان لار کیچی ایستاب پری تسخیرینی

منوان «ب» : ومن مقالاته

وله زید عمره و ملکه (۱)

-۱۷۷-

اول پریوش طفل وه کیم یارلیق بیلماس نیتای
شوقیدین شیدا کونگول هشیارلیق بیلماس نیتای
دیر که کونگلو نگا فغان و زارلیغ دین منع قیل
چون بو محزون (۲) جز فغان و زارلیغ بیلماس نیتای
قان یوتار دا ایتلارینگ همدم لاریم دور یوق رقیب
گر بو هم ایت دور ولی خونخوارلیق بیلماس نیتای
رند مجلس دین سورارمین عشق طورین ای غنی (۳)
چون فنا اهلای طریقین ، بارلیق بیلماس نیتای
یوز و آغزی فرقتی دین دیسام ایلائی گشت باغ
پر تکلم غنچه شیرین کارلیق بیلماس نیتای
یوز ایاغی توفراقی غه سورتسام کوز مردمین
نیش اورار اول شوخ و مردم دارلیق بیلماس نیتای
یار اگر عالم غریبی دور جمال و حسن ارا
ای حسینی جز غریب آزارلیق بیلماس نیتای

(۱) عنوان «ب» : ومن لطایفه خلد ملکه (۲) و : چون بو مجنون

(۳) و : ای رفیق

وله یسر الله آماله (۱)

-۱۷۸-

عشق ارا مچنون نی دیرمین کیم اوزومگا اوخشاتای
هوشینی زایل قیلیب دیوانه لیغ نی اورساتای
صبح وصل و شام هجراندیک نیچه عالم ایلین
بوالعجب حالیم غه گاهی کولدورای که ییشلاتای
جان بیرورمین هجریدا ضعیفیم دین ایل کورماس مینی
عشق ارا هر نیچه دیرمین کیم اوزوم نی کورساتای
انس تو تمیش مین کییک لار بیرله ، کیم اول شهسوار
اوغه (۲) کیلگاندانگا بو نوع اوزومنی اوچراتای
چون کوز آچماس اویقودین بختیم نی سود ای دوستلار
گر فشان دین هر کیچه عالم ایلنی اویشاتای
کو کسومه تاش اورما غیم نی عیب قیلما (۳) ای رفیق (۴)
قوی که اندا قالشیخان پیکانلارینی اورناتای
چون حسیننی کونگلی هر دم بیر طرف آواره دور
سوز دیسانگ تور (۵) کیم جوابی دا کونگولنی توختاتای (۶)

(۱) عنوان «ب» : و من غلبات شوقه (۲) آ : اوققه (۱)

(۳) ب ، و : منع قیلما (۴) ب ، ه ، و : ای کونکول

(۵) آ : سوز دیسانگ بوز (۶) ب ، ه ، و : اوزومنی توختاتای

وله دام الله خلافته و ملکه

-۱۷۹-

مشکبو خطین مو دی یا لعل در بارین مو دی
یوزی ایمانین مو دی یا زلفی ز نارین مودی
کوثر لعلین (۱) مو ایتای یوقسا خطیدین آیینک
تیکراسیدا سبزه جنت نمودارین مو دی
سبزه و گل دیک خطی بیرله یوزین مو شرح ایتای
سبزه و گل دین بیزالکان (۲) باغ رخسارین مو دی
رشته جان بیرله حیوان سویلی دین سوردونک خیر
بیللی نینگ تارین مو ایتای بیللی گفتارین مو دی
ای که دیرشین عشقیدا وصف ایلا کونگلو ننگ حالین
هر طرف زخمین مو دی یا ناله زارین مو دی
دهر باغی گل لاریدا گر چه یوق بوی وفا
هر بیر نینگ تیکراسیدا یوز جفا خارین مو دی
ای حسین دیمایل کیم یار عشقین شرح ایتای (۳)
وصلی نینگ رشکین مودی هجری نینگ آزارین مودی

(۱) ۵، ز : کوثر لعلینک (۲) ۵ : تیزالکان (۳)

(۳) آ : مانند متن ، بقیه نسخ : یار عشقین شرحین ایت

وله طول عمره

-۱۸۰-

قیلماغای ایردیم یوزین کورماک تمنا کاشکی
سالماغای ایردیم کونگول ملکلی غوغا کاشکی
وصل ارا توشتی کونگول ملکیدا غوغا ای رفیق
قیلماغای ایردی هجر اوتی کونگولومنی یشما کاشکی
تینگری اوچون تیلپه کونگولومنی ایتورگیل ای سپهر
کیم ایماس حاصل بو بیجاصل دین الا کاشکی
عشق ارا رسوا بولوب مین بو تأسف دین نی سؤد
یا دریغی دور هر ایشنینگک ضمنیدا یا کاشکی
اول قویاش نینگک نقد وصلی گرچه راحت دور ولی
قیلماغای ایردی کونگول آنی تمنا کاشکی
مین که اول آی عشقینی قیلدیم تمنا ای کونگول
قیلماغای ایردیم زهد ایچیندا دیده بینا کاشکی
چون حسیننی دولت توفیق سیندین ایستادی ❀
اوشبو ایشدا سالما کونگولی غا خدا یا کاشکی

❀ ج : مین دین ایستادی

وله دام الله دولته و شو کته (۱)

-۱۸۱-

زه که غم دشتیدا ایتکان ناتوان کونگوم قانی
نرک جانیم ایلاگان (۲) بیخان و مان کونگوم قانی
نی نشانیدین خیر تا پتیم نی آتی دین اثر
هجر وادی سیندا بی نام و نشان کونگوم قانی
بمه کیم جانینگشه آرام ایستاسانگ تا بشور کونگول
سین بورون کورگاندیک ای آرام جان کونگوم قانی
لطفلار قیلمیش (۳) جهان رسواسی عشاقی غه یار
وه مونوگدیک چاغدا رسوای جهان کونگوم قانی
ییل ساچار گل برگی بستان ایچره اول آی باشیشه
بو محمدا تامغودیک بیر قطره قان کونگوم قانی
سین خودایتورسین که عشق ایچره کیراک کونگولنگما صبر
صبر ایتارگا ای رفیق مهربان کونگوم قانی
ای که دیرسین کیم حسینی اوزگاما بیرمیش کونگول
اوزگاما بیرماک اوچون ای بدگمان کونگوم قانی

(۱) عنوان «ب»: وله یسرا الله اعداء (۲) ب، ه، و: ایلابان

(۳) ز: لطفلار قیلدی

وله طیب انفاسه (۱)

-۱۸۲-

ای اجل آسوده قیل هجران بلاسیدین مینى
بیر یولی قوتقار اولوس نینگ ماچراسیدین مینى

ضحفیم آشتى هجر باغیدا سرشك و آه دین
قوتقار ای وصل اول چمن آب و هواسیدین مینى
ای اجل قورقوتمه اولتورگوم دیبان، اولتورگاسین
گر تیریک تاپسانگ فراقی نینگ جفا سیدین مینى

عشق و رشك و هجر مهلك (۲) وه انگما جانیم فدا
کیم چیقارغای بو بلالار نینگ اراسی دین مینى

هر نیچه اوتکارسه حد دین مدعی بیداد و ظلم
اوتکار آلماس وصالینگ مدعاسیدین مینى

دیر که صبر ایتگیل حکیم عقل، قیلشیل ساقیا
بیر قدح بیرله خلاص آنینگ دواسیدین مینى

ای حسینى سلطنت دین آنچه فخریم یوقتورور
کیم دیگای لار کویى نینگ خیل گداسی دین مینى

(۱) عنوان «ب»: وله زاد حشمته

وله طول الله تعالى عمره

-۱۸۳-

یار ظلم ایلارغا چون بی اختیار اولمیش نیتای
وه انگا جور و ستم قیلماق شعار اولمیش نیتای
نا توان کونگلووم کوزی یشکلیغ ایدی بیمار و مست
زلفی دیک ایمدی پریشان روزگار اولمیش نیتای
ای که دیرسین (۱) اول پری عشقین نهان تو تقیل بو کیم
آه و دردیم هجریدین (۲) بی اختیار اولمیش نیتای
ایتمانگ کیم (۳) سرعشقی ننگنی یا شورغیل ایل ارا
مین یا شورماس دین بورون راق آشکار اولمیش نیتای
دیمانگیز کونگلوومگا (۴) مهوش لار ساری بیرما قرار
وه که بیر مهوش غه زار و بیقرار اولمیش نیتای
کونگلوومه چون دیرمین اول گل دین (۵) خلاص ایت اوزنی دیر
خار عشقی چون ایچیمدا استوار اولمیش نیتای
گر حسیننی دیک نوا تارتای دیسام عشاق ارا
قسمتیم اول ناله و افغان زار اولمیش نیتای

(۱) آ : دیرسین (۲) آ : هجریدا (۳) ب ، ه ، و ، ح : ایتمان
کیم (۴) آ : کونگلوومگا ، ح : کونگلوومنی (۵) آ :
کونگلوومه دیرمین چو اول گل دین

وله زید عمره و ملکه وحشتمه (۱)

-۱۸۴-

پس ایماس ایردی منگا هم اوز او توم هم یار اوتی
کیم انگا افزون داغی بولمیش ینه بیر زار اوتی
اوز او توم کونگولومگا آفت ، یار اوتی جانسه بلا
باعث اندوه و درد اول بیدل بیمار اوتی
بو بلا برقی ، اول آفت دوزخی ، کور طرفه کیم (۲)
تیز ایتار بو ایکی نی (۳) بیر خاطر (۴) افکار اوتی
بیلله اوچ اوت بیر کونگولگما توشسا کویما نیلا گای (۵)
ایله کیم بلبل اوتی و گل اوتی و خار اوتی
جان و کونگولوم بیر له باغریم کویدی بو (۶) اوچ اوت بیلله
یخشی باقسام یوز تاموغچه (۷) هر بیر نینگه بار اوتی
اوز او توم یا یار اوتیشه گرچه تسکین بیرسه اشک (۸)
وه آنی نیلای که قیلما یوز چاقین اظهار اوتی
گر حسین غه بیر اوتلوق یوز غمی اوت سالماسه
پس نیچو ک عالم نی کویدوردی نوایی وار اوتی

- (۱) عنوان «ب» : وله شید ارکان خلافت (۲) آ : بو طرفه کیم
ج : دوزخی دور ، طرفه کیم (۳) آ : اول ایکی نی (۴) آ : بو خاطر
(۵) آ : نیلاسون ، ه : حالین نیلا گای (۶) آ : کویدی اول
(۷) ب ، و ، ح : توموغچه (۸) و : بیردی اشک

وله زاد الله حشمته

-۱۸۵-

سبزه خطینگ خیالی بیرله اولسام ای پری
سبزه قهریم نی تانگ گر بوتسه هجران نشتری
ایله جنت سبزه سی یا نگلیخ خطینگ مشعوفی مین
کیم کیرا کما س جنت مینا و قصر اختری
سبزه دیک کیم زینت گلبرگ ایرور اول نوع دور
لعلینگ اوستیدا زمره گون خطینگ نینگ زیوری
لب لارینگ شوقیدا کیم اوت توشتی مجزون جانیمه
آتشین لعلی دورور اول شعله نینگ هر اختری
ضعف لبق جسمیم حرارت تین * توتاشتی اول صفت
کیم یاپینچی انگا دود و کول بولو بتور بستر
سبزه اوزره ساقیا جام زمره گون کیتور
کیم چیکا ی اول خط خیالی بیرله عشرت ساغری
گر حسین عی عشق ارا دیوانه بولسه نی عجب
کیم پری پیکر ملک سیما ییگیت دور دلبری

* ه ، و ، ز : حرارت دین

وله رفع الله لواه

- ۱۸۶ -

حسن ایلا سین کامل و شیرین و لیلی شهرتی
عشق ارا مین زار اولوب فرهاد و مجنون تهمتی
عافیت چاغین فراغت ساغینور ایردی کونگول
عشق ارا بیلگوردی وه وه (۱) اول فراغت میحنتی
عشق تیغیدین تنیم دا یوز تومان نعل و الف
بیر گدا ینگلیخ که توش توش دین کیسیلمیش کسوتی
آه اوتی اورتاب تنیم عشقینگدا بیج و تاب ایله
اول سبب دین بولدی گویا برق ینگلیخ هیأتی
عشقیدا جانیمنی آل جسمیم نی کویدور ای اجل
ییلما ساوورغیل که عشق اهللی نینگ اولسون عبرتی
واعظا گر خوب لار نینگ عشقی گناه ایرور نی غم
چونکه تینگری نینگ گناه اهلیمخه کوب دور رحمتی (۲)
ای حسین دیر ایدیم عشقینی پنهان ساخالاین
بیلما دیم کیم ایلامیش کوز یاشی عالم شهرتی

(۱) ه : عشق ارا وه وه که بیلدی (۲) این بیت در نسخه های دیگر نیست ، از «ه» گرفته شد .

وله خلد الله تعالى دولته

-۱۸۷-

عشقینگ اوتی جسم و جان ناتوانیم اورتادی
طرفه اوت ایردی که پیدا و نهانیم اورتادی
روزگاریم ایلادی خالینگ سوادیدیک قرا
روزگاریم خود نی بولغای خان و مانیم اورتادی
خان و مانیم اورتادی زلفونگ تونی دیک ای قویاش
خان و مان نی کیم ، باری نام و نشانیم اورتادی
سور سالار احباب کونگموم کویگمانین ایت ای صبا
کیم آنی بیر خرده ماه خرده دانیم ❀ اورتادی
اوتلوغ احوالیمنی کورگان خلق کویدی سر بسر
کورماگان نی هم ایشیتکاج داستانیم اورتادی
نیچه کیم وصلی نهالین جان ارا ایکتی کونگول
هجر اوتی بیرله آنی سرو روانیم اورتادی
ییتی کوک کیم ظاهر ایلار جسمی دا کول رنگی نی
ای حسیننی بارچه سین اوتلوغ فغانیم اورتادی

❀ ج ، ز ، ح ، ک : خورده ماه خورده دانیم

وله بسط الله ملكه

- ۱۸۸ -

نوبهار اولدی آچیلماس وه که عیشیم گلبنی
غم خزانى ییلمی دین ساورولدی صبریم خرمنی
مین که بیر رخسار و قامت حسرتی دین مین هلاک
نی آسیغ جانیمده گلشن ارغوان و سوسنی
لاله بیرله سنبل سیراب دین تسکینی یوق
اول عذار و زلف اوت و دودی چون اورتار مینی
نیش غمزنگ دین تیکان بیرله تو تولشان یخشیراق
گلشن ایچره گل ییله تولخونچه کوکسوم روزنی
نالہ لیک کونگولوم چوروک بولشان سونکاک لارا ایچره دور
ایله کیم خاشاک ایچره بولسه بلبل مسکنی
یوز وفا قیلسانگ جفا کورسانگ تعجب قیلماغیل
کیم بو آیین دور ازل دین عالم اهللی نینگ فنی
بولخالی عاشق حسینى هم گدا دور هم زبون
عشق ارا سودا ایتما دی شه یا مبارز ایرگانی

وله خلد ملکہ

- ۱۸۹ -

بیر پری وش شوقی اوتی جسم و جانیم اورتادی
ایریمیب بیر اوچقون آندین خان و مانیم اورتادی
مین جهان و جان فداسی قیلمیش ایردیم دوستلار (۱)
یوزیم کیمما ننگ اگر جان و جهانیم اورتادی
کوه آهن بولسه عشقی اوتی اورتار ای کونگول
تانگ یوق اول اوت گرچه جسم (۲) ناتوانیم اورتادی
کونگولوم اندین اوزگما گما ممکن ایماس میل ایلاما
وه که تهمت بیرله شوخ بدگما نیم اورتادی
کونگولوم ایستار چاغدا کوپ امید بیردی مهریدین
وه که سونگرا (۳) ظالم نامهر بانیم اورتادی
زلفی دا سرگشته صبریم خیللی ساری آچتی یوز
برق اوروب آقشام آزیققان کاروانیم اورتادی
بو که توتتی باغ ارا کول رنگی بلبل گوییا
ای حسینی آنی بو اوتلوغ فغانیم اورتادی

(۱) ز، کک : قیلمیش ایردیم ای کونگول (۲) ز : تانگ یوق
اول اوت که جسم (۳) ب، ه، و : چونکه آندین

وله مد ظله

- ۱۹۰ -

ای فرا قینگدین کوزوم نینگ یاش و قان تو کماک فنی
کیم ایرور هم لعل کانی اینجو نینگ هم مخزن
ناله لار مقدور سیز کیم ظاهر ایتیم شام هجر
وه که نالم اوتی دین اور تانندی صبریم خرمنی
شام زلفونگ دور چو کونگلو مگا شېستان وصال
عارضینگ دور اول شېستان نینگ چراغ روشنی
سوز هجرینگ دین کیم اولتور دوم قرا توفراق ارا
کور گان ایتور کول ارا دیوانه دور گلخن
خط بنفشه ، زلف سنبل ، چشم نسرین ، چهره گل *
نی ریا حین بیر له تا بمیش زیب ، حسنونگ گلشنی
کونکلا کینگ گلگون مو دور آ یا خرامان قد بیلا
یا ایرور گل بر گیدین سین سرو نینگ پیراهنی
گر گدا اینگ دور حسیننی نی عجب نیو چون که بار
عشق ارا مین مفلس و سین حسن ملکى دا غنی

❦ ه : کوزی نر کس ، یوزی کل

وله بسط الله ملكه

-۱۹۱-

توشکالی سوزان کونگول کویونگ ارا فی الحال آنی
ییرغا توشکان اوت ایدی کیم ایلا دینگ پامال آنی
کونگولوم اوز حالیده قالماس جلوه قیلماج قامتینگ
وه نی حال ایرکین بو کیم ایلار قدینگ بیحال آنی
بوکه غافل لار جناسیدین قاچار شیدا کونگول
تیلیمه دیک دورکیم قاور لارتاش اوروب اطفال آنی
خامه دور جسمیم ولی جان رشته سین کور یخشی کیم
ضیف ایله تولشا نماغی دین دیسه بولور نال آنی
کورما گای ایردیم آنی هرگز چو ییشلاب سال و ماه
کورماس ایرمیش مین اوتوب هجریده ماه و سال آنی
گلشن دوراندا خوش دور (۱) باده گلگون ولی (۲)
ساقی گلرخ دمادم توتسه مالامال آنی
هر مقام ایچره حسیننی عشق لیحنین ساز ایتار
قیلماسه رخسارینغا نظاره گنگ و لال آنی

(۱) ح : خوشنور (۲) ز : ولیک ه :

گلشن ایچره بار ایله خوش دور می گلگون ولی

وله خلد ملکه

-۱۹۲-

نیچه هجران ساغری دین دمبدم اوزدین بارای
وصل جامین گر توتار بولسانگک لبالب سیپقارای
عشق دین جانیمشه ییتیم ساقیا توت ساغری
تا زمانی عقل ننگی دین اوزومنی قوتقارای
چرخ اگر عشاق دردی نقدی دین قیلسه طمع
مین هم اول آی هجریده آهیم خدننگین اوتکارای
وعده قتلیمغه اگر قیلسانگک که قیلشای سین شهید
باشیمه کیلسه اجل جانیم باریچه یالبارای
سرو گلرو یومنی بیردم کورماسام ای باغبان
دهر گلزارینی دیرمین کیم صبادیک اختارای
غافل اولغاج اول پری کویی دا بارور باش آلیب
عقل اوییگما تیلبه کونگلو منی نیچه کیم باشقارای
ای حسینی چرخ ظلمی بیله بولسه ، مین داغی
اشک طوفانی بیله گردون بناسین تونکتارای ❀

❀ در صفحه ۸۶ لغت چغتایی، تألیف شیخ سلیمان افندی بخاری:
بونکتارای ، و در صفحه ۲۴۱ همان کتاب : قونقارای

وله ضاعف شو کته

-۱۹۳-

ییتی جان آغز یمشه ییتکور لب نی کیم جان تا بشورای
باری اولماس دین بورون بو نقد پنهان تا بشورای
دیمه حسن اهلیشه نیو چون نقد جان تا بشورمادینگ
ایمدی کیم تاپتیم سینینگ دیک نامسلمان تا بشورای
هجر ارادشوار جان بیرما کدین اولمیش مین ملول
باشیمه ای عمر باتراق کیل که آسان تا بشورای
وصل امید ییرله گر تا بشورمادیم جانیمنی، لیک
ایمدی کیم جانیمنه مهلك بولدی هجران، تا بشورای
قان تو کارغا ایستادینگ کونگلولوم، گر اول آواره نی
تاپمادیم کیل کیم عوض جانیمنی تاوان تا بشورای
تیر باران غمینگ اولتورسه، مین هم یادگار
ناوک جورینگ او چون بیر نیچه پیکان تا بشورای
ای حسیننی جان نی جانان آلیده تا بشور دیدینگ
بولسه یوز جانیمن قبول ار قیلمسه جانان تا بشورای

ومن لمعات انواره

-۱۹۲-

نیچه آهیم دودی دیکه کویونگدا هر یان ایلانای
گرد دیکه کیم تیتسه ییل اول یر دا هم بیردم تینای
تیر باران غمینگک اول نوع یاغدی جسمیمه
ساخلای الماس مین حصا بین گر آنی یوز ییل سانای
ای اجل بو ضحیف دین مین خود تیر یلگوم یوق تورور
جان بیروردا قوی که آنینگک آستانین یاستانای
هجر یضه اورگانماک امکان یوق که اول مهملک دورور
بس عجب دور کیمسه اولماککا دیماک کیم اورگانای
مین مین و عشق ای کونگول ایرماس هواپی شمه
ذا تیمه گر زهد آیینی نی ییل لار اوتکانای
کوییدا بیخود ییقیلدیم تا پماین * یارب مراد
گر دیسام کیم بو فراغت اویقوسیدین اویشانای
ای حسینای یا شورون شمع شبستانیم مینینگک
عشقیدین مین هر کیچه پروانه ینگلیغ اورتانای

✽ ه ، و : تا پمادیم

ومن بدایعه ابقاه الله

- ۱۹۵ -

اوز گماچه فریاد ایتارمین هر زمان هجران تونی
بولماس ایرمیش ایتکان ایت نینگک هجرارا بیردیک اونی
ایله بیر آی هجریدین کونگوم کویار کیم گویا
چرخ ایننگک دودی دورور (۱) کوب لارا ایننگک اوچقونی

سیل اشکیم یوزین توتتی سایاننگ ایرکان زمان
یوق عجب گردون نی قیلمسه غرقه ایننگک اوز کونی

ییقیتی (۲) جان بیرله تنیم نی تیر باران فراق
وه که قات قات ییر دین اوتتی اول یاغین نینگک اوتکونی

توقتا تالمان اوزومنی ییشلاماق دین هجرارا
کورسه بو حالیمنی اول گل اسرای الماس کولگوننی

چون لطافت گلیمنی سین، چهره آچ تینگری اوچون
کیم تاننگک ایرماس بیله گل (۳) آچماق لطافت گلیمنی

ییردا سیر ایلاب حسیننی یوزیگا سونماس ایاق (۴)
تینگک ایماس آلیشده (۵) توفراغ بیرله ایننگک آلتونی

(۱) و، ز : چرخ ایننگک دودی دور (۲) ب، ه، و : نیغی

(۳) ب، ه، و : گل بیله (۴) ب، ه، و : سونماق ایاق

(۵) ه، و : آلیده

ومن دقایق اسرارہ

-۱۹۶-

کورگالی سین زلفی میگون کوزلاری مستانہ نی
اور تادی عشقینگک اوئی آخر مینی دیوانہ نی
بیخبر اول زلف دین جان بیردی کونگلموم خالیشه
بیلمادی دیوانہ لیشدین دام ایچیندا دانه نی
گر کوروب ناکہ یوزونگنی اولسام ای جان نی عجب
عاقبت چون شعله شمع اولتورور پروانه نی
قصہ دردیمنی گر زلفونگا دیسام عیب ایماس
کیم اوزون تونلار دا دیر بولور کیشی افسانہ نی
تا یراتتی حق تعالی دنیی دا حسن و جمال
کورمادی دوران کوزی بیر سین کییی جانانہ نی
کنج محنت ایچره تاپتی آی یوزونگک مهرین حسین*
کنج اگر ایستای سین ای جان قویمه بو ویرانه نی

* در این غزل نیز تخلص «حسین» آمده است.

ومن ریا حین حدایقه

-۱۹۷-

گل یوزی یادی (۱) قیلای یا اول خط ریا نینی
وصلی ایامین مو ایتای یا غم هجرانینی
ایورولوب باشی غه قویدوم هر زمان توفراققه یوز (۲)
وه که بیر ساغینمادی هرگز بو سرگردانینی
نقد عشقین کیم بوزولغان کونگولوم ایچره قویدی جان
اسرو معصوم ایلادی اول گنج ایله ویرانینی
ایوق که آتینگ کو کسومه گرچه تنیم غه بولدی ضعف
جان بیله کونگولوم تالاشتی لار انینگ بیکانینی *
گل یوزونگ شوقیدا غم دشتی نی قیلدی لاله زار
تیغ هجرینگ توکتی چون هر ساری باغریم قانینی *
حسنونگا اول نوع حیرانمین که حیران قالدی لار
کوردیلار فرهاد و مجنون چون انینگ حیرانینی
ای که جوروم ناو کین کونگولونگدا دیر سین کیم سانا
یاغدی انداق کیم یاغین کم بیلگای انینگ سانی
حسن دوریشه وفا چون یوق ، غنیمت توت بو کون
هم وفا آیینی نی هم خوبلوق دورانینی
ناله ایلار ابردی عشقینگده حسینیی یا شورون
دردینگ (۴) ایتی آشکار اول ناله پنهانینی

(۱) ز : کل یوزی یادین (۲) ز : قویدوم هجر وادی سیغه یوز
* این دو بیت از «ز» گرفته شد . (۳) ز : هجرینگ

وله خلد الله دولته

-۱۹۸-

نیچه کیم تار تار کونگول درد و غم و آزارینی
مهریم ارتار نیچه کیم کور سام مه رخسارینی
میندا مهری بو صفت تور (۱) وای کیم اول باغری تاش
بیوفا ایلار گمان بو خسته افکارینی
شوقی دین آهیم فلکک گما ییتی گویا کیم بیلیم
بیلا بیلیماس گما سالور، مین خسته حال زارینی
گل که رخساریشه شبنم توکسه (۲) درد عشقی دین
نیگما خوار ایتگای جنادین بلبل بیمارینی
وصل ارا غیرت حسیننی جانیشه اوت یاقتی کیم
نیگما جان تاپشای (۳) لقاسین یا که کوز دیدارینی

(۱) و ، ز ، کک : بو صفت دور (۲) و : شبنم بولسه

(۳) ج ، و : تا بقای

وله ايضاً (۱)

-۱۹۹-

غم ييمه مجزون کونگول کيم دالر بايینگ کيلگوسي
بزم عيشينگ توز گوچی عشرت فزايینگ کيلگوسي
ايلانگيل پرواز (۲) ای شهپاز همت کيم بوکون
طاير قدس آشيانين د همايینگ کيلگوسي
تيره شام هجردين کوب قالما تانگ کيم مهر ايله
صبح دولت ديك چيقيب تا بنده آيینگ کيلگوسي
غم ييمه لب تشنه هجران دشتيدا حيران قاليب
کيم زلال وصل ايچارگا رهنمايینگ کيلگوسي
ای حسيني قيلماغيل عشرت نواسين کم بوکون
کيم گلستان نشاطينگ د نوايینگ کيلگوسي (۴)

(۱) عنوان از «ی» گرفته شده . (۲) ک : مجنون کونگول

(۳) ح : ايلانگيل (۴) اشاره به امير علي شيرنوايي است .

ومن نتایج طبعه (۱)

-۲۰۰-

عشقم او تیدین کیلیب مجنون بیر او چقون ایستادی
آل دیدیم سونخاچ ایلیک ، باشدین ایاغین اورتاد
چون ایشیتتی و امتق و فرهاد ، مجنون (۲) کویگانین
کیلیبان کورگاج ایکاو حیرت (۳) آلارنی چور کادی
قالمادی اول یار کوییندا یری قان بولماغان
ایتلاری مجروح جسمیمنی چو هریان سودزادی
خسته کونگلووم تیلماغیدین قانمادی تیشی آنینگ
گرچه هجران قوش لاریشه بیر بیر آنی توغزادی
نی غمینگ چیقیتی و نی اغیار مهری تاپتی یول
ناو کینگ بیکانی تا کونگلووم شکافین توکرادی

(۱) عنوان از «ی» گرفته شد. (۲) ی : فرهاد و مجنون
(۳) ک : حسرت

وايضاً له

-۲۰۱-

کمیچه هجرینگدین وصالینگغه خیالیم بار ایدی
هیچ کیمگا (۱) ایتا امان کیم نی حالیم بار ایدی
بیل و آغزینگه نینگ حدیثین شرح ایتارگا ای حبیب
خورده بین لار بیرله هر دم قیل و قالیم بار ایدی
یاقا یرتیب، چاک ایتیب کو کسوم، باشیمشه تاش اوروب
ییشلار ایردیم دمبدم تا کیم مجالیم بار ایدی
چونکه کیلدیم اوزومه فریاد ایتیب چیکتیم فشان (۲)
هم ایتینگدین هم اوزومدین انفجالییم بار ایدی
باش قویوب جانیم فدا ایلاب ایتینگ نینگ آلیدا
ایلدیم وقتی مو نی کیم اعتدالییم بار ایدی
قتلینگ امید (۳) حزن کو نکلومگا بیر دم کیرماسه
هر زمان یوز قاتلا اولماک احتمالییم بار ایدی
وعده وصل اولماسه هجری ارا مین خستهغه
ای حسینی قایدان جان ایلمتماک خیالیم بار ایدی

(۱) ح، ک، ل : هیچ کیشی گا (۲) ح، ک، ل : قتل امید

(۳) ح، ک، ل : بیرتیب باقا

و ايضاً له

-۴۰۴-

حسن اقليميميده سين ديك دلبر رعنا قاني
دور حسوننگدا مينيننگ ديك عاشق شيدا قاني
كوزومه عالم قاراردى اول قوياش يوز هجريدا
اول پريوش سرو بويلوق مه جيين آيا قاني
سين سيزين كوب ييغلاماق دين ييتى ايش اول يرگا كيم
سو مو دور بيلمان كوزومدين آقادرغان يا قاني
غمزنگه اوقيني اتاماي آت ميني دلخسته غه
كيم جراحت ليغ كونگول نونگه مرهمى دور يا قاني
اونو توب ناگه حسيني نى رقيب دين سورغاسين
كيم مينيننگ عشقيمدا بولشان واله و رسوا قاني

وله زید عمره و دولته

-۱-

لعل جان بخشینگدین ایرو آب حیوان نی نیتای
هردم ار یوز جان بیرور جانا نه سیز جاننی نیتای
گر ایماس منظور یوزونگ حور و غلمان نی نیتای
گلمش کویونگدین ایرو باغ رضوان نی نیتای
باشیما گر گل ساچار، سین سیز گل افشان نی نیتای

هجر اندوهی دا تا گلمش ارا قیلدیم گذر
سرو بویی قامتینگک نینگک نخلیدین بیردی خبر (۱)
لیکن آنینگک وصلی دین نی بهره تا بتیم نی اثر (۲)
نخل قدینگک چون ایماس گریان کوزوم دا جلوه گر
جویبار اطرافیدا سرو خرامان نی نیتای (۳)

جسم و جاننی ایستامان باله که جانا ندین جدا
کورسانگک اول مهوشنی حالیم عرض ایتیبایت ای صبا
لیک زنه ار آلیدا بو نوع قیلشای سین ادا
اول ایتینگک گا بولماسه طعمه بو آلینگک دا فدا
ضعیف لبق بیکر نی نیلای ناتوان جان نی نیتای

(۱) آ: قامتینگک نینگک دیب بیردی خبر

(۲) ز، ک، ل: نی نمر (۳) آ: خرامان دین نیتای

بیر دم ای احباب هر ساری قاشیمدین کیتمانگیز
هر نی کیم دیرمین موجه بولماسه ایشیتمانگیز
بو که دیرمین چهره دین قانلیغ یاشیم آریتمانگیز
لعل گون اشکیم لبی هجرانیدا عیب ایتمانگیز
کوز یولیدین تو کما یین باغریمداغی قاننی نیتای

بو عجب دور کیم سنگا معلوم بولمایدور بو سر
کیم ایرورمین لعلی شوقیدین اولوم کا منتظر
گر سویونگدین هر نفس بیر جام بیرسانگ بار مضر
ظلمت هجریدا چشمنگ و صفین ایتما ای خضر
مین که عمروم دین تو یوب مین ، آب حیوان نی نیتای

سوز علاجیم دین دیمه ای بحر عشق ایچره غریق
کیم بولوبتور دیب غمیدین داغ ایله جسمینگ حریق
گر منگا بارسین محب و مشفق و یار و شفیع
داغیمه مرهم نی کوب تکلیف قیلما ای رفیق
توتوم اول داغیم اونکالدی ، داغ هجران نی نیتای

تا آیردی میندین اول مهوش نی چرخ کج نهاد
ای حسینی تیلبه کونگلولوم بولمادی بیر لحظه شاد
عاقبت چون تاپمادیم اول شوخ و صلیدین مراد
یار دین ایر و بوزوغ کونگلولومگا قیلدیم خیر باد
ای نوایی ایله گنج اولمای بو ویران نی نیتای

و ایضاً له

-۴-

جور و ظلمین وه ینه جانیمغه گردون قیلدی لا
باشوروب اول آینی حالیمنی دگرگون قیلدیلا
آه و وایلا میننی اسرو جگر خون قیلدیلا
اول جگر پر کاله سی اشکیم جگرگون قیلدیلا
شاد ایتای دیب ناتوان کونکلو میننی محزون قیلدیلا

اول که بار ایردی حیاتیم چشمه سی نینگک کوثری
یوق یوق ! ایردی باغ عمروم نخلی نینگک طرفه بری
مین خود ایردیم شوقیدین مجنون و اول هم بیر سری
وعده ایلاب جلوه سین باغ ایچره انداغ کیم بری
دشت اوزه آواره قیلماق لیق قه مجنون قیلدیلا

اول که دیر ایردی وصالیم نی سنگا همدم قیلای
چاک لار باغرینگدا کیم بولمیش انگا مرهم قیلای
اوکسوتوب درد و غمینگک موندین باری خرم قیلای
دیدى و صلیم بیرله کوب دین کوب غمینگنی کم قیلای
آنی کوندین کونگا اوکسوتماکتین * افزون قیلدیلا

✽ ك : اوکسوتماک دین

وعدة مهر و وفا ایلاب بو خون آغشته نی
صید قیلدی زلفی دامیغه چیکیب سر رشته نی
قان یاشیمدین لاله گون چون قیلدی باغ و پشته نی
قوتقارای دیب چرخ جوریدین میمنی سرگشته نی
انجم بیکان بیله جسمیمنی گردون قیلدیلا

یوزیگا حیران کوزوم چهره نمودار ایتکالی
الیدا لال ایردی تیل لعین شکر بار ایتکالی
قدیغه مایل خرد آهنگ رفتار ایتکالی
زلفیغه وحشی کونگول صیدین گرفتار ایتکالی
یوق آغیز دین بار ایکانچه حدی افسون قیلدیلا

توغرابان باغریمنی اول آی هچریده تیغ ستم
کوز یولیدین یاش ایله آقیزدی آنی دمبدم
اشک لعل و دریدین بیحد بولوبمین محتشم
مفلس ایردیم می قیلیم سینشان سفالیم جام جم
خاطریم ویرانه سین خود گنج قارون قیلدیلا

بو که شیخ شهریمیزی خلق دیر عاقل بسی
زهد و تقوی و فضایل بیرله هم کامل بسی
ای حسینی لیک ایرور بو ایش منگا مشکل بسی
کیم نوایی دین صلاح ایستار ایرور غافل بسی
خرقه و سجاده سین اول می غه مرهون قیلدیلا

وله طول عمره

-۱-

کورساتمه چمن دا سرو یولداش منگا
کییم کورگاندین (۱) کوزدین آقار یاش منگا
ایندورسه نی بولدی بیر نفس باش منگا
اول سرو روان که بولدی بویداش منگا
وله زید عمره و دولته

-۲-

اول غمزه که باغریم اولدی افکار اندین
هر لحظه ایرور ضحیف و بیمار اندین
لعلینگه که ایرور خسته کونگول زار اندین
نیلای که سنگا بار ایرمیش (۲)، آزار اندین
وله ادام الله دولته و رفعته

-۳-

اول شوخ که بیر دم منگا همدم بولماس
زخم اورسا داغی (۳) وصلیشه مرهم بولماس
عشقینگدا (۴) کونگول نصیبی جز غم بولماس
کونگول کوتارای دیسام کونگول هم بولماس

(۱) ز : کورگانیدین (۲) ز : بار اییمیش (۳) ز : زخم اورسه
فراقی (۴) ز : عشقیدا

و ايضاً له

-۴-

ای چرخ جفا گرنی ستم لار قیلدینگ
جانیمشی نشانه الم لار قیلدینگ
مهلك نفسیم اوتین علم لار قیلدینگ
عذرونکنی نیچوک قولای کرم لار قیلدینگ

و ايضاً له

ییشلامه ای کوز کیم اول (۱) سرو سمن بر کیلگوسی
کویماگیل ای جان که اول خورشید انور کیلگوسی
ای کونگول بیمار لیغ دین غم ییمه کیم باشینگما
بیر مسیحادیک حدیثی روح پرور کیلگوسی
و ايضاً له

اشک طوفانی اگر جسمیم کوتاردی کوییدین
آه کیم تا کوز یوموب آچتیم چیقاردی کوییدین
یوق که سوردی کوییدین اول سیل مین آواره سین
نخل امیدیم نهالین هم قوپاردی (۲) کوییدین

وه که بیر جلاد وش قانیم توکار ایلار ستم
قورقارام قانیم توکار دا تا بماغای تیشی الم

(۱) ح، ب، گ : که اول (۲) ز : قوتقاردی (۲)

و ایضاً له

بولسه یوز جانیم فدا لعل شراب آلودیشه
جسم بیماریم هم اولسون چشم خواب آلودیشه

و ایضاً له

کورگالی حمام ارا اول آی قاشی پیوسته سین
ایلا دیم عینیمنی طاس و قاش لاریم نی دسته سین

و ایضاً له

اوت چیقاردی عشق تن دین ، وه که جان دین درد هجر
عشق دردی مهلك و مهلك راك آندین درد هجر

سنبلونگنه بیر خطایی بنده دور مشك ختن
گر دلیل ایستار ایسانگك باردور لباس یارغاغی *

اول پری کوز دین چو مخفی دور ، همیشه وه نیچه
ایستاب آنی تا بماسا مجنون کونگولنی یازغورای *

* این دو بیت را شیخ سلیمان افندی در صفحه ۲۹۱ و ۲۹۲ لغت
خود بنام سلطان حسین میرزا قید کرده ، در نسخ خطی دیده نشد .

(اشعار دری)

از غم عشقت مرا نی تن نه جانی مانده است
آن خیالی گشته و این يك (۱) گمانی مانده است
با قد خم گشته ام در هجر آن (۲) ابرو کمان
چون کمانم پی روی استخوانی مانده است
داغهای استخوانم بین چو خال کعبه‌تین
هر یکی از ناوڪ آن مه نشانی مانده است
ای که میجویی نشانم رو بکوی یار بین (۳)
خاك گشته چشم و سر بر آستانی مانده است
چون حسینی باز خواهم خویش را پیرانه سر
مست و سر در سجده (۴) زیبا جوانی مانده است

جانا جفا برای وفا میکشیم ما
ترك وفا مکن که جفا میکشیم ما
نقاش چین چو صورتش آورد در نظر
زد بر زمین قلم که چها میکشیم ما

-
- (۱) تحفه : این خیالی گشته و زان يك (۲) روضة السلاطین :
با قد خم گشته در هجران آن ، تحفه : با قد خم گشته اندر
هجر آن (۳) روضة : گرد کوی نازنین
(۴) لطایفنا مه : مست سر بر سجده ؛ تحفه : مست و سر در زانوی

رسالة سلطان حسين بايقرا

مقدمه

این رساله منشور نیز بزبان چشتایی و بقلم سلطان حسین میرزاست. محتوی آن وصف کارنامه های فرهنگی خود نویسنده، مناقب مولینا جامی و ذکر شخصیت ادبی امیر علمی شیر نوایی است. نوایی در محاکمة المشتین خویش در باب این رساله مینویسد: «اوزلاری نینگ خورشید فیض طبع لاریدین ظهور قیلشان رساله که اوز گوهر ریز قلم لاریدین نگارش تاپیب دور و اوز کماهی حالات لاری کیفیتی دا گذارش صورتی توتوب دور، بو بایری بنده لارینی نظم طریقی نینگ بارچا نوعی دا، تخریف لاری بیتیب صاحب قران لیق لقبی بیله سر افراز قیلیب دور لاری و بی مثل و انباز لیخ وصفی بیله ممتاز ایتیب دور. و مقرر دور که همایون طبع لاری زمان مشکلاتی نینگ معیاری دور، فرخنده ذهن لاری عالم دقایقی نینگ حلالی و صاحب اسرار ی»

(محاکمة المشتین، استانبول ۱۳۱۵ق، صفحه ۹۸)

در رساله بی که بقلم گوهر ریز آن حضرت نگارش یافته در کیفیت حالات خودش نیز مطالبی هست، و این بنده را در طریق همه انواع نظم تعریف کرده و به لقب صاحبقرانی سر افراز و بصفت بی مثل و بی انبازی ممتاز فرموده اند. طبع همایونش معیار مشکلات زمان و ذهن فرخنده اش صاحب اسرار و حلال دقایق عالم است.

از این رساله كوچك كه بيش از هفت - هشت ورق دارد ، فقط دو نسخه خطی بدست آمده قرار آتی :

۱- نسخه كتا بخانه شخصی مرحوم محمدفؤادكو پریلی كه آنرا برای كرت اول در كتابش موسوم به «تورك دیلی ن ادبیاتی حقنده ار اشترمه لر ، طبع استانبول ۱۹۴۴م» معرفی کرد . -

۲- نسخه یی كه پروفیسور اسماعیل حكمت ار تایلان بسال ۱۹۴۵م در كتا بخانه بایزید واقع در شهر اماسیه ترکیه كشف کرد و آنرا در همان سال بصورت عكسی از فاكولته ادبیات استانبول منتشر ساخت . ترانسكریپسیون رساله ، بسال ۱۹۴۹ در جلد اول مجله زبان و ادبیات ترکی (1) بچاپ رسید . آقای تفرخان گنجه ای از روی چاپ استانبول ، این رساله را بزبان ایتالیایی ترجمه کرد و با متن آن در مجله انستیتوی خاورشناسی دانشگاه ناپل (2) بسال ۱۹۵۴م در روم انتشار داد . قرار معلوم در این اواخر در تاشكند نیز طبع و نشر شده است . مانیز از روی طبع عكسی استانبول به چاپ رسانیدیم .

واحدی جوزجانی

(1) Turk Dili ve Edebiyati Dergisi, Cilt 1, 1946, s. 39-47.

(2) Annali dell'Istituto Universitario Orientale di Napoli, Nuova Serie V (Roma, 1954) pp. 157-83: Uno Scritto apologetico di Husain Mirza Sultano del Khorasan.

سبحانه و تعالی

حمد و ثنا اول پادشاه لار پادشاهی غه کیم هر پادشاه
کیم آندین عظیم راق ممکن بولماغای، آنینگک سرا پرده
عظمت و جلالی تیگراسیدا کمینه گدا دورور.

خدایی که هر شاه (۱) انجم سپاه

آنینگک در گهی دا ایرور خاک راه

جلمت عظمت و جلاله و عمت مکرمته و نواله و درود (۲)

بی انتها اول رسالت تختگاهنی نینگک مسند نشینی غه کیم
هر تخت گیری که مهجه لواسی قویاش دین او تکای،
انینگک سایه علمی دا شفاعت خواه بی نوا دورور.

رسولی کیم رسل دور بارچه خیللی

ایرور کون و مکان انینگک طفیلی

صلی الله علیه و علی آله و خلفائه و اصحابه. بو رقم

نینگک راقمی و بو تحریر نینگک محرری:

سورکان بو ورق یوزیگا خامه

بیر غمزده سیاه نامه

المحتاج الى رحمة الله الملك الخفور فقير حقير سلطان

حسین بن منصور ستر الله عیوبه و غفر ذنوبه مونداق بیان

قیلور کیم چون تینگری تبارک و تعالی کایناتنی عدم

دین وجود غه (ق ۲۲) کیلتوردی و مخلوقات نینگک یوقین

بار قیلدی. باری آفرینش دین مقصود، انسان ایردی کیم

ولقد کرّمنا بنی آدم و حملناهم فی البر والبحر (۳) اندین

(۱) اصل: هر شاه و انجم سیاه (۲) اصل: درودی

(۳) قرآن،، سورة بنی اسرائیل، آیه ۷۰

خبر بیرور . با وجود اول کیم بنی آدم نی جمیع مخلوقات
 غه مکرم قیلدی کیم موندین آرتوق مرتبه بولا آلماس
 و موندین بییک رتبه نی عقل باور قیلماس . و لیکن بو
 نعمت شکرین ادا قیلما نغّه وعده قیلدی کیم عنایت نی تازه
 و نعمت نی بی اندازه قیلما ی کیم ولشن شکر تم لازیدنکم (۱)
 بو معنی غه مخبر دورور . اگرچه ایننگ نعمت لاری ایننگ
 شکری ادا سیده کیشی ایننگ هر سر مویی بیر تیل و آلا ر
 دین هر تیل هر دم میننگ ئی نغّه قایل بولسا ، انداق کیم
 سزاوار دورور ، شکر نعمت بجای کیلتور ما ک ممکن
 ایرماس . و لیکن هر کیشی اوز خورد حال یغّه شکر نعمت
 ادا قیلما ی هم بولماس . نظم :

ایننگ شکرین آیتور دا بولما ملول

اوزی بیلسون ار قیلسه رد یا قبول

نی کیم تینگری امر ایتی مامور سین

ادا سیدا عجز اولسه محذور سین

ولی اولچه ممکن دورور سعی قیل

که خوی ایلا گای تینگری شکر یغّه تیل

اما اگرچه خلائق غه شکر واجب تورور ، و لیکن چون

آیه کریمه خلق الانسان من تفاوت (۲) ثابت (ق ۲ ب) تورور

موندین معلوم بولور کیم هدایا و نعم تاغی متفاوت
 بولغای ، شعر :

حق نوری بیله اگرچه روشن دور جمع

خورشید بیله ولیک تیننگ بولمادی شمع

(۱) در قرآن: لئن شکرتم... (ذک: سورة ابراهیم، آیه ۷)

(۲) آیت نیست ؛ مولف اشتباه کرده است .

پس قاچان کیم انسان نینگ خلقتی مراتبی دا تفاوت
ظاهر و حق تعالی نینگ نعمت و احسانیه دا داغی هر
کیشیگا اوز مقدور یغه کورا انعام قیلشان جهت دین
تفاوت اراغه کیردی البتہ کی-راک کیم ، شکر اداسیده
تاغی تفاوت بولغای ، شعر :
گداغه شکر ایشی بولغای گداچه

و لیکن پادشاه غه پادشاچه
پس یقین بولدی کیم پادشاه لار کیم آلارئی
حق تعالی عالم ملکئی دا تاج بخش و تخت نشین قیلدی
بلکه ظل الله فی الارضین ایتی ، حکم لاری عالم ایلیمگا
روان و دهر ایلیم قوللوق لاریدا ناتوان ، بیت :
قاشلاریدا خلق ایشی افکنده لیق

امر لاریغه ایلیم ایتیپ بنده لیق
مقرر تورور کیم بو جماعت غه شکر نعمت اداسی
افزون راق و شکر گزار لیق ❀ تیلیم اوزون راق کیراک
بولغای ، و بو سلاطین اراسی دا تاغی بعضی دین بعضی غه
تفاوت باریندین کیم حی قدیر و پادشاه بی وزیر نینگ
عنایتی بارچه غه یکسان بولمادی و تینگ دست بیرمادی
اول جماعت دین کیم آلارغه شکر نعمت باریدین کوپراک
واجب تورور. خیال غه انداق کیلور کیم بیر ی (ق ۲۴) بو
فقیر ناتوان و بو شکسته بی سامان تورور که اگر یوز
مینگ ییل عمر تاپیب یوز مینگ تیل بیل شکر گزار لیق ❀
قیلسام انینگ انعامی نینگ یوز مینگ دین بیریمگا

❀ اصل : شکر گزار لیق

ادای شکر قیلا آلماغای مین. نیچه تاغی بو نوع بولسا
 خاطر تیلار کیم اول کرم و عنایت و اول الطاف بی نهایت
 نینگ کو پیدین آزی بیان غه کیلماغای، بلکه مینگگی دین
 بیر قلم تیللی بیله ورق یوزیغا بیتهیلماغای. اول جمله دین
 بیر بو کیم اگر چه بعضی سلاطین غه بوشکسته بنده سی
 دین کو پراک مملکت و جاه و خزاین و سپاه بیردی،
 ولیکن آلار نینگ کو نگلی گما بو جهت دین غرور یول تاپتی
 و شکر گزار لیک * ایشیدا فتور یوزلاندی. بو فقیر غه
 همتی نصیب قیلدی کیم یوز آلا رغه بیر گما نیچه شوکت
 و ملک، کونگلو منی مشرور قیلا آلماس و عبودیتیم
 اسباب بیخه قصور سالماس. اگر آلا ردین بعضی نینگ
 اعتمادی انینگ لطف و کرمی غه بولدی و اگر آلا ردین
 بعضی نی دناءت نسب جهتی دین مطمون قیلدی، اما بو
 ضعیف نینگ ییتی اتا بلکه ییتمیش آتا غه چه آبا و اجدادیم
 نی سلطنت و بلکه ولایت غه مشرف و مقرون ایتی. اگر
 بعضی دین سلطنت ابهتی و غروریدین فقر و فنا اهلیمه
 استغنا و سر بلند لیک ییتکور دی، بو ناتوان دین اول
 رفیع الشان (ق ۳ ب) گروه غه خاکسار لیک بیله نیاز مند لیک
 ییتکور دی، بیت :

گر عالم ایلیگما شاه قیلدی فقر اهلیمه خاک راه قیلدی
 و بعضی هم بولشای کیم الارنی حلیه زهد و طاعت
 بیله اراسته و زیور علم و بلاغت بیله پیراسته قیلیم
 تورور، ولیکن بوشکسته نینگ خاطر یخه بو طریق نی

* اصل : شکر گذار لیک

مستحسن و دلپذیر و اول عزیزلارنی مقبول و بی نظیر
 کورگوزدی و الار روحیشه میخندین فاتحه بیله استمداد
 و اول روحانیت لاردین میخینگک ایشیمگا کوپ فتوح و
 کشاد ییتکوردی. و بعضی نینگک زمانیدا اختیارلیق
 اولاد بشارفت و اعتبارلیق ارکان دولت دین فقرا و
 مساکین گا و رعایای مشقت آیین غه ظلم بیحد و تعدی
 بیحد بولدی، بو افتاده نینگک عصریدا فقرا و مساکین بو
 غم لار دین شاد و رعایای نامراد بو قید لار دین آزاد
 بولدی. و بعضی نینگک زمانیدا صدور ظلم پیشه و نواب
 خارج اندیشه اوقاف نی بوزدی لار و انینگک حاصلی بیله
 مجلس عیش و طرب یاساب، نوای فسق و فجور توزدی
 لار، بو مسکین اوقاف غه متعین قیلشانلار، باری خراب
 لارنی محصور و استحقاق اهلین شادمان و مسرور قیلدی ❀
 و الار زمانیدا اوقاف بوزولغان جهتدین طلبه مشموم
 و مدرس محروم بولسا، حالا شکر کیم دارالسلطنة دا
 تخمیناً یوز حوزه درس بولغای، کیم فضایل دینییه و
 علوم یقینییه ادنای وروم (ن؛ آ) اقصاصیدین چین سرحدیشه
 دیکینجه جمیع اسلام بلادیدین قابل طالب لار بو آوازه
 و مذاکره بی اندازه نی ایشیتیب غربت مشقتین اختیار
 قیلیب بو تختهگاه غه یوزلانورلار. تاغی تینگری عنایتی دین
 اوقاف حاصلی بارچه نینگک خرج مقابله سیغه ییتار، و
 روزگار لاری فراغت بیله وتار، و بو مذکور بولغان
 مدارس ❀❀ غه یاقین خانقاه بولغای کیم هر قایسیدا

❀❀ اصل: قیلدیلار ❀❀ اصل: مدرس

احتیاج اهلې بی‌شایت و استحقاق خیلې بی‌نهایت خرسند
 و بهرهمند بولورلار. و اگر اول زما نلار دا قراقچی
 خوفیدین تاجر مهاجر قطاع الطریق بیمیدین ، سایر غربا
 و مسافر مسکن دین بیر مقصدغه و وطن دین بیر معبدغه
 یتماکدا ، کوب صعوبت و بی حد عقوبت کورارلار
 ایردی ، بو زماندا سیاست صرصری ، اول مخدول قوم نینگ
 وجودی خس و خاشاکین ، مماليك دشتی دین ایتوروب
 تورور ، بلکه دوزخ آتشکده سیشه یتکوروب تورور ،
 و مسافرغه هر منزلدا بیر رباط چرخ نهاد ، بلکه امنیت
 اوچون بیر قلعه سپهر بنیاد ، ساق لاردا رهنورد لارغه
 اندین دایه و ایسیغ دا جهانگرد لارغه اندین سایه . سایه و
 پناه دین باشقه تاغی هر دلخواه اندا حاصل ، و تیلاگان
 نیمه آسانلیق بیله واصل ، و هر قایسیدا اهل فساد دفعی
 و قطاع الطریق منعی اوچون سپاهی دین فوجی و متحین
 یساغلیق دین گروهی متمکن . و اگر بعضی نینگ (ن ۴ ب)
 وقتیدا مساجد ایشیک لاری مدروس و جماعات اهلې ،
 جماعت عوان ایلمکی دا مجبوس ایردی ، بو فقیر زمانیدا
 محاسب لار فکری ، مساجد حسابیغه یتیشماس و با وجود
 بو جماعات اهلې اندا سیشیشماش . هر قایسی غه
 آنچه رونق و احترام که کعبه معظمه دا مسجد حرام .
 و اگر بعضی ایام دا شرع احکامیغه و اسلام اهل بدعت
 خیلې غه زیر دست ایرکان بولسه بو ایام دا شریعت نبوی
 و احکام مصطفوی بازوسی انداق قوی تورور کیم یاقین
 دور کیم احتساب اهلې اوچونچی فلک دا زهره مشنیه

سینہی دره اور غایا لار و بر بط و چنگ-ینی ییر-گا اوروب
 سیندور غایا لار . ینه ایش لار هم کوپ دور کیم تفصیلی
 سوز-گا موجب تطویل و تحریری باعث قال و قیل بولور
 بو نوع امور دین باشقه و بو طور حال اتدین آیر و تاغی حق
 سبحانه و تعالی ، بو نحیف بنده سینینگ سلطنتی زمانیده
 بیر نیچه کیشی-گا جلوۂ ظهور بیریب تورور ، و بو فقیر
 مجلسی ۱۵ آلا ردین تشریف حضور ارزانی تو تو پتور ،
 کیم آلا ر نینگ وجودیدین بو زمان جمیع ازمنه غه راجح
 تورور و بو دوران ، بارچه دور لار دین ممتاز ، که
 بولار تاغی موجب کوپ ادای شکر تورور که اندین ناطقه
 تیلی لال و قلم تیلی شکسته مقال دورور . و اول جمله
 نینگ اعلم و افضل ، فضایل دریاسی نینگ در پاکتی و
 ولایت افلاکی نینگ خورشید تابناکی نظم (ق ۵ آ)
 جواهری نینگ صاحب انتظامی حضرت شیخ الاسلامی
 مولانا عبدالرحمن جامی سلمه الله و ابقا تورور کیم تا
 فلك قدیمی نهاد و ثوابت و سیار دین ، یوز مینگ کوز
 بیله ، عالم اهلیشه ناظر دورور ، کوزی-گا انداق نادر
 خیال کیلما میش و تا مهر جهان نما ، بلکه خورشید سپهر
 پیما ، جهان دوریسه سایر دورور ، پرتوی هرگز ایننگ
 تیک عدیم المثال اوستی-گا تو شما میش . جواهر نظمیدین
 جهان صدفی تولا در ثمین و لالی نشریدین افلاک اطلسی
 غه زیب و تزین . تصانیفی جمیع علوم دایمحد و هر تصنیف
 دا خزاین محانی بی عدد . شعر :
 چو میزان طبعی بولوب گنج سنج
 انگا بیر آرازو کیلیب پنج گنج

که حیران قالیب نظم قیلشان چاغی
 انگا یوق که خسرو نظامی . تاغی
 غزل لاری شور انگیز بیت لاری لطف آمیز
 کیم کوپ ییل لار حق سبحانه و تعالی
 الارنینگ سایه ارشادین بردوام و بو دولت ایامی غه
 انینگ تیک صاحب دولتنی مستدام توتسون ، وینه هم
 نظم اهلیدین خوشگوی لوق اوجی نینگ سهیلی بولور
 دیک کیشی لار بار ولطافت نظم داستانی و متانت ترکیب
 بیانیدا عالم ایلی الارنینگ طفیلی بولور دیک موجود
 تورور کیم بوپرون آلاردیک فلک جلوه بیرگان ایرماس
 و حالا تاغی هیچ ییردا کیمسه الار تیک نشان بیرماس .
 و هرات صانها الله عن الافات و نواحی (قه) سیدا اولچه
 خاطرغه کیلور و اولچه صادق القول و صاحب وقوف
 ایلی عرض غه ییتکورورلار شاید مینگ گما یاقین کیشی
 کیم الارنینگ ایشی معانی درلارین نظم سلکیگما تارتماق
 بولشای و دقت گوهرلاریغه وزن لباسی زیب و زینتین
 بیرماک بولشای ، کیم هیچ دوردا بولار دیک ایل نینگ
 مینگی دین اونی و هیچ دا یوزیدین بیری یوق ایرکان
 دورور . بو اسمی مذکور بولشان لار و اوصافی مسطور
 بولشان لار فارسی نظم انجمنی دا بزم توزگان و فارسی
 گوی لوق بحریشه آشنالیق کورکوزگانلار دورور
 و لیکن معانی ابکاریشه بو کونگا دیک-مینجا هیچ کیشی
 ترکانه لباس کیدورماگان و اول نازنین لارنی بو زیبا
 خلعت بیلله جلوه ظهورغه کیتورماگان تورور و بو مشکبو

رعنا لار طبع نها نځانه سید ا عربان ليق دین محجوب قالغان
 دورور و بو حوروش زیبالار حله سیز ليق دین جلوۀ ناز
 قیلا آلمانان دورور . تا بو فرخنده زمان و بو خجسته
 دوران کیم بو ناتوان نینگ بایری ایل کونوم دین و
 اوچاوری کیشی قارام دین قوللوق سلکی دین کوکلتاش
 ليق پایه سیخه بیتکان و ملازمت طریقیدین ، مصاحبت
 سرمایه سین (کسب) ایتکان ، حرم کبوتری دیک پرده سرای
 خلوتیدا محرم ، و صراحی بطی دیک شبستان صحبتی دا
 همدم ، حق سوز ادا سیدا دلیر ، یعنی میرعلیشیر اصلح الله
 شأنه کیم تخلصی نوایی غه مشهور دورور و اشعاریدا
 (ن ۲۶) بو تخلص مسطور ✽ ترك تیلیم نینگ اولنگان
 جسدیغه مسیح انفاسی بیله روح کیووردی و اول روح
 تاپقان لار غه ترکی آیین الفاظ تار و پودی دین
 توقولغان حله و حریر کیووردی و سوز گلستانیدا نوینار
 طبعیدین روان آسا یاغین لار بیله رنگارنگ گل لار
 آچتی و نظم دریاسیغه سحاب فکرتیدین روح پرور قطره
 لار بیله گوناگون درلار ساچتی ، هر صنف شعر میدانیغه
 کیم تکاور سوردی اول کشورنی تیغ زبان بیله اوز حیطة
 تصرفیغه کیووردی انینگ نظمی و صفی دا تیل قاصر و
 بیان عاجز تورور خاطر غه اوزی نینگ مثنوی لاریدین
 نیچه بیت کیلور کیم بو ایتیلادورغان معنی دا نظم
 قیلیب تورور ، و اول بو دور ، مثنوی:

✽ اصل: مسطور

مین اول مین که تا ترک بیدادی دور
 بو تیل بیرله تا نظم بیدادی دور
 فلك کورمادی مین کیبی * نادی
 نظامی کیبی * نظم ارا قادری
 فی نظمی دیر ایرسام مینی درد ناک
 که هر لفظی بولشای ایننگه در پاک
 خدا ییتکورور آنچه سرعت منگا
 که بولماس ییتریگا فرصت منگا
 بو میدان دا فردوسی اول گرد ایرور
 که گر کیلمسه رستم جوابین بیرور
 رقم قیلدی فرخنده شهنامه
 که سیندی جوابیدا هر خامه
 مسلم تورور گویا بو ایشی
 که معرض غه (ن ۶ ب) کیلمای تورور هر کیشی
 دیدی اوز تیل یی بیرله اول کان گنج :
 که سی سال بردم به شهنامه رنج
 آنی دیرگا بولسه قاچان رغبتیم
 ایرور آنچه حق لطفیدین قوتیم
 که گر نیچه طبع اولسه کاهل سرای
 بیتیگای مین اوتوز ییلین اوتوز آی
 اگر خاص معنی گر ایهام ایرور
 ایننگه کوندا یوز بیت یی حلوام ایرور

* اصل : کیبی

نى شهنامه كيم خمسة غه اور سام ايل
 انينگ پنجه سى سارى ييتكور سام ايل
 اميديم بو كيم ايلابان فتح باب
 قولوم بير گاي اول پنجه غه تاغى تاب
 اوتوز ييل گه آنى نظام ديميش
 قاشيمدا ايرور ايكي اوچ ييل ليق ايش
 قاچان آنى دير بزمى توز گامين
 ديماكنى خلايق غه كور كوز گامين

اول وقت كه بو ابيات انينگ طبعى دين باش اوروب
 ايردى، ايل قاشيدا شاعرانه لاف و مادحانه گزاف كورونور
 ايردى . و الحق چون بو همايون فرصت دا و بو
 روز افزون دولت دا ، خمسة پنجه سيغه ايليگ اوردى
 و انينگ اتمامى غه جد كيلتوردى ، اگرچه شيخ نظامى
 نظم اهلى نينگ استادى دور ، اوز خمسة سين ، مشهور
 بو دور كيم اوتوز ييل دا تكميل بيريب تورور ، و مير
 خسرو كيم خمسة ابياتى عدددين اوتوز مينگ دين ، اون
 سكيوز مينگ گما اختصار قليب تورور و شهرتى (ق ٢٧)
 مونداق دورور كيم آلتى ييتى ييل دا تو كاتيب تورور
 بو فصاحت ميدانى نينگ صفدرى و بلاغت بيشه سى نينگ
 غضنفرى ، با وجود اول كيم ، كوپ افسانه لار دا دلپذير
 تفسير لار بيردى و طبع پسند اصلاح لار قيلدى ، بنيادى نينگ
 ابتداسى دين ، سوادى نينگ انتها سيشه چه همانا ايكي
 ييل دين اوتمادى ، و آيتيلشان اوقات ، حساب غه كيرسه ،
 ديسا بولشاي كيم آلتى آي غه ييتمادى ، كيم آنينگ افسانه

لاری رنگین لیخین و ابیاتی سحر آیین لیخین و تراکیبی
 متانتین و معانی سی لطافتین مطالعه قیلشان کیشی بیلگی
 و ملاحظه قیلشان کیشی فهم قیلشای . یوق کیم مشوی
 سلو بیدا بلکیم هر صنف نظم کیم عرب فصیحاسی و عجم
 یلشاسی تزیین بیریب دورورلار و تدوین قیلیم تورورلار
 بوهیم بارچه غه خامه سوروب دورور و تعرض بیتکوروب
 تورور کیم شرحی دیوانی نینگ فهرستی دا مذکور و
 مسطور تورور ، نی دیوان ! الله الله جنگی کیم صافی
 الفاظ دین تولا گوهر بولشای ، و سپهر اوراقی کیم
 پاک معانی دین مملو اختر بولشای .

دیمه دیوان ، غم و درد اهلیمه آفت دی آنی

کویماک و شعله غم بیرله قیامت دی آنی

قایسی بیته کیم عشق اهلیمه جانیمه اوت اورماس ، و
 نایسی مضمونی کیم هجران خیلیم جسمین کوی دورماس ❀
 بلکه کولین کوکما ساورماس ، (ق ۷ ب) قایسی مصرعی
 کیم فراق جگر خونی نینگ باغری قانین نامیزماس ، و
 نایسی لفظی کیم هجران درمانده سی اشکی سیلی بیل
 صبر و شکیب خیلیم آقیزماس . نظم اقلیمیدا قایسی بیرک
 نورغانه کوچ کیلتوردی کیم ایشیکی انینگ یوزیگا
 آچیلمادی . و قایسی عظیم کشورغه طبع چیریکی بیل
 نرکتاز سالدی کیم فتح قیلمادی ، بوکون نظم ارکانی
 نینگ ربع مسکونیدا قهرمان اول تورور و بو ممالک
 فتحی غه صاحب قران آنی دیسالار بولور . شعر :

❀ اصل: کوردورماس

ایرور سوز ملکی نینگ کشور ستانی
قایو کشور ستان خسرو نشانی

دیما خسرو نشان ، کیم قهرمانی
ایرور گر چین دیسانگ صاحبقرانی

بو ینگلیغ غرایب آثار و بدایع شعار نینگ خروجی
بودولتدا ظهوری بو سلطنت دا بولشان کیم حق سبحانه
و تعالی آلی بو درگاه فلك مثال قوللوغی نینگ عازمی
و بو ذات ملك خصال مداح لاری نینگ ناظمی قیلدی ،
هم موجب کوپ شکر تورور . رباعیه :
یارب قایو شکر ینگنی ادا قیلشای مین

نی تیل بیله آنی ابتدا قیلشای مین
یوز جانیم اگر بولسه فدا قیلشای مین
دیسام که ادا بولدی خطا قیلشای مین

یارب مینی قوللوغونگ غه قادر ایلا
گر ییتسا بلا و درد صابر ایلا
یادینگ غه تاغی ایچیمنی طاهر * ایلا
(۲۸۵) انعامینگا هم تیلیم نی ذاکر ایلا

تم بالخير تمام شد رساله سلطان حسین میرزای بایقرا
الحقیر فقیر علیو یردی بن صحبت قلمی .

* اصل : ذاکر

تكملة ديوان

معین الدین زمیچی اسفزاری در کتابش «روضات الجنات فی اوصاف مدینه هرات» (سال تألیف ۸۹۷-۸۹۹ هـ) ضمن حکایتی، چند بیت یک غزل سلطان حسین میرزا را که بجواب غزل مولانا جامی میباشد، آورده است. برای روشن ساختن موضوع حکایت را از آن کتاب نقل میکنیم: رایات همایون حضرت خسرو صاحب قران ابوالغازی سلطان حسین بهادر خان، بساعتی میمون که بشظرات سعادت بخش مقرر بود، بعزیمت مازندران جهت اندفاع مخالفان از بلده هرات نهضت فرموده، «پل سالار» مخیم عساکر ظفر مآثر گشت. مقارن این حال، جناب ولایت پناه خواجه ناصر الدین عبید الله طیب الله مشواه بجانب حقایق پناهی مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی نور الله مرقدہ السامی مکتوبی فرستاد مضمون آنکه: جمعی از امرای سمرقند بی اجازت حضرت اعلی بدین جانب آمده و کویچه و متعلقان ایشان در خراسان مانده و مشوش اوقات این فقیر میشوند که درین باب جهت ایشان چیزی نویسد هر چند بحسب عرف، این صورت مستحسن نیست، چون بی رخصت آمده اند، التماس از خدمت مولوی آنکه چون حضرت اعلی را نسبت بدیشان کمال ارادت و اعتقاد حاصل است، اهتمام فرمایند که نظر بر قصور و تقصیر آنجماعت نکنند. و چون خدمت مولانا را نسبت بجانب خواجه صدق اخلاص و حسن اعتقاد درجه اعلی داشت از ارادت بنفس شریف متوجه اردوی همایون گشت. چون نزدیک بمحسک

فیروزی اثر رسید از السنه و افواه استماع نمود که حضرت اعلیٰ با حریفان مجلس انس بمباشرت و معاشرت مشغولند، و اطراف مجلس بخوبان خورشید سیماسا قیان ماه طلعت زهره جبین مزین است و هر چه از اسباب طرب و مواد عشرت باشد مهیا و معین، جناب مولوی توقفی فرمود و امرای عظام و اعیان درگاه استقبال نموده، بعد از شرایط تعظیم و تکریم، مقصود معلوم کرده باغزلی که خدمت مولانا مناسب مقام و مقتضی حال بدیهه فرموده بود بمجلس همایون بازگشتند، و این دو بیت از ان غزلست:

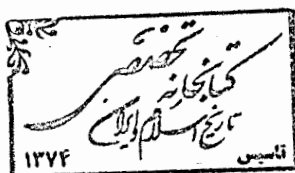
نه زهد آمد مرا مانع ز بزم عشرت اندیشان
غم خود دور میدارم ز بزم عشرت ایشان
بجائی کاطلس شاهان نشاید فرش ره حاشا
که راه قرب باید دلّی گردد آلود درویشان

چون این سلك در شاهوار از بحر محیط ضمیر منیر حضرت مولوی بصدف گوش حضرت اعلیٰ رسید... محیط خاطر حضرت سلطانی موج گوهر بر آورد و تمام غزل را بجواب موشخ ساخته، بمجلس فیض آثار جناب مولوی فرستاد. این سه گوهر گرانمایه که گوشواره عروسان معانی و تمیمه و شاح حورای بهشتی میزیبد، از ان سلك منظوم است، لاجناب حضرت اعلیٰ:

نشاید مجمعی را گفت بزم عشرت اندیشان
که نبود پرتو رویت چراغ مجلس ایشان

بجز تشویش نبود تخت و جاه و اطلس شاهی
 خویشا کنج فراغ و دلق گرد آلود درویشان
 حسینی وار از پیرمشان جویم قدح ، باشد
 ز درد جام جامی باده لعل جگریشان*
 چون قاصد جواب غزل و جواب پیشام بر طبق مرام
 باز رسانید، جناب مولانا از لجه طبع گوهر بار، چند در
 آبدار دیگر در سلك نظم کشیده ، نثار مجلس دریا نوال
 سلطانی گردانید ، این دو جوهر از آن نظم است:
 رسید قاصد و درجی ز مشکناپ آورد
 چه جای درج که درج در خوشاب آورد
 سخن درست بگویم ز شاه مسند ناز
 نیاز نامه درویش را جواب آورد
 (روضات الجنات، چمن دوم از روضه بیست و چهارم)

* این شعر را بعد از ختم چاپ دیوان دوست داشتمند جناب فکری
 سلجوقی از خلال یادداشت های شان نوشته بمن سپردند . بعداً من آنرا
 در روضات الجنات یافته ، صورت کامل حکایت را قید کردم .

لغتنامہ

آبنوس : نام درختی است ہندی، کہ رنگ سیاہ دارد۔
 آچیب آریب : گرسنہ و خستہ و کوفتہ ۔
 آرتوقسی : زیاد ، فراوان و کثیر ۔
 آزیقماق : گمراہ شدن ، راہ گم کردن ۔
 آسیخ : فایده ، نفع ، بہرہ ، تمتع ۔
 آلیشہ : در نزدش ، بحضورش ، بہ نزدیکش ۔
 آیل : فعل امر از مصدر آییلماق ، یعنی بے-وش
 باش و بیدار شو !
 اتاماق : نام گذاری ، مسمی کردن ، نامزد کردن ۔
 اراجیف : بفتح اول ، جمع ارجاف ، بمعنی سخنہای
 بیہودہ و دروغ و بی اساس ۔
 اسرو (بفتح الف) : بمعنی بسیار ، زیاد و فراوان ۔
 ام الکتاب : بمعنی قرآن مجید و آیات محکمات آمدہ
 و کنایہ از سورۃ فاتحہ نیز است ۔
 اوتاغہ : تاج ، اکلیل ، افسر ، دیہیم و جیشہ ۔
 اوترو : روبرو ، مقابل ، مواجہ ۔
 اوتکمانماق : زیستن ، امرار حیات کردن ۔
 اوتکون : بضم الف ، بسیار سریع و تیز ۔
 اورتانماق : سوختن و شعلہ ور گشتن ۔
 اورگامچی : عنکبوت، تارتنک، عکاشہ، اورمچک ۔
 اوزکون : سیلاب و طوفان کہ تاشقین نیز گویند ۔
 اوزگامچہ : دیگر نوع ، دیگر قسم ۔
 اوسروک : مست ، مدهوش ، سرخوش ۔
 اوش : بضم الف ، ضمیر اشارہ است، یعنی : آن یا او ۔

او کسو تماق : کم کردن چیزی .
 او کسوک : کم ، کمبود ، ناقص .
 اولتورماق : کشتن ، بقتل رسانیدن ، از بین بردن .
 اون : ناله و فریاد ، و بمعنی صدا نیز آمده است .
 اونچی (اینجو) : جواهر ، مانند : در ، مروارید
 و ثقل .
 اون کالیدی : شفا یافت ، صحت یافت ، از مصدر
 اون کالماق .
 او یاقماق : غروب آفتاب ، مهتاب و ستاره .
 او یوماق : خوابیدن ، استراحت کردن .
 ایستارام : فعل مضارع از مصدر ایستاماق ، بمعنی
 خواستن .
 ایسماق : وزیدن ، جریان باد .
 ایله : آنطور ، آن قسم .
 اینانماق : باور کردن ، اعتماد کردن .
 ایندورماق : فرود آوردن ، پایین کردن ، خم کردن .
 ایورولماق : باطراف چیزی گشتن ، طواف کردن .
 باتراق : زودتر ، وقت تر ، چابکتر .
 باشاق : خوشه گندم و خوشه هر چیز دیگر .
 بالچینخ : گل ، لای ، لوش .
 بخشی : منشی ، کاتب و نویسنده .
 (برای تفصیل این کلمه به دایرة المعارف اسلام ،
 چاپ ترکیه ، ماده بخشی ، جلد ۲ صفحه ۴۴۳ - ۴۴۸
 رجوع شود .)

بقم : چوبی است سرخ که رنگریزان ، بدان چیزها
رنگ کنند .

بو تراشماق : پراکنده شدن و پریشان گشتن .

بو تماق : التیام پذیرفتن زخم و رستن نیات .

بورک : بضم اول ، کلاه که قلیپاق و تیلپک نیز گویند
و « قریشی بورک » یکنوع آن است .

بورکانماق : پیچیدن و ملفوف شدن .

بولجار (بلجار) وقت موعود ، وقت ملاقات .

بولماق : یافتن ، پیدا کردن .

بیز اماق : تزئین ، زینت دادن .

بیله : اینطور ، این قسم .

بییک : بلند ، عالی ، بزرگ و جنسیم .

پر کنند پر کنند : پارچه پارچه و ریزه ریزه .

پرویزن : آردبیز و غربال را گویند .

تاموغ : دوزخ ، جهنم ، سقر .

تانگک : سحر ، صبحگاه ، بمبغنی عجب نیز می آید .

تانگلا : صبحگاه ، وقت صبح ، سحر .

تانگک ییلمی : باد سحر ، باد صبحگاهی .

تانماق : متکر شدن ، اعتراف نکردن .

توتاشماق : پیوند کردن آتش باستعمال درگران .

توزماق : درست کردن ، ساختن ، مقاومت ، برد باری
و تحمل کردن .

توکانماق : تمام شدن ، ختم شدن و به پایان رسیدن .

توکر اماق : بهم پیوستن ، مسدود کردن .

تومنان : ده هزارو بمحنتی زیاد و فراوان هم آمده است .
 تون : شب ، لیل ، لباس و پوشاك .
 تیتراگ-وچی : جیغی یی است شبیه تاج ، كه بر سر
 عروسان گذارند .
 تیلبه راماق : دیوانه و میجنون شدن .
 تیلمورماق : به حسرت یا به امید دیدن .
 چاقین : رعد ، برق ، مامه قلندیراغ .
 چورکاماق : سوختن ، طعمه حریق شدن .
 چولبان : نام ستاره یی است كه آنرا ستاره چوپان
 نیز گویند .
 چیرمانماق : پیچیدن ، ملفوف شدن ، محاط گردیدن .
 حسینى : نام یکی از مقامهای موسیقی است .
 خینچه : شاخچه نازك و باریك .
 دلال : بفتح دال ، ناز و غمزه و اشاره بچشم و ابرو
 را گویند .
 دوداغ : لب ، شفه .
 روح ، نام پرده ایست از پرده های موسیقی .
 ساجیق (ساجوق) آنچه از مسكوكات و خوردنیها كه
 در تویها بر عروس و داماد افشانند .
 ساغینماق : بخاطر آوردن ، یاد کردن ، طلب دیدار .
 سانچیلماق : خمیدن ، فرو رفتن نیزه و خنجر .
 سایلانماق ، حساب شدن ، انتخاب شدن ، مورد احترام
 قرار گرفتن .

سوئگاک : بمعنی استخوان ، که بزبان عرب «عظم» گویند .

سونماق : بضم سین ، بمعنی دراز کردن .
سپتارماق : بدون جرعه بسر کشیده نوشیدن .
سیکریتماق : سوار کردن ، به جماع انداختن .
شد: بفتح اول وتشدید ثانی ، موزون ساختن آهنگ موسیقی .

عذر قولماق : عذر خواستن ، محذرت خواستن .
عناء : بفتح عین ، رنج ، مشقت و اندوه .
غنج : بضم غین ، بمعنی ناز و عشوه و غمزه که آن حرکات چشم و ابرو باشد .

قات : فعل امر از قاتماق ، یعنی بپیوند و ملحق شو!
قاری : پیر ، فراتوت ، سالخورده .
قاوماق : دوانیدن ، تحقیق کردن .

قایخورماق : غمگین شدن ، محزون و مکدر شدن .
قربان (بضم قاف) : کماندان و نیم لشکر که بر کمر بسته می شود .

قوپ : فعل امر از قوپماق ، یعنی ایستاده شو!
قوپارماق : از بیخ کندن ، ریشه کن کردن .
قوتقارماق : رهانیدن ، نجات دادن .

قورغادی : احاطه کرد ، محاصره کرد ، از مصدر قورغاماق . ازینجاست که حصار و قلعه را قورغان گفته اند .

قویاش : آفتاب ، شمس ، خورشید ، مهر .
 قویبی (بضم قاف) : بمعنی پایین و تحت .
 قیستارماق : کوتاه شدن ، قصیر شدن .
 کاج : صنوبر را گویند که از درخت آن نیل بدست می آید .
 کوزگو : آینه ، مرآة و عینک .
 کوسماک : ایستاده شدن ، دور شدن و جدا شدن .
 کوك : آسمان ، رنگ کبود و ریشه نبات . درین دیوان بمعنی آسمان آمده است .
 کونگول تا پاکی : پرش قلب ، لرزش قلب .
 کویمانماق : بهانه کردن ، تحمل .
 لباس یارغاغی : لباسی که از پوست آش داده حیوان ساخته شود .
 مونك : درد ، غم ، الم و حسرت .
 مونكور غاماق : های های گریستن ، با ناله و زاری گریستن .
 نی آسپخ : چه فایده ؟ ، چه سود ؟ و چه نفع ؟
 نیتی ؟ : چه میشود ؟ ، چه خواهد شد ؟
 هریان : هر طرف ، هر سو و هر جهت .
 هورکونج : رم ، خوف و وحشت .
 یا (یای) : کمان ، قوس و بمعنی تابستان نیز می آید .
 یات : دشمن ، عدو ، بیگانه و خارجی .
 یاروق : روشن ، منور ، تابان .

یازغورماق : متهم کردن و مجازات نمودن .
 یازوغ : جرم ، گناه ، معصیت .
 یاستانماق : تکیه کردن . ازینجهة متکما و بالاش را
 یاستوق گفته اند .
 یافراغ : ورق کتاب ، برگ درخت .
 یالبارماق : تضرع ، تملق و التماس کردن .
 یانماق : فرار کردن ، منهزم شدن و بمننی سوختن
 نیز می آید .
 یخشی قال : خدا حافظ ، بامان خدا .
 ینگلیغ : شبیه ، مانند ، نظیر و مثال .
 یوتماق : بلعیدن ، تحمل کردن .
 یول آزماق : راه گم کردن ، و گمراه شدن .
 ییراق : دور ، بعید ، نقیض نزدیک .
 ییل : باد ، شمال ، ریح .
 ییمرودی : ویران شد و منهدم گشت .

منابع و مراجع

به استثنای نسخ خطی و چاپی دیوان سلطان حسین میرزا و نسخه چاپی رساله او، در تصحیح، تحشیه و بنوشتن مقدمه و تهیه لغتنامه، به کتب ذیل مراجعه شده است:

۱- مجالس النفایس امیرعلیشیر نوایی، متن ترکی، بتصحیح و مقابله خانم سویمه غنیوا، از انتشارات اکادمی علوم اوزبیکستان شوروی، تاشکند ۱۹۹۱م و ترجمه دری سلطان محمد فخری هروی (لطایفنامه) بسعی و اهتمام استاد علی اصغر حکمت، تهران ۱۳۴۳ش.

۲- تذکره روضه السلاطین، تألیف فخری هروی، بتصحیح دکتر عبد الرسول خیامپور، تبریز ۱۳۴۵ش.

۳- تحفه سامی، تألیف سام میرزای صفوی، چاپ وحید دستگردی، طهران ۱۳۱۴ش.

۴- محاکمه المشتین نوایی، متن چغتایی، طبع احمد جودت، استانبول ۱۳۱۵ق و چاپ انجمن زبان تورک انقره، ۱۹۴۱م و ترجمه دری، تورخان گنجه ای، تهران ۱۳۲۷ش.

۵- بابرنامه، چاپ خانم بیوریج، لیدن ۱۹۰۵م و چاپ ایلمینسکی، قزان ۱۸۵۷م و چاپ تاشکند، بالفبای روسی پارسا شمس یوف ۱۹۹۵م و ترجمه دری عبدالرحیم خان- خانان بمبئی ۱۳۰۸ق و ترجمه تورکی استانبولی، ترجمه و تحلیق پروفیسور رشید رحمتی ارت، ۲ جلد، انقره، ۱۹۴۳-۱۹۴۶م.

۶- اسلام انسیکلوپیدیسی، بزبان تورکی، مساده زبان و ادبیات چغتایی، جلد ۴ (جزء ۴۴).

- ۷- روضات الجنات فی اوصاف مدینة هرات ، تالیف
محمین الدین محمد زمچئی اسفزاری ، بتصحیح سید کاظم
امام ، بخش دوم ، تهران ۱۳۳۹ ش .
- ۸- کتاب «جامی» ، تالیف استاد علی اصغر حکمت ،
تهران ۱۳۴۰ ش .
- ۹- تاریخ حبیب السیر ، تالیف غیاث الدین خواند میر
هروی ، جلد ۴ ، تهران ۱۳۴۳ ش .
- ۱۰- تورک ادبیاتی نمونه لری ، جلد اول ، استانبول
۱۹۴۶ م .
- ۱۱- فهرست نسخ خطی ترکی کتابخانه موزه بریتانیا
تألیف ریو ، لندن ۱۸۸۸ م .
- ۱۲- قرآن مجید ، طبع کابل ۱۳۵۲ ق .
- ۱۳- فهرست نسخ خطی ترکی کتابخانه ملی پاریس ،
تألیف بلوشه ، پاریس ۱۹۴۲ م .
- ۱۴- فهرست نسخ خطی شرقی کتابخانه اکادیمی
علوم اوزبیکستان شوروی در ۸ جلد .
- ۱۵- فهرست نسخ خطی ترکی کتابخانه موزه توپکا پو
سراییی ، تألیف فهمی ادهم کره نای ، دو جلد .
- ۱۶- Musulman Painting تالیف بلوشه ، ترجمه انگلیسی
لندن ۱۹۴۹ م .
- ۱۷- تاریخ مختصر افغانستان ، تألیف پوهاند حبیبی
جلد ۴ ، کابل ۱۳۴۶ ش .
- ۱۸- برهان قاطع ، تألیف محمد حسین بن خلف تبریزی
باهتمام دکتر محمد معین ، ۴ جلد ، تهران ، ۱۳۳۰-۱۳۳۵ ش .

- ۱۹- لشت چغتایی و ترکی عثمانی ، تألیف شیخ سلیمان افندی بخاری ، جلد اول ، استانبول ۱۳۹۸ ق .
- ۲۰- اوزبیک کلاسیک ادبیاتی اثر لری اوچون قیستقه چه لشت ، تألیف شمسویف و ابراهیم-وف ، تاش-کند ۱۹۵۳ م .
- ۲۱- فرهنگ اندراج ، چاپ تهران ، ۷ جلد
- ۲۲- بیوک تورک لشتی ، تألیف حسین کاظم قدری ، چاپ ترکیه در چهار مجلد .
- ۲۳- از سندی تاجامی ، تألیف پروفیسور ادوارد برون انگلیسی ، ترجمه علمی اصغر حکمت ، تهران ۱۳۳۹ ش .
- ۲۴- شعر فارسی در عهد شاه رخ ، تألیف دکتر احسان یار شاطر ، تهران ۱۳۳۴ ش .
- ۲۵- میزان الاوزان نوائی ، فوتوکوپی نسخه خطی R 808 کتابخانه توپکاپو سرائی متعلق به کتابخانه نگارنده .
- ۲۶- رساله عروض ظهیرالدین محمد بابر ، میکروفیلم نسخه خطی و یگانه کتابخانه ملی پاریس ، متعلق به کتابخانه نگارنده .
- ۲۷- مجله ادبی هرات مقاله عبیدالله احرار در بیوگرافی سلطان حسین میرزا ، دوره دوم ، سال دوم شماره ۱ تا ۱۰ ، طبع هرات ۱۳۳۸ ش .
- ۲۸- مجله آریانا ، شماره نهم سال ۱۴ (۱۳۳۳ ش) مقاله استاد خلیلی تحت عنوان «آرامگاه سلطان حسین میرزا» .

۴۹- قاموس الاعلام ، شمس الدين سامي ، جلد ۲
استانبول ۱۳۱۶ ق .

۴۰- مجمع الفصحا، تالیف رضاقلی هدایت ، بکوشش
مظاهر مصفا ، جلد اول ، تهران ۱۳۳۶ ش .

۴۱- خیابان، تالیف فکری سلجوقی ، کابل ۱۳۴۳ ش .

۴۲- درباره مینیا تورهای کتابخانه های استانبول ،
تالیف استاد زکی ولیدی طوغان ، ترجمه انگلیسی ، از
انتشارات او نیورسته استانبول ۱۹۶۳ م .

۴۳- تورک دیلی و ادبیاتی در گیس (مجله زبان و
ادبیات تورکی) جلد IX سال ۱۹۵۹ م .

۴۴- تورک لهجه لری اورنک لری (نمونه لهجه های
ترکی) تالیف سعادت شا کر چشتای ، طبع دوم ، انقره
۱۹۶۳ م .

در چاپ کتاب ، اینها کار کرده اند :

باشی شعبه حروف چینی : غلام محمد سر باز

سر مرتب : اسد الله گلخانه یی

مرتبین : ملا عبدالرشید «همکار» شیر محمد ،

غلام جان ، عبدالرشید ، محمد اسحق و محمد ظاهر .

مصحح تکنیکی : ملا عبدالواحد .

ماشینکار طبع حروفی : محمد سمیع «فقیری»

ماشینکار آفت : صانع محمد و محمد رسول .

همه پروفه ها و فورمها ، توسط « واحدی »

خوانده شده است .